

II Міжнародна науково–практична
конференція науково–педагогічних,
педагогічних працівників і молодих
учених

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
ФАХІВЦЯ В ІННОВАЦІЙНОМУ
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

матеріали конференції

17-18 квітня 2024 р.

**КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З
ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**II Міжнародна науково-практична конференція науково-
педагогічних, педагогічних працівників
і молодих учених**

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
ФАХІВЦЯ В ІННОВАЦІЙНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ
ПРОСТОРИ**

**Матеріали конференції
(17-18 квітня 2024 р.)**

Електронне видання

**Дніпро
2024**



ALFRED NOBEL UNIVERSITY

**DEPARTMENT OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN
PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL WORK**

**2st International Scientific Conference
for graduate and postgraduate students and researchers**

**THEORY AND PRACTICE OF THE EXPERT'S PROFESSIONAL
FORMATION IN THE INNOVATIVE SOCIOCULTURAL AREA**

**Proceedings
(April 17-18, 2024)**

Electronic edition

**Dnipro
2024**

УДК 378:371.134:316.61

Т 33

Організаційний комітет:

С.Б. Холод, доктор економічних наук, професор, ректор, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», Україна – голова оргкомітету;

Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», Україна – заступник голови;

О.О. Лаврентьєва, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», Україна;

О.П. Крупський, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та міжнародного менеджменту, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна;

М.Н. Куня, доктор філософії, професор, Вищий інститут освіти і науки Лісабона, Португалія;

Є.В. Богодістов, доктор філософії, професор, Центр Менеджменту (MCI: The Entrepreneurial School), м. Інсбрук, Австрія;

С.Х. Абасова, доктор філософії, доцент, провідний науковий співробітник Інституту економіки Міністерства освіти та науки Азербайджана

Т33

Теорія і практика професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі: Матеріали 1-ї Міжнародної науково-практичної конференції науково-педагогічних, педагогічних працівників і молодих учених, Дніпро, 17-18 квітня 2024 р. [Електронне видання]. Дніпро: Університет ім. Альфреда Нобеля, 2024. 340 с.

ISBN 978-966-434-576-4

До збірки увійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції. Головна тематика представлених доповідей відповідає напрямом роботи конференції: висвітлено теоретичні і методологічні засади розвитку професійної освіти в Україні в контексті євроінтеграції; окреслено сучасні парадигми в створенні соціокультурного середовища закладу освіти; розкрито зарубіжний досвід організації професійної підготовки молоді та освіти дорослих; схарактеризовано технологічний інструментарій в забезпеченні якості освітнього процесу.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

© Університет імені
Альфреда Нобеля, 2024

З М І С Т

Секція 1

Теоретичні і методологічні засади розвитку професійної освіти в
Україні в контексті євроінтеграції

Section 1

Theoretical and methodological bases of professional education
development in Ukraine in the European integration context

Pererva V. Enhancing science terminology acquisition through scaffolding strategies	10
Pinto S. C., Cunha M.N., Santos R. P., Costa F. The importance of nonviolent communication in university	15
Laurentieva O., Kuchma O. Ethics and safety of self-presentation in the digital environment: challenges for individuals and higher education institutions	23
Горбатюк Р. М. Розвиток професійної освіти в Україні в контексті сучасних викликів	27
Рибалко Л.М., Жуков В. Професійне становлення майбутнього фахівця в ЗВО	32
Степаненко В.І. Інтернаціоналізація як інструмент підвищення якості вищої освіти: глобальний і національний виміри	36
Сапожников С.В., Теплицька А.О. Фундаменталізація сучасної системи освіти як методологічний орієнтир розвитку сучасного суспільства	39
Трубавіна І.М. Актуальні питання змісту підготовки соціальних працівників до роботи в умовах воєнного стану	42
Деревянчук О.В. Цифровізація професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей	45
Карпова М.Є. Нові підходи до змісту підготовки майбутніх психологів (дисципліна: Основи нейропсихології та психіатричної пропедевтики)	48
Олійник І.В. Використання сучасних цифрових технологій у процесі формування дослідницької компетентності у майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури	51
Ростока М.Л. Термінологічний кластер інформаційно-аналітичного супроводу освіти, педагогіки і психології	55
Слюсаренко М. А., Віхрова О. В. Формування готовності майбутніх педагогів до евристичного навчання учнів	60

Шліхта Г.О. Формування інтелектуально-когнітивної (знаннєвої) складової ціннісно-деонтологічних компетентностей	64
Яковлева Т.І., Дербак О.А., Печерна К.Ю. Розвиток професійної освіти в Україні: європейський контекст	67
Буглак Ю.М. Особливості розвитку освіти в умовах переходу до нового інформаційного суспільства	68
Гулей Н.В. Індивідуальний стиль спілкування як предмет філософсько-педагогічної рефлексії	72
Журавльов Д.В. Психологічні аспекти підготовки майбутніх менеджерів	76
Ільєнко А.В. Дискурсивна етика державного службовця	80
Норенко І.Ю. Медіаграмотність психолога	83
Осінній І.А. Медико-психологічна просвітницька діяльність лікарів	86
Прилепа І.М. Соціальні виміри кросдисциплінарності в освіті та науці	89
Прусак П.В. Професійна культура правника: критерії та підходи	92
Рижко Е.С. Проблеми інженерно-педагогічної освіти в Україні	95
Боженко Н.В. Роль саморегуляції в ефективності професійної діяльності юристів	98
Копилова А.М. Штучний інтелект у наукових дослідженнях	101

Секція 2

Сучасні парадигми в створенні соціокультурного середовища закладу освіти

Section 2

Modern paradigms in the creation of the educational institution sociocultural environment

Bayer O. Resilience of Ukrainian universities in the face of war: the check-Ukrainian “ТАК” project	106
Leleka V.M. Optimization of the personnel structure of state policy for specific sports	108
Santos R. P., Cunha M. N., Pinto S. C., Garcia A., Reis D. Active learning students – a state of the art about stem education	110

Волкова Н.П. Збереження психічного здоров'я студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти	118
Осадчий В.В., Осадча К.П. Роль інструментів зі штучним інтелектом у вищій освіті	122
Драшко О.М., Макаренко Є. Технологічна підготовка майбутніх фахівців до професійної діяльності	127
Король А.М. Формування творчої особистості різними формами мистецької діяльності в закладах освіти	130
Гулько Т.Ю. Формування позитивної мотивації до вивчення біомеханіки у здобувача вищої освіти спеціальності О17 Фізична культура та спорт	134
Булгак М.В. Роль інформаційної компетентності у фаховій підготовці працівників соціономічної сфери	140
Ільєнко О.В. Актуальність розвитку соціальних навичок майбутніх юристів у процесі магістерської підготовки	143
Калашник С.Ю. Актуальність формування професійної компетентності майбутніх фахівців із циркулярної економіки в системі післядипломної освіти	147
Мора А.В. Деякі аспекти формування професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері порушень норм міжнародного гуманітарного права в умовах неформальної освіти	151
Радченко О.В. Особливості професійної компетентності майбутнього техника з організації перевезень та можливі кроки для її формування	154
Титаренко А.А. Професійний імідж у історичній ретроспективі	157
Владимиренко І.В. Особливості мотиваційної сфери особистості на ранніх стадіях професіоналізації	161
Коренев О.О. Використання методів психологічного впливу в правоохоронній діяльності	164
Курлянцева В.А. Вплив стресових факторів на особистісні характеристики викладача та їх роль у педагогічному процесі	166
Поштар Л.В. Соціальна робота з попередження токсикоманії та алкоголізму у дітей та підлітків	169
Рябоконт Д.М. Роль особистісного фактору у виникненні та розвитку феномену емоційного вигорання в майбутніх соціальних працівників	173
Соломевич Д.О. Взаємозв'язок формальної та неформальної освіти у підготовці студентів сучасної вищої школи	175

Школа А.В. Типи сімейного виховання як фактор соціалізації підлітка в соціумі 179

Секція 3

Зарубіжний досвід організації професійної підготовки молоді та освіти дорослих

Section 3

Foreign experience in organizing professional training for youth and education for adults

Cunha M.N., Pinto S.C., Santos R.P., Garcia A. Digital revolution and the transformation of higher education: The pioneering role of Open Universities and MOOCs	182
Farrell W., Taras V. The impact of big 5 personality traits on e-learning usage in a business project setting	189
Kuts M. Education in Finland available for everyone from high school students to adults in working life	195
Stafeyeva L., Bogodistov Y. Blockchain-powered micro-credentials in higher education institutions: prospect manipulation	200
Yuzbashiyeva G.Z. qizi, Abasova S.H. qizi, Yuzbashiyeu I. H. oglu. Higher education in Turkish languages' countries: a comparative analysis	204
Halazdra S. Des moyens innovants pour enseigner le français langue etrangere	210
<i>İlahı Cafarzada Shahin.</i> The role of parents in the development of children with autism	214
Амеліна С.М. Змістові аспекти освітніх програм з германістики в університетах Сполучених Штатів Америки	216
Юрків Я.І. Моделі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників за кордоном та в Україні	219
Дубінський С.В. Використання базових компетенцій Міжнародної федерації коучингу ICF в роботі соціальних працівників	227
Дубовий З.С. Вивчення творчої спадщини видатних європейських та вітчизняних оперних співаків-баритонів у підготовці педагогів музичного мистецтва	230

Леонов М.А. Зарубіжний досвід цифрової мобільності фахівця	233
Шень Л. Моделі підготовки перекладачів в університетах Китайської народної республіки	236

Секція 4

Технологічний інструментарій в забезпеченні якості освітнього процесу

Section 4

Technological tools for educational process quality assurance

Proshkin V., Bodnenko D., Lokasiuk O. Using AR services to develop learning comics	240
Holiver N. Holiver V. English as a medium of instruction: best practices in higher education of Ukraine	243
Levkin D., Makarov O., Gulieva D. Organization of the educational process in higher education institutions during the state of war in Ukraine	246
Мішеніна Т.М. Робота майбутніх філологів із ситуативними завданнями у вивченні дисципліни «Основи масової комунікації»	251
Блинова Н.М., Волобоева А.О. Використання англомовних ЮТУБ-блогів при вивченні іноземної мови студентами нефілологічних спеціальностей	255
Возняк А.В., Руденко О.Б., Соколович Р.Ю. Цифрові інструменти сучасного педагогічного працівника під час організації дистанційного навчання	259
Гаркуша І.В. КРІ як ключовий мотиватор щодо навчання	262
Долженко М.В., Волобуєва П.С. Використання штучного інтелекту на заняттях з дисципліни «Ділова іноземна мова» здобувачами вищої освіти (на прикладі онлайн-платформи TWEE)	266
Кушнарьова Н. М., Ховрич М. О. Використання платформ LMS під час організації дистанційного навчання	270
Левенець А.В., Крупський О.П. Щодо використання Minecraft в освітньому процесі	273
Полетай О. М. Вплив предмету «інклюзивна освіта» на формування громадянської позиції майбутнього педагога професійного навчання	278

Серьогіна І.Ю. Упровадження інноваційних технологій у навчально-пізнавальний процес ЗВО	282
Філатов С.В. Наочність як ефективний засіб навчання при вивченні спецдисциплін в закладах професійної (професійно-технічної) освіти	284
Мединська С.І. Особливості організації змішаного навчання при підготовці майбутніх фахівців у галузі туризму	287
Гевко Б.Я. Стан і перспективи використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей	293
Павлович М.Г. Інтерактивні методи навчання у підготовці майбутніх перекладачів до міжкультурної взаємодії	296
Пашенко В.В. Використання інтерактивних технологій у процесі формування в майбутнього психолога компетентності зі створення командно-цільової мотивації для нових членів професійної групи	300
Півень Я.В. Новітні підходи до формування самоосвітньої компетентності студентів економічних спеціальностей	305
Письменна О.М. Особливості організації самостійної роботи студентів медичних коледжів	308
Тарасов В.А. Використання цифрових освітніх ресурсів у навчальному процесі ЗВО	311
Тютюнов О.В. Особливості STEM-освіти студентів інженерно-педагогічних спеціальностей	314
Горбунова М.Ю. Використання штучного інтелекту в освіті	317
Давиденко Н.І. Сучасні тенденції в художній освіті: інтеграція цифрових технологій і традиційних методів	320
Климковецький В.В. Ергономічний підхід до розробки робочого простору педагога в умовах дистанційного навчання	324
Курашева В.П. Креативні підходи до навчання англійської мови на заняттях гуртка: від малювання до драматизації	328
Прасол А.А. Методика розроблення засобів комп'ютерної візуалізації у викладанні загальнотехнічних дисциплін	331
Філатенко Т.І. Організація змішаного навчання в умовах медичного коледжу	334
Чумак Д.В. ІКТ у розвитку технічної творчості в майбутніх учителів профільного навчання	338

Секція 1

**Теоретичні і методологічні засади розвитку професійної освіти
в Україні в контексті євроінтеграції**

Section 1

**Theoretical and methodological bases of professional education
development in Ukraine in the European integration context**

V. Pererva,

*Candidate of Pedagogical Sciences,
St. Edward's School, Poole, United Kingdom*

ENHANCING SCIENCE TERMINOLOGY ACQUISITION THROUGH SCAFFOLDING STRATEGIES

In the realm of education, the quest for effective teaching methodologies has spurred continuous exploration and innovation. One such methodology that has gained prominence in recent years is the scaffolding technique. Jerome Bruner [2] accurately noted that any subject can be effectively taught to any child at any stage of development. This foundational belief emphasizes the importance of providing appropriate support and guidance to learners as they tackle challenges beyond their current level of competence.

Recent research has extended these theoretical frameworks, investigating the application of scaffolding across various disciplines, including science education. Johnson and Smith [6] noted that scaffolding techniques are crucial in helping students grasp scientific vocabulary, which in turn facilitates a deeper comprehension of intricate concepts. Similarly, Alharbi [1] conducted a meta-analysis highlighting the significant impact of scaffolding on science vocabulary learning outcomes.

Moreover, Doo, Bonk, and Heo [3] emphasized the potential of online scaffolding to enhance scientific vocabulary acquisition, leveraging technology to create interactive and engaging learning environments. Rodriguez and Martin [5] conducted a mixed-methods study, examining the effectiveness of scaffolding techniques in science education and elucidating the nuanced interplay between instructional strategies and student learning outcomes.

Furthermore, the application of scaffolding in science education

has garnered increasing attention in recent years. With the growing emphasis on STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) education, educators are seeking innovative strategies to enhance students' engagement and proficiency in scientific disciplines. The study by Wang, Chen and Yen [8] illuminates the efficacy of scaffolding in promoting inquiry-based learning in science, facilitating students' exploration of complex scientific concepts through structured support and guidance.

These recent contributions underscore the ongoing evolution of scaffolding theory and its relevance in contemporary educational practice. By synthesizing insights from prominent scholars and empirical research, this *article aims* to explore the role of scaffolding in facilitating terminological preparation in science education, offering practical implications for educators. The subject of our research [7] concerns innovative approaches to developing terminological competence in future biology educators; approaches aimed at enhancing their ability to comprehend and utilize specialized terminology effectively in educational settings.

The outlined scaffolding methods (Table 1) offer a structured approach to enhancing students' scientific vocabulary acquisition, fostering confidence and independence. By starting with basic root understanding and progressing to contextual analysis, students gradually develop a deeper comprehension of scientific terminology. Group work facilitates collaborative learning, while creating personal glossaries promotes individualized understanding. Utilizing various resources aids in comprehensive term exploration. Overall, these techniques contribute to the gradual growth of students' confidence and independence in navigating and mastering scientific vocabulary, crucial for effective science education.

In the process of teaching scientific terminology, it's crucial to provide students with a structured framework that not only introduces them to new terms but also fosters their confidence and independence in navigating these concepts. One effective method is by starting with the fundamentals, such as basic word roots and their meanings, through activities like filling in gaps or matching terms with their definitions. This initial stage, encapsulated in the Using nomens and terminoelements approach, lays a solid foundation for students to build upon.

Table 1

Scaffolding Techniques for Terminological Preparation

Method/ Approach	Description	Tasks	Stage of scaffolding
Using nomens and terminoelements	Initial stage of terminology learning where students become acquainted with basic word roots and their meanings.	Fill the gaps, match term with definition	Collaborative
Structural Schemes of terms	Utilization of graphical or verbal schemes to visualize and organize terminological connections and structures.	Create a concept map, identify relations between terms	Contingency
Contextual Analysis	Examination of terminology in real-life contexts such as scientific texts or experiments to enhance understanding of terms.	Interpret terminology in a scientific article, relate terms to practical examples	
Group Work	Collaborative work in groups to study and discuss terminological concepts, exchange ideas, and provide mutual learning support.	Create a group presentation on assigned terms, conduct peer teaching sessions	Fading
Creating a Glossary	Development of a personal glossary of terms with explanations and examples, aiding in the systematization and comprehension of terminology.	Compile a list of terms encountered in readings, write definitions and examples for each term	
Resource Utilization	Using additional resources such as dictionaries, encyclopaedias, or online sources for searching and expanding terminological knowledge.	Research unfamiliar terms using online databases, compare definitions from multiple sources	Transfer of responsibility

As students' progress, they can delve deeper into the connections between terms through the utilization of Structural Schemes of terms. Activities like creating concept maps or diagrams offer visual representations that aid in understanding the relationships between various terminologies. This visual organization helps students grasp the interconnectedness of scientific concepts, contributing to their confidence in navigating complex terminological structures.

Moving beyond theoretical understanding, the integration of Contextual Analysis tasks allows students to apply their knowledge in real-world scenarios. By interpreting scientific articles or relating terms to practical examples, students develop a deeper appreciation for how terminologies are used in authentic contexts. This practical application enhances their comprehension and reinforces their confidence in using scientific language effectively.

Additionally, collaborative activities such as Group Work provide opportunities for students to engage in peer learning and support. Through group presentations or peer teaching sessions, students not only reinforce their understanding of terminologies but also gain confidence in articulating and discussing these concepts with their peers.

Finally, empowering students to create their own glossaries and utilize additional resources like dictionaries or online databases promotes independent learning and self-reliance. By compiling personal glossaries with explanations and examples, students take ownership of their learning process, further enhancing their confidence and independence in working with scientific terminology.

In summary, integrating these diverse approaches into the classroom fosters a holistic learning environment where students not only acquire scientific terminology but also develop the confidence and independence necessary for success in their academic journey.

An effective scaffolding intervention requires a deep understanding of the subject matter or the task in question. Further, teachers might use a variety of techniques to tap different learning styles and strategies, because not all students respond to scaffolded help in the same way.

Another important characteristic of scaffolding is that the scaffold should "fade", that is, be gradually withdrawn over time as the student becomes more competent. The pace of fading depends on the student's level of performance. The concept of transferring responsibility closely aligns with fading. As students' skills and confidence grow, so does their

accountability for task performance. In essence, students should progressively take ownership of their learning.

It's essential to emphasize that scaffolding extends beyond mere teacher assistance [4]. Instead, it offers targeted, timely support that propels students to operate at a heightened level of engagement. This pedagogical approach provides the necessary guidance precisely when students need it, enabling them to navigate challenges and advance their learning independently. By recognizing scaffolding as a strategic intervention rather than constant aid, educators empower students to develop critical thinking skills and tackle complex tasks with confidence.

Scaffolding, although intricate and potentially time-consuming, remains an effective instructional method. It provides students with customized support while recognizing their full potential. Students are empowered but guided, ensuring they are never left unsupported. Scaffolding embodies key aspects of effective teaching by being responsive to students and assisting them within their Zone of Proximal Development. Understanding fundamental scaffold elements such as contingency, gradual fading, and the transfer of responsibility can enhance interventions aimed at learning scientific terminology.

References

1. Alharbi A. M. Building vocabulary for language learning: approach for ESL learners to study new vocabulary. *Journal of International Students*. 2015. 5(4):501-511. DOI: 10.32674/jis.v5i4.411.
2. Champine S. L., Duffy S. M., Perkins J. Jerome S. Bruner's Discovery Learning Model as the theoretical basis of light bounces lesson. *Educational Psychologist*. 2009. P. 1–28.
3. Doo M. Y., Bonk C. J., Heo H. A Meta-analysis of Scaffolding Effects in online learning in higher education. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*. 2020. Vol. 21, № 3. P. 60–80. DOI: 10.19173/irrodl.v21i3.4638.
4. Gonulal T., Liewen S. Scaffolding Technique. [*The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*](#). Publisher: John Wiley & Sons, Inc, 2018. DOI: 10.1002/9781118784235.eelt0180.
5. Rodriguez A. B., & Martin S. M. Investigating the effectiveness of scaffolding techniques in science education: a mixed-methods approach. *Journal of Research in Science Teaching*. 2021, 58(6), 837-855. DOI: 10.1002/tea.21749.
6. Johnson E., Smith L. Scaffolding scientific language learning in

elementary school: A Case Study. *Elementary Education Online*. 2020. Vol. 19(4). P. 2554-2567.

7. Lavrentieva O., Pererva V., Krupskiy O., Britchenko I., Shabanov S. Issues of shaping the students' professional and terminological competence in science area of expertise in the sustainable development era. *E3S Web of Conferences*. FDP Sciences, France. 2020. Vol. 166. DOI: 10.1051/e3sconf/202016610031.

8. Wang H. S., Chen S., Yen M. H. Effects of metacognitive scaffolding on students' performance and confidence judgments in simulation-based inquiry. *Physical Review Physics Education Research*. 2021. Vol. 17(2). DOI: 10.1103/PhysRevPhysEducRes.17.020108.

**S. C. Pinto,
M. N. Cunha,
R. P. Santos,
F. Costa,**

*ISEC Lisbon - Higher Institute of Education and Sciences of Lisbon,
Portugal*

THE IMPORTANCE OF NONVIOLENT COMMUNICATION IN UNIVERSITY

Introduction. The need to use nonviolent communication within universities is increasingly recognized as a crucial element for fostering a healthy, inclusive, and productive academic environment. Nonviolent communication (NVC), a concept developed by Marshall B. Rosenberg, is based on the principles of empathy, compassion, and mutual respect. It encourages individuals to express their needs and feelings without blame or judgment, facilitating understanding and cooperation among diverse groups [12, 14].

In the context of universities, where diverse ideas, cultures, and personalities converge, communication can easily become a source of conflict. Academic stress, competition, and misunderstandings can exacerbate tensions, leading to a hostile environment that impedes learning and personal growth [4]. By adopting nonviolent communication, universities can create a more supportive atmosphere that encourages dialogue, respect for different perspectives, and collaborative problem-solving [5].

NVC can be particularly beneficial in addressing issues of discrimination, harassment, and bias, which unfortunately still occur in

academic settings. By focusing on empathy and understanding, NVC provides a framework for discussing sensitive topics in a way that acknowledges the humanity and dignity of all parties involved. This approach can lead to more effective and lasting resolutions, fostering a sense of community and belonging among students, faculty, and staff [11].

Moreover, integrating nonviolent communication into the curriculum and campus culture equips students with valuable interpersonal skills that are increasingly sought after in the professional world. The ability to communicate effectively, resolve conflicts peacefully, and build constructive relationships is essential in virtually every field. Thus, the practice of NVC not only enhances the university experience but also prepares students for success beyond academia [1, 5 11].

The adoption of nonviolent communication within universities is not just a matter of improving campus dynamics, it is a commitment to nurturing a culture of respect, understanding, and compassion. By prioritizing these values, universities can contribute to the development of more empathetic and socially responsible individuals, ultimately benefiting society as a whole [5, 11].

Building an Empathetic and Collaborative Academic Environment

In our increasingly complex world, marred by escalating violence, conflict, and communication failures leading to deep psychological distress, the imperative for innovative strategies to foster a culture of peace and understanding has never been more acute. The integration of Nonviolent Communication (NVC) within university environments emerges as a critical strategy for cultivating an ethos of empathy and collaboration among all members of the academic community, including both students and teachers [5, 11].

NVC, inspired by Gandhi's principles of nonviolence and thoughtfully developed by Marshall Rosenberg, equips individuals with the tools necessary to form genuine connections and achieve mutual comprehension—fundamental elements for conflict resolution and the enhancement of communal well-being. This approach offers both students and teachers the skills to adeptly navigate the complexities of academic and social interactions, promoting a shared understanding and a collaborative spirit [12, 14, 11, 5].

The practice of NVC, with its emphasis on empathetic listening and the clear articulation of needs, enables all members of the university community to contribute significantly towards cultivating a peaceful

culture, not only within the confines of university life but also in the broader societal context. This initiative requires the seamless integration and development of social and emotional intelligence, empowering individuals to address conflicts with a profound appreciation of others' perspectives and emotions [2, 4].

By fostering such an environment, universities can transform into incubators for a more harmonious society, where students and teachers alike are equipped to perform at their best, not just academically but also in their capacity to build and sustain peaceful, understanding, and collaborative communities. This transformative approach not only benefits the immediate academic setting but also has the potential to influence wider societal interactions, laying the groundwork for a more peaceful and empathetic world [2, 5, 11].

Embracing Emotional and Social Intelligence through Nonviolent Communication

In the contemporary academic landscape, where university students and educators alike grapple with unique pressures and conflicts inherent in both academic and social spheres, the importance of nurturing emotional and social intelligence cannot be overstated [9, 11]. Recognizing the human propensity for survival that can manifest as violence, it is imperative to champion approaches that foster understanding and effective communication. This is essential not only to dispel misunderstandings but also to avert the escalation of conflicts into more severe confrontations or violence. Equipping individuals with the capabilities to listen, articulate, and comprehend empathetically transcends mere personal advancement; it is a cornerstone for societal harmony. This transformation necessitates a departure from traditional confrontational dynamics towards a paradigm rooted in collaboration and mutual understanding, particularly within the university milieu and beyond [7, 5, 10]. The urgency for intelligent frameworks to govern coexistence in today's society is palpable. Often, individuals, including college students, resort to disruptive behaviors fueled by misunderstandings or perceived threats, thereby perpetuating a cycle of distress [3, 5, 11].

Nonviolent Communication methodology.

Marshall Rosenberg's Nonviolent Communication (NVC) methodology offers a beacon of hope by promoting empathy, cooperation, and genuine connections. This paradigm is especially pertinent for students navigating the intricate weave of academic and social existence, presenting a blueprint for peaceful interaction and

comprehension (Rosenberg, 2006, 2021). The legacy of Rosenberg and the Center for Nonviolent Communication highlights the critical role of these competencies across all facets of life, particularly within the stress-prone environments students frequently encounter. By embracing NVC, students and educators alike can significantly contribute to a culture of peace, fostering personal growth and enhancing community welfare (Rosenberg, 2021).

Marshall Rosenberg's work on nonviolent communication was deeply inspired by Gandhi's philosophy of nonviolence, emphasizing a compassionate state of being where violence is absent from the heart. Rosenberg founded the Center for Nonviolent Communication in the early 1960s to spread this approach globally, offering it as an effective alternative for conflict resolution. He pointed out that non-verbal communication not only improves relationships with others, but also with oneself, making interactions more enjoyable and appropriate. This method serves as a constant reminder to be mindful of our daily actions and communications (Gandhi, 1985; Rosenberg, 2006, 2021).

The Center for Nonviolent Communication (NVC), founded by Marshall Rosenberg in Albuquerque, New Mexico, embodies the essence of promoting understanding and reconciliation. Building on Rosenberg's experiences in mediation and civil rights activism, CNVC has expanded its reach globally, impacting more than 60 countries. Its mission transcends geographical and cultural barriers, offering training in Nonviolent Communication to support peace and resolve conflicts, from personal disputes to international tensions. The centre exemplifies the potential of nonviolent communication in promoting harmony and understanding in diverse contexts (Rosenberg, 2006).

Marshall Rosenberg's approach to nonviolent communication (NVC) also emphasizes the human capacity for compassion, contrasting with the prevalence of violence in society. By coaching individuals in various contexts, Rosenberg aimed to foster empathy and understanding. Her work, inspired by personal experiences and a deep investigation into human nature, questions the factors that disconnect us from our compassionate nature or allow us to maintain it even in challenging circumstances. These inquiries underline the core of NVC: promoting peace and empathy in both the personal and broader social realms (Rosenberg, 2021).

Marshall Rosenberg's investigation into the essence of human communication led to the development of Nonviolent Communication (NVC). He discovered the profound impact of language and words on our

ability to remain compassionate, emphasizing the importance of how we speak and listen. This approach focuses on connecting deeply with oneself and others, allowing compassion to arise naturally. NVC is characterized by its emphasis on sincere expression and empathetic listening, to promote understanding and peace in interaction [12, 13, 14].

Thus, the correct perception of the sum of the importance of bridging the gap between language studies and nonviolent communication is born, something that Rosenberg already promotes throughout his work. However, NVC is not just a language, nor is it a set of techniques for using words; the awareness and intention that NVC encompasses may well be expressed by silence (a characteristic of being present), facial expression, and body language [12, 13, 14].

Marshall Rosenberg's work highlights the significant link between language studies and nonviolent communication (NVC), emphasizing not only the words we use but also how we convey them, including body language. While NVC focuses on verbal communication, Rosenberg acknowledges the complexity of human interaction, suggesting that true nonviolent communication extends beyond words to include silence, facial expressions, and body language. This broader understanding underlines the depth of NVC, making it more than just a technique for speaking and listening, but a holistic approach to compassionate connection [12].

Marshall Rosenberg's exploration of Nonviolent Communication (NVC) emphasizes the importance of integrating language studies with NVC, highlighting the roles of 'Giraffe Language' and 'Jackal Language' as metaphors for compassionate and aggressive communication, respectively. Effective communication goes beyond words, requiring an understanding of how expressions and gestures contribute to conveying empathy and sincerity. This approach underlines the importance of separating observations from assessments, focusing on establishing genuine connections rather than changing behaviours [12, 13, 14].

Marshall Rosenberg's Nonviolent Communication (NVC) framework emphasizes the importance of empathetic exchange and genuine connection in communication. Highlighting Indian philosopher J. Krishnamurti's wisdom about observing without evaluating, Rosenberg explores the depth of human interaction beyond the mere exchange of information. He advocates for a communication process that includes empathetic speaking and listening, grounded in four critical components. This approach seeks to transcend the basic exchange of

ideas, aiming for a sincere and human connection that recognizes verbal and nonverbal elements, aligning with the essence of communication as shared and communal understanding [12, 13, 14].

Language, as a fundamental aspect of human communication, is categorized into verbal and non-verbal forms. Verbal language, using words in speech or writing, facilitates direct dialogue and the sharing of ideas. Nonverbal language, encompassing body language, gestures, and visual cues, conveys messages without words. The concept of "jackal language" metaphorically describes communication styles that block empathy and connection, characterized by criticism and moralistic judgments. This is in contrast to approaches that promote understanding and meet the needs of all involved, emphasizing the importance of empathy in communication [8].

Marshall Rosenberg's concept of "jackal language" emphasizes communication driven by negative emotions such as fear, guilt, and shame, often leading to conflict and avoiding personal responsibility. It looks at how social norms and pressures encourage individuals to repudiate their actions, attributing them to external forces. In contrast, Rosenberg proposes "giraffe language" as a form of nonviolent communication, symbolizing empathy, deep understanding, and sincere connection. This approach encourages the recognition of personal choice and responsibility, aiming to promote more harmonious and constructive interactions [14].

Marshall Rosenberg's Nonviolent Communication (NVC) emphasizes creating deep and empathetic connections, allowing for compassionate expression and the reception of needs. This method transforms communication, making it more conscious, respectful, and empathetic, even in challenging situations. By actively listening and expressing itself clearly – avoiding negative or outright terms – NVC promotes understanding and resolves conflicts without exacerbating them. One technique improves human interaction by focusing on empathy and mutual respect, which are crucial to maintaining humanity in all areas of life [12, 14].

Marshall Rosenberg's Nonviolent Communication (NVC) model is built on four key components: Observation, Feelings, Needs, and Requests. This approach encourages non-judgmental observation, expressing feelings, acknowledging underlying needs, and making clear requests. These principles promote empathy, clarity, and mutual understanding, to improve personal and interpersonal connections. The model also emphasizes self-awareness and the importance of meeting

one's own needs while respecting others. Through NVC, Rosenberg advocates for compassionate and effective communication, which is essential for resolving conflicts and building stronger relationships [12, 13, 14].

Marshall Rosenberg's Nonviolent Communication (NVC) is a transformative approach that aims to improve mutual understanding and resolve conflicts through empathetic dialogue. It identifies harmful communication patterns and proposes a method based on observation, feeling, need, and request to promote healthy interactions. The global impact of NVC, evidenced by Rosenberg's work in mediating conflict across cultures, underscores its effectiveness. Emphasizing empathy, the model encourages rethinking traditional communication paradigms to build stronger and more compassionate relationships in various contexts, including human rights work, showing significant promise despite the need for more empirical support [12, 14].

Conclusion. Despite the promising benefits of integrating Nonviolent Communication (NVC) within university settings, several limitations must be acknowledged, paving the way for future research directions. One significant limitation lies in the practical implementation of NVC principles across diverse academic communities. The varying levels of acceptance and resistance among students and faculty can impact the effectiveness of NVC, suggesting the need for tailored approaches to training and adoption. Furthermore, the measurement of NVC outcomes poses a challenge, as quantifying improvements in empathy, understanding, and conflict resolution requires nuanced and multi-dimensional assessment tools.

Future studies could focus on developing and validating metrics to assess the impact of NVC on university campuses comprehensively. Research could also explore the integration of digital platforms and social media in disseminating NVC principles, examining their potential to reach wider audiences and facilitate ongoing engagement. Additionally, comparative studies across different cultural and educational contexts could provide insights into the adaptability and universality of NVC, identifying best practices for its implementation in diverse settings.

Moreover, longitudinal studies are needed to evaluate the long-term effects of NVC on individual well-being, academic performance, and community cohesion. Investigating the role of NVC in addressing specific challenges, such as online harassment and cyberbullying in university communities, could also offer valuable contributions to the

field. By addressing these limitations and exploring these future research avenues, scholars can continue to refine and expand the application of NVC, further enhancing its role in promoting empathy, understanding, and peace within academic environments and beyond.

References

1. Barros C., Sacau-Fontenla A. New insights on the mediating role of emotional intelligence and social support on university students' mental health during COVID-19 pandemic: Gender matters. *International journal of environmental research and public health*. 2021. Vol. 18. №. 24. P. 12935. DOI: 10.3390/ijerph182412935.
2. Cunha M. N., Chuchu T., Maziriri E. Threats, challenges, and opportunities for open universities and massive online open courses in the digital revolution. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*. 2020. Vol. 15. №.12. P. 191-204. DOI: 10.3991/ijet.v15i12.13435.
3. Cunha M. N., Magano J. Principal's Management Strategy. *Journal of Education and Human Development*. 2019. Vol. 8. №. 3. P. 126-132. DOI: 10.15640/jehd.v8n3a14.
4. Romeira S. P., Pinto S. M., Cunha M. N. A Relação entre inteligência emocional e bem-estar nos estudantes universitários. *Boletim de Conjuntura (BOCA)*. 2022. Vol. 12. №. 34. P. 52-65. doi: 10.5281/zenodo.7150121.
5. Cunha M. N., Krupskiy O.P. Inteligência social: desvendando a ciência das relações humanas. *Culture and identity: perspectives in the human sciences*. 2024. P. 74-99. URL: https://www.researchgate.net/publication/377813570_Inteligencia_social_desvendando_a_ciencia_das_relacoes_humanas (accessed date: 28.03.2004).
6. Gandhi M. Gandhi's living thought. Martin Claret Publishing House. 1985. 170 p.
7. Goleman D. Emotional intelligence. Why it can matter more than IQ. *Learning*. 1996. Vol. 24. №. 6. P. 49-50.
8. Kunyk D., Olson J. K. Clarification of conceptualizations of empathy. *Journal of Advanced nursing*. 2001. Vol. 35. №. 3. P. 317-325. DOI:10.1046/j.1365-2648.2001.01848.x.
9. Lanciano T., Curci A. L'Intelligenza Emotiva predice il successo accademico? Uno studio su un campione universitario italiano. *Psychofenia: Ricerca ed Analisi Psicologica*. 2012. №. 26. P. 55-68. DOI: 10.1285/i17201632vXVn26p55.

10. Cunha M. N. et al. Motivating students for success: a review of new projects in teaching based on STEM education. *International Journal of Latest Research in Engineering and Technology (IJLRET)*. 2024. Vol. 10, №. 01. P. 20-26. URL: <http://www.ijlret.com/Papers/Vol-10-issue-01/3.C2024352.pdf> (accessed date: 28.03.2004).

11. Pinto, S.M., & Cunha, M.N. (2023). Nonviolent communication - a literature review. *International Journal of Education and Social Science Research (IJESSR)*. 2023. Vol. 2. Is. 1. P. 1-12. URL: https://www.researchgate.net/publication/373448238_NONVIOLENT_COMMUNICATION_A_LITERATURE_REVIEW (accessed date: 28.03.2004).

12. Rosenberg M. Nonviolent communication: techniques to improve personal and professional relationships. São Paulo: Ágora. 2006. 200 p.

13. Rosenberg M.B. Nonviolent communication: a language of life. PuddleDancer Press. 2015. 180 p.

14. Rosenberg M.B. Nonviolent communication: the secret to communicating successfully. Soul of Books. 2021. 215 p.

O. Lavrentieva,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine*

O. Kuchma,

*Candidate of Technical Sciences, Senior Researcher,
Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine*

ETHICS AND SAFETY OF SELF-PRESENTATION IN THE DIGITAL ENVIRONMENT: CHALLENGES FOR INDIVIDUALS AND HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Today, the digital environment is considered as the space of existence of a modern person affecting all spheres of their life. It provides access to an unlimited amount of information, facilitates communication and creates jobs, cultural and entertainment content, develops all areas of production and social consumption, and contributes to global initiatives and the solution of complex socio-economic problems. At the same time, along with its unexaggerated significance, the digital transformation of society creates challenges related to digital security, privacy, ethical and legal norms, worldview

guidelines and lifestyle. Therefore, in the digital environment, as well as in other spheres of human existence, the modern person is constantly faced with the dilemma of freedom and necessity in their self-presentation, self-construction and self-realization.

From a current perspective, the self-presentation of an individual in the digital environment is considered an ontological basis and the initial form of subjective goal determination which is understood as the choice of a certain strategy of self-expression and forms of socio-cultural activity. Self-presentation is the most stable sociocultural patterns and artefacts of the digital environment internalized by the individual determining the praxeological aspects of the person's existence in it. It is at the level of self-presentation, that the interpenetration and mutual influence of the individual and the digital environment take place [2].

In the ordinary sense, self-presentation is a consciously controlled sending of certain information about oneself, a behavioural expression of the emotional and cognitive elements of an individual's self-concept. For the self-presentation of an individual in the digital space, textual and multimedia practices (primarily visual) are the leading ones - the placement of photo and video materials.

The categories of self-presentation of an individual in social networks are modes of corporeality, identity, intentionality, creativity, and objectivity. The fundamental characteristics and features of the self-presentation of an individual in the digital space are its social nature, the rapid blurring of the boundaries of public and private, the reduction of self-presentation to textual practices, and in addition, its dynamism [3].

Digital space as an actual tool of communication, due to several properties (absence of spatial and temporal limitations, virtualization of all types of activities, mosaicist of information flows) provides wide opportunities for the implementation of various sociocultural practices, the leading one of which is communication; it involves the permanent original self-construction of an individual in various discourses [3].

Along with the undoubted advantages of self-presentation in the digital environment for the subject's career and social advancement, there are problems and challenges in the area of ethics and personal freedom, which give rise to certain ethical temptations and value orientations of a new kind.

Discussing within the framework of the environmental approach, the digital environment offers a modern person many niches as places of self-presentation [1]. Simultaneously, freedom means the right to

freely choose the modes of one's self-concept and social practices, which, however, should not go against the established traditions of social communities. Despite the widespread opinion about anonymity and the construction of an alternative identity during self-presentation in the digital space, the leading trend today is the desire of users to represent their true characteristics allowing to consider the digital space as a means of person's self-affirmation. Meanwhile, the wide distribution of such phenomena as sexting, cyberbullying, trolling, flaming, discrimination and insults, spam and phishing, violations of privacy and confidentiality, descriptive or offensive hashtags, deliberate distribution of disinformation and fakes indicate that the problem of personal freedom in terms of the new digital environment needs a solution from the point of view of the formation of fundamentally different ethics and morality for the current digital society.

For its part, freedom of self-presentation also requires transparency, credibility, honesty and reliability. An equally important aspect is freedom in determining the boundaries of ethics in communication and self-presentation, which is next to responsibility, correctness and authenticity. Freedom in the digital environment also includes protection against inappropriate censorship, spam, discrimination and insult, which are usually difficult to address through legal regulations. Definitely, that so does not mean consolidation the lack of control and irresponsibility of person's own behaviour [4].

So, just as in other spheres of life, in the digital environment the issue of self-presentation of an individual is resolved on the basis of ethical and legal norms. The main determinants of a person's self-presentation are their value and goal orientations, digital culture and literacy, creative potential as a set of personal characteristics that determine the ability and readiness for creative self-expression.

In the modern educational landscape, the integration of digital technologies into higher education has become ubiquitous practice. As such, it is imperative that higher education institutions (HEIs) actively promote and instil ethical behaviour in the digital environment among students and staff.

Firstly, HEIs work up a comprehensive digital ethics curriculum addressing the nuances of online behaviour. This curriculum should cover topics such as data privacy, intellectual property rights, digital footprint, and the ethical implications of artificial intelligence usage. By educating students on these issues, HEIs can foster a deeper understanding of the ethical responsibilities associated with digital

interactions [5].

Regular workshops and seminars should be conducted to engage students and staff in discussions about digital ethics. These sessions can provide practical scenarios and case studies encouraging participants to critically evaluate and convert the ethical dimensions of various digital activities. Guest speakers including experts in digital ethics can offer valuable insights and facilitate thought-provoking deliberation.

HEIs must establish clear policies and guidelines that outline expected ethical behaviours in the digital environment. These policies should be readily accessible and communicated to all members of the institution. They should address issues such as plagiarism, cyberbullying, and the misuse of digital resources, providing clear consequences for violations to ensure accountability of students and pedagogical staff.

Incorporating ethical considerations into assessments and projects can help students understand the importance of ethics in current educational programs. Assignments that require students to evaluate the ethical implications of digital tools and platforms can encourage them to think critically about their digital behaviour and self-presentation on the Internet, as well as their impact on society.

Mentorship programs where senior students orient younger students on ethical digital behaviour can be highly effective. These programs can provide personalized guidance and support, helping students navigate ethical dilemmas they may encounter online [3].

HEIs must leverage technology to monitor and promote ethical behaviour and students' self-presentation. Tools such as plagiarism detection software and digital citizenship platforms are appropriate to enforce ethical standards and provide educational resources on digital ethics. Additionally, these technologies can be used to recognize and reward ethical behaviour fostering a positive digital culture.

Ultimately, promoting ethical behaviour in the digital environment requires creating a culture of integrity within the institution. This involves leading by example, with faculty and staff demonstrating ethical digital behaviour in their interactions. Encouraging open dialogue about digital ethics and rewarding ethical behaviour can aid embed these values into the institution's culture.

By implementing these strategies, higher education institutions can ensure that their students and staff are not only proficient in digital technologies but also equipped with the ethical framework necessary to

navigate the digital world responsibly. This holistic approach to digital ethics education will prepare graduates to be conscientious digital citizens, contributing positively to the broader digital society.

References

1. Желанова В. В. Середовищний підхід у вищій освіті: сутність та ліка реалізації. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія* / ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Рута, 2016. С. 98-115.
2. Настояща К. Практики самопрезентації в інтернет-просторі: форми і тенденції. *Грані*. 2019. Т. 22. № 1. С. 20-28.
3. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / ред. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.
4. Kantar N., Bynum T.W. Global ethics for the digital age – flourishing ethics. *Journal of Information, Communication and Ethics in Society*. 2021.Vol. 19. No. 3. P. 329-344. DOI: 10.1108/JICES-01-2021-0016.
5. Lopez Jimenez D., Dittmar E., Vargas Portillo J.P. New Directions in Corporate Social Responsibility and Ethics: Codes of Conduct in the Digital Environment. *Journal of Business Ethics*. 2021. Vol. 2(4). P. 1-11. DOI: 10.1007/s10551-021-04753-z.

Р. М. Горбатюк,
доктор педагогічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Потреба у реформах освітньої галузі України спричинена, в основному, через інтеграцію країни в європейський простір вищої освіти, конкурентну боротьбу на ринку праці та освітніх послуг. Згідно з «Національною доктриною розвитку освіти України», освітня система повинна забезпечувати кваліфіковану підготовку здобувачів вищої освіти, здатних до творчої праці, постійного професійного

розвитку та використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які є ключовим засобом для навчання, наукової та професійної діяльності фахівців, де інформація та її технологічне використання стають стратегічним ресурсом [1]. Умови сучасного інформаційного суспільства потребують оновлення підготовки майбутніх фахівців професійної освіти на всіх рівнях (бакалаврському, магістерському), що підкреслює важливість удосконалення їхньої професійної підготовки.

У зв'язку з цим, процес цифровізації освіти потрібно розглядати як етапну трансформацію змісту, методів і форм підготовки здобувачів вищої освіти під час переходу від вищої школи до життя в умовах інформаційного суспільства. Нині спостерігаємо практичну адаптацію до навчання з використанням необмеженого доступу до інформаційних ресурсів, оскільки в умовах розвиненого інформаційно-комунікаційного суспільства доступ до знань ускладнюється. Накопичені людством знання стають фундаментальним правом кожного громадянина, що гарантується за допомогою електронних засобів масової інформації та інтернет-інфраструктури. Навчити студентів жити та працювати у «нестабільному» середовищі – головне завдання вищої освіти, що передбачає необхідність поступових змін усіх наявних методів та форм навчальної роботи, які відповідали б вимогам нового змісту освіти.

Оновлений зміст освіти спрямований на широке використання інформаційно-комунікаційних технологій, має стати базовим елементом усіх навчальних програм, які потрібно створити та запропонувати під час підготовки студентів різних спеціальностей. Проте, часто ми стикаємося з викликами через сучасні методи навчання, традиційну структуру освітнього процесу у закладах вищої освіти, що залишалася незмінною упродовж останніх десятиліть, і недостатню гнучкість освітньої системи. Варто відзначити, що заклади вищої освіти вже не єдине джерело знань для студентської молоді, оскільки відкриваються нові можливості, такі як дистанційне (змішане) навчання, що стають альтернативою традиційним методам вищої освіти.

Розглянемо основні виклики, що стосуються підготовки майбутніх фахівців з професійної освіти, а також можливі шляхи їх розв'язання.

1. На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства спостерігається тенденція до швидкого «старіння» спеціальних знань.

Це пояснюється активним розвитком цифрових технологій, запитом на нові спеціальності тощо.

2. Суспільні потреби у формуванні професійних якостей майбутніх фахівців визначаються не лише обсягом та повнотою знань, але й особистісними характеристиками, такими як бажання постійно розвивати свої здібності, самостійно розв'язувати професійні завдання, шукати альтернативи та встановлювати критерії успішної діяльності.

3. Зростання протиріч між потребами у соціально активній і творчій особистості та обмеженими можливостями ЗВО у підготовці фахівців спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) викликає занепокоєння. Деякі ЗВО не можуть забезпечити необхідні умови (матеріально-технічну базу, висококваліфіковані науково-педагогічні кадри тощо) для формування професійних компетентностей.

4. Наразі відсутні будь-які (навіть приблизні) прогнози щодо потреби у підготовці кваліфікованих фахівців спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), як у довгостроковій, так і у короткостроковій перспективі.

5. Нормативні документи, що діють у сфері професійної освіти, застаріли: вони не забезпечують належного функціонування закладів вищої освіти та соціальний захист студентів і викладачів у нових нестабільних умовах (як наприклад, повномасштабна війна). Діючі стандарти на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях вищої освіти потребують оновлення.

6. Традиційні цілі, методи і форми освітньої системи не відповідають сучасним вимогам, що призводить до пригальмовування розвитку українського суспільства (недостатня мобільність студентів, невизнання дипломів у країнах Європейського союзу). Зовнішній вигляд змінився, але внутрішня суть традиційної освітньої системи залишається незмінною. Повномасштабна війна в Україні спричинила значний відтік молоді на навчання закордон (Польща, Німеччина, Англія, Чехія тощо).

7. Посилення в освітньому процесі інженерної складової у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, закладах фахової передвищої освіти, ЗВО, значно збільшило можливість працевлаштування кваліфікованих фахівців спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) у різних галузях господарювання.

Вирішити окреслену проблему можна шляхом застосування

комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на вдосконалення професійної освіти та підготовку висококваліфікованих фахівців, які відповідають вимогам внутрішнього ринку праці України.

У зв'язку з цим, актуальним є удосконалення змісту професійної освіти для забезпечення необхідного рівня професійної підготовки фахівців, що є конкурентоздатними і які можуть адаптуватися у змінних умовах. Цей рівень професійної підготовки повинен інтегруватися з інформаційно-комунікаційним середовищем закладу освіти і враховувати новий підхід до навчання – освіта протягом усього життя.

З урахуванням зазначених обставин, принципово важливим є забезпечити наукове обґрунтування проблеми розвитку змісту професійної освіти та створення нового покоління нормативної документації для закладів вищої освіти, насамперед стандарту для третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Конкурентоздатність фахівців професійної освіти на ринку праці може бути забезпечена за рахунок професійної мобільності, що базується на загальній та професійній підготовці, стійких спеціальних вміннях. Одночасно професійна мобільність стає фактором соціального захисту в сучасних умовах можливого безробіття, пов'язаного з воєнними діями на території України. Саме тому розширення спеціалізацій (як це було раніше) та підвищення якості підготовки педагогічних кадрів у ЗВО з професійної освіти – одна з основних вимог освітньої галузі, а також виробничого сектора.

В контексті сказаного головним результатом професійної підготовки здобувачів вищої освіти має стати особистість, здатна до ефективної самореалізації на робочому місці, здійснення інтеграції всіх компонентів освітнього процесу, виконання професійно-освітніх функцій на різних етапах навчання. Такі фахівці повинні швидко адаптуватися до змінних умов сьогодення, сучасно мислити, ефективно використовувати інформацію у професійній діяльності. Цього неможливо досягти застосовуючи лише традиційні методи підготовки, що базуються на матеріалах, озвучених викладачем, або є у підручниках. Як для навчання, так і для майбутньої самостійної професійної діяльності випускників ЗВО потрібні нові освітні та педагогічні технології, що інтегрують культурні, економічні, трудові та технологічні компоненти, орієнтовані на освоєння спеціальності. Період на впровадження освітніх нововведень стає дедалі більш

коротким, а це, в свою чергу, змушує ЗВО бути універсальними та мобільними, оперативно пристосовуватися до вимог внутрішнього та зовнішнього ринків праці.

Зазначимо, що модернізація професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) полягає не в тому, щоб освітня галузь миттєво реагувала на нагальні потреби суспільства, ринку праці. У сьогоденні студента слід формувати професійні компетентності аналітичного характеру, орієнтовані на прогнозування розвитку виробництва та економіки України, а також здатність до професійної адаптації в умовах нестабільності.

Важливим стратегічним завданням освітньої галузі України є вихід професійної освіти на ринок світових та європейських освітніх послуг. З огляду на це, інтеграція вітчизняної професійної освіти до міжнародного освітнього простору повинна базуватися на принципах пріоритету національних інтересів, збереження та розвитку інтелектуального потенціалу нації, міжнародного співробітництва, системного та взаємовигідного співробітництва, толерантності в оцінюванні досягнень освітніх систем зарубіжних країн та адаптації цих досягнень до потреб національної системи професійної освіти.

Тому система професійної освіти України повинна відображати перспективні напрями її вдосконалення, що передбачає розвиток та становлення особистості, як професіонала, протягом усієї професійної діяльності. Освітній процес у ЗВО потрібно моделювати таким чином, щоб здобувачам вищої освіти надати повну свободу у виборі освітніх траєкторій відповідно до своїх здібностей, запитів та можливостей; враховувати потреби внутрішнього та зовнішнього ринків праці тощо.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 15.03.2024).

*Л.М. Рибалко,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна;
В. Жуков,
Університет Миколая Коперника, м. Торуні, Польща*

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В ЗВО

Проблема професійного становлення майбутнього фахівця у ЗВО набуває особливого значення в умовах інформатизації, технологізації та професіоналізації освіти. Сучасна вища школа має готувати компетентного фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, спрямованого на професійне самовдосконалення та постійний професійний розвиток, що забезпечить високий рівень продуктивності професійної діяльності і як наслідок – кар'єрне зростання та самореалізацію.

Майбутній фахівець, навчаючись в ЗВО, оволодіває загальними, фаховими компетентностями та результатами навчання. Проте, крім цього відповідно до специфіки обраної спеціальності, важливим є формування професійних якостей і практичних навиків, що є передумовою ефективної професійної діяльності на будь-якому етапі професійного становлення та розвитку особистості. Саме тому освітнє середовище ЗВО має сприяти професійному становленню майбутнього фахівця з обраної ним спеціальності.

Професійне становлення майбутнього фахівця забезпечується в межах навчально-професійної діяльності, яка й визначає професійне становлення студента, набуття ним професійно важливих знань, умінь і навичок, його особистісне зростання як фахівця. Навчально-професійна діяльність здобувачів вищої освіти характеризується ознаками:

1) професійне навчання у вищій школі є процесом здобуття професійних знань, умінь і навичок та засвоєння способів професійно-творчої діяльності;

2) професійні знання, які здобувачі отримують під час навчання в ЗВО, мають стати способом досягнення мети та уможливлувати їх готовність до професійної діяльності;

3) у вищій школі вивчають не основи наук (як у школі), а науки в їхньому розвитку, поєднані з практичною підготовкою;

4) професіоналізація здобувача вищої освіти відбувається під

час практичної підготовки;

5) навчання має проблемний характер.

Під час професійного становлення майбутнього фахівця відбувається формування «Я-концепція» особистості здобувача вищої освіти.

«Я-концепція» майбутнього фахівця – це складна динамічна система уявлень здобувача вищої освіти про себе як особистість і суб'єкт навчально-професійної діяльності. Саме ця система розкриває неповторність самосприйняття через фіксацію здобувачем вищої освіти певної соціально-рольової позиції, своїх здібностей і особистісних якостей.

«Я-концепція» забезпечує внутрішнє становлення особистості, відносну стійкість її поведінки. Вона має велике значення для професійного зростання здобувача вищої освіти. Позитивна «Я-концепція» сприяє розкриттю та реалізації професійних можливостей здобувача вищої освіти в напрямку його успішної професійної підготовки.

Результатом професійного зростання майбутнього фахівця та розвитку його професійних здібностей є сформовані фахові компетентність та програмні результати навчання.

Фахова компетентність – це здатність успішного оволодіння професійною технологією, тобто здатність мобілізувати знання, вміння та навички для вирішення конкретних професійних завдань [2, с. 19]; висока кваліфікація, яка характеризується поліфункціональністю – умінням виконувати виробничі завдання на різних рівнях професійної діяльності [3, с. 16]; уміння аргументувати способи вирішення проблеми на різних рівнях (співдружність, взаємодопомога тощо) [4, с. 652]; поведінка фахівця в нестандартних ситуаціях, уміння оперувати суперечливою інформацією [5, с. 21].

Поняття «фахова компетентність» і «професійна культура» майбутнього фахівця тісно пов'язані з розумовим інтелектом особистості. Вони безпосередньо пов'язані з внутрішньою особистісною сферою, сферою керування стресом, загального настрою, міжособистісних стосунків, адаптивності. До внутрішньої особистісної сфери належать: самоактуалізація, самооцінка, асертивність.

Самоактуалізацію розглядаємо як здатність реалізувати потенційні можливості. Самооцінка – це здатність поважати себе, цінувати свої позитивні сторони і якості, знати свої сильні та слабкі

сторони. А асертивність – це вміння виражати свої відчуття та переконання без агресії та образ, відстоювати свої особистісні права.

Професійне становлення майбутнього фахівця в ЗВО передбачає [5, с. 22]:

1) формування у здобувача вищої освіти правильного уявлення про суспільну значущість і зміст майбутньої професійної діяльності;

2) формування позитивної мотивації до засвоєння знань і вмінь, які мають пряме відношення для успішного розв'язання професійних завдань;

3) розвиток професійної самооцінки, впевненості здобувача вищої освіти в можливості успішно опанувати професію та наявності в нього для цього необхідних задатків і здібностей;

4) стимулювання у здобувача вищої освіти самоосвіти та самовиховання, активного інтересу до всього, що пов'язано з майбутньою професією;

5) формування ціннісних орієнтацій, що пов'язані з професійною діяльністю: настанови, переконання, пріоритети щодо професійної діяльності (в педагогічній діяльності – формування педагогічних цінностей);

6) формування соціально-професійної «Я-концепції» здобувача вищої освіти (ідентифікацію «Образу-Я» з професійною моделлю, позитивну самооцінку і професійний імідж – самопрезентацію);

7) формування готовності до майбутньої професійної діяльності після закінчення ЗВО.

Значення професійного становлення особистості можна визначити, як зазначають А. Єрко, А. Тимошук, так: це формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих і професійно важливих якостей і їх інтеграції, готовність до постійного особистісного і професійного зростання [6, с. 64].

Професійне становлення майбутнього фахівця залежить від певних характеристик людини, які визначають кінцевий успіх формування студента як професіонала, його професійну готовність та у сукупності зумовлюють її рівень.

На думку З. Бондаренко до таких характеристик належать:

– професійна мотивація як спонукальна та спрямовуюча активність особистості на задоволення не тільки біологічних потреб, але насамперед потреб у праці, спілкуванні, самоствердженні, самореалізації, самовдосконаленні;

– загальна і професійна підготовленість у формі попередніх (для

опанування професії) і кваліфікаційних (з урахуванням рівня професіоналізації) знань, навиків і умінь, необхідних для виконання стандартних та нетипових професійних завдань;

– рівень функціональної готовності і резервів організму до трудової діяльності, розвиток професійно важливих фізіологічних функцій аналізаторів та фізичних якостей (сила, швидкість, витривалість);

– стан індивідуально-психологічних функцій людини і насамперед професійно важливих якостей для конкретної діяльності, що характеризують пізнавальні процеси і психомоторику, темперамент, характерологічні та емоційно-вольові особливості особистості [1].

Отже, результатом успішного професійного становлення майбутнього фахівця є зміцнення мотивів, пов'язаних із майбутньою професією (прагнення добре виконувати свої ділові обов'язки, демонструвати себе знаючим і вмілим фахівцем); у зростанні рівня успішного розв'язання складних професійних завдань під час практичної підготовки; у посиленні почуття відповідальності, бажанні досягти успіхів у професійній кар'єрі тощо. При цьому суттєві зміни відбуваються в самосвідомості здобувача вищої освіти, у рівні його самооцінки та в ставленні до себе.

Список використаних джерел

1. Бондаренко З.П. Деякі аспекти професійної підготовки студентів в умовах ВНЗ. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Bondarenko.pdf (дата звернення: 12.03.2024).

2. Буряк В.К. Умови та засоби самоосвіти студентів. *Вища школа*. 2002. № 6. С. 18-29.

3. Вайніленко Т. В. Сутність та зміст професійно-педагогічного самовдосконалення. *Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць*. 2005. Вип. 278. С. 16-17.

4. Гулько Т.Ю., Косяк О.В. Професіоналізація майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту на засадах синергетичного підходу. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11(17). С. 651-662.

5. Гулько Т., Рибалко Л. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану в Україні. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2023. Вип. 2(10). С. 20–27.

6. Єрко А.І., Тимошук А.В. Особистісно-професійне становлення фахівців в умовах вищого навчального закладу. *Молодий вчений*.

В.І. Степаненко,
*доктор педагогічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ГЛОБАЛЬНИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Глобалізація освіти веде до її певної інтернаціоналізації – визначення змісту знань, які належить передати, їхньої стандартизації, формування спорідненої системи цінностей тощо [6]. У таких умовах інтернаціоналізація як глобальна тенденція розвитку людства в сучасних соціокультурних умовах орієнтує розвиток національних систем вищої освіти до гарантії якості вищої освіти нового рівня, формування у здобувачів освіти актуальних навичок і компетентностей [3]. Інтернаціоналізація поряд із застосуванням стратегій глобального рекрутування кращих здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, дослідників й адміністративного персоналу, а також глобальним партнерством, є однією з ознак моделі університету світового рівня. Глобальний вимір передбачає програми інтернаціоналізації вищої освіти, що здійснюються в контексті освітньої політики міжнародних організацій – ОЕСР, ЮНЕСКО, СБ, СОТ. Сутність програм зазначених організацій полягає в розробці міжнародних стандартів якості транскордонної освіти, юридичних й етичних норм міжнародної торгівлі освітніми послугами, етичних кодексів здійснення наукових досліджень, критеріїв рейтингової оцінки діяльності університетів тощо [7].

Основні інструменти та індикатори інтернаціоналізації для підвищення якості вищої освіти представлено на рис. 1.

Важливим для усвідомлення тенденцій розвитку процесу інтернаціоналізації вищої освіти є знання стратегій освітньої політики різних країн світу, які мають національні особливості. Однак, є спільні для всіх цілі й завдання. Наприклад, підвищення репутації закладу вищої освіти, входження у рейтинги, розширення впізнаваності, посилення конкурентоспроможності, розширення можливостей міжнародного працевлаштування випускників, поліпшення якості досліджень, навчання і викладання, а також підготовки здобувачів

вищої освіти до життя і праці в глобалізованому світі й інтеркультурному середовищі тощо [5].

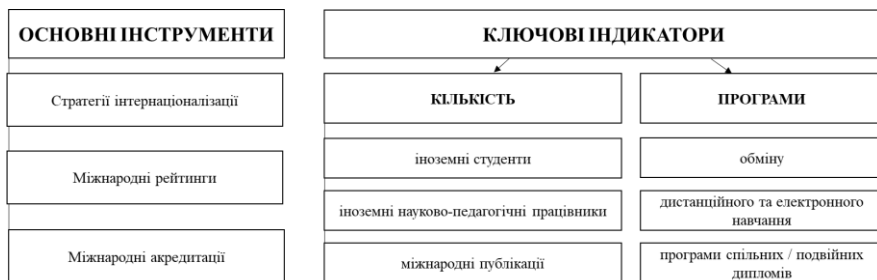


Рис. 1. Інструменти та індикатори інтернаціоналізації для оцінювання якості вищої освіти (створено на основі [5])

Для України в умовах війни особливо актуальним є забезпечення в закладах вищої освіти безпечності та стабільності освітнього процесу, що передбачає наявність стратегічних рамок, які містять комплексні заходи для запобігання безпековим загрозам, задоволення базових потреб всіх учасників освітнього процесу. Також в таких умовах характерною є цифровізація, яка постає однією з концептуальних засад інтегральної парадигми вищої освіти. Вона дозволяє здійснювати освітній процес в умовах значних пошкоджень матеріальної бази та відсутності можливості фізичної присутності його учасників і спрямована на: формування віртуальної реальності як простору соціалізації індивіда; використання в освітньому процесі цифрових технологій; запровадження інформаційних систем управління закладом вищої освіти і дистанційного навчання; мінімізацію часових, фінансових та людських ресурсів; перехід від «освіти для всіх до освіти для кожного» [2].

У глобалізованому ринковому суспільстві заклад вищої освіти постає центром генерування ідей, накопичення і передачі знань та інформації, формування і концентрації персоніфікованого інтелектуального ресурсу. Крім того, заклад вищої освіти відіграє ключову роль не тільки у продукуванні нових знань, а й проривних інновацій. Вища освіта є рушієм глобальної конкурентоспроможності. Заклади вищої освіти як базові елементи національних інноваційних систем стають об'єктами особливої дослідницької уваги, різнопланових оцінок, моніторинрів, рейтингування. Щодо присутності закладів вищої освіти України в глобальних рейтингах, то

вона характеризується їх недостатніми конкурентними позиціями, проте спостерігається потенціал її нарощування [4].

Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні відбувається у площині розвитку її освітнього і культурного співробітництва з європейськими країнами. Для неї характерними є такі тенденції в контексті забезпечення якості: оцінювання закордонних ЗВО, включення іноземних експертів до національних агентств, розширення та формалізація співробітництва із закордонними агентствами на основі меморандумів про взаєморозуміння та співробітництво та ін. [5].

Одним із напрямів міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти є розроблення програм спільних/подвійних ступенів. Мотивацією для їх розроблення є розширення освітніх пропозицій, зміцнення науково-дослідницького співробітництва, просування інтернаціоналізації та підвищення міжнародного престижу [1]. Інтернаціоналізація на рівні вищої освіти в аспекті взаємовизнання дипломів забезпечує ефективність функціонування глобальних ринків праці [8].

Отже, в Україні інтернаціоналізація вищої освіти відбувається в контексті інтегральної парадигми, яка функціонує в умовах глобальних викликів та війни. Для неї характерними є орієнтація на входження до європейського освітньо-наукового простору, розвиток освітнього і культурного співробітництва з європейськими країнами, відповідність вищої освіти міжнародним стандартам, підготовка конкурентоздатних фахівців, які володіють актуальними навичками і компетентностями, підтримка академічної мобільності, створення міжнародних освітніх і дослідницьких програм, імплементація у зміст освіти міжнародного, міжкультурного та глобального вимірів.

Список використаних джерел

1. Гуменна О. А. Розроблення програм подвійних/спільних ступенів: інституційний рівень. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 24. Т. 1. С. 143–146. DOI: 10.32843/2663-6085/2020/24-1.27.

2. Єрмакова С. С., Іванова О. С., Буренко М. С. Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття. *Академічні візії*. 2023. Вип. 16. DOI: 10.5281/zenodo.7664976.

3. Заболотна А. Г., Ільченко Н. В. Інформаційне освітнє середовище як складова підготовки кваліфікованих фахівців: матер. Міжвузівської наук.-практ. конфер. «Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика»: зб. наук. пр. / Редкол.:

Н.В. Ільченко (голова) та ін. Ірпінь, 2020. С. 5–8.

4. Лук'яненко Д.Г. Конкурентний статус українських університетів: європейський та глобальний вимір: наук. доповідь на методолог. семінарі НАПН України «Шляхи і механізми підвищення конкурентоспроможності університетів України» (19 лист. 2020 р.). DOI: 10.37472/2707-305X-2020-2-2-13-9.

5. Механізми оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції: монографія / Авт.: О. Воробйова, М. Дебич, В. Луговий, О. Оржель, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, К. Трима; за ред. В. Лугового, Ж. Таланової. Київ: Ін-т вищої освіти НАПН України, 2020. 220 с.

6. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія : монографія / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, В. Огнєв'юка, С. Сисоєвої. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. С. 61–106.

7. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка вищої школи: національний, європейський та глобальний контексти: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 319 с.

8. Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї : монографія / за заг. ред. О. І. Локшиної. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 350 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/21-13.pdf> (дата звернення: 20.03.2024).

С.В. Сапожников,

*доктор педагогічних наук, професор,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна;*

А.О. Теплицька,

*кандидат педагогічних наук,
ПУ «Вищий навчальний заклад «Міжнародний гуманітарно-
педагогічний інститут «Бейт-Хана»,
м. Дніпро, Україна*

ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ми вже підійшли до дуже відповідального періоду життя на планеті – до корінної зміни нашого наукового світогляду. В його основі – пізнання людини самої себе, освітнє вивіщення її особистості на такий рівень розуміння єдності світу, що дозволить

перетворити гармонію сукупного інтелектуального ресурсу суспільства і його творчої енергії в рушійну силу науки ноосферної доби, у вирішальний фактор еволюції. Ноосфера як науковий шлях розвитку людства здійсниться звільненою енергією колективно-диференційованої праці в соборній особистості планети як проєкт освіти.

Сьогодні освітній продукт стає все в більшій мірі залежним від техносферного «задуму», що, у свій час, формується під впливом раціонального інформаційно-мережевого метапродукту: змісту освіти як складної технології, взаємодії інтелектуального й прикладного характеру діяльності, помноженої (доповненість, додатковість) діяльності особистості, (ніби то зрозумілої?) коеволюційної ідеї. Але школі слід усвідомити, що наука не є сама по собі чистим розумом, на певному відрізку історії вона людинозалежна, виконує соціальне замовлення певного виду. Науку не слід плутати з константою. Ми живемо в час завищеної самооцінки масової людини, живемо в борг за рахунок ненароджених поколінь саме через недолугість науки. Але, окрім неї, сподіватися ні на що. Для прориву такої близькодії, щоб уникнути хиби розвитку на майбутнє, слід формувати освітні системи як генератори мислі, що продукуватимуть надалі великі особистості, що зможуть організувати самоорганізацію в суспільстві за космічним правилом, генерувати енергію творчості як синтез віри і розуму, опираючись на принципи розвитку особистості в світлі геології інтелекту і космізації знань. Якщо справа педагога – підготовка людини «до справи її життя», то виникає потреба – вкласти свою душу в душу учня так, щоб «мале» усвідомило шлях, як ставати «великим, значущим». Ця теза може претендувати на принцип становлення культури особистісної творчої еволюції. Коли «маля малює малюнок свого Я», проєктується процес його само трансформації в напрямі майбутнього успіху, відшукуючи в собі профільну дію як індивідуальне окормлення процесу «творчого недороду» (термін за М. Козирєвим). При цьому започатковується «творча брунька» душі, символ фракталу-інтересу, такий іманентний стан душі, «коли гра-робота здатна переходити в роботу-гру» (принцип за С. Френе) найліпше. Якщо душа ідейно не охоплює справу життя – справа втікає від неї через невміння. У час кризи (суд, зважування вчинків, війна) ідеологізована душа завжди потребує нового масштабу охоплення (нового судження для осуду), прагне: віднайдуться такі постаті особистості в минулій історії, які значно випередили свій час – вони і є нашими сучасниками з розвитку ідеї.

При цьому мету розвитку варто правильно впізнавати і дитині, і дорослому одночасно – взаємно опосередковано й взаємо доповнено, як даність часу, як нескінченну дивину і красу (в основі – золотий перетин), як клич часу здобути освіту. Освіта – не лише впізнаний образ, а і дотик до природи, її звуки, пахощі, все, чим смакуємо, окормлюємо душу – добро як гармонія пізнаного, краса, істина; стан, коли світ проникає в людину, задовольняє її потреби і запити, урівноважує її як носія рефлексій у цьому світі й одночасно доповнює людину розумною Космос; це і видовий устрій суспільства, сім'ї і роду, і людський вчинок, і віра, любов і надія; це і стан інформаційного буття і дух життя; критерій зрілості особистості і її професійної здатності, виразник її людяності. Освіта – «ось» «vita» (С. Рудишин [1]). Вона виростає з материнської, батьківської і родової школи, доповнюється цивільною освітою і всім життям, де природа виступає першошколою і першовчителем.

Особистість – найвища цінність ноосферної цивілізації. У сучасній школі має запанувати дух творчої особистості, де педагоги є колективом діячів з вироблення маршрутів свідомого пошуку власного духу кожної особистості. Ціннісно зорієнтована праця особистості – ключ до її щастя. Кредо школи – ідея кращого життя для людини. Кредо виховання – зближення людини з її життям через пізнання самого себе. Найкоротший шлях до виховання здобутків особистості – батьки:

– батько як модель активної спорідненої діяльності, доставленої дитині деонтологічно в доступний спосіб у вигляді комунікативної основи суспільства як гри-праці для вибудови громадянської позиції особистості, зорієнтована на її майбутні життєві здобутки берегами душі з усуненням можливості помилок посередництвом здобутого життєвого досвіду – проективний розум: істина, краса, совість;

– мати – життєдайна велич і найрідніша природа, її правда, добро, смисл і вірне серце, що завжди надіється і любить, які би ми не були...

Треба усвідомити те, що нині відбувається, створено попереднім життям поколінь споріднених особистостей. Те, що буде далі – створюємо ми. Ми – безперервний світ учителів і учнів, є невидимим мостом у майбутнє, собою ми вибудовуємо це майбутнє. Чи вистачить нам розуму зробити його правильним – ноосферним?

Нове мислення необхідно виховувати з глибин особистості осередками сучасних реалій з побудовою життєвої перспективи як наскрізної багатоступеневої задачі для людини і разом з ним

вивищувати освітню мету як новий світоглядний горизонт засадами ноосферної науки в нетрях космізованої системи освіти – синтез фундаментальної науки і освітньої логістики як засобу оптимальної доставки освіти до масового різночинного сортаментно розпізнаного психологією користувача. На черзі дня педагогічної науки з новою силою виникає проблема зрілості особистості з особливою гостротою для її розв'язання в стінах школи: вимагає в основу нової школи покласти систему виховання цінностей особистості як морально-естетичного осередку вираження її свободи волі станом честі та гідності. Система виховання особистості – абсолютний примат над іншими системами педагогічного супроводу людини. В основу місії виховання взяти думку про те, що сутністю сучасної культури планети стає дуальність – збереження гармонії людини з природою, пошук суспільної гармонії з побудовою цивілізації.

Список використаних джерел

1. Рудишин С. Д. Основи біогеохімії: навч. посібник. Київ: ВЦ «Акадеїя», 2013. 248 с.

І.М. Трубавіна,

доктор педагогічних наук, професор,

ДЗ «Луганського національного університету імені Тараса Шевченка», Полтава, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан і широкомасштабна агресія змінили життя і професійну діяльність всього населення України, у тому числі і соціальних працівників. В мирний час соціальних працівників, як і інших працівників соціальної та гуманітарної сфери, не готували до роботи в умовах війни[1; 2; 3; 4].

Робота соціальних працівників в умовах воєнного стану внаслідок збільшення кількості клієнтів, які потребують допомоги, збільшення СЖО та їх поєднань в одній родині/особі, появі нових проблем в нашому суспільстві – проблем ментального здоров'я населення, життєстійкості, інтеграції в нові громади ВПО, адаптації до нових умов життя, постійний стрес внаслідок війни вимагають оновлення змісту підготовки соціальних працівників з урахуванням

нових викликів. Сьогодні з'явилися і нові клієнти внаслідок війни – велика кількість травмованих військових та цивільних, діти війни, інваліди внаслідок бойових дій, сироти, діти без батьківського піклування з деокупованих територій, діти-сироти, вдови внаслідок загибелі чоловіків –військовослужбовців, особи похилого віку, які залишилися самі з різних причин внаслідок війни тощо.

У той же час спостерігаємо активність гуманітарних організацій, які працюють, надаючи допомогу, за міжнародними базовими та мінімальними стандартами з населенням, за власними стандартними операційними процедурами, які відрізняються від стандартів надання соціальних послуг людям в СЖО, за якими працюють українські соціальні служби. З'являються в громадах і центри соціальних послуг внаслідок децентралізації і ці послуги надаються за результатами виявлення потреб в громадах, тобто навіть не всі базові соціальні послуги пропонуються населенню.

З'являються нові форми соціальної роботи з населенням – інтеграційні заходи на 5-6 годин, виїзні мобільні бригади комплексного або спеціалізованого спрямування.

Є і нові напрями соціальної роботи – формування соціальної згуртованості громад і суспільства через діалог в громадах, МКП, медіацію, фасилітацію як засоби вирішення соціальних конфліктів, створення безпечного середовища – простори, дружні до дітей, до жінок та дівчат, санітарія та гігієна через створення мобільних будинків побуту, видачу натуральної допомоги і наборів гідності для людей, створення безпечних просторів –дружніх до дитини, дружніх до жінок та дівчат в умовах відсутності закладів, які працюють оффлайн, гуманітарна допомога, речова допомога тощо. Оновлюються напрямки роботи, які існували раніше – профілактика торгівлі людьми – з урахуванням нових проблем і викликів, появи нової групи уразливих категорій населення – зокрема, ВПО в великій кількості, переміщені ДБСТ, прийомні сім'ї тощо.

Виникає проблема безпеки соціальних працівників, співпраця їх з міжнародними та гуманітарними організаціями, участь в проєктній діяльності, фандрайзінгу для фінансування проєктів за потребами населення, що вимагає знання міжнародного гуманітарного права, гуманітарних стандартів, Гуманітарної Хартії, проєкту «Сфера», техніки безпеки в війну, принципів гуманітарної допомоги і захисту населення, стандартів безпеки працівників гуманітарних організацій в умовах конфліктів.

Оновлюються і технології надання соціальних послуг – вони

надаються комплексно, мобільно, дистанційно, опосередковано, «пульсуючими» формами, у взаємодії з іншими організаціями та установами, що вимагає створення карти перенаправлень з різних соціальних послуг – з протидії ГЗН, допомоги особам похилого віку, з дітьми без батьківського піклування, гуманітарної допомоги інвалідам із засобів реабілітації тощо. Okремо стоїть питання реабілітації поранених військовослужбовців і тих, хто звільнений в запас, робота з їх сім'ями та вдовами, це питання не лише військово-соціальної роботи, це питання роботи з ними в громадах за місцем проживання.

Отже, маємо в соціальних інституціях: нових клієнтів, нові напрямки роботи, нові технології і форми роботи, нові функції соціальних працівників, нові проблеми, які вимагають на навчання їх вирішенню.

Усі ці питання вимагають оновлення як професійного стандарту соціального працівника, так і змісту освітніх програм підготовки соціального працівника.

Список використаних джерел

1. Education studies: Theory and Practice. Monograph/ed. by S.T. Zolotukhina, I.M. Trubavina. Vienna-Kharkiv: Premier Publishing, 2018. 420 p.

2. Theory and practice of introduction of competence approach to higher education in Ukraine: Monograph/ ed. S.T. Zolotukhina. I.M. Trubavina. Vienna: Premier Publishing, 2019. 374 p.

3. Kurylo V., Trubavina I., Karaman O., Stepanenko V., Yurkiv Ya. Pedagogic technology of formation of readiness for self-development in students from the occupied territories and delimitation line in the east of Ukraine in conditions of temporarily displaced higher education institutions. *Journal of Educational Sciences & Psychology*. 2021. Vol. 11. Is. 2. P. 39-53. URL: http://jesp.upgploiesti.ro/index.php?option=com_phocadownload&view=file&id=625:pedagogic-technology-of-formation-of-readiness-for-selfdevelopment-in-students-from-the-occupied-territories-and-delimitation-line-in-the-east-of-ukraine-in-conditions-of-temporarily-displaced-higher-education-institutions&Itemid=16 (accessed date: 03.04.2024).

4. Trubavina I., Cherednychenko O., Oliinyk N., Nedria K. Justification of the educators' new professional functions under the conditions of martial law. *Educational Challenges*. 2022. Vol. 27. Is. 2.

О.В. Деревянчук,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасних умовах технологічних трансформацій актуалізується потреба цифровізації професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей. Останні дослідження вказують на те, що штучний інтелект (ШІ) та цифрові технології розглядаються як ключові напрями, які будуть впливати на технологічний ландшафт протягом наступних п'яти років [1]. Що вказує на потребу фахівців з відповідними навичками та знаннями. Отже, належна увага має бути приділена підготовці фахівців, які зможуть ефективно впроваджувати та використовувати ці технології у своїй професійній діяльності.

У зв'язку зі зростанням вимог до технологічної компетентності на ринку праці, навчальні програми повинні акцентувати увагу на розвиток навичок, пов'язаних зі штучним інтелектом та цифровою трансформацією. Аналіз стратегічних документів [2] підтверджує потребу підготовки майбутніх фахівців до роботи в технологічних і суспільних трансформацій. Освіта має бути спрямована на формування міждисциплінарних навичок та гнучкості, що дозволить фахівцю адаптуватися до постійних інновацій в умовах цифрової економіки.

Різноманітні аспекти цифровізації професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей висвітлено в працях В. Ковальчука та його учнів [3-7].

У контексті цифровізації професійної освіти, особлива увага приділяється застосуванню методів інтелектуального аналізу освітніх даних у навчанні майбутніх фахівців інженерних та педагогічних спеціальностей [8-10]. Ці методи є важливими для інтелектуальної обробки зображень, що використовуються в інтелектуальних

системах, особливо в контексті професійного навчання в галузі транспорту. Специфічним прикладом є системи сегментації зображень, що демонструють ефективність у автоматизованій обробці візуальної інформації транспортних засобів [11; 12]. Під час розробки та реалізації таких проєктів здобувачі освіти поглиблюють свої знання у сфері інтелектуального аналізу даних.

Важливим аспектом є фокус на методах цифрової обробки зображень, включаючи фільтрацію [13], сегментацію [11; 12], контурний аналіз [14], підвищення контрастності [15] та аналіз профілів [16]. Удосконалення результатів обробки зображень можливе через застосування технік розпізнавання зображень та принципів нечіткої логіки [17], що сприяє точнішому аналізу та інтерпретації візуальних даних, дозволяючи ефективно обробляти неоднозначність і невизначеність зображень.

Такий інтегрований підхід не тільки покращує технічні характеристики в обробці зображень, але й відіграє ключову роль у розвитку важливих цифрових навичок серед майбутніх спеціалістів. Це дозволяє їм ефективно впроваджувати передові технології в рішення практичних завдань, забезпечуючи актуальність їхньої підготовки для потреб сучасного технологічного ринку праці.

В умовах стрімких технологічних змін, нагальною проблемою є необхідність оновлення освітніх і навчальних програм, відповідно до вимог ринку праці.

Цифровізація професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей є критично важливою для їх адаптації до умов сучасного ринку праці. Інтеграція штучного інтелекту, великих даних та хмарних обчислень у навчальні програми необхідна для розвитку відповідних професійних навичок. Заклади освіти мають акцентувати увагу на розвитку навичок, необхідних для побудови успішної професійної кар'єри.

Список використаних джерел

1. Future of Jobs Report 2023. *World Economic Forum*. May 2023. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf (accessed date: 03.03.2024).
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286-> (дата звернення: 03.03.2024).
3. Kovalchuk V., Soroka V. Training of specialists in the motor

vehicle profile in conditions of digitalization. *Pedagogical concept and its features, social work and linguology: Collective Scientific Monograph*. Dallas: Primedia eLaunch, (Edition 2). 2021. P. 2–20. DOI: 10.36074/pcaifswal.ed-2/.

4. Ковальчук В.І., Сорока В.В. Застосування інноваційних цифрових технологій у підготовці педагогів для сфери професійної освіти. *Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти: монографія*. Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук». 2022. С. 238–249.

5. Bykova T.B., Ivashchenko M.V., Kassim D.A., Kovalchuk V.I. Blended learning in the context of digitalization. *CEUR Workshop Proceedings*. 2020. Vol. 2879. P. 247–260. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2879/paper12.pdf> (accessed date: 03.03.2024).

6. Kovalchuk V.I., Maslich S.V., Movchan L.G., Lytvynova S.H., Kuzminska O.H. Digital transformation of vocational schools: Problem analysis. *CEUR Workshop Proceedings*. 2022. Vol. 3085. P. 107–123.

7. Kovalchuk V.I., Zaika A.O. Introduction of digital technologies in the educational process of training future production masters of agricultural professional training profile. *Youth Voice Journal*. 2022. Vol. IV. P. 31–42.

8. Davies E.R. Computer and Machine Vision: Theory, Algorithms, Practicalities. *Elsevier*. 2012. 912 p.

9. DaeEun K., Dosik H. Intelligent imaging and analysis. *Switzerland, Basel: MDPI*. 2020. 492 p.

10. Деревянчук Олександр. Розвиток технічних навичок здобувачів вищої освіти в процесі побудови прототипу системи сегментації зображень транспортних засобів. *Молодь і ринок*. 2024. Вип. 221. Том 1. С. 105–111. DOI: 10.24919/2308-4634.2024.296388.

11. Balovskyak S., Derevyanchuk O., Kovalchuk V., Kravchenko H., Ushenko Y., Hu Z. STEM project for vehicle image segmentation using fuzzy logic. *International Journal of Modern Education and Computer Science (IJMECS)*. 2024. Vol. 16, № 2. P. 45–57. DOI: 10.5815/ijmecs.2024.02.04.

12. Tereikovskiy I., Hu Z., Chernyshev D., Tereikovska L., Korystin O., Tereikovskiy O. The method of semantic image segmentation using neural networks. *International Journal of Image, Graphics and Signal Processing (IJIGSP)*. 2022. Vol. 14, № 6, P. 1–14. DOI: 10.5815/ijigsp.2022.06.01.

13. Balovskyak S.V., Odaiska Kh. S. Automatic determination of the

gaussian noise level on digital images by high-pass filtering for regions of interest. *Cybernetics and Systems Analysis*. 2018. Vol. 54, № 4, P. 662–670. DOI: 10.1007/s10559-018-0067-3.

14. Derevyanchuk O.V., Kravchenko H.O., Derevianchuk Y.V., Tomash V.V. Recognition images of broken window glass. *Proceedings of SPIE*. 2024. Vol. 12938. P. 210–213. DOI: 10.1117/12.3012995.

15. Balovsyak S., Odaiska Kh., O. Yakovenko, Iakovlieva I. Adjusting the brightness and contrast parameters of digital video cameras using artificial neural networks. *Proceedings of SPIE*. 2024. Vol. 12938. P. 129380I-1–129380I-4. DOI: 10.1117/12.3009429.

16. Balovsyak S.V., Derevyanchuk O.V., Fodchuk I.M. Method of calculation of averaged digital image profiles by envelopes as the conic sections. *Advances in Intelligent Systems and Computing (AISC)*. 2019. Vol. 754. P. 204–212. DOI: 10.1007/978-3-319-91008-6_21.

17. Fayek A.R. Fuzzy logic and fuzzy hybrid techniques for construction engineering and management. *Journal of Construction Engineering and Management*. 2020. Vol. 146, № 7. P. 1–12.

М.Є. Карпова,
PhD з педагогіки,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

НОВІ ПІДХОДИ ДО ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ (ДИСЦИПЛІНА: ОСНОВИ НЕЙРОПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХІАТРИЧНОЇ ПРОПЕДЕВТИКИ)

Сучасна система вищої освіти покликана створювати відповідні умови для підготовки конкурентоспроможного та професійного фахівця, який на тлі успішного володіння базовими знаннями з обраної спеціальності буде мати професійно необхідні якості та практичні навички.

Рівень підготовленості психолога має відповідати міжнародним стандартам, що дозволить Україні здійснити інтегрування в європейський простір вищої освіти та ефективно співпрацювати.

Проблема підготовки майбутніх психологів з метою надання ефективної допомоги в наш час стає особливо актуальною, особливо в умовах війни. Слід зазначити, що іноді теоретична підготовка психолога може бути поєднана з наданням психологічної допомоги, а

знання, які отримані під час навчання, безпосередньо мають практичне втілення. Такі зміни в сьогоденні потребують чітких умінь та особистісної готовності випускників до надання психологічної допомоги.

Вказаній проблематиці присвячені дослідження Є. Білозерцева, О. Гонсеєва, М. Нечаєва, А. Пашкова, В. Сластьоніна, Н. Самоукіної, А. Столяренко. Питання професійної підготовки майбутнього психолога вивчаються такими сучасними педагогами як О. Абдуліна, Н. Згрязкіна, В. Беспалько, Ю. Татур, Н. Кухарев, Г. Степанова, М. Рибокова, І. Бутенко, М. Боген, А. Полякова, Н. Чепелева, Н. Пов'якель, В. Панок, Н. Обозов, Л. Петровська, Т. Яценко та ін.

Підготовка психолога зумовлена об'єктивними тенденціями та потребою суспільства продуктивно вирішувати проблеми у всіх сферах повсякденного життя. Закономірно зростають і вимоги до якості підготовки фахівців. Тому у ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» в освітньо-професійну програму підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня відповідно до навчального плану спеціальності 053 «Психологія» було додано навчальну дисципліну «Основи нейропсихології та психіатричної пропедевтики».

Метою даної навчальної дисципліни є надання здобувачам другого (магістерського) рівня знань основ нейропсихології, поєднання сучасних теоретичних уявлень з практичними напрацюваннями в системі охорони психічного здоров'я. Отримані знання дадуть можливість впровадити в практику нові ефективні методики психологічної допомоги та стануть основою для поглиблення фахової спеціалізації майбутніх психологів.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: а) розуміння основних закономірностей формування вищих психічних функцій людини; б) опанування фундаментальних теоретичних засад; в) ознайомлення з проведенням нейропсихологічних діагностики станів вищих психічних функцій в нормі та патології; г) формування уявлення про різновиди нейропсихологічних порушень локальних уражень кори та підкіркових структур головного мозку та їх вплив на порушення вищих психічних функцій; д) формування вміння виявляти та співставляти порушені (негативні симптоми) і збережені психічні функції; е) формування вміння формулювати висновки та складати протокол нейропсихологічного дослідження з подальшою розробкою плану корекційної роботи; ж) впровадження набутих знань у практичну сферу діяльності з подальшою активізацією особистісного та творчого потенціалу майбутнього психолога.

Навчальна дисципліна включає 2 модулі.

Модуль I — «Вступ до нейропсихології» має розділи: Нейропсихологія як самостійна наукова дисципліна; Нейропсихологічний аналіз порушень вищих психічних функцій при локальних ураженнях головного мозку.

Модуль II — «Нейропсихологічна діагностика і консультування»: Методи нейропсихологічного дослідження; Нейропсихологічна синдромальна діагностика та корекція.

Після закінчення курсу «Основи нейропсихології та психіатричної пропедевтики» здобувачі другого (магістерського) рівня отримують знання про: основні анатомо-фізіологічні принципи побудови мозку людини; нейропсихологічні синдроми порушень головного мозку, а також сучасні методи діагностики функціональних станів, особливо найбільш інформативних щодо раннього виявлення порушень і патології органічного генезу. Програма підготовки передбачає оволодіння магістрантами практичними навичками стосовно вміння виявляти порушення довільних психічних функцій, робити висновки щодо локалізації патологічного процесу та диференційної діагностики сенсорних та гностичних порушень, застосовувати певні методики нейропсихологічної корекції відхилень при порушенні психофізичного розвитку.

Слід зазначити, що вивчення даного курсу спрямоване на розвиток наступних компетентностей: комунікативної (здатність до професійного міжособистісного спілкування; толерантного відношення до точки зору, яка відрізняється від власної; здатність працювати в команді); організаційної (здатність планувати, координувати, оцінювати взаємодію під час роботи); інформаційної (пошук потрібної інформації, її інтерпретація; використання інформаційних технологій в професійній діяльності); психолого-педагогічної (здатність реалізувати базові знання з психології та педагогіки задля соціалізації особистості з порушеннями психофізичного розвитку).

По закінченню вивчення навчальної дисципліни курсу «Основи нейропсихології та психіатричної пропедевтики» здобувач (магістерського) рівня повинен продемонструвати такі результати навчання: вміти на базовому рівні визначати нейропсихологічні симптоми порушень психічних функцій; володіти діагностичними та корекційними нейропсихологічними методиками; орієнтуватись в здійсненні та організації нейропсихологічного супроводу; вміти втілювати в практику розроблені програми нейропсихологічного

дослідження та правильно формулювати висновки; вміти конструювати процес нейропсихологічного дослідження відповідно до основних принципів професійної етики психолога, умов роботи, індивідуальних особливостей та психічного статусу досліджуваних осіб; упроваджувати в роботу програми нейропсихологічних інтервенцій (нейрореабілітація, нейрокорекція); вміти прогнозувати зміни та динаміку розвитку і функціонування різних психічних процесів при нейропсихологічних синдромах.

Підсумовуючи, зазначимо, що знання, отримані здобувачами другого (магістерського) рівня в результаті вивчення курсу «Основи нейропсихології та психіатричної пропедевтики», нададуть можливість майбутнім фахівцям впровадити в психологічну практику ефективні та сучасні методики допомоги.

І.В. Олійник,

кандидат педагогічних наук, доцент,

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ В УМОВАХ АСПІРАНТУРИ

Організація науково-дослідницької діяльності в умовах аспірантури – це комплексна діяльність, успіх якої сьогодні визначається не стільки освітніми стандартами, скільки цифровими технологіями, що застосовуються для їх реалізації.

Процес переходу до цифрової економіки висуває особливі вимоги не тільки до рівня сформованості професійних компетенцій у майбутніх фахівців, а й до рівня їх індивідуального та особистісного розвитку, інтелектуальної та соціальної мобільності.

Європейські стандарти ставлять перед вищою школою такі завдання як аналіз та узагальнення результатів міждисциплінарних досліджень, аналітична обробка великих масивів різноманітних даних із подальшою підготовкою наукових публікацій за темою дослідження. Різноманітність цифрових мережевих ресурсів актуалізує питання ефективного вибору джерел, релевантної завданням дослідження інформації, тому навички пошуку, аналізу та відбору потрібної інформації є для майбутніх докторів філософії одними з актуальних і вимагають від них певних компетенцій.

Актуальність дослідження полягає в тому, що цифрові технології стають центральною частиною повсякденної діяльності; науково-педагогічні працівники змушені переосмислювати й трансформувати колишні освітні традиції, оскільки техніка та цифрові технології в сучасній цивілізації займають лідируючі позиції, впливаючи на розвиток усіх сфер життя суспільства та формуючи нові напрямки виробничого, комунікаційного та інформаційного процесів. Сучасний етап розвитку суспільства дедалі частіше характеризується дослідниками як період цифрової трансформації – епоха цифровізації, основою якої є електронні технології, що дозволяють отримувати, зберігати, обробляти та використовувати колосальний обсяг інформації та знань.

Цифрові технології в сучасному світі відіграють важливу роль у всіх сферах життя, включаючи освіту та дослідницьку діяльність.

Погоджуємося з міркуваннями А. Яцишин, яка досліджуючи цифрові відкриті системи у підготовці аспірантів і докторантів, наголошує, що на державному рівні закріплено важливість модернізації процесу підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації та впровадження цифрових технологій для підвищення ефективності означеного процесу [2, с. 6].

Дослідниця І. Потюк, описуючи досвід використання цифрових технологій у навчальному середовищі закладів вищої освіти, наголошує, що освітній процес повинен бути орієнтований не лише на розвиток навичок критичного та аналітичного мислення для його інтенсифікації, але й на формування вміння продуктивного використання цифрових технологій у будь-якому форматі навчання для ефективного опрацювання інформації та її подальшого застосування у професійній діяльності чи для особистих потреб у процесі повсякденної життєдіяльності [1, с. 219].

У формуванні дослідницької компетентності у майбутніх докторів філософії цифрові технології відіграють ключову роль, забезпечуючи реалізацію таких завдань:

- доступ до інформації (цифрові технології надають аспірантам широкий доступ до різноманітної інформації через Інтернет, можливість здійснювати швидкий та ефективний пошук літератури, наукових статей та інших ресурсів, що полегшує вивчення та аналіз наукової літератури);

- аналіз і обробка даних (застосування цифрових інструментів для обробки та аналізу великих обсягів даних може значно полегшити дослідження та вивчення складних дослідницьких питань;

використання статистичних програм і інших інструментів сприяє у систематизації інформації та виявленні основних тенденцій у науковому аналізі);

- можливість використання електронних ресурсів та бібліотек (цифрові бібліотеки та ресурси дозволяють майбутнім докторам філософії ефективно використовувати електронні підручники, наукові журнали, бази даних та інші матеріали, що забезпечує доступність актуальної інформації та сприяє глибокому аналізу);

- співпраця та комунікація (цифрові платформи дозволяють майбутнім докторам філософії обмінюватися ідеями, отримувати обґрунтовані відгуки та співпрацювати з колегами в режимі реального часу, навіть якщо вони знаходяться в різних кінцях світу);

- оволодіння аналітичними інструментами (сучасні аналітичні інструменти та програми дозволяють виконувати складний аналіз даних, статистичні обчислення та моделювання);

- застосування візуалізації (інструменти візуалізації даних можуть бути використані для представлення складних філософських концепцій, моделей та взаємозв'язків у зрозумілій формі, це полегшує розуміння та комунікацію результатів досліджень);

- використання цифрових інструментів для публікацій (цифрові платформи для публікацій, такі як електронні журнали та віртуальні конференції, дозволяють аспірантам швидше ділитися своїми дослідженнями з глобальною аудиторією, що сприяє вивченню підходів та результатів інших дослідників, а також розвитку навичок створення публікацій і презентацій);

- оперування сучасними методами аналізу й обробки даних (використання сучасних аналітичних інструментів та програм для обробки даних полегшує проведення статистичних досліджень, здійснення аналізу текстів та створення комплексних моделей);

- використання моделювання та віртуальної реальності (використання віртуальної реальності та інших цифрових інструментів для моделювання дозволяє майбутнім докторам філософії експериментувати з концепціями, формулювати та перевіряти гіпотези в імітованому середовищі);

- електронне зберігання та публікація результатів (дослідницькі результати можна легко зберігати в електронному вигляді, а також публікувати в онлайн-журналах та базах даних, що сприяє швидшому обміну інформацією).

Загалом, цифрові технології розширюють можливості освітнього процесу, сприяючи розвитку дослідницької компетентності у

майбутніх докторів філософії.

Багатофакторність розвитку сучасної освітньої системи потребує відповідного рівня структуризації інформації, створення доступних інформаційних мереж, відповідного рівня стану освітньої сфери. Інформатизація освіти надає великі можливості для вирішення проблем збереження та збільшення освітнього потенціалу.

Можливість включення цифрових технологій у процес формування у майбутніх докторів філософії дослідницької компетентності обумовлена низкою аспектів:

1) наявність різноманітних технічних можливостей може підвищити мотивацію аспірантів за рахунок інтерактивності, унікального дизайну та моделювання різноманітних педагогічних ситуацій;

2) варіативність та різноманітність подібних завдань дає викладачеві можливість вибрати той матеріал, який більше підходить під дослідницькі потреби майбутніх докторів філософії та особливості вимог, що висуваються до програмно-педагогічних засобів;

3) цифрові технології можуть сприяти розвитку в майбутніх докторів філософії творчого підходу до здійснення їхньої професійної та дослідницької діяльності.

Отже, цифрові засоби допомагають майбутнім докторам філософії розвивати критичне мислення, аналітичні навички та збільшувати ефективність своїх досліджень.

Формування у майбутніх докторів філософії вмінь застосовувати сучасні цифрові технології в дослідницькій діяльності, особливо під час оволодіння способами пошуку інформації в мережі Інтернет, її відбору та аналізу, обробки отриманих даних, використання можливостей проведення досліджень та дослідно-експериментальної роботи в інтернет-середовищі, а також представлення готових результатів дозволять здійснювати дослідницьку роботу на більш високому якісному рівні.

Список використаних джерел

1. Потюк І.Є. Використання цифрових технологій в навчальному середовищі закладів вищої освіти: офлайн та онлайн формати. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 11(79). С. 219-221.

2. Яцишин А.В. Цифрові відкриті системи у підготовці аспірантів і докторантів: монографія. Київ: ЦП «Компринт», 2020. 416 с.

М.Л. Ростока,
*кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, НАПН України, м. Київ, Україна*

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ КЛАСТЕР ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТИ, ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Доцільність кластеризації інформаційно-аналітичного супроводу, яка дає змогу більш глибоко й детально усвідомити отримані дослідниками результати наукових пошуків, з'ясувати цінність їхнього наукового доробку, визначити основні напрями і тенденції досліджень, є актуальним аспектом у контексті аналітичних розвідок з питань цифрової трансформації освіти, педагогіки і психології.

Проведене дослідження, певні результати якого подано в авторській публікації «Кластеризація інформаційно-аналітичного супроводу наукового дослідження із проєктування цифрових освітніх ресурсів», акцентує увагу на визначення кластерів інформаційно-аналітичного супроводу та уможливорює адекватне розроблення науково-методичних засад зі створення нових та удосконалення вже існуючих аналітичних оглядів, бібліометричного моніторингу, віртуальних цифрових освітніх баз даних і баз знань (цифрових колекцій, бібліотек, хабів тощо [3]). Таким чином, на розв'язання завдань поточних наукових досліджень відділом наукового інформаційно-аналітичного супроводу (далі – Відділ) освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського (далі – ДНПБ) шляхом кластерного аналізу досліджується вітчизняний та зарубіжний досвід щодо цифрової трансформації освіти, педагогіки і психології (методології, концепції, теорії й закономірності, відповідні інформаційні технології тощо). Кластеризація, на нашу думку, сприяє отриманню якісних поточних результатів щодо наявності гостро існуючих дослідницьких проблем та забезпечуватиме знаходження певного вектору аналітичних розвідок й обґрунтування отриманих висновків.

Проте одним із концептуально вагомим і актуальним кластерів є все ж таки термінологічний кластер інформаційно-аналітичного супроводу освіти, педагогіки і психології. Цей кластер в умовах цифровізації суспільства, науки і освіти набуває розвитку поняттєво-

категоріального апарату наукового дослідження у новому сенсі інтерпретації. Результати семантичного та структурно-логічного аналізу дають змогу стверджувати, що основними поняттями, категоріями і дефініціями термінополя «інформаційно-аналітичний супровід» є його базові поняття такі, як:

1) Аналітичний огляд (ресурс) (адаптовано автором за О. Яценко) – різновид електронного ресурсу, що містить зведену характеристику інформації з первинних документів щодо певної проблеми (питання, тематики), надає аргументовану оцінку та відповідні рекомендації щодо використання поданої інформації.

Розробляється з метою інформаційно-аналітичного супроводу шляхом узагальнення основних тенденцій розвитку наукової думки, тобто визначення стану дослідження важливих проблем тієї чи іншої галузі знання, інформування про появу та розвиток наукових шкіл та теорій, поглядів провідних представників науки, задля висвітлення цілісної картини проблемної ситуації із зазначенням труднощів, недоліків, перешкод та пропозицій щодо перспектив розвитку галузі.

Як варіант може подаватися у форматі онлайн-проєкту, відео-проєкту, інформ-проєкту та є концептографічним інформаційно-аналітичним ресурсом. За призначенням формуються як огляди-обґрунтування, підсумкові огляди, прогностичні огляди, а також можуть бути міжгалузевими, міжпроблемними, трансдисциплінарними та ін.) [5].

2) Бібліометричний / наукометричний електронний ресурс, бібліометричний / наукометричний моніторинг або аудит (адаптовано автором за Т. Симоненко) – різновид електронного ресурсу з наукового декларування результатів діяльності наукових та освітніх установ за бібліометричними / наукометричними показниками як результат консолідованої співпраці вченого і бібліотек наукових установ задля отримання цілісної бібліометричної картини діяльності наукових установ, закладів освіти та окремих відомств. Розробляється з метою поглиблення їх взаємодії з профільними аналітичними структурами для ефективного використання всіх суспільних функцій бібліометричних профілів. Як варіант може подаватися у форматі онлайн-проєкту [4].

3) Бібліографічний огляд / бібліографічний ресурс (адаптовано автором за О. Яценко) – різновид (частина) електронного ресурсу, що вміщує впорядковану сукупність бібліографічних описів джерел інформації; анотації, які розкривають їх зміст; текст, який пов'язує між собою описи окремих джерел. Створюється з метою надання

допомоги або інформаційної підтримки користувачу (фахівцю) щодо орієнтації у документному або інформаційному потоці задля відбору необхідних джерел для вивчення і використання у його практичній діяльності. Як варіант може подаватися у форматі інформ-проєкту. Може носити за типом інформаційний та рекомендаційний характер, а за змістом – джерелознавчий (тематичний), персональний, огляду нової літератури, огляду інформаційних видань; за форматом може подаватися за електронним списком та у вигляді дайджесту [5].

4) Відео-проєкт (ресурс) (запропоновано автором у процесі розв’язання завдань дослідження) – різновид або складник (частина) загального електронного ресурсу (бібліометричного, бібліографічного, аналітичного, реферативного, наукометричного та ін.), цифровий дослідницький ресурс, створений шляхом відео-презентації з метою упровадження проміжних, поточних або кінцевих результатів наукового дослідження, презентації набутого досвіду дослідницьким колективом при виконанні наукової роботи, який має особливості проєктного розвитку змістової складової у процесі отримання нового знання та додаткових результатів наукового дослідження та ін. Для розроблення відео-проєкту застосовується програмний інструментарій, що має дружній інтерфейс з середовищем його розміщення в мережі інтернет, а також може зберігатися на зовнішніх носіях інформації.

5) Інформ-проєкт (запропоновано автором у процесі розв’язання завдань дослідження) – різновид або складник (частина) загального електронного ресурсу (бібліометричного, бібліографічного, аналітичного, реферативного, наукометричного та ін.), цифровий дослідницький ресурс, створений з метою упровадження проміжних, поточних або кінцевих результатів наукового дослідження шляхом надання корисної й достовірної інформації про об’єкт, предмет, стан дослідження, який має особливості проєктного розвитку змістової складової шляхом поповнення або коригування. Як приклад інформ-проєкту ДНПБ є «Моніторинг ЗМІ».

6) Моніторинг ЗМІ (вебпортал ДНПБ) – електронний ресурс, який містить структуровані інформаційно-аналітичні дані (огляди) щодо головних подій у сфері освіти і науки, зокрема в умовах цифровізації; розробляється науковими співробітниками відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського на виконання поточних завдань ДНПБ та планових наукових досліджень Відділу. Джерелами моніторингу ЗМІ

є Інтернет, друковані загальнонаціональні та / або регіональні ЗМІ. Результати моніторингу призначено для швидкого отримання користувачами інформації про висвітлення конкретної тематики в ЗМІ без ознайомлення з повними текстами статей DeVisu, перегляду головних подій у сфері освіти, педагогіки і психології, а також є підґрунтям для подальших статистичних та аналітичних досліджень. Як варіант подається в контексті дослідження у форматі інформ-проєкту.

7) Онлайн-проєкт (запропоновано автором на розв'язання завдань дослідження) – різновид електронного/цифрового ресурсу (у вигляді аналітичних, бібліометричних, бібліографічних, реферативних, наукометричних оглядів та іншого формату інформаційних та інформаційно-аналітичних даних), який розміщено в інтернет та спрямовано на проєктний розвиток задуму дослідницького колективу або проєктної групи щодо визначеної проблеми задля презентації, апробації або упровадження проміжних, поточних і кінцевих результатів наукового дослідження.

8) Онлайн-енциклопедія (інтернет-енциклопедія або мережева енциклопедія) – різновид електронного ресурсу – електронна енциклопедія, яка доступна через мережу Інтернет, довідковий електронний ресурс, віртуальна форма подання енциклопедичної інформації До електронної енциклопедії, як і до традиційної, входять: статті-огляди, статті-довідки, статті-тлумачення і статті-відсилання (адресують до іншого терміну) [2].

9) Реферативний огляд (ресурс) – різновид електронного ресурсу, у якому зосереджено систематизовані та узагальнені відомості з першоджерел, або без їх критичного опрацювання, та який створюється з метою надання чіткого уявлення про стан робіт і висвітлення результатів досліджень у певній галузі науки, техніки, виробництва та орієнтації користувача на сукупність наявних фактів, які отримано ученими та практиками (фахівцями). За форматом носить характер фактографічної інформаційної бази даних [5].

Отже, у контексті наукових досліджень відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського таких, як: «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід» [6] та «Інформаційно-аналітичний супровід психологічної науки у воєнний і повоєнний періоди України» (2024–2025) [7] здійснюється семантичне обґрунтування та набуває коригувань визначення поняття «інформаційно-аналітичний супровід» відповідно до специфіки досліджуваної галузі, що

окреслюється перспективою поповнення означеного термінологічного кластеру.

Список використаних джерел

1. Моніторинг ЗМІ. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [офіц. сайт]. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/monitorynh-zmi/analitichnyy-monitorynh-zmi/> (дата звернення: 20.03.2024).

2. Онлайн-енциклопедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Онлайн-енциклопедія> (дата звернення: 20.03.2024).

3. Ростока М. Л. Кластеризація інформаційно-аналітичного супроводу наукового дослідження із проєктування цифрових освітніх ресурсів. Імідж сучасного педагога. 2023. Вип. 5(212). С. 30–37. DOI: 10.33272/2522-97292023-5(212)-30-37.

4. Симоненко Т. В. Бібліометричний моніторинг педагогічної науки України. Науково-педагогічні студії. 2018. Вип. 2. С. 107–112. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/715714/> (дата звернення: 20.03.2024).

5. Укладання оглядових документів: практ. посібник (На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек ; вип. 7). / О. М. Яценко; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : Нілан-ЛТД, 2011. 84 с. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=укладання-оглядових-документів> (дата звернення: 20.03.2024).

6. Information and analytical support for the digital transformation of education and pedagogy: domestic and foreign experience. *Digital Library NAES of Ukraine*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0123U100476/> (дата звернення: 20.03.2024).

7. Information and analytical support of psychological science in the war and post-war periods of Ukraine. *Digital Library NAES of Ukraine*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0124U000842/> (дата звернення: 20.03.2024).

*М. А. Слюсаренко,
кандидат педагогічних наук, доцент;
О. В. Віхрова,
кандидат педагогічних наук, доцент
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ЕВРИСТИЧНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ

Зміна фокусу освітньої діяльності сучасних закладів освіти, переорієнтація освітнього процесу з «навчання» на «учіння», спонукає освітян до пошуку нових форм та методів організації освітнього процесу та застосування традиційних, але в нових, змінених умовах. Україна, як і інші країни світу, стикається з цими викликами сучасної освіти. Стрімкий розвиток інформаційного суспільства, швидкі технологічні зміни, зростаючі вимоги до компетенцій учнів у глобальному світі, необхідність сформувати у здобувачів освіти вміння «навчатись», потреба у розвиненому критичному мисленні та творчому підході у сучасних випускників закладів середньої освіти – це лише деякі з проблем, що потребують уваги дослідників.

Традиційний підхід до навчання, який довгі роки реалізовувався у школах і був спрямований переважно на передачу готових знань учням, вже не відповідає сучасним вимогам. Вітчизняна освітня система потребує впровадження нових педагогічних підходів, які б створили для кожного учня комфортне сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби та технології для навчання, сприяли формуванню та розвитку критичного мислення, творчих здібностей та самостійності учнів, їх мотивації до самоосвіти протягом життя.

У зазначеному контексті евристичне навчання, яке активно залучає учнів до пошуку та відкриття знань, спонукає до систематичної самостійної діяльності, відповідає сучасним вимогам освіти. Воно стимулює учнів до активної участі в освітньому процесі, розвиває їхню творчість та аналітичні навички, перетворює навчання у процес пізнання навколишнього світу, а також надає можливість вирішувати реальні проблеми.

Проблемами евристичного навчання та його впровадження у практику закладів середньої освіти займалися зарубіжні та вітчизняні науковці: К. Роджерс, А. Маслоу, О. Матюшкін, З. Слєпкань,

О. Пехота, А. Хуторський та ін.

Проте, ефективне впровадження евристичного навчання в освітній процес потребує від вчителів відповідної готовності. Вони повинні мати не лише теоретичні знання про цей метод, а й практичний досвід його застосування. Також важливо, щоб вчителі були готові до постійного професійного зростання та використання інноваційних педагогічних підходів в своїй практичній діяльності. Питання методичної підготовки майбутніх вчителів до реалізації евристичного навчання в професійній діяльності у вітчизняних закладах освіти розробляли М. Бондар, В. Вовкотруб, М. Лазарев, І. Проценко, Т. Рубанова та ін.

Отже, формування готовності майбутніх педагогів до евристичного навчання учнів є актуальною темою для українського суспільства. Впровадження евристичного підходу у навчальний процес допоможе підготувати українських учнів до викликів сучасного світу, але це можливо лише за умови наявності підготовлених та кваліфікованих вчителів. Тому дослідження готовності майбутніх педагогів до евристичного навчання є важливим для подальшого розвитку української освіти.

На думку М. Бондаря, евристичне навчання – це інноваційна науково-педагогічна концепція, в основі якої лежить самостійне відкриття знань учнями, що дозволяє їм вибудовувати при цьому індивідуальну траєкторію власної освіти [1].

Тому суть евристичного навчання полягає в тому, щоб створити навчальну ситуацію, в якій учні самостійно відкривають нові знання, розвивають свої вміння та вирішують проблеми. Цей підхід активно залучає учнів до процесу навчання та спонукає їх до активної пізнавальної діяльності.

Аналіз досліджень з питань евристичного навчання дозволив виокремити такі основні його принципи:

- активна участь учнів, яка передбачає те, що учні не лише отримують інформацію від вчителя, але й активно залучаються до вивчення матеріалу, висуваючи гіпотези, шукаючи рішення проблем та власноруч виконуючи завдання;

- розвиток критичного мислення, оскільки в процесі евристичного навчання учні вимушені аналізувати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та висувати аргументи;

- сприяння творчому мисленню - через пошук учнями нестандартних рішень, при якому активно використовується власна ява та творчий потенціал;

- самостійність та відповідальність - евристичне навчання розвиває самостійність учнів, оскільки вони беруть на себе активну роль у власному навчанні, а також відчувають відповідальність за результати своєї діяльності;

- залучення до інтерактивної комунікації через спілкування учнів, обмін думками та ідеями, що сприяє розвитку їхньої комунікативної компетенції.

Евристичне навчання може бути реалізоване через різноманітні методи і прийоми, такі як проблемне навчання, проектне навчання, дослідницьке навчання тощо. В основі цих методів лежить ідея активної участі учнів у власному навчанні та самостійному розв'язуванні завдань.

Процес формування готовності майбутніх вчителів до евристичного навчання є складним та багатопрофільним та вимагає комплексного підходу. До ключових складових такого процесу, які можуть сприяти формуванню цієї готовності можна віднести:

- Теоретичну підготовку, яка передусім спрямована на те, щоб майбутні вчителі отримали достатній теоретичний базис щодо сутності, принципів та методів евристичного навчання. Це може бути включено до педагогічних курсів, де студенти вивчають теорію психології навчання та педагогіки.

- Практичну підготовку, у процесі якої студенти отримують можливість набуття практичного досвіду через стажування та практичні заняття. Майбутні вчителі повинні мати можливість спостерігати та брати участь у навчальних процесах, де застосовуються евристичні методи.

- Підтримку наставників - важливо, щоб майбутні вчителі мали доступ до досвідчених наставників, які можуть допомогти їм у освоєнні та використанні евристичного навчання.

- Самостійну роботу та дослідження, які покликані спонукати студентів до самостійного вивчення та дослідження теми евристичного навчання. Це може включати читання наукових статей, участь у семінарах та конференціях, а також проведення власних досліджень у цій області.

- Інноваційне середовище, де студенти стикаються з новітніми технологіями та методиками навчання. Це може включати використання відкритих навчальних платформ, впровадження інтерактивних методів навчання та стимулювання креативного мислення.

- Постійне професійне зростання, що передбачає створення

можливості для постійного професійного зростання майбутніх вчителів через участь у семінарах, тренінгах та курсах підвищення кваліфікації, що спрямовані на розвиток навичок евристичного навчання.

Загальною метою цих заходів є створення умов для того, щоб майбутні вчителі мали не лише знання про евристичне навчання, але й були готові й здатні його успішно використовувати на практиці. Лише цілеспрямована робота на всіх рівнях підготовки вчителів може забезпечити їхню готовність до ефективного використання евристичного підходу у освітньому процесі. Такий підхід забезпечить не лише розвиток креативних та критичних здібностей учнів, але й підвищить якість освіти в цілому.

Список використаних джерел

1. Бондар М. І. Евристичні методи вирішення творчих задач. *Імідж сучасного педагога*. 2000. №2(6). С. 14–17.
2. Вовкотруб В. П. Евристичне навчання в середовищі формування майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін. *Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград, 2012, Вип. 106. С. 24-31.
3. Лазарєв М. О. Творча самореалізація особистості вчителя, студента, учня в людино-центрованій евристичній освіті. *Професійно-творча самореалізація майбутнього педагога в інноваційній освіті*: монографія. Суми, 2013. С. 69-111.
4. Проценко І.І. Евристичний діалог у формуванні професійно-творчих умінь майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2013. 226 с.
5. Рубанова Т. Про деякі аспекти використання евристичних прийомів і методів у процесі навчання математики. *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів факультету комп'ютерних наук, математики, фізики та економіки / ПНПУ імені В. Г. Короленка*. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2023. С. 53-54.

Г.О. Шліхта,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КОГНІТИВНОЇ (ЗНАННЄВОЇ) СКЛАДОВОЇ ЦІННІСНО-ДЕОНТОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Педагогічні умови — це специфічні вимоги та фактори, які забезпечують ефективність освітнього процесу та сприяють досягненню запланованих освітніх цілей. Вони включають різноманітні аспекти організації навчання, такі як методи викладання, забезпечення навчальними ресурсами, створення сприятливого навчального середовища, і взаємодія між учасниками освітнього процесу. Вони є основою для моделювання ефективного процесу підготовки фахівців, дозволяючи досягнути максимальної результативності та адаптивності освітньої програми до потреб студентів і вимог сучасного ринку праці. Отже в процесі нашого дослідження формування ціннісно-деонтологічних компетенцій майбутніх фахівців ІТ-галузі, постало питання виокремлення спеціальних педагогічних умов, як основи побудови моделі освітнього процесу такої підготовки. Однією з педагогічних умов, визначених відібраними експертами в галузі педагогіки та галузі інформаційних технологій є *формування інтелектуально-когнітивної (знаннєвої) складової ціннісно-деонтологічних компетентностей.*

Розглянемо змістовні характеристики визначених спеціальної педагогічної умови, з метою формування ціннісно-деонтологічних компетентностей майбутніх фахівців першого (бакалаврського) рівня галузі знань 12 «Інформаційні технології» - *формування інтелектуально-когнітивної (знаннєвої) складової ціннісно-деонтологічних компетентностей.* Сформованість інтелектуально-когнітивної (знаннєвої) складової ціннісно-деонтологічних компетентностей фактично засвідчує готовність здобувача освіти до вирішення різноманітних життєвих та професійних проблем на основі ціннісно-деонтологічних знань. З іншого боку, сформованість відповідної складової ціннісно-деонтологічних компетентностей розглядаємо як запоруку здатності сучасного ІТ-фахівця реалізувати свій інтелектуальний потенціал у професійній діяльності у соціально-прийнятному контексті.

Вказана педагогічна умова орієнтована на засвоєння здобувачами освіти аксіологічних й деонтологічних знань.

У попередньому викладі нами було показано, що такі знання становлять інтелектуально-когнітивну основу ціннісно-деонтологічних компетентностей сучасного ІТ-фахівця. Структура відповідних типів знань включає сукупність фактів, закономірностей й концептуальних побудов теорії (зокрема, теорії цінностей і теорії належного). З цього походить необхідність забезпечити в освітньому процесі професійної підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня галузі знань 12 «Інформаційні технології» можливостей ознайомлення й вивчення аксіології та деонтології, їхніх основних положень, парадигм, принципів, ідей, концепцій й емпіричних напрацювань. Наголосимо, що маємо на увазі не лише оволодіння змістом аксіологічних й деонтологічних знань, але й їхнє критичне осмислення, здатність співвіднести їх з вирішуваними професійними завданнями, спроможність здобувати й ідентифікувати такі знання, зберігати й інтерпретувати.

Результативності відповідного освітнього процесу сприятиме вивчення здобувачами освіти дисциплін, що їм притаманне ціннісно-деонтологічне навантаження як-от «Філософія», «Історія української державності і культури», «Правознавство», «Основи права інтелектуальної власності», які традиційно входять до освітніх програм першого (бакалаврського) рівня галузі знань 12 «Інформаційні технології». Принагідно відзначимо, що особливого значення ми надаємо не просто ознайомленню з навчальною літературою, що містить основні положення аксіології та деонтології, а саме опрацюванню наукових текстів (очевидно підібраних за певною логікою), що стимулюватиме інтелектуальну діяльність студентів у ціннісно-деонтологічному ключі. Занурення у відповідні тексти сприятиме залученню до ходу думок представників аксіології та деонтології, усвідомленню їхнього способу мислення, способу аргументації й доведення певної інтелектуальної позиції.

Водночас, є обґрунтованим [1], що засвоєння аксіологічних й деонтологічних знань передбачає використання педагогічних технологій інноваційного характеру, орієнтованих на усвідомлення й опанування декларативної й процедурної складових відповідних знань. Зокрема, застосування технологій (1) порогових понять, (2) педагогіки наративів, (3) педагогіки, орієнтованої на справедливість, (4) гуманістичних спільнот з формування знань. Важливим моментом звернення до перерахованих технологій є їхня змістовна (ідейна) відповідність універсальним освітнім концепціям сучасної педагогіки таким як-от особистісно орієнтованого навчання

й освітнього розвивального середовища.

Отож для реалізація такої педагогічної умови як формування інтелектуально-когнітивної (знаннєвої) складової ціннісно-деонтологічних компетентностей вважаємо обґрунтованим здійснення таких навчально-методичних заходів:

1) перегляд і посилення ціннісно-деонтологічного навантаження стандартів вищої освіти для галузі знань 12 «Інформаційні технології» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, з акцентованим відображенням такої складової у змісті освітніх програм професійної підготовки майбутніх ІТ-фахівців, відповідних навчальних планів, силабусів дисциплін, а також у навчально-методичних матеріалах;

2) розширення ціннісно-деонтологічного змісту дисциплін, які традиційно входять до освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 12 «Інформаційні технології» як-от «Філософія», «Історія української державності і культури», «Правознавство», «Основи права інтелектуальної власності», у практиці викладання яких посилити текстуально-аналітичну складову;

3) впровадження у систему професійної підготовки майбутніх ІТ-фахівців використання педагогічних технологій інноваційного характеру [2], орієнтованих на усвідомлення й опанування декларативної й процедурної складових аксіології і деонтології (передусім технологій (1) порогових понять, (2) педагогіки наративів, (3) педагогіки, орієнтованої на справедливість, (4) гуманістичних спільнот з формування знань) у поєднанні з традиційними формами здійснення освітнього процесу (лекції, проблемні семінари, тематичні дискусії).

Реалізація вказаних навчально-методичних заходів сприятиме формуванню інтелектуально-когнітивної (знаннєвої) складової ціннісно-деонтологічних компетентностей, що є обов'язковими для сучасного ІТ-фахівця.

Список використаних джерел

1. Шліхта Г. О. Проблематика ціннісно-деонтологічної складової в професійній підготовці майбутніх фахівців ІТ-галузі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022, Вип. 3 (50), 1 частина. С. 71-77.

2. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / заг. ред. Г.Л. Єфремової. Суми, 2020. 444 с.

*Т.І. Яковлева,
О.А. Дербак,
К.Ю. Печерна,*

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Україна, як країна, що прагне до інтеграції в Європейський Союз, в останні роки активно реформує свою систему професійної освіти з метою гармонізації її з європейськими стандартами та вимогами. [1] Це вимагає не лише адаптації програм навчання, а й перегляду теоретичних та методологічних підходів до організації професійної освіти. Однією з ключових теоретичних засад є концепція життєвого навчання (lifelong learning), яка передбачає постійне самовдосконалення та навчання протягом усього життя [2]. Ця концепція стає все більш актуальною в умовах швидкого технологічного розвитку та змін на ринку праці. Перш за все, концепція життєвого навчання виступає основою для сучасної системи професійної освіти в Україні. Здатність постійно навчатися та адаптуватися до змін є ключовою в умовах швидкого розвитку технологій та змін на ринку праці. Професійна освіта має бути спрямована на формування не лише фахових знань, а й розвиток критичного мислення, комунікативних навичок та здатності до самостійного вирішення проблем.

Другою важливою теоретичною основою є принцип компетентнісного підходу, який передбачає не лише навчання теоретичних знань, а й розвиток конкретних навичок і вмій, необхідних для успішної професійної діяльності. Цей підхід вимагає перегляду навчальних програм з урахуванням конкретних потреб ринку праці та впровадження практичних компонентів навчання. Здатність постійно навчатися та адаптуватися до змін є ключовою в умовах швидкого розвитку технологій та змін на ринку праці. Професійна освіта має бути спрямована на формування не лише фахових знань, а й розвиток критичного мислення, комунікативних навичок та здатності до самостійного вирішення проблем [3].

На третьому місці перебуває застосування сучасних методологічних підходів до навчання. До них належать дистанційне навчання, проєктне навчання, методи активного навчання та інші. Впровадження таких методів дозволяє зробити навчальний процес

більш ефективним, захоплюючим і зорієнтованим на розвиток практичних навичок.

Отже, інтеграція України в європейський освітній простір передбачає не лише зміни в методології навчання, а й перегляд системи оцінювання якості освіти. Важливо впровадити міжнародні стандарти оцінювання, які забезпечать порівняльну оцінку української професійної освіти та дозволять випускникам конкурувати на міжнародному ринку праці [4].

Таким чином, розвиток професійної освіти в Україні в контексті євроінтеграції ґрунтується на сучасних теоретичних і методологічних підходах, що сприяють формуванню конкурентоспроможних фахівців, здатних успішно працювати в умовах глобалізації та інтеграції.

Список використаних джерел

1. European Commission. Key competences for lifelong learning: European reference framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2019. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/297a33c8-a1f3-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en> (accessed date: 05.04.2024).

2. Boshko O. Lifelong learning: theoretical aspects and practical implementation. *Scientific Bulletin of the National Mining University*. 2019. № 1(163). P. 78-85.

3. Tymchuk I., Kovalchuk S. Competency-based approach in vocational education: theoretical foundations and practical implementation. *Vocational Education: Trends and Prospects*. 2020, № 2(8). P. 45-52.

4. European Training Foundation. Modernising vocational education and training: Fourth report on Ukraine. Turin: European Training Foundation, 2018. 50 p.

Ю.М. Буглак,

здобувачка ступеня доктора філософії,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО НОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Філософське осмислення сучасних процесів глобалізації, особливостей переходу від індустріального до постіндустріального,

інформаційного суспільства, впровадження новітніх інформаційних технологій, їхнього впливу на особистість, на розвиток інтеграційних тенденцій у міжнародному освітньому просторі стало предметом досліджень науковців.

Безперечно, що освіта як цілісна система є невід'ємною складовою будь-якого розвинутого суспільства. Під час переходу суспільства до інформаційного система освіти набуватиме нових ознак. Тому однією з особливостей розвитку системи освіти, особливо вищої професійної, слід вважати діалектичне поєднання, з одного боку, глобального інтеграційного процесу, а з другого, – локальних процесів інтенсивного розвитку закладів вищої освіти, посилення їх автономії, збереження кращих університетських традицій, підвищення якості й рівня освіти.

Інформаційні технології з технологічного чинника розвитку сучасного суспільства перетворюються на елемент його функціонування, забезпечуючи не лише технологічний, а й соціальний прогрес та конкурентоспроможність країни у світі.

Для інформаційного суспільства характерним є кілька особливостей організації процесу праці, серед яких створення гнучкої структури розробки стратегічних рішень і досягнення організаційної інтеграції між усіма складовими виробництва. Такі особливості як зовнішня гнучкість та внутрішня пристосовуваність, найбільш властиві панівній організаційній формі виробництва в інформаційному суспільстві – мережевому підприємству, яке уособлює новий специфічний виробничий процес зі значною питомою вагою інформаційних технологій.

Розуміючи, що неможна провести повну аналогію між функціонуванням підприємства в галузі економіки та функціонуванням освітнього закладу хоча б тому, що останній виконує особливі завдання національного виховання, слід очікувати посилення ролі в міжнародному освітньому просторі закладів освіти, організаційна структура яких найбільше відповідає концепції мережевого підприємства. У цьому полягає ще одна особливість розвитку освітніх систем. Збільшення питомої ваги таких освітніх закладів у національних системах освіти об'єктивно зумовлюватиме більш широке впровадження новітніх, певною мірою уніфікованих, мережевих технологій навчання в традиційних закладах освіти, зближення й інтеграцію освітніх систем різних країн.

Дійсно, сучасний стан ринку інформаційних послуг зумовлює структурні зміни в організації роботи компаній, появу нових вимог до

працівників, нових моделей управління, інтенсифікує інтеграційні процеси в ділових зв'язках. Вплив нових видів технологічної конкуренції, використання знань, їх постійний швидкий приріст спонукає до перегляду функціональних обов'язків працівників, зміни кількості робочих місць, підвищення рівня якості виконуваної роботи: фахівці одержують більше повноважень, певною мірою нівелюються жорсткі межі службової ієрархії, запроваджуються мережеві форми колективної роботи, більше використовуються специфічні форми робіт – праця на відстані та часткова зайнятість.

Як результат, у світовій економіці число фахівців, що виробляють та опрацьовують знання, швидко зростає.

Отже, праця в інформаційному суспільстві набуває нових ознак і виступає як глобальний ресурс, що надходить за трьома каналами:

- для залучення трудових ресурсів фірми вибирають своє місцезнаходження в різних місцях у всьому світі;
- фірми запрошують звідусіль і наймають висококваліфікованих працівників у будь-якому місці;
- люди за власної ініціативи можуть вийти на будь-який ринок праці з будь-якого місця.

Тому, однією з особливостей розвитку в інформаційному суспільстві системи освіти, зокрема вищої, є поява нових вимог до професорсько-викладацького складу, пов'язаних із необхідністю досконалого володіння інформаційно-комунікаційними технологіями та однією з іноземних мов за професійним спрямуванням; можливістю ефективної роботи за нових умов часткової зайнятості, дистанційних форм навчання; новими психологічними і педагогічними особливостями роботи в складі динамічних груп колег та студентів; адаптацією навчальних курсів до вивчення в умовах постійного вдосконалення, реформування системи організації освітнього процесу; поглибленням автономії викладачів, зокрема розширенням повноважень щодо зміни змісту, структури, впровадження новітніх педагогічних технологій і методик вивчення дисципліни та підвищення відповідальності викладача за результати професійної підготовки фахівців; розумінням тенденцій розвитку суспільства і його перспективних потреб у фаховій підготовці спеціалістів.

Однією з глобальних проблем інформатизації суспільства, переходу до нової інформатизованої економіки є проблема інформаційної нерівності. Інформаційна нерівність стає одним із головних чинників соціальної, економічної та геополітичної

нерівності, тому в її структурі виділяються такі аспекти:

- особистісно-соціальний, зумовлений швидкою зміною інформаційного середовища, вимогами до професійної та інформаційної компетентності працівників і необхідністю відповідної соціальної адаптації особистості;

- соціально-економічний, пов'язаний із нерівномірністю інформаційної інфраструктури регіонів як результату державної політики в галузі інформатизації;

- геополітичний, зумовлений нерівномірністю процесу інформатизації в країнах з різним рівнем освіти населення.

Тому орієнтація на перспективні потреби інформаційного суспільства, на вирішення проблеми інформаційної нерівності його членів є однією з характерних особливостей розвитку освітньої галузі. За таких умов практично неможливо сформуванати належні інформаційні компетентності майбутнього фахівця без упровадження технологій і систем організації навчання, адаптованих до широкого використання інформаційно-комунікаційних засобів та комп'ютерних автоматизованих систем управління освітнім процесом.

Під час формування нового інформаційного суспільства можуть проявлятися й інші негативні тенденції. Зокрема, досить ймовірний деструктивний вплив швидко поширюваних нових відомостей, процесів розвитку новітніх інформаційно-комунікаційних технологій на національні культури та особистість.

Формування соціально-значущих ціннісних орієнтирів людини є запорукою подолання негативних проявів інформаційного суспільства та постає одним із актуальних завдань системи освіти, що зумовлює відповідну орієнтацію розвитку освітньої галузі .

За таких умов значно зростає роль національної системи освіти як одного з основних засобів зменшення впливу негативних тенденцій під час переходу до нового інформаційного суспільства. Особливістю розвитку освітніх систем на новому етапі є формування культурно-освітнього й виховного середовища, спрямованого на становлення громадянського суспільства. Система освіти має забезпечувати досягнення цілей громадянського суспільства, вирішуючи ряд складних та важливих завдань: створення умов для розвитку самобутніх національних культур; громадянське виховання; стимулювання постійного характеру освітніх потреб членів суспільства, удосконалення системи неповної освіти та забезпечення навчання протягом життя; формування ціннісних орієнтирів, які захищають від згубного впливу субкультури суспільства споживання;

стимулювання процесів соціальної ідентифікації та підвищення соціальної відповідальності громадян; формування потреби в соціально-активному способі життя.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.03.2024).

2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / за ред. В.Г. Кременя. Тернопіль, 2004. 384 с.

3. Положення про ступеневу професійно-технічно освіту. Постанова КМ України від 03.06.1999 № 965. Міністерство освіти та науки України. 2000. № 17. С. 8-10.

*Н.В. Гулей,
здобувачка ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна*

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ

Індивідуальний стиль спілкування є, так би мовити, «альфою» та «омегаю» педагогічної дії [4]. При цьому, уявляється, що індивідуальному стилю спілкування притаманна низка внутрішніх суперечностей. По-перше, індивідуальний стиль спілкування є трансцендентальним (у кантівському сенсі) горизонтом педагогічної дії, тобто він задає загальні умови існування й здійснення освітнього процесу. У той же час, індивідуальний стиль спілкування є сингулярним феноменом, оскільки він розкривається у конкретних умовах взаємодії між викладачем та студентами. По-друге, індивідуальний стиль спілкування є апіорною структурою, тобто це те, що передує досвіду і визначає загальні координати педагогічної дії. Одночасно, індивідуальний стиль спілкування є апостеріорною структурою, тобто такою яка є певним результатом конкретного педагогічного досвіду, конкретних суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Тому метою дослідження є артикуляція структурних аспектів індивідуального стилю спілкування як складової педагогічної дії.

Вирішення проблеми визначення індивідуального стилю

спілкування супроводжується низкою труднощів. По-перше, поняття «стиль» має різноманітне навантаження – естетичне (архітектурні, живописні, музичні, письмові стилі), культурно-типологічне (Античність, Середньовіччя, Ренесанс, Новий час тощо), психолого-педагогічне (агресивний, пасивний, пасивно-агресивний, маніпулятивний, напористий стилі). Окрім того, що існує багато психолого-педагогічних класифікацій стилів спілкування (ми зазначили лише один), ключовий момент полягає в тому, що будь-який стиль може мати індивідуальний вимір. Скажімо, софісти, Протагор зокрема, використовували маніпулятивний стиль спілкування саме через те, що оволодіння ним було метою навчання. У Сократа індивідуальність стилю спілкування поєднувала і маніпулятивні, і, так би мовити, алетейні (αλητεία – неприховане, непотаємне, незабутнє, істинне) аспекти. А якщо ми візьмемо два всесвітньовідомі педагогічні зв'язки «Платон – Аристотель» та «Аристотель – Олександр Македонський», то тут ми маємо справу з пасивно-агресивним стилем спілкування, причому, якщо в першому випадку агресивність проявляв Аристотель як учень, а Платон його намагався певним чином стримувати, то в другому випадку, навпаки, агресивність проявляв юний син Філіпа Македонського, а Стагіріт стоїчно терпів всі його витівки. По-друге, індивідуальний стиль спілкування, з одного боку, передбачає певну неповторну своєрідність (у чому і є сутність індивідуальності), з іншого, позначена індивідуальність стосується не окремого індивіда як певної неподільності, одиничності, а до специфічних стосунків між кількома індивідами. Але в цьому і виникає той суттєвий нюанс, що індивід – це соціальна характеристика людини як представника роду, де панує загальне, а індивідуальний стиль спілкування встановлюється у міжособистісній сфері, де, навпаки, загальне підкорюється особливому. На цьому тлі артикулюємо шість філософсько-педагогічних аспектів або складових індивідуального стилю спілкування: інтерсуб'єктивність, діалогічність, телеологічність, сингулярність, аксіологічність, граничність.

Перший структурний аспект – *інтерсуб'єктивність*. Відомо, що одним із перших, хто ототожнив поняття суб'єкта та людини, був І. Кант. Поняття інтерсуб'єктивності вводить Е. Гуссерль [3] як варіанту вирішення проблеми соліпсизму, що передбачає і особливу спільність, і певну сукупність людей, які мають спільні установки й погляди. У горизонті структури інтерсуб'єктивності можна також позначити як певний вимір інтерперсональність, який підкреслює

саме міжособистісний характер людської взаємодії у педагогічному процесі. Інакше кажучи, якщо суб'єкт-об'єктні відносини здійснюються в установці «Я – Воно», то інтерсуб'єктивність – це завжди міжособистісні стосунки у межах установки «Я – Ти».

Другий – *діалогічність*. Це одна з магістральних установок сучасної культури, що виникає як своєрідна реакція на монолізм Просвітництва та тоталітарний досвід ХХ ст. і розкривається в різноманітних напрямках – філософських, психологічних, педагогічних. Уявляється важливим звернення до ідей М. Бубера [2] як одного з засновників діалогічного підходу, для якого діалог у межах інтерсуб'єктивної й інтерперсональної установки «Я – Ти» є простором свободи та рівноправності. Індивідуальний стиль спілкування повинен тяжити саме до свободи й рівноправності, де розкриваються певні потенції людини.

Третій – *телеологічність*. Відомо, що педагогіка є в першу чергу практичною наукою, сутність якої, на відміну від теоретичної, складає співвідношення мети та засобу. Інакше кажучи, індивідуальний стиль спілкування передбачає, з одного боку, певні засоби власної реалізації (предметна сфера, різноманітні вправи тощо), а з іншого, – мету, до якої він спрямовується – чи то формування висококваліфікованого фахівця, чи то формування особистості або поєднання цих цілей у реальному педагогічному процесі, оскільки педагог навчає у певному сенсі власним прикладом.

Четвертий – *сингулярність*. Цей концепт використовується у суто лінгвістично-філософському розумінні як певна одиничність сутності, події, явища (лат. *singularis* – окремий, одиничний, особливий). Концепт сингулярності, як відомо, походить із синергетичних студій, які розгортаються як у природничо-науковій, так і в гуманітарній сферах. І те, що стосується педагогічного процесу, знаходить певні відображення в науковому доробку В. Кременя [6]. Дійсно, індивідуальний стиль спілкування має сингулярний характер, у чому проявляється його ситуативність, окремість, особливість.

П'ятий – *аксіологічність*. Педагогічний процес взагалі та індивідуальний стиль спілкування між викладачами та студентами зокрема, неможливо уявити поза сферою цінностей, оскільки навчально-виховна взаємодія долучає і викладачів, і студентів до певних цінностей – наукових (істина), моральних (добро), естетичних (краса), екзистенціальних (свобода) тощо. В Україні важливість аксіологічної складової педагогіки усвідомлюється, про що свідчить поява такого напрямку як педагогічна аксіологія [5].

Шостий – *граничність*. Цей аспект належить до екзистенціального виміру індивідуального стилю спілкування, який проявляє себе через власну специфіку не завжди, а в певних подвійних граничних ситуаціях (вибір між добром та злом, життям та смертю тощо), на що вказував К. Ясперс, який ввів концепт «гранична ситуація» не лише в психологічній та філософській, а і в педагогічній сфері [1].

Отже, індивідуальний стиль спілкування в межах філософсько-педагогічної рефлексії є категорією освітнього процесу в таких структурних аспектах: інтерсуб'єктивність або міжособистісність; діалогічність як реалізація сфери свободи людини у межах установки «Я – Ти»; телеологічність як певне прагнення й спрямованість до мети; сингулярність у координатах одиничності й особливості; аксіологічність як долучення до сфери цінностей; граничність як розкриття справжнього існування людини.

Список використаних джерел

1. Брижник В.М. Вища освіта як чинник виховання студента особистістю в філософсько-освітніх творах Макса Шелера та Карла Ясперса. *Збірник наукових праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особистість студента та соціокультурне середовище університету в суспільному контексті»*. Київ: Вид-во ІВО НАПУ. 2019. С. 5–8.

2. Бубер М. Я і ти. Шлях людини за хасидським вченням. Київ: Дух і літера. 2012. 272 с.

3. Гуссерль Е. Картезіанські медитації. Вступ до феноменології. Київ: Темпора. 2021. 304 с.

4. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії. Київ: УФІМБ. 1997. 302 с.

5. Калюжна Т.Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2012. 128 с.

6. Кремень В.Г. Синергетика і освіта. Київ: Ін-т обдарованої дитини. 2014. 312 с.

7. Ткаченко Р. Телеологія знання. Художньо-інтерпретаційні моделі в українській прозі XIX – початку XXI ст. про науку: монографія. Київ: Книга, 2015. 280 с.

Д.В. Журавльов,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Запорукою якісної професійної підготовки майбутніх менеджерів, які відповідали б європейському та світовому рівню професійної компетентності учасників ринку праці є гармонійне поєднання високого рівня фахової підготовки та психології майбутньої професійної діяльності.

Наукову проблему професійної підготовки майбутніх менеджерів розробляли Л. Бондарева, О. Велкова, Є. Воробйова, Н. Добровольська, Л. Мороз, Г. Попова, О. Романовський, О. Сорока, В. Хоменко, В. Шаполова та ін. Проблеми психологічної підготовки майбутніх менеджерів, їх особистісного і професійного розвитку досліджено в наукових працях М. Армстронга, Ю. Дроздової, В. Рибалки, Б. Ананьєва, В. Бодрова, В. Крайнюк, М. Корольчука, Л. Карамушки та інших.

Управлінська діяльність сучасного менеджера принципово відрізняється від інших видів діяльності. На думку Л. Карамушки, В. Савельєва її основними психологічними особливостями є: велике різноманіття видів діяльності на різних рівнях управлінської ієрархії; неалгоритмічний, творчий характер діяльності, що часто відбувається за умов мінливої, нерідко суперечливої обстановки та браку інформації; яскраво виражена прогностична природа розв'язуваних управлінських завдань; значна роль комунікативної функції, яка передбачає майстерне здійснення управлінського спілкування; висока психічна напруженість, зумовлена великою відповідальністю за прийняті рішення; необхідність запобігання й розв'язання конфліктів, забезпечення психічного здоров'я особистості тощо [2; 5].

У процесі своєї діяльності майбутні менеджери зіштовхуються з такими психологічними аспектами, як: стрес та тривога (прийняття професійних рішень може викликати стрес і тривогу через невизначеність та відповідальність за майбутні події); пригнічення інтуїції (менеджерам може бути складно довіряти своїй інтуїції через брак об'єктивних даних та фактів); зіткнення з невизначеністю (прогнозування майбутніх подій пов'язане з великою невизначеністю, що може викликати невпевненість та сумніви);

управління стресом та тиском (прийняття рішень з урахуванням прогнозів вимагає управління стресом і тиском, щоб уникнути емоційного впливу прийняття рішень); баланс між раціональністю та інтуїцією (менеджерам потрібно знайти баланс між раціональним аналізом даних та інтуїтивним прийняттям рішень під час прогнозування майбутнього організації); страх невдачі (зіткнення з можливістю помилитися при прогнозуванні може викликати страх невдачі, що може вплинути на самовпевненість і здатність приймати ризики).

Наведені психологічні аспекти можуть негативно впливати на здатність майбутніх менеджерів ефективно прогнозувати майбутні події та приймати відповідні рішення. Тому підготовка майбутніх менеджерів має включати розвиток навичок саморегуляції, управління стресом, підвищення самоефективності та адаптації до невизначеності.

Психологічна підготовка може допомогти майбутнім менеджерам розвинути навички прийняття ризиків, впевненості у власних судженнях і здатність до прийняття обґрунтованих прогностичних рішень, а також допомогти розвинути вміння ефективно управляти стресом, адаптуватися до змін і приймати рішення в умовах невизначеності. Вона також сприяє формуванню впевненості у своїх здібностях, розвитку емпатії та вмінню мотивувати інших. Всі ці аспекти відіграють важливу роль у підготовці майбутніх менеджерів до прогностичної діяльності, дозволяючи їм ефективно справлятися з викликами бізнес-світу, що стрімко змінюється.

Спираючись на вищезазначене важливими змістовими складниками процесу психологічної підготовки майбутніх менеджерів вбачаємо такі освітні компоненти освітньо-професійної програми: «Психологія управління», «Психологія праці», «Організаційна психологія», «Етика та психологія ділових відносин», «Психологія кар'єри», «Конфліктологія», «Психологія самоменеджменту». У процесі оволодіння зазначеними дисциплінами майбутні менеджери зможуть оволодіти здатностями, зазначеними в стандарті вищої освіти України для бакалаврського рівня спеціальності 073 «Менеджмент», а саме: здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту; здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту; здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань; здатність оцінювати виконувани

роботи, забезпечувати їх якість та мотивувати персонал організації; здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління; здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення; розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності [6].

Реалізація зазначених освітніх компонентів має передбачати урізноманітнення процесу фахової підготовки майбутніх менеджерів активними та інтерактивними формами й методами навчання:

Проведення тренінгів та семінарів з розвитку навичок управління стресом та підвищення самовпевненості. Це допоможе майбутнім менеджерам розвинути емоційну стійкість та здатність приймати рішення в умовах невизначеності. Дійсно, соціально-психологічний тренінг є найбільш активною і динамічною груповою формою роботи, що поєднує навчальну та ігрову діяльність. Завдяки ефективності, конфіденційності, внутрішній відкритості, доброзичливій психологічній атмосфері, активному використанню індивідуальної та групової рефлексії в умовах тренінгу створюються умови для саморозвитку особистості, аналізу соціально-психологічної ситуації, з огляду на свою точку зору та позицію партнера, розвитку здатності до пізнання і розуміння себе та інших у процесі спілкування [1; 3 та ін.].

Використання групових дискусій, мозкової атаки, які передбачають вільний обмін думками, ідеями між учасниками з метою забезпечення зворотного зв'язку, зменшення опору щодо нової інформації через групову рефлексію, усунення упередженості в оцінюванні інших шляхом відкритих висловлювань тощо [2; 4; 5] та ін.

Створення спеціальних програм з розвитку критичного мислення та аналітичних навичок. Це дозволить майбутнім менеджерам усвідомлювати різні аспекти проблеми, аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення під час прогнозування.

Проведення практичних занять з аналізом реальних проблемних ситуацій управлінської діяльності (case study) з подальшою пропозицією варіантів можливих рішень та вибором найкращих з них.

Реалізація фасилітаційних методів навчання: Future Search («Пошук майбутнього»), Work Out («Вихід за рамки»), Brainstorming («Мозковий штурм»), Polarization of opinion («Поляризація думок»), Open Space (Відкритий простір) та ін.

Реалізація різноманітної проєктної діяльності, складання

рефлексивних щоденників самопостереження тощо.

Проведення індивідуальних консультацій з психологами чи наставниками для роботи над особистими бар'єрами та установками, які можуть заважати ефективної прогностичної діяльності.

Підтримка та мотивація з боку оточуючих для розвитку впевненості та вироблення позитивного ставлення до ризиків та невизначеності у процесі прогнозування.

У результаті застосування цих методів психологічної підготовки можливо допомогти майбутнім менеджерам підвищити впевненість у прийнятті рішень і зменшити страх перед ризиками. Це в сукупності призведе до більш успішного та ефективного виконання керівних функцій, поліпшення результативності та досягнення поставленої мети в управлінні бізнес-структурами.

Список використаних джерел

1. Дроздова Ю.В. Психологічні аспекти підготовки професійних менеджерів. *Проблеми сучасної психології*. 2017. № 37. С. 25-32.

2. Карамушка Л.М., Москальов М.В. Психологія підготовки майбутніх менеджерів до управління змінами в організації: монографія. Київ – Львів: Сполом, 2011. 216 с.

3. Клибанівська Т.М., Недбалюк О.О. Психологічна готовність студента-менеджера до майбутньої діяльності. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2018. №1 (12). С.68-76.

4. Прасол Д. В. Психологічні засади підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до прогностичної діяльності: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». Київ, 2009. 272 с

5. Савельєва В.С. Психологія управління: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2005. 320 с.

6. Стандарт вищої освіти України. Перший (бакалаврський) рівень. Галузь знань 07 «Управління та адміністрування». Спеціальність 073 «Менеджмент».

URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-menedzhment-bakalavr.pdf> (дата звернення: 12.02.2024).

А.В. Ільєнко,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ДИСКУРСИВНА ЕТИКА ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Суспільні перетворення, що детермінують напрям розвитку нашої держави, спричиняють необхідність формування у держслужбовців особливого виду мовлення – як виявлення особливого ставлення до реальності. Системотворчими ознаками комунікації за участі держслужбовця є мета, учасники, а також спосіб спілкування, що містить у собі обрані стратегії і тактики. У сучасному комунікативному просторі існує поняття дискурсу – комунікативної події, що за визначенням Т. Федорів означає «мову, занурену в життя» [3].

Основним функціональним завданням комунікативної взаємодії держслужбовця з суспільством (в усіх його соціальних верствах) є ведення суспільного діалогу та підвищення рівня довіри і підтримки до своїх рішень у громадян. З огляду на це важливості набувають такі особливості його публічного мовлення, як-от: переконливість, доступність, екологічність (етичність), відкритість до зворотного зв'язку.

Переконливість часто помилково ототожнюють із доказовістю. Однак доказовість – це здатність довести істинність будь-чого (факту чи положення), а переконливість дозволяє вселити враження, упевненість у слухачів (читачів) щодо істинності того, про що йдеться у мовленні. Отже, мета переконливості – зробити слухачів (читачів) одностайними із промовцем, а тому маємо ризики, що нечесний промовець, який володіє досконалыми методами мовленнєвого впливу, може переконати недосвідчену аудиторію у неправдивій інформації, використовуючи необізнаність людей, несформованість у них критичного мислення, актуалізуючи забобони та стереотипи. Переконливість у мовленні державного службовця забезпечується фонетичними та інтонаційними особливостями, здатністю ефективно застосовувати аргументацію, оперувати фактами, створювати і наводити для прикладу образи й історії, що дозволяють слухачам сприймати промову держслужбовця (текст) як правдивий орієнтир, що спрямовує й скеровує до певних дій або усвідомлень. Мовознавці у галузі аналітики політичних текстів засвідчують, що переконливість

президентських виступів обумовлена зокрема дотепністю, відкритістю, простотою, образністю та іншими характеристиками мовлення [3].

Доступність мовлення виявляється в умінні промовця відбирати мовленнєві засоби з максимальним урахуванням можливостей їхнього розуміння аудиторією – з огляду на життєвий досвід, освіту, професію, вік, світогляду тощо. Так, державний службовець має усвідомлювати, з якою соціальною аудиторією він спілкується, а отже – адаптувати один і той же за змістом текст (ускладнюючи або спрощуючи його у мовних засобах) для розуміння його різними слухачами. Крім того, ознакою доступності мовлення людини є також нормативність її вимови (на рівні фонетики), оскільки для того, щоб аудиторія могла адекватно декодувати повідомлення, воно має бути представлене у формі, що максимально дозволяє його інтерпретувати з фонетичної сторони (чіткість і правильність промовляння звуків, наявність відповідних тексту пауз, логічних акцентів, вибір оптимального темпу мовлення, тембру голосу тощо).

Екологічність (етичність) мовлення означає те, що продукт мовлення не матиме шкідливого впливу на психологічний та/або емоційний стан слухача (читача). Тут мають бути враховані усі чинники, що є надважливими у створенні «післямаку» ознайомлення аудиторії із текстом промови:

Чи не є промова антагоністичною щодо цінності слухачів;

Чи не зачіпає її зміст у зневажливому аспекті факти, пов'язані із особливостями окремих представників аудиторії (інклюзія, расова / гендерна приналежність, вік, соціальна незахищеність тощо);

Чи наявні у промові елементи грубої маніпуляції (такі, що їх легко може розпізнати слухач);

Чи означено у змісті промови актуальні питання для конкретної аудиторії або промова призначена для задоволення потреб доповідача.

Тут маємо зауважити на тому, що знак сприймання аудиторією промовця (позитивний або негативний) залежить, у т. ч. і від його чесності щодо означення змісту зустрічі. Якщо держслужбовець орієнтується на власні потреби, то у слухачів може сформуватись думка, що їхній час використали у своїх інтересах, а саме вони (люди) для промовця є лише засобом досягнення популярності. Тому часто промовці схильються до легких маніпуляцій у комунікації зі спільнотами: уникати обговорення непопулярних питань, натомість актуалізувати увагу аудиторії на тих питаннях, які є досить простими,

вирішення яких не потребуватиме узгодження складних процесів і подальших комунікацій на більш високому рівні. Такий спосіб публічного мовлення у сучасній соціології, комунікативістиці, політичній лінгвістиці, запропонований В. Ліппманном, отримав назву «встановлення порядку денного» (Agenda-Setting Process), тобто, висунення у суспільній свідомості одних проблем на перший план і замовчування інших [2].

Відкритість до зворотного зв'язку є однією із важливих ознак публічного мовлення державних діячів, що виявляється у зосередженості держслужбовця на результаті взаємодії. Тут має значення зацікавленість промовця у активному слуханні його аудиторією, організація інтерактиву під час спілкування. Таку взаємодію І. Грузинська означає як «поліфонію взаємодії» - (можливість кожного учасника під час засідань, нарад висловити свою позицію) [1]. Крім того важливості набуває надання можливостей слухачам задавати питання у спеціально відведений для цього час – після промови, у тому числі у Інтернет-мережі – як листи або відгуки після зустрічі.

Означені особливості публічного мовлення державного службовця створюють його позитивний імідж і позначаються на сприятливому ставленні до нього різних спільнот.

Список використаних джерел

1. Грузинська І.В. Культура спілкування керівника на державній службі як основний чинник ефективного управління колективом. *Державне управління: удосконалення та розвиток. Електронний журнал*. 2012 .№ 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=448> (дата звернення: 12.03.2024).

2. Полторак В.А., Зоська Я.В., Стадник А.Г. Соціальні стереотипи і громадська думка. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2021. № 27. С. 115–122.

3. Федорів Т.В. Державний службовець в інституційному дискурсі: політичний і адміністративний виміри. *Державне управління: удосконалення та розвиток. Електронний журнал*. 2012. № 5, URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=417> (дата звернення: 12.03.2024).

І.Ю. Норенко,
здобувачка ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ПСИХОЛОГА

Сучасний інформатизований світ вимагає перегляду змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з огляду на численні інформаційні ресурси, що дозволяють урізноманітнити навчальний процес у ЗВО. Урахування доступності таких інформаційних джерел для будь-якого користувача, а також різного рівня їхньої якості спричиняє необхідність організації вибору ресурсної бази для навчального контенту студентів, зокрема психологічного фаху, її адаптації до використання у навчальних заняттях, а також рекомендації для самостійної роботи студентів. Означене завдання потребує від викладачів високого рівня медіаграмотності, що включає також і сформованість у них чіткої громадянської позиції.

У науковому дискурсі існують різні підходи до визначення поняття «медіаграмотність». Так, канадський теоретик медіаосвіти Крістофер Ворсноп (*Christopher Worsnop*) визначає медіаграмотність як здатність до експериментування, інтерпретації / аналізу та створення медіатекстів, американський науковець Роберт К'юбі (*Robert Kubey*) вважає, що медіаграмотність – це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення в різних формах [2]. Найбільшого розповсюдження тема медіаграмотності набула у суспільному просторі у зв'язку із актуалізацією проблеми ведення інформаційних екзистенційних війн, зокрема гібридної війни цивілізаційних систем: демократичної та авторитарної. Науковці зауважують на законах розвитку інформації та наслідках інформатизації суспільства; процесах регуляції інформаційних потоків для різного роду суспільств; видів, методів та рівнів дезінформації, особливостях створення та поширення фейків, а також способів їхнього розпізнавання та протидії [1]. Отже, можна зробити висновок, що медіаграмотність дозволяє людині фільтрувати інформацію, що своєю чергою впливає на збереження власного психологічного здоров'я.

Зважаючи на означене, медіаграмотність можна віднести до компетенції, професійно необхідної людині, фах якої пов'язаний із комунікацією, що виявляється у здатності знаходити, фільтрувати й використовувати медіапродукти для найбільш ефективного впливу на

особистість, а отже, ми скеруємо увагу на розуміння медіаграмотності як результативності у користуванні медіапродуктами. Важливими аспектами медіаграмотності викладача визначаємо його відповідальність щодо достовірності інформації, представленої у медіапродуктах, її екологічності та доступності для рівня сприйняття соціальною аудиторією або окремою людиною.

Якщо екстраполювати медіаграмотність на професію психолога, слід означити такі важливі її елементи:

- вибір просвітницьких контентів за умови достовірності поданої в них інформації (наприклад, горезвісний псевдопсихолог Спартак Субота у проєкті «Подкаст терапія» категорично неправильно використав термін «контрзалежність»);

- урахування фаховості медійних персон, які розповсюджують психологічні знання у медіапросторі (знов-таки про Спартака Суботу, а також про Дмитра Карпачова, Сатью, Вероніку Степанову, Олексія Арестовича та інших, які позиціонують себе психологами і презентують власні досить примітивні з огляду на психологічну науку або навіть шкідливі через незнання погляди);

- обережність у рекомендаціях різного роду курсів самовдосконалення за окремими напрямками діяльності психолога (наразі у медіапросторі існує багато курсів, що «гарантують» отримання професії психолога за 6-8 місяці або ж опанування конкретним методом/інструментарієм роботи психолога за 5-10 занять).

Отже, зауважимо, що в орієнтації студентів на роботу з медіаконтентом варто урахувувати означені ризики його якості, а отже така професійно-посередницька робота викладача потребує аналітичної уваги і додаткових зусиль, спрямованих на пошук альтернативної або додаткової інформації про відомі медіаконтенти.

З огляду на означене, визначаємо рекомендації щодо організації психологічного контенту для студентів:

- перевірити соціальні мережі фахівців та інші медіа, де експерт висловлює свою думку;

- перевірити його фахову освіту (тут маємо зауважити, що диплом має бути державного зразка, виданим закладом вищої освіти категорично за акредитованою освітньою програмою);

- перевірити його приналежність до фахових спільнот (наприклад, до різного роду Асоціацій, визнаних у конкретному напрямі психології: Асоціація поведінково-когнітивних терапевтів, Асоціація

гештальт терапії тощо);

– уважно ставитись до презентованих методів роботи з клієнтами (неагресивність, відсутність інтолерантної позиції щодо різних суспільно чутливих проблем тощо).

Ще однією проблемою у організації медіаконтенту для студентів-психологів є вибір із якісних професійних медіаджерел україномовних варіантів. Маємо орієнтуватись на вимогу Проєкту «Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності» [3]. З огляду на сучасні відеоконтенти, представлені у безоплатній мережі YouTube, за нашою думкою, можна рекомендувати майбутнім психологам медіапродукти Юлії Латуненко (https://www.youtube.com/watch?v=5Dio2yJfOG0&ab_channel=%D0%AE%D0%BB%D1%96%D1%8F%D0%9B%D0%B0%D1%82%D1%83%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE), Діни Веселкової (<https://www.youtube.com/@dina.veselkova>), Любові Прудеус (https://www.youtube.com/watch?v=h9RYyFYR2xY&ab_channel=LiubovPrudeus), а також можливості вдосконалення психологічних професійних компетенцій від авторів сертифікованих курсів, професійних психологів з величезним досвідом роботи Наталії Сабліної (Тренінговий центр Наталії Сабліної <https://www.sablinatz.com/>), Ольги Гаркавець (Інститут практичної психології Ольги Гаркавець <https://garkavets.com/>).

Отже, медіаграмотність сучасного психолога залежить від медіаграмотності його викладача. Саме тому виховання особистості майбутнього психолога через використання якісного професійного медіаконтенту має стати одним із завдань викладача психології.

Список використаних джерел

1. Mahda Y. Hybrid Agression. The Ukrainian Case. *Challenges in Strategic Communications and Fighting Propaganda in Eastern Europe – Amsterdam – Berlin – Washington D.C.* 2019. P. 42-52. DOI: 10.3233/978-1-61499-943-0-42.

2. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Перекл. з англ. С. Дьома. Київ: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. С. 23–24.

3. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-

технічній

діяльності.

URL:

<https://ips.ligazakon.net/document/view/ji07855a?an=2>

(дата

звернення 28.03.2024).

*І.А. Осінній,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна*

МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛІКАРІВ

Гуманістичні сенси діяльності сучасного лікаря перебувають далеко за площиною його професійних завдань. Вони детерміновані викликами, які означають дотичність медичної справи до суспільно важливих соціальних проблем, що пов'язані із комунікаціями різного виду. Так, важливості набувають медико-психологічна едукація громадян – представників різних соціальних груп – з метою просвітництва у галузі здорового способу життя; консультації родичів хворих – з метою ознайомлення із системою їхнього догляду / реабілітації; консультування пацієнтів щодо алгоритму лікування / вибору способу реабілітації тощо.

Термін «едукація» використовується в науковому дискурсі у змістовому значенні «освіта, просвітництво», а поняття «просвітницька діяльність» розглядається як суспільна течія, що сприяла розповсюдженню передових ідей та знань у різних суспільних верствах населення [3]; діяльність з поінформування конкретних суспільних ланок населення з важливих для них питань [2]. Отже, можемо вважати просвітництво і едукацію синонімічними поняттями.

Узагальнені за метою просвітницькі проєкти маємо розподілити за групами відповідно до їхнього глобального змісту: ті, що спрямовані на просвітництво здорового населення (едукаційні), і ті, що стосуються консультування хворих та їхніх родичів (консультативні). Означені групи є принципово різними не лише за метою реалізації просвітницької діяльності, а й за рівнем психологічної готовності медика (лікаря-просвітника) здійснювати вплив на свідомість комунікантів, здатності обирати ефективні способи взаємодії, що включають різні за комунікативною метою форми реалізації: пересторогу, настанову, пораду, бажання допомоги, заборону тощо.

Едукаційні медичні заходи мають глобальну гуманістичну мету – просвітництва громадян щодо проблем, пов'язаних зі збереженням здоров'я: особливостей організації режимів життєдіяльності в особливих умовах праці (робота на виробництві із ризиком для здоров'я та життя людини), пандемії (сезонні ритми активності захворювань на ОРЗ, грип, COVID тощо), ризиків захворювань в осередках скупчення дітей (школа, дитсадок) – інфекційні захворювання, захворювання очей, хребта, ожиріння тощо), популяризації щеплення як основи профілактики інфекційних і вірусних захворювань, тематичної просвітницької діяльності, пов'язаної із ознайомленням з новими лікарськими препаратами, особливо гомеопатичними – в аспекті активності реклами цих ліків у ЗМІ.

Консультативне медичне просвітництво спрямоване на допомогу пацієнтам та їхнім родичам щодо адаптації до стану хвороби або відновлення та реабілітації після неї. Тут маємо зауважити на серйозну проблему організації консультувань у динаміці, оскільки тяжкі хвороби або тілесні ушкодження, що призводять до інвалідизації, потребують перетворення життя людини та її сім'ї, налаштування нового за умовами й формою побуту, психологічного прийняття хвороби (якщо це тяжкі діагнози або травматичні інвалідизації).

Медичне просвітництво здійснюється у різних формах: реального спілкування (індивідуальні консультації, зустрічі, тренінги), віддаленої комунікації (відповіді на питання, підготовка теми виступу за запитом аудиторії, наприклад, корпоративного семінару), Інтернет-просвітництво (ведення сайтів, Інтернет-видань просвітницького характеру, чатів, сторінок соцмереж за темою медицини і здоров'я), медіа і онлайн-комунікації (ведення блогів на платформі You Tube, відеолекцій, онлайн-стрімів тощо). Варто зауважити, що останнім часом саме медіапросвітництво, зокрема і медичне, стає найбільш популярною формою у запиті громадян, оскільки дозволяє швидко, економічно і оптимально ефективно задовольнити запит клієнта, який потребує інформації за певною тематичною проблемою. Уляна Супрун вважає, що просвітницька діяльність медичного спрямування, представлена у форматі online, допомагає пацієнту краще адаптуватись та потенційно впливає якість його життя, прихильність до лікування, попередження інтрасімейних конфліктів [1].

Особливо актуальною і дієвою формою реалізації медико-просвітницької діяльності визначаємо проведення тренінгів

тактичного спрямування, метою кожного з яких є формування конкретної компетенції людини, що може стати корисною в умовах, що потребують невідкладної медичної допомоги, або в умовах надзвичайного стану. Так, медичне просвітництво у формі тренінгів є ефективним для навчання розпізнавання видів інсультів та надання першої долікарняної допомоги пацієнту; ознайомлення із правилами допомоги людині з астматичним синдромом, епілепсією – тобто із видами допомоги медичного спрямування, яка є необхідною у перші хвилини загострення стану хворого.

З початком повномасштабного вторгнення популярності набули просвітницькі тренінги з тактичної медицини (надання першої медичної допомоги при травмі – накласти турнікет, шину, полегшити дихання в умовах отруєння хімічними речовинами тощо). Крім того тренінгові просвітницькі заходи з медицини завжди корелюють із першою психологічною допомогою, що стосується ситуацій гострого стресу у формах ступору, агресії, істерики, заклинення тощо. Варто зазначити, що ситуація воєнного стану спричинила необхідність формувати мобільні едукативні бригади з числа медичних працівників і психологів - для навчання населення способів збереження життя в критичних умовах.

Просвітницька діяльність фахівців з медико-психологічних проблем на рівні державницької політики детермінована надзвичайною відповідальністю. Її ефективність обумовлена оптимальним вибором змісту і форм реалізації, що впливає на трансформацію системи охорони здоров'я, підвищення медичної грамотності і компетентності населення. Основною метою просвітницької діяльності у галузі медицини стає формування критичного мислення суспільства – через розуміння процесів, що забезпечують здоровий спосіб життя людини.

Список використаних джерел

1. Супрун У. Просвітницька діяльність – це наша велика відповідальність. URL: <https://tyzhden.ua/uliana-suprun-prosvitnytska-diialnist-tse-nasha-velyka-vidpovidalnist/> (дата звернення: 12.03.2024).

2. Феднова І.М. Розвиток готовності вихователів до просвітницько-консультативної діяльності з батьками у системі методичної роботи закладу дошкільної освіти: Дис. ... доктора філософії 015 – Професійна освіта / ВНЗ «Університете імені Альфреда Нобеля». Дніпро, 2021. 312 с.

*І.М. Прилепа,
здобувач ступеня доктора філософії,
Глухівський національний педагогічний університет імені
Олександра Довженка, м. Глухів, Україна*

СОЦІАЛЬНІ ВИМІРИ КРОСДИСЦИПЛІНАРНOSTІ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ

У сучасному світі багато соціальних проблем, таких як бідність, нерівність, міжетнічна напруженість і кліматичні зміни, мають багатоаспектний характер. Розв'язання цих проблем вимагає уваги до різних аспектів, включаючи економіку, політику, культуру, науку та технології. Соціальні проблеми впливають на різні аспекти життя людей, включаючи їх здоров'я, добробут, доступ до освіти, рівень життя і загальний стан суспільства. Тому, для їх вирішення необхідно розглядати їх з різних поглядів та враховувати всі аспекти [3]. Допомогти у розв'язанні цих соціальних потреб покликаний кросдисциплінарний підхід. Зокрема об'єднання різних дисциплін може привести до виникнення інноваційних підходів, які можуть бути більш ефективними у розв'язанні складних соціальних проблем, також кросдисциплінарність допомагає розглядати соціальні проблеми як частину складної системи, враховуючи взаємозв'язки між різними аспектами суспільства і навколишнього середовища, таким чином об'єднання зусиль та ресурсів з різних галузей може підвищити ефективність програм і проєктів, спрямованих на розв'язання соціальних проблем.

Кросдисциплінарність впливає на соціальне середовище в такий спосіб [1]:

1. Єдність системи цінностей.
2. Сприяння соціальному розвитку.
3. Соціальні чинники здоров'я.

Використання кросдисциплінарного підходу для єдності системи цінностей у соціальному середовищі передбачає досягнення соціальної згоди у різних соціальних питаннях. Таким чином, кросдисциплінарність дозволяє враховувати різні підходи, методи та перспективи, які існують у різних дисциплінах для аналізу та розуміння системи цінностей. Це допомагає виявити загальні та

універсальні аспекти цінностей, які спільні для всіх людей.

Для створення вищого та цілісного уявлення про систему цінностей в суспільстві використовується комбінування знань із різних галузей, що дозволяє створювати комплексні моделі та теорії, які враховують різноманітні аспекти соціальних цінностей [2]. Важливим елементом при створенні системи цінностей є можливість виявляти взаємозв'язки між різними цінностями та їх вплив на соціальні відносини та динаміку суспільства в цілому. Тому кросдисциплінарність сприяє розумінню системи цінностей як складної системи, що взаємодіє з іншими аспектами суспільства. Також кросдисциплінарний підхід сприяє синтезу інформації з різних джерел та дисциплін, що допомагає виявити спільні цінності та принципи, що лежать в основі соціального порядку і єдності. Розуміння та визнання спільних цінностей може сприяти підтримці соціальної згоди та сприяти стабільності суспільства. Це формує основу для спільного розуміння та прийняття загальних цінностей та норм поведінки.

Кросдисциплінарність відіграє ключову роль у соціальному розвитку та сприяє формуванню сприятливого середовища для розвитку суспільства. Поєднання ідей, методів та підходів з різних дисциплін сприяє виникненню нових інноваційних рішень для соціальних проблем. Це може включати нові технології, методи управління, програми та стратегії, які полегшують соціальний розвиток та покращують якість життя. Кросдисциплінарність дозволяє розглядати соціальні проблеми з вищої та комплексної перспективи, що допомагає ідентифікувати різноманітні аспекти проблеми та розробляти більш ефективні та глибокі рішення.

Кросдисциплінарний підхід під час навчання та досліджень сприяє формуванню в студентів та дослідників широкого спектра знань та навичок. Це робить їх більш гнучкими та готовими до розв'язання складних соціальних проблем. У разі використання кросдисциплінарних команд та проєктів відбувається створення сприятливого середовища для співпраці та обміну ідеями між представниками різних галузей. Це сприяє зростанню інноваційності та стимулює соціальний розвиток.

Важливим аспектом кросдисциплінарності є те, що кросдисциплінарність дозволяє об'єднати різні дисципліни та знання для розв'язання соціальних проблем та розвитку суспільства, включаючи соціальні чинники здоров'я. Кросдисциплінарний підхід дозволяє поєднати знання та методи з медичних та соціальних наук

для вивчення та розв'язання проблем, які впливають на здоров'я людей.

Комбінування експертних висновків із різних галузей дозволяє розробляти цілісні підходи до поліпшення здоров'я, включаючи розробку імунізаційних програм, протидію антибіотиковій резистентності, розвиток програм підтримки здоров'я матері та дитини тощо. Кросдисциплінарність допомагає створювати середовище, сприятливе для змін у ставленні до здоров'я та сприйнятті здорового способу життя. Вона дозволяє впроваджувати ініціативи з профілактики захворювань, підвищення обізнаності щодо важливості фізичної активності та здорового харчування тощо.

Кросдисциплінарний підхід дозволяє розглядати проблеми здоров'я на глобальному рівні та розробляти стратегії для їх вирішення. Зокрема, боротьба з епідеміями, спричиненими новими хворобами, розвиток глобальних програм боротьби з ВІЛ/СНІДом може бути вирішена лише комплексним шляхом, який враховує всі сторони цих проблем.

Отже, кросдисциплінарність є важливим інструментом для розвитку єдності системи цінностей у соціальному середовищі, сприяючи розумінню, інтеграції та підтримці спільних цінностей та принципів. Також кросдисциплінарність є ключовим чинником у сприянні соціальному розвитку шляхом стимулювання інновацій, формування комплексних підходів до проблем, розвитку універсальних навичок та створення сприятливого середовища для обміну ідеями та співпраці. Варто зазначити й те, що кросдисциплінарний підхід дозволяє об'єднати різні дисципліни та знання для ефективного розв'язання соціальних проблем, пов'язаних зі здоров'ям, та сприяє створенню сприятливого середовища для здорового розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : Монографія / ред. П. Ю. Сауха. Житомир : ЖДУ, 2011. 444 с.
2. Костенко Н. Ціннісні простори локального в соціологічній перспективі. *Соціальні виміри суспільства*:. 2019. № 11. С. 79–88.
3. Смакота В. Соціальний розвиток у сучасному світі: критерії, досягнення, орієнтири. *Соціальні виміри суспільства*. 2019. № 11. С. 122–133.

П.В. Прусак,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА ПРАВНИКА: КРИТЕРІЇ ТА ПІДХОДИ

Динамічний розвиток сучасного суспільства обумовив кардинальні зміни змісту світогляду, суспільної та індивідуальної свідомості людини, призвів до негативної тенденції у професійній орієнтації, зокрема, юристів. Ця проблема потребує наукового осмислення та визначення шляхів, методів, форм та засобів удосконалення процесу формування професійної культури майбутніх юристів.

Особливо важливими працями, що розкривають формування професійної культури майбутніх юристів є дослідження вчених: Ю. Барабаш, В. Лозової, О. Петришин, В. Сущенко та ін. Не меншу увагу ці питання викликають у зарубіжних дослідників.

Метою статті є аналіз особливостей юридичної діяльності та обґрунтування системи вимог до представників правничої професії.

У правовій державі, де діє принцип верховенства права, а права людини визнаються найвищою соціальною цінністю, професія юриста посідає найвищі рейтинги. Найбільш важливою і шанованою у суспільстві стає професія правника, оскільки стабільність та розвиток суспільних відносин загалом і добробут кожного члена суспільства зокрема, безпосередньо залежить від неї.

Теоретичний огляд наукових досліджень вчених (Ю. Барабаш, А. Лапкін та ін.) дозволяє представити загальні ознаки професії правника (див табл. 1) та зробити їх аналіз у контексті теми формування професійної культури майбутніх юристів у процесі професійної підготовки [1; 2; 3; 4].

Таблиця 1

Загальні ознаки професії правника та їх характеристика

Ознаки професії	Характеристика
<i>Гуманізм</i>	Професійна діяльність правника спрямована на захист прав і свобод людини. Гуманізм як ідея визнання людини найвищою соціальною цінністю лежить в основі діяльності правника.
<i>Соціальна значущість</i>	Юридична професія спрямована на врегулювання суспільних відносин, вирішення соціальних конфліктів і

Ознаки професії	Характеристика
	запобігання їм. Юристи забезпечують реалізацію ідеї справедливості.
<i>Інтелектуальний характер</i>	Професійна діяльність правників передбачає тлумачення й правильне застосування правових норм та осмислення правових явищ.
<i>Творчий характер</i>	Професійна діяльність правника є творчою, оскільки вона пов'язана з розробленням правових норм, їх тлумаченням та інтерпретацією, застосуванням права до індивідуальних ситуацій, вирішенням нестандартних юридичних справ.
<i>Публічний характер</i>	Правнича професія слугує суспільству, а тому її представники повинні на перше місце ставити відповідні публічні інтереси. Водночас правники перебувають під пильною увагою з боку громадськості, тому повинні діяти прозоро й відкрито.
<i>Незалежність і самостійність</i>	Рішення, які приймаються правниками, мають бути законними, справедливими, об'єктивними та неупередженими, а тому діяльність цих осіб потребує незалежності й самостійності. Для належного виконання своїх професійних обов'язків правник має бути вільним від стороннього впливу, тиску чи втручання, погроз або залякування, спроб його підкупити чи в інший спосіб схилити на свій бік.
<i>Можливість застосування примусу</i>	Деякі види правничої діяльності передбачають обмеження прав особи та застосування примусу. Зокрема, ідеться про право на свободу й особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України), недоторканність житла (ст. 30 Конституції України), таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, заборону втручання в його особисте й сімейне життя (ст. ст. 31, 32 Конституції України), які обмежуються під час кримінального провадження.
<i>Доброчесність</i>	Підпорядкування публічним інтересам вимагає від представників правничої професії віддавати їм перевагу перед своїми приватними інтересами, бути свідомими й розсудливими, дотримуватися певних принципів і цінностей.
<i>Компетентність</i>	Правнича діяльність передбачає професіоналізм суб'єктів її здійснення. Правник повинен знати законодавство та відстежувати зміни в ньому, орієнтуватися у правових позиціях судових органів, уміти застосовувати правові норми у практичних ситуаціях.
<i>Підвищена соціальна відповідальність</i>	Для правничої діяльності характерна надзвичайно висока ціна помилки у разі вчинення дій чи прийняття рішень. Тому до правників встановлюється більш жорстка, якщо порівнювати з іншими категоріями працівників, професійна відповідальність.

Ознаки професії	Характеристика
<i>Дискреційний характер</i>	Правнича діяльність передбачає прийняття багатьох юридичних рішень, мають дискреційний характер, тобто базуються на внутрішньому розсуді особи, яка їх приймає. Тому наявність дискреційних повноважень значно підвищує особисту відповідальність правника за результати їх застосування.

Таблиця 2

Особливості правничої спеціальності та їх зв'язок з особистісними та діловими якостями правників

Особливості професії правника	Особисті та ділові якості
<i>Конфліктний характер</i>	Діяльність правника часто здійснюється у сфері різноманітних соціальних конфліктів, які мають правове значення. Тому правники сприяють досягненню компромісу та вирішенню конфліктних ситуацій.
<i>Негативний зовнішній вплив</i>	Правнича діяльність значною мірою здійснюється у сфері правових аномалій, якими фактично правопорушення, та має справу з різними формами девіантної поведінки, властивої особам, які ці правопорушення вчиняють. Тому правник має бути стійким до зовнішніх
<i>Ризик професійної деформації</i>	У процесі здійснення правничої діяльності її носії, особливо наділені владними повноваженнями, розв'язують складні юридичні конфлікти та приймають життєво важливі рішення. Відповідно, у цій сфері значно зростає ризик професійної деформації, що часто проявляється у відчутті всемогутності, зверхньому та зневажливому ставленні до людей.
<i>Високо психоемоційні навантаження</i>	Хоча робота правника є інтелектуальною, вона потребує значних зусиль і є дуже нервовою. Прийняті правниками рішення, як правило, не можуть задовольнити обидві сторони, принаймні одна з яких відчуватиме себе незадоволеною та може оскаржувати судові рішення
<i>Значні корупційні ризики</i>	Іх створюють широкі повноваження, особливо дискреційного характеру. Тому правники повинні бути добросовісними, виявляти нульову толерантність до корупції.

Висновки. Професію юриста характеризують такі ознаки, як гуманізм, соціальна значущість, публічний характер, інтелектуальний і творчий характер, незалежність і самостійність, можливість застосування примусу, компетентність, добросовісність, підвищена соціальна відповідальність, дискреційний характер. На правниках позначаються такі особливості правничої професії як конфліктний характер, негативний зовнішній вплив, ризики професійної

деформації, високі психоемоційні навантаження та корупційні ризики.

Поглиблене дослідження особливостей правничої діяльності, обґрунтування системи вимог до представників правничої професії дозволить осмислити та удосконалити процес формування професійної культури майбутніх юристів.

Список використаної літератури

1. Барабаш Ю.Г. Реформа правничої освіти: окремі складові успішної реалізації. *Право України*. 2017. № 10. С. 9–19.

2. Лапкін А.В. Підготовка фахівців системи професійної юридичної освіти в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Правовий часопис Донбасу – Law journal of Donbass*. 2022. № 4(81). Vol. 1. С. 171-174.

3. Лозовой В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста. Харків: Право, 2004. 176 с.

4. Сущенко В.М. Модель професійної культури правника: критерії та підходи. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Юридичні науки*. 2009. Т. 90. С. 29–33.

Е.С. Рижко,

здобувач ступеня доктора філософії,

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Дослідження проблеми формування професійних знань, вмінь і навичок у майбутніх інженерів машинобудівної галузі спирається на потреби суспільства та основи філософії, які визначають загальні принципи, способи і методи наукового діалектико-матеріалістичного підходу до вивчення всіх явищ природи і суспільства, у т.ч. і педагогічних явищ.

Соціально-економічні зміни і перетворення, які відбуваються в нашій державі, вимагають від ЗВО іншої підготовки фахівців, у т.ч. інженерно-педагогічних, а також концептуальної новизни, якісних результатів освіти. Фахівець повинен не тільки володіти знаннями з професії, а також орієнтуватися в ситуаціях, брати на себе відповідальність за свої рішення та дії, визначати цілі, пророховувати, прогнозувати та отримувати результат. Таким чином, майбутній

фахівець повинен відповідати сучасним соціальним потребам ринку праці, бути компетентним і конкурентоздатним.

Орієнтація на підготовку висококваліфікованого фахівця не повинна зводитися лише до досягнення високого рівня його професійної компетентності – майстерності, високої кваліфікації, професійної мобільності. Професійна підготовка фахівця в умовах ринкової економіки передбачає обов'язкову соціальну підготовку, яка гарантує людині компетентність в питаннях трудового права, соціальний захист, творчу свободу й активність. Проблема професійної підготовки майбутніх інженерів машинобудівної галузі комп'ютерного профілю є як ніколи актуальною в період різких змін соціально-економічних відносин. На це акцентує увагу низка вчених: Б. Гершунський, А. Найн, С. Артюх, А. Ашероф, О. Коваленко та ін.

Аналіз наукових робіт показав, що до пріоритетних проблем інженерно-педагогічної освіти можна віднести:

1. Високі темпи науково-технічного прогресу обумовлюють швидке старіння спеціальних, загальнотехнічних, гуманітарних та інших знань. Криза освіти полягає в тому, що вона пристосована до епохи техніко-економічного зросту, суперечності та результативна неоднозначність якого визначає закінчення цієї епохи. І якою б високою не була глобальна свідомість і відповідальність майбутніх політиків, інтелектуалів, усі їхні починання будуть впиралися в інший світогляд нових поколінь. Зауважимо, що формуванням світосприйняття займаються перш за все ті системи освіти, які поки що орієнтовані не на майбутнє, а на подолання минулого. Основною причиною розриву змісту освіти і реальних умов життя суспільства є інертність, що притаманна всім ланкам системи освіти.

2. Соціальне замовлення пов'язує вимоги до формування соціально-професійних якостей фахівця не з їх відповідністю екстенсивно-інформаційної моделі спеціаліста, яка базується на критеріях обсягу і повноти конкретних знань, а з насамперед такими характеристиками особистості, як намагання до постійного розвитку власних здібностей, самостійному вирішенню різноманітних завдань професійного характеру, висуненню альтернатив, виробленню критеріїв якості своєї діяльності.

3. Загострення суперечностей між необхідністю в соціально активній і творчій особистості та реальними можливостями ЗВО у підготовці таких фахівців.

4. Відсутність у даний час будь-яких прогнозів щодо необхідності підготовки кваліфікованих кадрів як на довгостроковий, так і на

короткостроковий періоди.

5. Нормативно-правова база, що діє в системі професійної освіти, є застарілою: вона не забезпечує ефективного функціонування закладів вищої освіти та соціального захисту студентів і викладачів у нових соціально економічних умовах [1].

6. Традиційні цілі, способи і форми освіти не відповідають сучасним вимогам і сповільнюють розвиток суспільства. Виходом з даного положення є прийняття комплексу взаємопов'язаних заходів, які спрямовані на оздоровлення системи інженерно-педагогічної освіти, зокрема підготовку фахівців високого рівня в умовах ринкової економіки.

Недостатня підготовка інженерів погіршує якість їх майбутньої діяльності. Набутий досвід роботи лише опосередковано дозволяє усунути виявлені недоліки, не забезпечуючи вирішення завдань, що висувуються перед майбутніми фахівцями інженерно-педагогічного профілю. Тому система професійної підготовки майбутніх інженерів машинобудівельної галузі повинна забезпечити належні умови для навчання таких фахівців. Система вищої освіти потребує врахування набутого досвіду, перспективних напрямів модернізації професійної освіти, її інтеграції у європейське співтовариство, а також вибудовування власного маршруту професійного розвитку в професійній діяльності.

Елементи педагогічної системи підготовки майбутніх інженерів машинобудівельної галузі мають бути спрямовані на одночасну педагогічну й інженерну підготовку та на досягнення основного результату навчання – підготовку кваліфікованих фахівців інженерно-педагогічного напрямку для системи професійно-технічної освіти.

Вирішити дану проблему можна шляхом використання резервів фундаментальних і фахових дисциплін для конкретизації і доповнення професійних знань, умінь і навичок. Обґрунтованість використання методичних резервів загальнонаукових та інженерних дисциплін впливає з наступних положень: взаємозв'язку елементів педагогічної системи підготовки інженерів-педагогів, одним із проявів якого є міжпредметні зв'язки, що можуть бути реалізовані шляхом конкретизації і доповнення відповідного обсягу професійних знань, умінь і навичок у процесі навчання загальнонаукових та інженерних дисциплін; спрямованості всіх елементів педагогічної системи підготовки інженерів-педагогів на досягнення загальної мети – формування кваліфікованого фахівця (викладача інженерно-педагогічних дисциплін).

Педагогічна спрямованість є одним із засобів формування професійних знань, вмінь і навичок майбутніх інженерів-педагогів і досягнення загальної мети професійної підготовки фахівців даного профілю [2].

Інженерно-педагогічна освіта, яка побудована на розвитку професійних компетентностей, свідомості, відповідальності суб'єктів навчання, потребує вирішення по-новому проблеми змісту навчання: чому навчати, що є головним в інженерно-педагогічних знаннях для органічного поєднання в діяльності майбутніх інженерів-педагогів.

В основі визначення обсягу, глибини та широти інженерно-педагогічного змісту доцільно закласти такі основи: суспільні відносини, що включають всі види життєдіяльності людини; професійна функція майбутніх інженерів-педагогів.

Систему суспільних відносин необхідно модифікувати в реальну професійну діяльність.

Список використаних джерел

1. Горбатюк Р. Система професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю: Монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 400 с.

2. Антонєць А.В., Овсієнко Ю.І. Диференціація навчання як необхідна складова якості освітнього процесу у ВНЗ аграрного профілю. *Матеріали 47-ої науково-методичної конференції (15-16 березня 2016 року) «Науково-методичні засади системи забезпечення якості освітньої діяльності»*. Полтава: РВВ ПДАА, 2016. С. 141-142.

Н.В. Боженко,

студентка.

Науковий керівник: д-р. пед. наук, проф. **Н.П. Волкова,**
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

РОЛЬ САМОРЕГУЛЯЦІЇ В ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТІВ

Модернізація вищої освіти визначається як загальними, так та спеціальними особливостями реалізації професійної діяльності в сучасних умовах. Працівники юридичної сфери є для суспільства ідеалом ставлення до цінностей законності, правопорядку, захисту

суспільства, людських якостей. Однак постійні стресові ситуації, вплив економічних, політичних чинників визначають особистісне ставлення до суспільних та соціальних реалій. Урахування професійної значимості таких якостей, як честь та гідність, стресостійкість, відповідальність за виконання професійного обов'язку постає важливим завданням ще в умовах фахової підготовки.

Юрист повинен вміти керувати своїми емоціями та почуттями, тобто мати високий рівень психічної саморегуляції. Одним із факторів, що впливає на особистісно значущі професійні якості, є особистісна саморегуляція, яка дозволяє здійснювати регулювання своєї діяльності з урахуванням ціннісного присвоєння ідеалу правника як носія культури захисника прав та інтересів суспільства. При цьому інтегральним показником професіоналізму виступає здатність до особистісно-професійного самовдосконалення та саморегуляції.

Психологія професійної самореалізації юристів, яка розпочинається на етапі професійного самовизначення і проходить певні трансформації протягом усього етапу професійної роботи, фактично є найважливішою складовою життєвого шляху.

У психологічній науці поняття «саморегуляція» окреслюється часто в різних аспектах і тлумачиться неоднозначно. Одні дослідники вважають, що це феномен, який проявляється в діяльності та поведінці, водночас друга група фахівців розглядають саморегуляцію станів. Справа в тому, що в це поняття вкладають різний зміст і неоднаково уявляють його структуру.

Більше того, саморегуляцію розглядають, з одного боку, як функцію психіки, а з іншого – як метод регуляції самої психіки. У зв'язку з цим вважається, що вона може здійснюватися на двох рівнях: гомеостатичному (розуміння її як функції психіки, що забезпечує гомеостаз або адаптацію психічних процесів); на рівні, коли ініціатива діяльності направляється від суб'єкта (тобто це розуміння психічної саморегуляції як метода регулювання психіки, вважається, що це її найвищий рівень).

Зарубіжними авторами феномен саморегуляції розглядається у зв'язку з поведінковими проявами особистості, когнітивними стилями, досліджуються структура та механізми саморегуляції, вікові аспекти формування даного феномену [3]. Р. Баумайстер розглядає саморегуляцію як складний механізм, що забезпечує планування та реалізацію суб'єктом довільної активності відповідно до поставленої мети [4].

Погоджуємося з міркуваннями Д. Кузьменка, який зазначає, що професійна саморегуляція майбутніх юристів має формуватися вже з перших днів навчання у закладах вищої освіти. Дослідник наголошує, що під час вивчення навчальних предметів трансформується світогляд, поглиблюється самопізнання та гармонізуються стосунки з людьми [2].

В. Боднар саморегуляцію трактує як здатність людини керувати собою на основі сприймання й усвідомлення власної поведінки та особистих психічних процесів. Визначаючи структуру саморегуляції, науковець підкреслює, що в ній виділяють: прийняття суб'єктом мети його довільної активності, моделі умов діяльності, програми власне виконавчих дій, системи критеріїв успішності діяльності, інформацію про реально досягнуті результати, оцінку відповідності досягнутих результатів критеріям успіху, рішення про необхідність шляхів корекції діяльності [1].

На основі аналізу наукової літератури з досліджуваного питання можемо констатувати, що особистісна саморегуляція формується через систему компонентів:

- особистісно-мотиваційного (дозволяє усвідомлювати мотиви власної діяльності та керувати мотиваційно-потребовою сферою);
- емоційно-чуттєвого (позитивне ставлення до професійного вибору, прийняття ролі та значення правоохоронних органів у житті суспільства);
- когнітивного (знання про способи побудови різних варіантів реагування на обставини, що змінюються, а також про оптимальні стратегії поведінки в проблемних ситуаціях; знання про норми та правила (етичного та юридичного характеру) поведінки в процесі соціальної взаємодії; знання про способи особистісного самоконтролю емоцій);
- ціннісного (готовність та вміння слідувати цінностям професійної самореалізації та обирати адекватні цінностям інструменти (цінності справи та усвідомленої саморегуляції));
- рефлексивного (здатність оцінювати індивідуальні ресурси, необхідні для досягнення поставленої мети; вміння здійснювати аналіз спілкування з попередньою діагностикою минулого досвіду та майбутніх наслідків обраної стратегії поведінки; здатність бути самостійним та брати на себе відповідальність за обрані дії та лінію поведінки).

Таким чином, аналіз поглядів сучасних дослідників на феномен саморегуляції дозволяє зробити висновок про неоднозначність

розуміння цього поняття та використання його в різних контекстах. Узагальнюючим, характерним для більшості авторів, є уявлення про те, що саморегуляція – це особистісний спосіб організації управління психикою відносно суб'єктивних умов діяльності людини.

Отже, особистісна саморегуляція фахівця – це високий рівень психічного регулювання, розвиток якого пов'язаний зі становленням суб'єктності як особливої якості особистості, що опосередковує функцію її самовдосконалення на основі ціннісного присвоєння значення та ролі професії правника в суспільстві та державі.

Список використаних джерел

1. Боднар В.І. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник. Луганськ: Альма-матер, 2003. 436 с.
2. Кузьменко Д.О. Професійна саморегуляція майбутніх юристів. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. 2019. Вип. 5 (161). С. 105–110.
3. Gestsdottir S., Lerner R.M. Intentional self-regulation and positive youth development in early adolescence: findings from the 4-H study of positive youth development. *Developmental psychology*. 2007. Vol. 43. No. 2. P. 508-521.
4. Tice D.M., Baumeister R.F., Shmueli D., Muraven M. Restoring the self: positive affect helps improve self-regulation following ego depletion. *Journal of experimental social psychology*. 2007. Vol. 43. No. 3. P. 379–384.

А.М. Копилова,
студентка.

Науковий керівник: канд. тех. наук, доцент **В.В. Тронь,**
Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг, Україна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

На даному етапі розвитку суспільства вченими вивчаються можливості штучного інтелекту (ШІ) як ключової складової загального вектору розвитку людства. ШІ є інноваційним інструментом наукових досліджень, а також обробки, аналізу та генерації текстових файлів.

У період становлення інформаційного суспільства студенти ЗВО стали залежними від наукових технологій, що моделюють процеси людського інтелекту, тому постійне вивчення й аналіз даної проблеми

стає особливо важливим.

Теоретичні основи використання ШІ почали вивчатися ще в 50-ті роки минулого століття, коли англійський математик і логік Алан Тьюрінг обґрунтував метод визначення «розумної поведінки» машини, що зрівняється з можливостями людського мозку. Це був прообраз ШІ. Сам термін «штучний інтелект» запровадив Джон Маккарті ще у 1956 році. Одноставної думки щодо визначення даного об'єкту досліджень серед вчених немає, переважно його тлумачать як формалізацію завдань і функцій, виконуваних машиною, подібних до тих, які виконує людина.

Серед закордонних вчених, що досліджували сутність та використання ШІ можна назвати таких: Ч. Беббідж, Н. Вінер, П. Вінсон, С. Гокінг, А. Самюель, А. Тьюрінг та ін. Свої наукові дослідження присвятили даній проблемі такі українські вчені: В. Биков, Ю. Данченко, Л. Діденко, М. Єфремов, Д. Іванюк, М. Мар'єнко, О. Панухник, О. Содель, І. Твердохліб, О. Швирков та ін. О. Панухник вважає, що «штучний інтелект» - це модерний педагогічний механізм у процесі навчання та наукових пошуків здобувачів вищої освіти, завдяки адекватному й етичному застосуванню якого набуто умовами сучасності вміння самостійного навчання перетворюється на життєву необхідність кожного [1].

Дослідження феномену «штучний інтелект» (ШІ) має надзвичайне значення для нашої країни загалом та для нас, майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій та робототехніки зокрема. Економічне процвітання країни безпосередньо залежить від досягнень, нових розробок технологій в даній галузі, а це неможливо без вивчення та запровадження нових досягнень науки в практику. ШІ надає неабияку допомогу дослідникам на їх запити, це:

- підтримка у навчанні (можна надавати навчальні матеріали дослідникам, які працюють в галузях інформаційних технологій, допомагати їм розвивати свої навички та знання в цій галузі);

- пошук інформації. ШІ послуговується Google Scholar, PubMed та іншими стандартними інструментами пошуку, використовуючи при цьому ключові слова монографій, дисертацій, наукових статей, підручників, конференцій;

- обробка та аналіз зібраних матеріалів (допомагає порівнювати дані з різних джерел та знаходити спільні закономірності, використовуючи різні методи та алгоритми машинного навчання);

- написання статті (дозволяє підготувати матеріали для публікацій, у т. ч. статті, доповіді, слайди, а також допомагає з

редагуванням та оформленням текстів).

- перевірка гіпотез, які були сформульовані дослідниками, шляхом аналізу даних та використання статистичних методів;
- створення моделей різних систем: фізичних, біологічних, соціальних;
- визначення ключових слів конкретної теми дослідження, що може бути використаним для пошуку інформації.

Алгоритми на базі ШІ мають великі можливості у пошуку прихованих зв'язків та посилань між темами дослідження, наприклад, Semantic Scholar: Coverage: approx.214 million articles +, Abstracts: ✓; Related articles: ✓; References: ✓, Cited by: ✓; Links to full text: ✓; Export formats: APA, MLA, Chicago, BibTeX.

Віртуальна допомога студентам надається такими чат-ботами:

- Google Translate здійснює переклад текстів більш ніж 100 мовами;
- Siri та Google Assistant відповідають на поставлені запитання;
- Stable Diffusion за введеним текстом створює реалістичні зображення;
- Alta by Knewton сприяє адаптації студентів до унікального стилю навчання;
- ChatGPT дає миттєві відповіді на будь-які запитання, пояснює, наводить приклади, складає тексти есе, оповідань, допомагає у наукових пошуках студентів, пропонує наукові джерела.

Найчастіше під час навчання використовується саме чат-бот ChatGPT. За його допомогою на заняттях з комп'ютерних технологій та програмування можна знайти помилки, яких не було видно в коді. Після запиту відразу видається правильний код. Також студенти застосовують цей чат-бот для отримання стислого змісту лекції, або розділів підручників.

Перед написанням тез я звернулась до ChatGPT з запитанням: «Чи можеш ти написати статтю для мене?». Було отримано наступну відповідь: «На жаль я не можу підготувати наукову статтю для Вас. Я можу надати Вам інформацію і відповісти на конкретні питання з теми, але написання наукової статті вимагає глибокого дослідження аналізу, а також навичок оформлення результатів наукового дослідження. Вам потрібно знайти та вивчити джерела інформації, проаналізувати дані, скласти аргументи й оформити їх в науковій формі з відповідними посиланнями. Якщо у Вас є конкретна тема або питання для дослідження, я можу надати Вам інформацію і відповісти на конкретні питання, які Ви зможете використати для написання

статті. Можу також допомогти вам з оформленням і стилем написання. Але Вам все ж слід провести глибоке дослідження й аналіз». Слід зазначити, що даний бот дає змогу отримати розгорнуту відповідь на поставлене запитання та алгоритм дій. На запит: «Вкажи провідних вчених в галузі штучного інтелекту». Була отримана об'ємна відповідь про найвідоміших учених з усіх країн світу.

Оскільки ШІ сприймає значно більше інформації, ніж людський розум, він, завдяки інтерактивним помічникам дає змогу поєднувати освіту та науку, у студентів ВНЗ виникає можливість в отриманні, ознайомленні та використанні перевіреної, об'ємної, оригінальної та, що дуже важливо, наданої з дотриманням наукової стилістики інформації. Крім того, спрощуються технічні завдання як самого наукового пошуку, так і оформлення його результатів. І все ж, гарантованою інформація, отримана ШІ, бути не може, запропоновані джерела слід перевіряти та відстежувати, а остаточну відповідальність за отримані результати повинна брати на себе людина. Це просто необхідно робити на таких етапах наукового дослідження, як аналіз отриманих даних, написання різних видів рукописів, їх оцінка.

Підсумовуючи, можна зробити висновок про те, що штучний інтелект (ШІ) - англ. artificial intelligence, AI) - розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, який швидко розвивається і зосереджений на розробці інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту [2].

Використання ШІ в наукових дослідженнях має цілий ряд переваг і деякі недоліки, над усуненням яких постійно працюють вітчизняні вчені. Про важливу роль штучного інтелекту в житті сучасного суспільства говорить і такий документ, підписаний Кабінетом Міністрів України ще у 2021 році: «Про затвердження плану заходів з реалізації концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021 - 2024 роки».

Список використаних джерел

1. Панухник О. Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ШІ. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 84. № 4. С. 209.
2. Штучний інтелект. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Штучний_інтелект (дата звернення: 12.03.2024).

3. Потенціал ШІ у вищій освіті. URL: <https://www.oin.com.ua/potencial-shtuchnogo-intelektu-u-vishhiy/>
(дата звернення: 12.03.2024).

4. Матвеева К.В. Використання інструментів штучного інтелекту у написанні наукових досліджень: етичний аспект. «Наукова весна» 2023: матеріали 13-ої Всеукраїнської наук.-техн. конф. студ., аспірантів та молодих вчених, м. Дніпро, 1-3 березня 2023 р. / Дніпро. НТУ «ДП». Дніпро, 2023. С. 246-248.

Секція 2
Сучасні парадигми в створенні соціокультурного середовища
закладу освіти
Section 2
Modern paradigms in the creation of the educational institution
sociocultural environment

O. Bayer,
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

**RESILIENCE OF UKRAINIAN UNIVERSITIES IN THE FACE OF WAR:
THE CHECK-UKRAINIAN “TAK” PROJECT**

The project "Interuniversity Scientific and Pedagogical Cooperation with an Emphasis on the Transfer of Czech Know-how in Higher Education Management, Scientific and Publishing Cooperation, Scientific and Academic Collaboration" was aimed at contributing to the development of Ukrainian education by empowering students with up-to-date leadership skills, retaining talented teachers in Ukrainian universities, and improving the quality of university education through best management practices.

I was fortunate to participate the event as a part of dissemination of the results of this program as a member of PNRM (Professional Network of Research and High Education Managers) community. PNRM is a non-governmental organization, uniting professionals of all Ukraine, striving to effectively cooperate, realize educational and scientific potential as well as establish interaction between both national and international networks.

The results of the TAK project were in particular discussed at the International Week at Mendel University in Brno, on April 8-12, 2024.

Representatives of the eight Ukrainian universities, namely Alfred Nobel University, Dnipro, ERIHE "Kamianets-Podilskyi state institute", I. Ya. Horbachevsky Ternopil National Medical University, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Lutsk National Technical University,

Chernihiv Polytechnic National University, and Taras Shevchenko National University of Kyiv participated in this event.

During the workshop named “Resilience of universities: case of Ukraine” the audience heard the speakers’ experience on the universities listed above and how they keep fighting the challenges of the ongoing war with Russia.

Ukrainian participants shared their measures taken in all the domains of university life: the way education process is adapted to the reality of everyday sirens and shelling; how curricula is changed in response to the demands of the war; the practices of taking care of university staff and students mental health; the appearance of volunteer centres and points of providing assistance to the Ukrainian Army and military service members close ones; the strategy universities deal with the need to support the many IDPs we now have in Ukraine.

We have seen how creative, flexible, and resourceful the staff appeared to be, how much efforts they are willing to invest into the stability of their universities’ life.

A monograph titled "Resilient and Sustainable Future: ESG in Higher Education" with key points of all these stories is going to be published as an outcome of this wonderful project. It will provide insights on Environmental, Social, and Governance (ESG) practices in higher education.

Additionally, the team of participants are planning to create a resilience guide for higher education institutions, partnering with Israeli universities, to work out strategies for coping with geopolitical crises. It aims to foster more resilience and adaptability, the key characteristics of the today’s dynamic educational landscape.

References

1. Mendel University international week. URL: <https://international.mendelu.cz/en/cooperation/international-week/?psn=214> (accessed date: 13.03.2024).
2. Professional network of research and HE managers. *PNRM Ukraine*. URL: <https://pnrm.org> (accessed date: 13.03.2024).
3. Transnational Academic Knowledge Sharing: Check-Ukrainian Initiative. URL: <https://www.linkedin.com/company/tak2023/> (accessed date: 13.03.2024).

V.M. Leleka,
*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv, Mykolaiv, Ukraine*

OPTIMIZATION OF THE PERSONNEL STRUCTURE OF STATE POLICY FOR SPECIFIC SPORTS

The implementation of a complex of tasks and the achievement of the strategic goal of the industry as a whole, as well as its individual subsystems, is possible only under the condition of proper staffing of physical culture and sports, creation of sufficient and optimal conditions for the growth of its personnel potential. Research of the current level of development of human resources for physical culture and sports in the sociometric dimension is relevant at the moment.

The aim of the thesis is to justify personnel support in the structure of state policy in the field of physical culture and sports.

Personnel support, as a component of the personnel policy of the industry, is inherently a multifunctional concept that defines the content of the legal, organizational, substantive, and operational components of the system of basic professional training of industry specialists in the relevant areas, the system of postgraduate education, professional development, as conditions for the permanent improvement of professional competence workers of physical culture and sports.

At the current stage, the main tasks of improving the personnel support system of the industry are [1, 2]:

- development and approval of personnel support standards in the field of physical culture and sports for the formation of a state order for the training of relevant specialists;
- optimization of the number of higher educational institutions that train such specialists; improvement of the procedure for licensing and accreditation of higher educational institutions that train specialists in the field;
- improvement of the mechanism of involvement, training and use of volunteers in the field of physical culture and sports;
- creation of educational-scientific-sports complexes on the basis of universities belonging to the sphere of administration of the Ministry of Family and Youth Sports;
- publication in the state language of textbooks, training manuals and methodical recommendations on physical culture and sports;
- through the standardization of education, to improve the

requirements for the content, volume and quality of higher education, which are determined by the general goal of educational and professional training of personnel for the field of physical culture and sports.

Understanding the essence of the concept of "personnel processes" and the general principles of management, which must be adequate to the existing management situation, is extremely important for optimizing the personnel support mechanism of the industry. In our opinion, the definition and main features of the above-mentioned concept are more fully and exhaustively given in the works of V. Oluyko. The state of staffing of the industry, according to the analysis of the dynamics of quantitative and qualitative indicators, requires taking measures of a regulatory, legal and socio-economic nature aimed at achieving structural balance and optimization, both for the industry as a whole and for its individual subsystems [1].

Personnel processes should be understood as objectively determined, socially significant changes, the development of the state of personnel relations and connections, quantitative and qualitative parameters of the personnel corps, the result of the action of objective and subjective factors, both inside the organization and outside it. The field of physical culture and sports is fully characterized by such personnel processes as: mastering the profession, including the individual in the field of professional activity, further professional training and professional development, becoming a professional, professional growth, generalization, systematization and transfer of the acquired advanced professional experience, the creative genesis of a specialist - professional. Human resources processes are characterized by increased dynamics, instability, spontaneity, imbalance, there is an increase in the influence of traditions and customs, mostly with negative consequences [1, 2].

Personnel, their general level of professional competence, accumulated internal potential and ability to effectively perform job duties, stability and balance of the industry's personnel corps are the decisive and main prerequisites for the development of physical culture and sports in Ukraine. Accordingly, in order to hold a certain position, it is necessary, first of all, to master a profession that provides the ability to perform professional tasks in the field of physical culture and sports [2].

The analysis of personnel provision of the industry by subsystems and areas of work for 2023 showed that 36,630 specialists are

engaged in sports work. The best staffing indices of 25.3 and 25.4 characterize the areas of work on training athletes from winter Olympic sports and sports for people with disabilities of hearing, vision, locomotor apparatus, and mental development, respectively. This indicator is worse for non-Olympic sports (41.6) and summer Olympic sports - 35.3. The staffing index reflects the proportional inverse relationship between the number of those engaged in sports and the number of physical culture and sports personnel. Thus, the number of sportsmen engaged in sports that are included in the Summer Olympic Games to the total number of all involved in sports work is 73%, and the share of employees, from the total number of coaching staff, in this direction is 74.4%.

Conclusion. Thus, in the general structure, the optimal percentage ratio of staffing of a certain direction, which quantitatively and in terms of composition corresponds to the number of those engaged. In this context, it can be stated that there is a certain shortage of personnel in the area of work in sports that are not included in the program of the Olympic Games, and accordingly, optimization of the personnel structure for specific sports is necessary.

References

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808\(12](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808(12) (дата звернення: 12.04.2024).
2. Законодавча база фізичної культури та спорту в Україні. URL: <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olympic-charter/> (дата звернення: 12.04.2024).

*R. P. Santos,
M. N. Cunha,
S. C. Pinto,
A. Garcia,
D. Reis;*

*ISEC Lisbon - Higher Institute of Education and Sciences of Lisbon,
Lisbon, Portugal*

ACTIVE LEARNING STUDENTS – A STATE OF THE ART ABOUT STEM EDUCATION

Introduction. Research in STEM (science, technology, engineering,

and mathematics) education robustly supports the assertion that active-learning methodologies significantly enhance student learning outcomes. Among these methodologies, Team-Based Learning (TBL) emerges as a pivotal framework, distinguished for its capacity to elevate student achievement, motivation, and the retention of learned concepts [11]. TBL's effectiveness is underpinned by its emphasis on collaborative learning experiences, where students engage deeply with course content through group work and projects. This approach not only facilitates a deeper understanding of the material but also fosters the development of critical thinking and teamwork skills. In recognition of these benefits, a growing number of higher education institutions worldwide are integrating active learning strategies into their pedagogical practices. As a result, innovative teaching methods, including TBL, are becoming a staple in the academic experience of university students globally, marking a significant shift towards more engaging and effective education [7; 8; 9; 13].

Moreover, amidst the global challenges posed by the COVID-19 pandemic, the adoption of active-learning methodologies such as TBL has gained further prominence. The shift towards online and hybrid learning environments necessitates the exploration of pedagogical approaches that can effectively engage students remotely while maintaining the integrity of collaborative learning experiences. TBL, with its structured format and emphasis on group interaction, offers a promising solution to this challenge by providing a framework for meaningful engagement and knowledge construction in virtual settings [1].

Effective implementation of TBL requires strong leadership within educational institutions. Leaders play a crucial role in fostering a culture that supports innovative teaching practices and encourages faculty to embrace new methodologies [10]. By championing TBL and providing resources for professional development, leaders can empower educators to effectively integrate this approach into their teaching repertoire, thereby enhancing student learning experiences and outcomes. Additionally, the cultural context of the learning environment influences the effectiveness of TBL implementation. Sensitivity to cultural nuances and adaptation of TBL methodologies to align with local contexts are essential for ensuring successful implementation and maximizing the benefits of collaborative learning in diverse educational settings [12].

Thus the integration of team-based learning (TBL) in Sri Lanka's

public universities reflects the global shift towards online education accelerated by the COVID-19 pandemic. Policy makers and education authorities must prioritize providing the necessary technological infrastructure and comprehensive training programs for faculty to ensure successful implementation of online learning methodologies. While technology is critical, policymakers must also recognize the importance of creating an enabling environment and addressing the human factor for an effective transition to online learning [14].

The Transformative Impact of Active-Learning and Team-Based Learning Approaches

Research in STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) education robustly demonstrates that active-learning strategies significantly enhance student learning outcomes. STEM education embodies an integrative approach that melds the critical domains of science, technology, engineering, and mathematics, fostering a holistic development and learning experience [9; 15].

Among the various frameworks underpinning STEM education, Team-Based Learning (TBL) stands out for its emphasis on collaborative learning environments. TBL has been shown to substantially boost student achievement, motivation, and the retention of learned concepts, highlighting the effectiveness of team learning in educational settings.

In response to the proven advantages of active-learning methodologies, a significant number of higher education institutions globally have started incorporating these approaches into their curriculum. This adoption signifies a shift towards more innovative and engaging pedagogical practices, making active learning a commonplace experience for university students worldwide [7].

Despite the longstanding presence of team learning in education, stretching back to the early 20th century, its application in higher education can sometimes present challenges, including motivating students and ensuring accountability within groups [5]. Addressing these challenges is essential for maximizing the benefits of TBL and ensuring its successful implementation in STEM education.

Revolutionizing Education Across Disciplines Through Collaboration and Engagement

Team-Based Learning (TBL) is a distinctive pedagogical approach that blends individual preparation with collaborative problem-solving and group work. This method enriches the learning experience across all education levels, fostering engaging pedagogical processes from

kindergarten to higher education [9; 15].

Developed in the 1970s by Professor Larry Michaelsen in the United States, TBL aimed to enhance the learning experience in large classes. Initially introduced in business courses at American universities, it has since expanded across various disciplines, showcasing its versatility and effectiveness in promoting deep learning.

TBL is characterized by its unique structure, setting it apart from other small group learning strategies like problem-based learning and peer learning. The methodology unfolds in three key phases: individual preparation, assurance of readiness, and application of concepts, ensuring a comprehensive learning process [3].

The process begins with forming diverse teams of up to five students, avoiding grouping by affective bonds or technical knowledge levels to encourage diversity and balance. This step is crucial as it lays the foundation for a rich collaborative environment.

In the individual preparation phase, students engage in assigned preparatory activities, such as reading or watching relevant materials. The subsequent phase, assurance of readiness, involves tests and feedback to gauge and solidify the students' understanding. Finally, students collaboratively tackle questions or activities, requiring consensus on solutions, thus applying the concepts learned in a practical context [9; 15].

While TBL has proven highly effective in face-to-face settings, its adaptation to online environments poses challenges due to the need for group collaboration and immediate feedback. Nevertheless, with the right digital tools, TBL can be successfully implemented in online courses as well.

Research indicates that TBL not only boosts student self-awareness in their learning journey but also significantly enhances the educational experience. The methodology's impact on student engagement and learning outcomes highlights its potential as a transformative pedagogical tool [2; 3; 11].

Engaging Minds, Transforming Futures

Team-Based Learning (TBL) exemplifies a pedagogical approach that prioritizes student engagement at the heart of the learning journey, emphasizing collaborative problem-solving and application of knowledge. However, TBL is not alone in its ability to activate deep learning; other methodologies like Problem-Based Learning (PBL) and Peer Learning also contribute significantly to a dynamic educational landscape [4].

PBL is a student-centered strategy where learning occurs through tackling open-ended problems, fostering skills such as knowledge acquisition, teamwork, and effective communication. It empowers students to take charge of their learning, building confidence and critical thinking skills under the mentorship of a facilitator [3; 11].

Peer Learning, on the other hand, thrives on discussion and reflection, making students the primary drivers of their educational experience. This approach bolsters classroom engagement and facilitates a deeper connection with the subject matter. It notably enhances students' critical thinking and debating skills [9; 15].

Gamification represents another innovative pedagogical method, applying game-design elements to educational settings. Beyond merely introducing games into the classroom, it employs mechanisms like scoring systems and rewards to enrich the learning experience, thereby making educational processes more engaging and innovative [6].

These methodologies collectively underscore the shift towards more active, student-centered learning environments, where engagement, collaboration, and problem-solving are paramount. Each approach, with its unique focus and benefits, contributes to a holistic educational experience that prepares students for the challenges and opportunities of the future.

Integrating Team-Based Learning with AI

Integrating Team-Based Learning (TBL) with Artificial Intelligence (AI) represents a pioneering step towards redefining educational paradigms, promising a future where collaborative learning and technology-driven personalization converge to create an unprecedented learning experience. This innovative approach combines the structured, collaborative framework of TBL with the adaptive, data-driven capabilities of AI, offering a pathway to more engaging, effective, and personalized education [3; 11].

AI in education brings a transformative potential, capable of tailoring learning experiences to individual needs, providing real-time feedback, and facilitating adaptive learning pathways. AI can analyze vast amounts of data on student performance, learning habits, and engagement levels to identify patterns, predict outcomes, and offer customized recommendations. When integrated with TBL, AI not only enhances the individual learning experience but also strengthens the team dynamics by offering insights into group performance and areas for improvement [4].

The integration of TBL with AI involves leveraging AI tools to support

and enhance the TBL phases. In the individual preparation phase, AI can provide personalized learning materials based on the student's prior knowledge and learning pace. During the team readiness assurance phase, AI-driven analytics can assess team responses, offering immediate feedback and highlighting areas that require further clarification or study. In the application exercises, AI can present complex, real-world problems tailored to the team's learning trajectory, encouraging deeper exploration and understanding.

Furthermore, AI can facilitate a more dynamic team formation process, using algorithms to create diverse and balanced teams based on students' skills, learning styles, and performance history. This can enhance the collaborative learning experience, ensuring that teams are well-equipped to tackle challenges effectively [4; 3].

The integration of TBL and AI is not without challenges. Ethical considerations, data privacy, and the digital divide are significant concerns that need to be addressed. Additionally, the success of this integration depends on the availability of advanced AI tools that are accessible and user-friendly for educators and students alike. Educators must be adequately trained to use these tools effectively, ensuring that the technology enhances rather than hinders the learning process [3; 11].

Conclusion. In conclusion, the landscape of STEM education is undergoing a transformative shift, embracing active-learning strategies to foster a more engaging, collaborative, and effective learning environment. Research has consistently shown that methods such as Team-Based Learning (TBL) not only enhance student learning outcomes but also significantly increase motivation and retention of learned concepts. By integrating critical domains of science, technology, engineering, and mathematics, STEM education offers a holistic approach to learning that prepares students for the complexities of the modern world.

TBL, with its emphasis on collaborative learning and problem-solving, stands out as a particularly effective methodology within the STEM education framework. Its structured phases—individual preparation, assurance of readiness, and application of concepts—ensure that students are not only well-prepared but also actively engaged in the learning process. This approach, developed to enhance learning in large classes, has proven its versatility and effectiveness across various disciplines and education levels.

Despite the challenges of adapting TBL and other active-learning

methodologies to online environments, the potential benefits for student engagement and learning outcomes are undeniable. The shift towards such innovative pedagogical practices is a response to the demonstrated advantages of active learning, signaling a broader move towards more student-centered learning environments in higher education worldwide.

Comparatively, methodologies like Problem-Based Learning (PBL), Peer Learning, and Gamification also contribute to the dynamic educational landscape by fostering skills such as teamwork, communication, and critical thinking. Each of these approaches offers unique benefits, contributing to a comprehensive educational experience that is more engaging and meaningful for students.

As STEM education continues to evolve, it is clear that the integration of active-learning strategies, including TBL, PBL, Peer Learning, and Gamification, will play a pivotal role in shaping the future of education. These methodologies not only enhance the learning experience but also prepare students to meet the challenges and opportunities of the future with confidence and competence.

References

1. Anas S., Kyrou I., Rand-Weaver M., Karteris, E. The effect of online and in-person team-based learning (TBL) on undergraduate endocrinology teaching during COVID-19 pandemic. *BMC Medical Education*. 2022. Vol. 22. №. 1. DOI: 10.1186/s12909-022-03173-5.
2. Celerino da Silva S. et al. Aprendizagem e desenvolvimento de habilidades no curso de Contabilidade: uma pesquisa-ação com o método Team-Based Learning (TBL). *Enfoque: Reflexão Contábil*. 2018. Vol. 37. №.3. P. 1-19. DOI: 10.4025/enfoque.v37i3.39579.
3. Cunha M. N. et al. Motivating students for success: a review of new projects in teaching based on STEM education. *International Journal of Latest Research in Engineering and Technology (IJLRET)*. 2024. Vol. 10, №. 01. P. 20-26. URL: <http://www.ijlret.com/Papers/Vol-10-issue-01/3.C2024352.pdf> (accessed date: 13.03.2024).
4. Cunha M. N., Chuchu T., Maziriri E. Threats, challenges, and opportunities for open universities and massive online open courses in the digital revolution. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*. 2020. Vol. 15. №. 12. P. 191-204. DOI: 10.3991/ijet.v15i12.13435.
5. Davidson N., Major C. H., Michaelsen L. K. Small-group learning in higher education—cooperative, collaborative, problem-

based, and team-based learning: an introduction by the guest editors. *Journal on Excellence in College Teaching*. 2014. Vol. 25. №. 3-4. P. 1-6. URL:

https://ctl.oregonstate.edu/sites/ctl.oregonstate.edu/files/small_group_learning_in_higher_education.pdf (accessed date: 13.03.2024)..

6. Davis D. A. Getting started with team-based learning. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*. 2017. Vol. 11. №.1. DOI: 10.7771/1541-5015.1701.

7. Eddy S. L., Hogan K. A. Getting under the hood: How and for whom does increasing course structure work? *CBE—Life Sciences Education*. 2014. Vol. 13. №. 3. P. 453-468. DOI: 10.1187/cbe.14-03-0050.

8. Flores R., Bauman A. Team work in business education: history, key concepts, and challenges. *Group and Team Work*. Edward Elgar Publishing, 2024. P. 1-46. DOI: 10.4337/9781800371095.00007.

9. Freeman S. et al. Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2014. Vol. 111. №. 23. P. 8410-8415. DOI: 10.1073/pnas.1319030111.

10. Nugroho, I., Paramita, N., Mengistie, B. T., Krupskiy, O. Higher education leadership and uncertainty during the COVID-19 pandemic. *Journal of Socioeconomics and Development*. 2021. Vol.4. №.1. P. 1-7. DOI: 10.31328/jsed.v4i1.2274.

11. Sousa M., Cunha M. N., Rodrigues J. S.. Students' perception of TBL classroom: a case study for a Portuguese school of engineering. *Revista da CASHE – Instituto Superior de Engenharia do Porto*. 2022. URL: <https://c026204.cdn.sapo.io/1/c026204/cld-file/1426522730/6d77c9965e17b15/3815e336583a85a8794452ba955aba5c/marianascimentocunha/2024/PERCEPTION%20TBL.pdf> (accessed date: 13.03.2024).

12. Sutherland S., Bahramifarid N., Jalali A. Team-based learning from theory to practice: faculty reactions to the innovation. *Teaching and Learning in Medicine*. 2013. Vol. 25. №. 3. P. 231-236. DOI: 10.1080/10401334.2013.797343.

13. Torrecilla J. S., Gutiérrez-de-Rozas B., Cancilla J. C. Thinking-based learning at higher education levels: implementation and outcomes within a chemical engineering class. *Journal of Chemical Education*. 2021. Vol. 98. №. 3. P. 774-781. DOI: 10.1021/acs.jchemed.0c00283.

14. Vivek R., Nanthagopan Y., Piriyaatharshan S., Krupskiy O.P. Teaching practices in the new normal: qualitative inquiry (Sri Lanka case). *Advanced Education*. 2023. Vol.11. №. 23. P. 170–189. DOI: 10.20535/2410-8286.290370.

15. Wieman C. E. Large-scale comparison of science teaching methods sends clear message *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2014. Vol. 111. №. 23. P. 8319-8320. DOI: 10.1073/pnas.1407304111.

Н.П. Волкова,
доктор педагогічних наук, професор,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»,
м. Дніпро, Україна

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблема збереження та охорони психічного здоров'я особистості, зокрема студента, є однією із актуальних тем сьогодення, в силу зростання невизначеності, постійної напруги та тривожності через повномасштабне вторгнення Росії на територію України. Осмислення цієї проблеми вимагає від закладів вищої освіти створення власної траєкторії та системи заходів щодо збереження психічного здоров'я усіх учасників освітнього процесу.

Аналіз наукових доробок засвідчує, що вивченню психологічних аспектів здоров'я особистості, сутності психологічного здоров'я, його видів присвячено наукові праці зарубіжних (К. Роджерс) та вітчизняних (В. Балахтар, І. Галецька, І. Коцан, Г. Ложкін, Н. Мачинська) дослідників.

Щодо розуміння сутності феномена «психологічне здоров'я», то Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає його як стан добробуту, коли людина може справлятися зі стресами, плідно працювати і робити внесок у свою громаду або спільноту [2]. Аналізуючи погляди науковців (В. Балахтар [1], І. Галецька [3], С. Максименко [4], Т. Титаренко [6], І. Шупта [7]), зазначимо, що вони презентують психологічне здоров'я як: інтегративну динамічну характеристику особистості, сутність якої полягає в поступовому усвідомленні та прийнятті особливостей свого психічного розвитку,

своєї особистості, своєї індивідуальності, активній позиції самої людини, її зацікавленості у своєму психічному розвитку, особистісному та духовному зростанні, орієнтації не лише на зовнішні норми, але й на внутрішні орієнтири, гармонізації стосунків зі світом [4]; специфічну складно-інтегральну якість індивіда, виникнення та розвиток якої зумовлений впливом сукупності зовнішніх (соціальних, біологічних) і внутрішніх (психологічних) факторів, що в свою чергу зумовлює прояв різноманітних психологічних особливостей в професійній діяльності [7]; гармонійне поєднання усіх особистісних та професійних якостей і властивостей, що визначають особистість, забезпечують її стійкість, урівноваженість та здатність протидіяти впливам, що прагнуть зруйнувати її цілісність [1, с. 67].

Як критерії психологічного здоров'я дослідниками (І. Галецька [3], Л. Перетятко, М. Тесленко [5] та ін.) виокремлено: психологічну грамотність, знання про внутрішній світ людини, умови та можливості його розвитку; усвідомленість внутрішнього та зовнішнього світу; ціннісне ставлення до здоров'я загалом; незалежність, самостійність і відповідальність вибору позиції, життєвого, шляху, вчинків; творче використання суб'єктом своїх здібностей, схильностей у процесі просоціальної діяльності за покликанням; конструктивне ставлення до негативного зворотного зв'язку та життєвих труднощів; гуманістична спрямованість і асертивність; здатність встановлювати гармонійні міжособистісні стосунки тощо.

Усвідомлюємо, що рівень психологічного здоров'я (психологічного благополуччя) студентів впливає на загальний стан їх здоров'я, визначає їх успішність у життєдіяльності, навчальній діяльності, професійному становленні й саморозвитку. А отже, заклади вищої освіти мають піклуватися про здоров'я студентів, сформувавши власну траєкторію та систему заходів у цьому аспекті.

Які ж засоби, спрямовані на збереження психологічного здоров'я студентської молоді, запроваджено в Університеті імені Альфреда Нобеля після почату військової агресії?

Перш за все це, *розробка та впровадження цілісної програми турботи про психічне здоров'я студентів*, яка включає лекційні, тренінгові та корекційно-розвивальні заходи. Для студентів проведено курс лекцій: «Психологія здоров'я», «Допомога під час панічних атак: допоможи собі сам», «Психологічна характеристика ситуації невизначеності в життєвому просторі особистості», «Особистість і стрес», «Ресурси особистості як основа психологічного здоров'я», «Сприйняття реальності (керувати своїм емоційним

станом)», «Життя в тривожному стані: приховати або визнати», «Страх як норма: усвідомлення та подолання», «Як зберегти спокій під час війни». Організовано діяльність постійно діючої щотижневої онлайн-групи психологічної підтримки студентів і співробітників Університету, учасниками якої крім викладачів університету стали зарубіжні фахівці, а саме: Бред Лендрі (спеціаліст Військової психологічної клініки при Університеті Дюкейн, Піттсбург, Пенсильванія), Денис Старков (психотерапевт і супервізор у методі транзактного аналізу), Алісія Кусяк-Браунштейн (Ph.D., MSW: працює з групами ризику, США), Джеймс Уеслі Вільямс (консультант з ментального здоров'я (США) та ін.). Проведено тренінги: «Способи регуляції емоційного стану», «Способи подолання страху», «Арт-терапевтичні прийоми підтримання психологічного здоров'я особистості» тощо. Для студентів, їх дітей організовано щоденні заняття в рамках проекту «Допомога дитині – допомога батькам».

Організація для науково-педагогічних працівників університету марафону онлайн-зустрічей з вітчизняними фахівцями та лекторами європейських країн, спрямованого на оволодіння компетентностями щодо забезпечення власного психологічного здоров'я та покращення психоемоційного стану студентів в умовах воєнного часу. Тематика таких зустрічей залежала від актуальних потреб викладачів: «Перша психологічна допомога для тих, хто поруч», «Як адаптуватись до праці в умовах війни і не вигоріти емоційно», «Що потрібно знати близьким та родині військовослужбовця», «Зустріч з мужнім Я», «Психологічна підтримка внутрішньо переміщених студентів», «П'ять стадій прийняття горя, втрат та важких життєвих ситуацій», «Підтримка осіб, які безпосередньо перебувають у зоні ризику», «Супервезійна та психологічна підтримка студентів», «Допомога під час панічних атак: допоможи собі сам», «Міжнародні протоколи психологічної підтримки», «Як подолати страх і паніку. Практичні поради стану невизначеності» та ін.

В Telegram-каналі для науково-педагогічних працівників, студентів та випускників університету створено групу NOBEL#PSY_SUPPORT з посиланням на матеріали, що стосуються питання збереження та охорони психічного здоров'я особистості.

Разом із тим вимоги часу зумовлюють розробку цілісної програми промоції психологічного здоров'я та превенції його порушень на робочому місці для учасників освітнього процесу та працівників університету; глибокий аналіз й оцінювання стану психологічного здоров'я студентів, викладачів, працівників

університету, проблем і складнощів, причин їхнього виникнення, а також наявних ресурсів освітнього середовища; моделювання візії закладу освіти у сфері психологічного здоров'я, визначення стратегій його діяльності; культивування культури, яка схвалює цінності щодо психологічного здоров'я членів колективу тощо.

Список використаних джерел

1. Балахтар В.В. Психологічне здоров'я фахівців з соціальної роботи в умовах сьогодення. *Психологічне здоров'я персоналу організацій в умовах пандемії COVID-19: проблеми та технології забезпечення* : мат. XIV міжнар. наук-практ. онлайн-конф. психології (21 травня 2020 року). Київ – Біла Церква, 2020. С. 65-68.

2. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: https://vue.gov.ua/%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F_%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8_%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%E2%80%99%D1%8F
(дата звернення: 12.03.2024).

3. Галецька І. Загальна характеристика структури психологічного здоров'я. Психологічні перспективи. Вип. 13. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Л. Українки, 2009. С. 47-54.

4. Максименко С.Д., Максименко К.С. Психологічне здоров'я та його порушення. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Т.2. С. 1–13.

5. Перетятко Л.Г., Тесленко М.М. Дослідження особливостей психічного здоров'я студентів у закладах вищої освіти різного спрямування. *Психологія і особистість*. 2018. № 2 (14). С. 108-120.

6. Титаренко Т.М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації: монографія / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

7. Шупта І.М. Психічне здоров'я як морально-етична складова професійної діяльності. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5554/psychichnez_dorovyayakmoralno-etychnaskladova.pdf (дата звернення: 12.03.2024).

В.В. Осадчий,
доктор педагогічних наук, професор,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
Інститут цифровізації освіти НАПН України, м. Київ, Україна

К.П. Осадча,
доктор педагогічних наук, професор,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького, м. Запоріжжя-Мелітополь, Україна,
Norwegian University of Science and Technology, Trondheim, Norway

РОЛЬ ІНСТРУМЕНТІВ ЗІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Поява пошукових систем та інформаційних ресурсів з відкритою інформацією поставила перед педагогами нові питання щодо ролі викладача в освітньому процесі. Раніше викладач був основним джерелом знань, але тепер студенти можуть самостійно знаходити інформацію в Інтернеті. Це призвело до появи нових концепцій ролі викладача, таких як тьютор, фасилітатор та ментор.

Новим поштовхом до переосмислення освіти стало поширення технологій генеративного штучного інтелекту (ШІ). Викладачі зіткнулися з новими викликами, такими як способи викладання, оцінювання, відбір релевантної інформації та забезпечення академічної доброчесності. Крім того, постали етичні питання щодо можливостей та ризиків використання технологій ШІ. Педагоги розуміють, що їм потрібно переосмислити свої методи викладання та узгодити їх з тим, чого студенти мають навчитися в умовах розвитку ШІ. Студенти повинні розвивати компетентності у сфері ШІ, щоб не сліпо покладатися на його результати, а використовувати їх як інструменти з певними можливостями та обмеженнями. Тому заклади вищої освіти та самі викладачі переглядають навчальні програми та зміст навчальних дисциплін, приділяючи більше уваги розвитку критичного мислення та здатності студентів аналізувати інформацію, згенеровану ШІ. Отже, роль викладача все більше змінюється у бік фасилітації, рефлексії, тьюторингу та менторингу, оскільки ШІ та інші технології стають потужними засобами професійної підготовки майбутніх фахівців.

Технічна спільнота, науковці, освітяни та багато людей загалом були вражені можливостями ChatGPT. Він може природно спілкуватися з людьми, писати тексти будь-якої тематики, створювати код, генерувати зображення, просто пояснювати складні теми,

давати поради у різних сферах людської діяльності тощо. Після успіху ChatGPT цією технологією зацікавилися великі компанії, що призвело до появи інших чат-ботів та інструментів зі штучним інтелектом для різних цілей. Зокрема з'явилися такі інструменти як Microsoft Bing AI (Copilot) та Google Bard (Gemini) – для генерації тексту та графіки; DALL-E – для генерації графічних зображень; Tome – для візуалізації ідей і створення презентацій; Beatoven.ai – для створення унікальної музики на основі настрою, Google AI Research – для доступу до різних інструментів та ресурсів для дослідників штучного інтелекту, Gradescope – для автоматизації процесів оцінювання завдань з використанням штучного інтелекту тощо.

Найпоширенішими нині стали чат-боти зі штучним інтелектом. Список чат-ботів, що використовують генеративні системи штучного інтелекту складається з 29 найменувань [1]. Загалом «бот» – це комп'ютерна програма, запущена в Інтернеті, яка навчена набором правил діяти автономно та пропонувати послуги. Традиційно терміни бот і робот використовувалися як еквіваленти як синоніми, оскільки перший є зменшувально-меншувальним від другого. Згодом ці терміни розрізнилися. На ринку ІТ виділяють три категорії ботів [2]:

1. Утилітарні боти – це тип бота, який виконує певні функції, він має ціль і вимірюється на основі функції, для якої він був запрограмований, наприклад, це бот, який відповідає на поширені запитання.

2. Комунікабельні боти (боти-помічники) переважно характеризуються гарним рівнем спілкування, оскільки вони володіють мовою, яка дозволяє їм розвивати свою особистість. Зазвичай вони присутні в мобільних і настільних операційних системах, наприклад Cortana (Microsoft), Alexa (Amazon), Siri (Apple) і Google Assistant.

3. Чат-бот – це комп'ютерна програма, здатна розпізнавати природну мову та підтримувати розмову з користувачем для вирішення запиту.

Б. Стефанович [3] запропонував рейтинг ШІ чат-ботів за п'ятибальною шкалою, враховуючи такі критерії:

1. Легкий доступ – ШІ чат-бот не повинен вимагати складного налаштування, повинен бути простим у використанні та не повинен вимагати знання програмування.

2. Точність – ШІ чат-бот повинен мати можливість давати відповіді, які мають сенс і є правдивими.

3. Досвід чату – ШІ чат-бот повинен дозволити вести онлайн-

розмови, обмінюючись повідомленнями туди й назад, що забезпечує більш природну взаємодію.

4. Ключові особливості – ШІ чат-бот також повинен пропонувати додаткові функції, такі як підтримка кількох мов, наявність корисних інтеграцій, збереження історії розмов, копіювання та експорт отриманих результатів тощо.

У цьому рейтингу в першій п'ятірці ШІ чат-ботів опинилися такі інструменти як ChatGPT, Google Bard (Gemini), Microsoft Bing AI (Copilot), Lyro, Drift (Таб. 1).

Таблиця 1

Рейтинг ШІ чат-ботів за версією Б. Стефановича [3]

Назва чат-бота ШІ	Рейтинги	Безкоштовний план/пробна версія	Найкраще для
ChatGPT	4.6/5	✓	Загальна продуктивність
Google Bard	4/5	✓	Творчі підказки
Microsoft Bing AI	N/A	✓	Пошуки в Інтернеті
Lyro	4.7/5	✓	Особливості обслуговування клієнтів
Drift	4.4/5	✓	Параметри планування

Згідно цього рейтингу найкращим за продуктивністю є ChatGPT, за рівнем творчості підказок – Google Bard (Gemini), за можливістю пошуку в Інтернеті – Microsoft Bing AI (Copilot), за особливостями обслуговування клієнтів – Lyro, а за параметрами планування – Drift.

Виходячи з аналізу статей [4; 5; 6] інструменти штучного інтелекту, які найчастіше використовуються у вищій освіті, включають адаптивні системи навчання, інтелектуальні системи навчання та освітні інструменти на основі штучного інтелекту для персоналізованого зворотного зв'язку та оцінювання. На основі узагальнення результатів досліджень [5-10] можна виділити такі переваги використання інструментів ШІ у вищій освіті:

1) мають потенціал для підвищення якості навчання, що надається вчителями, і покращення результатів навчання учнів [5], [6];

2) позитивно впливають на навчальний досвід студентів, включаючи покращене розуміння, креативність і продуктивність [7];

3) дозволяють отримувати персоналізовані відгуки про завдання, тести та оцінювання, що може підвищити успішність студентів [8];

4) покращують досвід навчання та результатів для учасників в освітніх контекстах [9];

5) сприяють вихованню адаптивного навчання та навичок вирішення проблем у студентів університетів [10];

6) покращують можливості виявлення, аналізу та керування академічною інформацією, тим самим підвищуючи ефективність і точність процесу університетських досліджень університетів [10].

Разом із тим на поверхню швидко випливають і проблеми впровадження інструментів ШІ у вищій освіті. Існують етичні питання, виклики та ризики, пов'язані з ШІ у вищій освіті, що підкреслює необхідність прозорих та етичних алгоритмів ШІ, персоналізованих та адаптивних підходів до оцінювання та важливості людського судження в освіті на основі ШІ. Також існує потреба в чіткій політиці та рамках, узгоджених з етичними принципами використання ШІ у вищій освіті, разом із постійним навчанням викладачів і студентів, щоб переконатися, що вони розуміють етичні міркування та наслідки ШІ в освітньому процесі. На наш погляд, надзвичайно важливо сприяти критичному мисленню усіх учасників освітнього процесу, відповідальному використанню інструментів ШІ в академічних установах, здійсненню подальших досліджень педагогічних, етичних, соціальних, культурних та економічних аспектів ШІ в освіті для вдосконалення та підвищення ефективності освітніх структур.

Підсумовуючи, слід зазначити, що використання інструментів штучного інтелекту у вищій освіті має численні переваги, зокрема покращення результатів навчання студентів, підвищення якості викладання, удосконалення персоналізованого та адаптивного навчання, покращений академічний досвід, автоматизація рутинних процесів для виокремлення часу на більш креативні завдання. Однак їх впровадження не позбавлене проблем і викликів, зокрема пов'язаними з етичними міркуваннями та необхідністю прозорого та відповідального розгортання інструментів ШІ в освітньому середовищі. Вплив інструментів штучного інтелекту на результати навчання студентів є позитивним, що призводить до покращення академічної успішності та позитивного досвіду навчання. Етичні міркування, пов'язані з використанням інструментів ШІ у вищій освіті, підкреслюють необхідність чіткої політики, постійного навчання та відповідального розгортання для забезпечення етичного

використання ШІ у вищій освіті.

Список використаних джерел

1. List of chatbots. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_chatbots (accessed date: 12.03.2024).
2. Mariciuc D. F. A Bibliometric analysis of publications on Customer Service Chatbots. *Management Dynamics in the Knowledge Economy*. 2023. Vol. 11(1). P. 48–62.
3. Stefanowicz B. 22 Best AI chatbots for 2024: ChatGPT & alternatives. 2024. URL: <https://www.tidio.com/blog/ai-chatbot> (accessed date: 12.03.2024).
4. Galindo-Domínguez H., Delgado N., Losada D., Etxabe J.M. An analysis of the use of artificial intelligence in education in Spain: The in-service teacher's perspective. *Journal of Digital Learning in Teacher Education*. 2024. Vol. 40(1). P. 41–56.
5. Delcker J., Heil J., Ifenthaler D. et al. First-year students AI-competence as a predictor for intended and de facto use of AI-tools for supporting learning processes in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2024. Vol. 21. Article number: 18.
6. Johanyák Z. C., Cserkó J., Pásztor A. AI-assisted university programming education in practice. *2023 IEEE 35th International Conference on Software Engineering Education and Training (CSEE&T)*, Tokyo, Japan, 2023. P. 185-186.
7. Grájeda A., Burgos J., Córdova P., Sanjinés A. Assessing student-perceived impact of using artificial intelligence tools: Construction of a synthetic index of application in higher education. *Cogent Education*. 2024. Vol. 11(1). DOI: 10.1080/2331186X.2023.2287917.
8. Singh S. V., Hiran K. K. The impact of AI on teaching and learning in higher education technology. *Journal of Higher Education Theory and Practice*. 2022. Vol. 22(13). P. 135-148.
9. Monserrat M., Mas A., Mesquida A.L., Clarke P. Investigating the use of Artificial Intelligence (AI) in educational settings: a systematic review. Systems, Software and Services Process Improvement. EuroSPI 2022. *Communications in Computer and Information Science*. Vol. 1646. Springer, Cham, 2022. P. 3-17.
10. Ramirez E.A.B., Esparrell J.A.F. Artificial Intelligence (AI) in education: Unlocking the Perfect Synergy for Learning. *Educational Process*. 2024. Vol. 13 (1). P. 35-51.

О.М. Драшко
кандидат педагогічних наук;
Є. Макаренко,
студентка,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

ТЕХНОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема інноваційності у професійній діяльності педагогічних працівників пов'язана із загальною стратегією інноваційного розвитку України в контексті утвердження постіндустріального вектору суспільного поступу, глобалізації та розгортання інформаційної революції.

У сучасному високотехнологічному інформаційному суспільстві освітньо-педагогічний практичний аспект потребує формування педагога зі стратегічним інноваційним мисленням. Це означає, що педагог повинен бути мобільним, здатним до активної інноваційної діяльності, суб'єктно орієнтованим на рефлексивну поведінку у постійно прогресуючому розвитку нестандартних освітньо-педагогічних ситуацій.

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити педагогів доступом до сучасних технологій, методик та матеріалів, які сприятимуть розвитку їхнього інноваційного потенціалу. Регулярні тренінги, семінари та конференції з питань інновацій у навчальному процесі також допоможуть педагогам підтвердити свою готовність до активної інноваційної діяльності.

Важливо також стимулювати самовдосконалення педагогів через систему мотивації, що може сприяти підвищенню професійного рівня, можливості участі у професійних конкурсах та програмах підтримки інновацій.

Крім цього, сприяти взаємодії та комунікації між педагогами для обміну досвідом, ідеями та кращими практиками також буде сприяти формуванню педагогів з інноваційним мисленням у сучасних умовах.

З моменту початку технологічної революції та зростання важливості цифрових технологій, важливо удосконалювати підготовку вчителів трудового навчання, щоб вони були готові до викладання сучасних технологій та інновацій у галузі «Технологія». Головна мета підготовки вчителів трудового навчання повинна бути спрямована на

розвиток у студентів навичок та компетенцій, які відповідають вимогам сучасного світу і готують їх до успішної кар'єри в галузі технологій.

Завдання підготовки вчителів трудового навчання повинні включати оволодіння сучасними педагогічними методами, використанням інноваційних технологій у навчальному процесі, а також сприяння розвитку творчого та креативного мислення у майбутніх педагогів.

Змістове спрямування шкільної освітньої галузі «Технологія» повинно бути орієнтоване на розвиток практичних навичок, креативного мислення та підготовку учнів до викликів сучасного технологічного світу. Учителі трудового навчання повинні бути готові до праці з сучасною технічною оснасткою та ефективним використанням інноваційних методик у навчальному процесі.

Звісно ми можемо говорити про багатоаспектність даної проблеми, а саме до якої привернуто увагу знаних учених. Теоретико-методологічні основи підготовки вчителів до інноваційної діяльності обґрунтовують: Т. Демиденко, В. Михайлишин, Л. Мільто, Л. Іваненко, К. Макагон, Є. Кулик, Л. Пуховська, О. Хаустова та ін.

Історико-педагогічний аналіз етапів зародження, втілення у практику й поширення інноваційних педагогічних ідей важливий для розуміння того, як виникають і розвиваються новаторські підходи у сфері освіти. В. Сластьонін та інші, досліджують цей процес і дозволяють нам краще зрозуміти, як інновації впливають на освітню сферу.

Проблемі експертизи, оцінювання та відбору освітніх нововведень, моніторингу інноваційних освітніх процесів також приділяють велику увагу дослідники, такі, як С. Вольянська, Л. Бурков, Л. Даниленко, С. Карпенко, Т. Кошманова, П. Перерва, О. Плахотнік та ін. Вони допомагають визначити ефективність та успішність впровадження нових підходів у навчальний процес.

Нарешті, вчені, які спрямовують свої дослідження на вивчення та узагальнення світового педагогічного досвіду інноваційного спрямування, наприклад К. Авраменко, О. Дубасюк, О. Орлов, О. Попова, Д. Череднік та ін., роблять важливий внесок у розробку методологічних основ становлення інноваційних закладів освіти та удосконалення системи управління ними. Їх дослідження допомагають удосконалити підходи до впровадження новаторських ідей у сфері освіти та забезпечують професіоналізм у цій галузі.

Питання підготовки вчителів трудового навчання висвітлено в

працях В. Ребенка, М. Кореця, С. Ткачука та ін.

Поставлена мета потребує систематизації складових досліджуваної проблеми, таких як:

1. Готовність вчителя до діяльності в контексті кінцевої мети навчально-виховного процесу: в цьому аспекті важливо дослідити умови, які сприяють розвитку професійної компетентності вчителя, його готовність до використання інноваційних підходів та технологій у навчальному процесі, а також його здатність до ефективної співпраці.

2. Інноваційна діяльність викладача в контексті дидактичного її осмислення: цей аспект передбачає вивчення процесу впровадження нововведень у навчально-виховний процес, аналіз ефективності цих інновацій, рефлексію викладача над результатами своєї діяльності, удосконалення педагогічних прийомів та методик з метою покращення якості навчання.

3. Забезпечення підготовки майбутнього фахівця до інноваційної діяльності та динаміка її результатів: у цьому аспекті важливо вивчити процеси професійного розвитку вчителя, його участь у професійних тренінгах та конференціях, а також моніторинг результатів використання інновацій в навчальному процесі .

Дослідження цих аспектів допоможе розкрити ключові фактори успішної інноваційної діяльності вчителя та визначити шляхи покращення підготовки педагогічних кадрів до роботи в умовах сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Демиденко Т.М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності : автореферат дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. Луганськ, 2004. 20 с.

2. Кулик Є.В. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів трудового навчання до педагогічної дослідницької діяльності автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. Т., 2006. 22с.

3. Пуховська Л.П. Професійна освіта та інновації: досвід країн Європейського Союзу. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2017. № 14. С. 124–130.

*А.М. Король,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ РІЗНИМИ ФОРМАМИ МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Всебічне розуміння світу вимагає використання якомога більшої кількості різноманітних освітніх інструментів та видів діяльності, а також усіх видів сучасного та оригінального мистецтва. Чим більше аналізаторів залучено до процесу пізнання світу, тим кращим і успішнішим буде пізнавальний процес і тим краще дитина опанує навколишнє середовище.

Музика відіграє важливу роль у стимулюванні мистецької діяльності учнів, а заняття, які поєднують музику і мистецтво, водночас стимулюють художню та музичну уяву. Слухові та зорові відчуття подібні, і їх поєднання в процесі сприйняття допомагає дітям розпізнавати схожість і відмінності між цими двома видами мистецтва.

Музика часто використовується у мистецькій освіті школярів. Прослуховування музики в школах часто застосовується для стимулювання дитячої художньої уяви. Для цього використовується явище, яке називається синестезія. Це явище є поєднанням різних видів вражень, наприклад, вплив кольору на зір супроводжується розвитком інших органів чуття. Як наслідок, під впливом кольору можуть сприйматися не лише червоні та сині враження, а й холод, тепло і навіть смак. Високі «яскраві» тони асоціюються зі світлими кольоровими плямами, а низькі та глибокі – з темними кольорами. У музиці ритмічне повторення подібних елементів асоціюється, наприклад, з подібним розташуванням фігур на площині. Мелодійні лінії асоціюються з формою ліній у мистецтві. Зображення динаміки в музиці можна замінити подібною візуальною системою. Найпростіший спосіб зробити це - попросити учнів «розфарбувати» музику, яку воничують.

Музика пропонує найширший спектр можливостей для розвитку особистісних якостей, включаючи творчу активність, когнітивне, емоційне та мотиваційне функціонування, розвиток творчого інтелекту, соціальний контакт і розвиток позитивних особистісних якостей.

Розвиток позитивних особистісних якостей. Музика спонукає до творчого пошуку та дослідження, а музична творчість є формою самореалізації та виконує функцію психологічної гігієни. У результаті музичної творчості в учнів розвиваються навички сприйняття, увага та естетична чутливість, відбувається розвиток особистості.

Учні люблять співати й слухати музику, що є гарним способом вираження спонтанності. Кожна дитина має спонтанну музичність і повинна насолоджуватися музикою, співати, танцювати, грати і створювати власні пісні. Різноманітність форм означає, що кожна дитина може знайти собі заняття до душі, а вчителі повинні заохочувати і надихати учнів на творчу поведінку, заохочувати самовираження і творчість. Музична творчість ґрунтується на уяві, а імпровізація є однією з форм цієї діяльності. Уроки музики мають бути джерелом задоволення для учнів, забезпечувати релаксацію та стимулювати розумову діяльність.

Напрями розвитку музичної діяльності в закладах освіти включають рух і музичну виразність, музичну творчість, спів учнів, гру на інструментах і звуковидобування, розвиток музичних інтересів і емоційних реакцій в грі.

Малювання є дуже поширеним видом діяльності в школах. Елемент творчості, який з'являється у вільному малюванні, сприяє активізації та стимуляції психічних процесів дитини, а також створенню плану дій через вербалізацію. При проведенні занять з малювання для активізації мовлення з учнями умовою активізації психічних і мовних процесів є створення атмосфери творчості.

Учні шкільного віку самовиражаються через гру, мистецтво, музику, поезію. Творча діяльність учнів є захисним механізмом, який дозволяє їм виявити свої конфлікти і страхи, про які вони часто не підозрюють, і в цьому процесі вивільняється і розряджається неусвідомлене психічне напруження. У цьому полягає психотерапевтична роль учнівської творчості.

Художня творчість є найпоширенішою формою самовираження, оскільки учнів люблять малювати, ліпити та вирізати витвори мистецтва. Створюючи витвори мистецтва, вони демонструють багату уяву, творчість і винахідливість. У художній діяльності найважливішою умовою, що впливає на справжню творчу активність дітей, є створення правильної атмосфери та умов для творчості.

Під час створення художнього твору вчитель створює необхідні умови для вільної діяльності. Він не втручається у вибір учнями ідей, не дає вказівок або готових рішень, не малює, а намагається

стимулювати фантазію та осяяння. Вчителі зацікавлені в результаті роботи, схвалюють і приймають стиль творчості дитини і намагаються зробити так, щоб творчий процес приносив задоволення і насолоду.

Творча активність учнів в образотворчому мистецтві залежить від обсягу знань і навичок, якими вони володіють, їхніх перцептивних здібностей, пам'яті, різноманітності образотворчої діяльності, технік, матеріалів і засобів художньої виразності. Загалом, вільне художнє самовираження може бути структуроване таким чином, щоб мобілізувати учнів, навчити їх незалежності та відповідальності, забезпечити почуття безпеки та самоповаги, розвинути естетичну чутливість, заохотити амбіції та співпрацю, навчити критиці, вирішити негативні емоції та продемонструвати терапевтичні функції.

Інший вид учнівської діяльності - **дослідницька**, яка передбачає виявлення певних закономірностей у житті та функціонуванні навколишнього світу. Ця діяльність спрямована на пізнання, а іноді й на перетворення дійсності. Ще в античності цю активність відзначав відомий грецький філософ Сократ, який включав дослідницький етап і самостійний пошук знань у свою методику навчання. На думку вчених, дитяче мислення ґрунтується на діяльності та дослідженнях, а діти краще вчать і засвоюють знання через власну діяльність. Відсутність дослідницької діяльності в пізнанні реального світу призводить до пасивної діяльності [2].

Через дослідження діти вивчають і досліджують складні явища в природному середовищі. Дослідницька діяльність переважає в маніпулятивній та дослідницькій грі, де діти експериментують з предметами та досліджують їх властивості та якості. Учнім слід давати якомога більше можливостей для маніпуляцій, щоб вони могли дізнатися про властивості предметів. Експерименти дозволяють їм спостерігати і досліджувати різні явища.

Технологічна творчість - це також творча діяльність дітей, в якій вони створюють нові технологічні пристрої або вдосконалюють вже існуючі. Основними умовами для ефективної творчої діяльності в технічній сфері є набуття певних знань, умінь і навичок та творчий потенціал. Креативність розвивається з віком і досвідом. В учнів розвиваються якості, необхідні для творчості, а саме високий ступінь мобільності, уява і гнучкість мислення та допитливий розум. Учні можуть привнести в творчий процес цінні та оригінальні ідеї [3].

Загадки є формою самовираження для учнів. Учні люблять не тільки розгадувати загадки, а й придумувати їх. Найскладнішою формою самовираження учнів є створення байок, оповідань та

віршів. Розповідні твори є найбільш творчими. Вірші та пісні - особливий вид словесної творчості. Учнівські пісні часто присвячені іграм, подорожам, казкам, природі та тваринам. Для школярів важливий не результат роботи, а сам творчий процес.

Діти шкільного віку швидко засвоюють велику кількість інформації про навколишній світ, у них з'являється схильність не лише наслідувати та відтворювати поведінку інших, але й перетворювати та творити. Вони відкривають для себе те, що слова можна використовувати як ігровий матеріал, вигадувати віршики та пісні, створювати казки та загадки. Відповідні до віку жанри українського фольклору, такі як прислів'я, загадки, казки та народні оповідання, є ефективними інструментами розвитку.

Діти використовують мову для гри та передачі інформації. За допомогою мови вони адаптують своє мовлення до типу слухача або мовця. Вербальне самовираження допомагає зменшити напругу та агресію, а також згладити невдачі. Комунікація своїх думок, почуттів і переживань може мати терапевтичний ефект і викликати позитивні переживання. Таке самовираження призводить до формування творчого ставлення до навколишнього світу [1].

Дитяче мовлення є не лише емоційним компонентом, а й складовою інтелектуальної та соціальної взаємодії. Через і за допомогою самовираження діти більше дізнаються про світ, спілкуються з однолітками та дорослими, співпереживають їм через схожі переживання і водночас розуміють свою індивідуальність.

Сприятливу атмосферу, необхідну для розвитку мовної творчості, створюють форми і жанри українського фольклору. Мовна творчість - це не лише розвиток комунікативних навичок, а й творчі лінгвістичні експерименти, вивільнення сміливих, нестандартних ідей зі сфери асоціацій, абстрагування та порівняння.

Використання українського фольклору в роботі вчителів не тільки забезпечує урізноманітнення навчально-виховної діяльності в школі, а й сприяє розвитку творчих здібностей учнів, залученню до автентичної української культури, здійсненню патріотичного виховання, розширенню світогляду учнів, - етнічному вихованню та реалізації педагогічних завдань, залучення до традицій та звичаїв етнічних українців, використання широкого спектру етнопедагогічних засобів, формування художньо-творчих здібностей студентів тощо.

Список використаних джерел

1. Величко Н. Особливості естетичного виховання учнів

початкових класів у школах Великої Британії засобами казки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич: Посвіт, 2014. № 10. С. 186-189.

2. Коновальчук І.І. Особливості та механізми інноваційного мислення педагога. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі* : монографія. Житомир, 2012. С. 218–133.

3. Лохвицька Л.В. Про себе треба знати, про себе треба дбати. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 120 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/pro-sebe-treba-znati-pro-sebe-treba-dbatilokhvitska.pdf>

Т.Ю. Гулько,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ БІОМЕХАНІКИ У ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 017 ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ

Формування професіонала з майбутнього фахівця фізичної культури та спорту є першочерговим завданням ЗВО. Адже, завдання вищої освіти – формувати у здобувача вищої освіти фахові компетентності і досягати запланованих результатів навчання, а також виховати людину, яка володітиме способами розв’язання різних проблем у межах професії.

На жаль, сучасна середня школа поки що формує об’єктивну позицію учня («того, кого вчать»), а система вищої освіти чекає на студентів з суб’єктивною позицією («того, хто вчиться»). Суб’єктивна позиція здобувача вищої освіти пов’язана з високою позитивною мотивацією до навчання, зокрема у вивченні навчальних дисциплін професійного спрямування.

С. Занюк трактує мотив як складне психологічне утворення, що спонукає до свідомих дій та вчинків. Визначальним компонентом організації навчальної діяльності є мотивація. Будь-яка діяльність людини завжди спричинена потребою. Саме потреба спрямовує особистість на пошук предмету чи предметів, які можуть задовольнити потребу. Спонукування до оволодіння предметом потреби є мотивом діяльності, отже, мотив - предметна форма

потреби [4, с. 91].

У ролі мотивів можуть виступати різні потреби: фізичні, психічні, соціальні, а також інтереси, захоплення, схильності, емоції, установки, ідеали.

Існують різні групи мотивів: соціальні (прагнення особистості через навчання створити свій соціальний статус у суспільстві); спонукальні, які пов'язані з впливом на свідомість тих, хто навчається, певних чинників – вимог батьків, порад, прикладів викладачів, різних членів колективу); пізнавальні, що виявляються в пробудженні пізнавальних інтересів і реалізуються через отримання задоволення від самого процесу пізнання і його результатів;- професійно-ціннісні, які відображають прагнення студентів отримати ґрунтовну професійну підготовку для ефективної діяльності в різних сферах життя. Бажання отримати нові знання, фахові компетентності та стати кваліфікованим фахівцем є мотивацією пізнавальної діяльності. Пізнавальні інтереси – група мотивів, пов'язані зі змістом і процесом навчання, спрямовані на опанування способом певної діяльності, навчально-пізнавальні мотиви спрямовані на засвоєння способів оволодіння знаннями [3, с. 22].

Дослідження мотивації до навчання та професійної діяльності особистості Л. Безкоровайної показали, що студенти 1-3 курсів не мають остаточної впевненості щодо професійного вибору, не володіють навичками професійного та особистісного зростання належним чином. Це означає, що основне стратегічно життєве рішення щодо професійного самовизначення остаточно не прийняте і, відповідно, стратегія досягнення ще не вибудована [1, с. 13].

Біомеханіка як обов'язковий компонент освітньої програми «Фізична культура і спорт» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти вивчає просторові рухи біологічних макро- та мікрооб'єктів. Незважаючи на те що предметом вивчення біомеханіки є переважно механічні форми рухів, вона ураховує біологічні (насамперед анатомічні та фізіологічні) особливості об'єкта, котрий рухається (людина або тварина). Окремий напрям біомеханіки має забезпечити конкретні галузі рухової діяльності людини (біомеханіка трудових процесів, ергономічна біомеханіка, медична і клінічна біомеханіка, біомеханіка військової справи та космонавтики, біомеханіка рухової реабілітації та кінезитерапії, біомеханіка фізичного виховання та спорту тощо). В існуючій сучасній системі наукових знань біомеханіці відводиться важливе місце. Фахівці сьогодні відносять її до найбільш значущих наук XXI століття.

Найважливішими напрямками наукових досліджень у сучасній біомеханіці є вивчення:

- механічних якостей та структури клітин, біологічних рідин, м'язів та твердих тканин (біореологія), окремих органів і систем;
- руху біологічних рідин, тепло- і масопереносу, напруження та деформацій у клітинах, тканинах та органах;
- механіки руху клітини та субклітинних структур (мембрани, цитоплазми, війки тощо), включаючи мітотичні рухи, фагоцитоз, везикулярний транспорт;
- механіки опорно-рухового апарату (скелета, м'язів) людини та тварин;
- природних локомоцій людини та тварин (плавання, політ, наземні пересування), а також маніпуляційних рухів людини;
- фізичних основ, механізмів та виявлень управління (регуляції) у біологічних системах;
- фізичних основ психомоторики та закономірностей формування у людини і тварин складних рухових навичок та заданих моделей рухів і рухових дій.

Біомеханіка спорту як одна з основ теорії спортивної техніки допомагає науковому обґрунтуванню показників досконалості спортивної техніки, напрямків розвитку систем рухів у спортивних вправах, шляхів оволодіння технікою та її удосконалення, а також контролю в технічній підготовці. При цьому вивчаються біомеханічні вимоги до систем рухів, їх становлення та удосконалення. Технічна майстерність спортсменів визначається тим, як вони володіють сучасним еталоном спортивної техніки. Вони розробляються за результатами попередніх вимірювань біомеханічних характеристик багатьох провідних спортсменів. Потім у вигляді трьох видів моделей: статистичних, індивідуальних та ідеальних, запропонуються як предмет для вивчення.

Нами було проведено вивчення змісту мотивів до навчання навчальної дисципліни «Біомеханіка» у студентів третього курсу спеціальності «Фізична культура і спорт», які навчаються на бакалавраті Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Під час експериментального дослідження використали методику вивчення мотивації Т. Ільїної та методику вивчення мотивів навчальної діяльності студентів А. Реана і В. Якуніна.

Методика вивчення мотивації навчання включала три шкали:

«Набуття знань» (прагнення до набуття знань, допитливість); «Оволодіння професією» (прагнення оволодіти професійними знаннями та сформуванню професійно важливих якостей); «Отримання диплома» (прагнення отримати диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення до пошуку обхідних шляхів при складанні іспитів та заліків).

В опитуванні взяли участь 52 студенти третього курсу факультету фізичної культури та спорту Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Проведена статистична обробка даних (комп'ютерна програма SPSS). Для обробки емпіричних даних використовувався критерій Н-Крускала-Уолліса. В результаті підтвердилася нульова гіпотеза про статистично незначущі відмінності у рівні ознаки.

Аналіз отриманих даних за методикою Т. Ільїної показує, що 53% здобувачів вищої освіти мають високий та вище середнього мотив набуття знань з біомеханіки, тоді як низький рівень мають 24% здобувача вищої освіти; мотив оволодіння професією, формування важливих професійних знань присутній у 87,4% здобувачів вищої освіти (високий рівень та вище середнього).

87,4% здобувачів вищої освіти стурбовані намірами оволодіти професійними навичками. Це може бути пов'язане з тим, що вони чітко уявляють зміст майбутньої професійної діяльності.

Отримати диплом при формальному засвоєнні знань мають намір 8% студентів (високий та вище середнього).

Методика «Вивчення мотивів» навчальної діяльності студентів» (А. Реан, В. Якунін) пропонувала студентам вибрати з 16 мотивів навчальної діяльності 5 найбільш значущих для них. Найбільш обраними мотивами стали такі:

- стати висококваліфікованим спеціалістом – 71% студентів;
- отримати диплом – 41%;
- набути глибокі та міцні знання – 88%;
- отримати схвалення батьків та оточуючих – 41%;
- забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності – 43%;
- успішно навчатися, здавати екзамени на «добре» та «Відмінно»- 75%
- досягти поваги викладачів – 30%;
- постійно отримувати стипендію – 29%;
- отримувати інтелектуальне задоволення – 28%;

- не запускати вивчення предмету біомеханіка – 66%.

Отже, найбільш обраними мотивами стали: «бути висококваліфікованим спеціалістом», «набути глибокі та міцні знання». Студенти третього курсу хочуть стати компетентними фахівцями з обраної спеціальності, але не усвідомлюють, що це означає, які зусилля треба докласти, щоб стати фахівцем своєї справи. Мотив «набути глибокі та міцні знання» (пізнавальні інтереси) показали 48% студентів, тобто майже половина.

Така структура мотивів навчально-професійної діяльності відображає стан сучасної шкільної освіти, яка не спрямована на формування у школярів інтересу до отримання знань. Можна стверджувати, що у шкільному навчанні відсутні необхідні умови для формування потреби у теоретичному осмисленні явищ дійсності та адекватної їй здібності – теоретичного мислення.

Як показують дослідження на базі загального мотиву навчальної діяльності (пізнавальної, професійної) у здобувача вищої освіти з'являється певне ставлення до навчальних дисциплін. Воно обумовлюється:

- важливістю дисципліни для професійної підготовки;
- інтересом до певної галузі знань та до даної дисципліни;
- якістю викладання (задоволеністю навчальними заняттями по даній дисципліні);
- мірою складності оволодіння цією дисципліною, виходячи з власних здібностей;
- взаємостосунками з викладачем даної дисципліни.

Всі ці мотиватори можуть мати різний вплив на ефективність навчання [4, с. 93]. У зв'язку з тим, що у більшості здобувачів вищої освіти пізнавальні інтереси недостатньо змістовні та стійкі, виникає необхідність спеціального розв'язання задачі по формуванню мотиваційної основи навчально-професійної діяльності, адекватної суспільному смислу цієї діяльності – засвоєнню теоретичних знань.

Це завдання можливо розв'язати за допомогою організації навчально-професійної діяльності студентів по засвоєнню теоретичних понять на основі проблемного навчання.

Проблемність навчання – це основний стимул, який впливає на формування професійно-пізнавальної потреби на всіх етапах навчання, але особливого значення вона набуває на перших курсах. Саме на першому та другому курсах закладається фундамент професії, який складає теоретичний професійний інтерес та

професійне теоретичне мислення [6, с. 35].

Навчально-пізнавальний мотив формується у ході навчальної діяльності студентів, тому важливо, як проходить ця діяльність.

Отже, основними чинниками, які впливають на формування позитивної мотивації до навчальної діяльності є: зміст навчального матеріалу, організація навчальної діяльності, колективні форми навчальної діяльності, оцінка навчальної діяльності та стиль педагогічної діяльності викладача.

Список використаних джерел

1. Безкоровайна Л.В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до впровадження технологій спортивного менеджменту: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 20 с.

2. Гулько Т.Ю. Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення: матеріали III Міжнар. наук.-практ. онлайн-конференції (12-13 жовтня 2023 року в режимі онлайн)*. Київ: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2023. С. 62-64.

3. Гулько Т., Рибалко Л. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану в Україні. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2023. Вип. 2(10). С. 20–27.

4. Занюк С.С. Аналіз психологічних закономірностей і механізмів розвитку мотивації. *Педагогіка, психологія: Науковий вісник Волинського державного університету*. 1997. № 7. С. 91-92.

5. Рибалко Л.М. Замахіна С.П., Гулько Т.Ю. Професійна підготовка майбутніх фахівців у ЗВО в умовах євроінтеграції освітнього простору. *Contemporary problems of pedagogy amidst the European integration of educational environment: theory and practice: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. С. 336-350.

6. Сидоренко В. Фундаменталізація професійної підготовки як один із пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти в Україні. *Вища освіта в Україні*. 2004. № 3. С. 35–41.

*М.В. Булгак,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

На сьогоднішньому етапі розвитку сучасного суспільства однією з його визначальних характеристик можна з певністю назвати швидке поширення та активне впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у всі галузі життя людини. Враховуючи ситуацію спочатку всесвітньої пандемії COVID, коли майже всі види активності перемістилися у віртуальний простір, і умови воєнного часу, коли людина перебуває під значним тиском інформації, від якої залежить її виживання, загострюється проблема формування інформаційної компетентності. Поряд із проявами інформаційної компетентності сьогодні постають не тільки питання обізнаності та фаховості, а й все більше загострюється проблема забезпечення рівня інформаційної безпеки особистості. Тож, виникає нагальна потреба формування інформаційної компетентності на різних рівнях функціонування освіти. Як зазначає Л. Матохнюк, саме переживання інформаційної безпеки через формування інформаційної компетентності набуває суттєвої значущості в умовах гібридної війни Росії проти України. Активне використання інформаційних ресурсів позначається на свідомості людей і сприяє появі внутрішньої напруги, що своєю чергою потребує якісної підготовки професійних кадрів з високим рівнем компетентності. Ці особливості сьогодення вимагають і оновлення змісту освіти для набуття ключових компетентностей, провідної з яких саме є розвиток інформаційної компетентності [3].

Різні аспекти проблеми формування інформаційної компетентності представлені у таких напрямках як: питання підвищення якості середньої та вищої освіти (О. Алексюк, В. Андрущенко, Я. Болюбаш, В. Кремінь та ін.); психологічно педагогічні, організаційні, технічні, теоретичні та практичні аспекти використання інформаційних технологій (М. Жалдак, В. Кухаренко, М. Моїсеєва, Л. Мотохнюк, М. Морзе, Є. Полат, С. Солдаткін, С. Ющик та ін.); питання професійної підготовки (В. Бобров, Ф. Веселков, Ю. Голубєв, В. Дюков, С. Комар, Н. Кулебякіна, А. Солов'єнко, В. Стасюк, І. Шаповал та ін.); проблеми формування інформаційної

культури та компетентності фахівців (Н. Баловсяк, А. Барановська, В. Биков, М. Головань, Ю. Туранов та ін.).

Поряд із поняттям інформаційної компетентності часто зазначається і поняття інформаційної культури, інколи навіть ототожнюючи їх у значеннях. На сьогодні є велика кількість досліджень саме в межах аналізу інформаційної культури. Так, деякі автори розуміють її як інформаційний компонент культури в цілому, об'єктивно визначальний рівень усіх інформаційних процесів, що реалізуються в соціумі, і наявних інформаційних відносин. Інші дослідники стверджують, що інформаційна культура є якісною характеристикою життєдіяльності людини у сфері отримання, передачі, зберігання та використання інформації, де значущими є загальнолюдські духовні цінності. Треті пов'язують її з розвитком системи навчання, рівнем знань, що дозволяє людині легко орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні та сприяти інформаційній взаємодії [2].

В. Кириченко, аналізуючи феномен інформаційної культури, визначає його як найширший та виокремлює саме прояви інформаційної компетентності та інформаційної грамотності як її основні показники. На думку вченого саме ці два компоненти «...забезпечують процесуальну складову інформаційної діяльності людини та формують певне ціннісне ставлення до знань і є підґрунтям для інформаційної культуротворчості» [1].

У найбільш загальному вигляді інформаційну компетентність сьогодні розуміють як інтегративне утворення особистості, що об'єднує знання про основні методи інформаційних технологій та реалізація уміння використовувати наявні знання для вирішення поставлених нагальних завдань. Також поняттям інформаційної компетентності особистості позначається спрямованість особистості на забезпечення ефективності життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Досліджуючи поняття інформаційної компетентності, слід зазначити, що вона має свою структуру, в межах якої можна побачити певну ієрархію, або наявність функціональної рівності її компонентів, а саме:

- мотиваційно-ціннісного, що полягає у створенні умов, які сприяють включення суб'єкта навчання у світ цінностей, що сприяють вибору важливих ціннісних орієнтацій; характеризує ступінь мотиваційних спонукань людини, що впливають на ставлення до роботи та життя в цілому;

- професійно-діяльнісного як здатності застосовувати інформацію, володіти сучасними методами та способами пошуку, збору освітньої інформації, умінням знаходити інформацію з різних джерел, її систематизувати та узагальнювати, та використовувати отриману інформацію для професійно-педагогічної діяльності;

- техніко-технологічного як розуміння принципів роботи, можливостей та обмежень технічних пристроїв, призначених для автоматизованого пошуку та обробки інформації; вміння класифікувати завдання за типами з наступним рішенням та вибором певного технічного засобу залежно від його основних характеристик;

- комунікативного, що показує знання, розуміння, застосування технічних засобів комунікацій для передачі інформації від однієї людини до іншої (вербальних та невербальних);

- операційного, що полягає у комунікативній, методичній, організаторській та конструктивній діяльності [3].

На наш погляд, лише комплексне застосування представлених елементів дозволить не лише формувати, а й розвивати інформаційну компетентність фахівців в межах професійної освіти. Цілеспрямоване формування всіх елементів інформаційної компетентності сприяє підготовці не тільки грамотного професіонала-фахівця, а компетентну і обізнану людину в межах інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Кириченко В. В. Розвиток інформаційної культури у представників соціономічних та технономічних професій. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v6/i16/16.pdf> (дата звернення 11.12.2023)

2. Макаренко Л. Л. Інформаційна культура особистості: історико-педагогічний аналіз. *Науковий часопис НПУ ім. Н.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2016. Вип. 53. С. 128–141.

3. Матохнюк Л. О. Теоретичний аналіз проблеми інформатизації суспільства. *Актуальні проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України*. 2017. Вип. 37. С. 228–243.

О.В. Ільєнко,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

На етапі розвитку українського суспільства сукупність політичних, економічних, соціальних та інших чинників відбиває потребу у підготовці висококваліфікованих кадрів відповідного рівня та профілю, конкурентоспроможних на ринку праці, що, своєю чергою, зумовлює певні вимоги до фахівців, а саме: бути готовими до ефективної професійної діяльності на рівні світових стандартів, здатними до професійного зростання, соціальної мобільності тощо.

Успішність професійної діяльності випускника ЗВО залежить багато в чому від того, наскільки ефективно він спроможний інтегруватися в соціум (трудоий колектив), тобто від його соціальної компетентності, яка визначається як мета та результат професійної підготовки.

Соціальні навички особистості, їх феноменологія, структура та динаміка, функціональний діапазон і закономірності формування є актуальним напрямом соціогуманітарних досліджень, що пов'язано з їх особливою інструментальною роллю в соціалізаційних процесах, міжособистісному спілкуванні та регуляції соціальної поведінки.

У юридичній сфері розвинені соціальні навички є однією з важливих складових діяльності фахівця, що визначають загальний рівень його професійної компетентності та безпосередньо впливає на ефективність вирішення професійних завдань.

Питання розвитку соціальних навичок у майбутнього юриста набуває особливої актуальності внаслідок загострення протиріч між наявним рівнем практичної підготовки майбутніх фахівців та об'єктивними потребами вдосконалення юридичної освіти в умовах магістратури. У зв'язку з цим важливим соціально-психологічним завданням ЗВО на сучасному етапі розвитку суспільства є формування соціальних навичок, у т. ч. і в майбутнього юриста як суттєвої передумови для його подальшої успішної діяльності. Практика показує, що адаптуватися до різноаспектних, найчастіше кардинальних змін і умов професійної діяльності, можуть лише ті фахівці, які згідно з уявленнями сучасної психології про структуру особистості та діяльності, здатні включити ці зміни до контексту

пізнавального, емоційного та поведінкового компонентів своєї особистості, змістовно та інструментально оволодівши ними на рівні розуміння, ставлень та діяльності.

Важливість досліджуваної теми зумовлена кількома факторами:

– зміни в професійному середовищі (сучасна роль юриста вимагає не лише глибоких знань в юридичних аспектах, але й високого рівня володіння соціальними навичками; юристи взаємодіють з різними клієнтами, колегами та іншими учасниками правового процесу, тому розвиток соціальних навичок стає ключовим для ефективної роботи та побудови успішних професійних стосунків);

– акцент на комунікацію та взаємодію (у сучасному світі, де зростає значення комунікаційних технологій, соціальні навички стають особливо важливими);

– етика та професійна відповідальність (сучасний юрист повинен не тільки дотримуватися законів, але й мати вищі стандарти етики та високу професійну відповідальність; розвиток соціальних навичок може сприяти формуванню у здобувачів правової етики, розуміння важливості соціальної відповідальності та взаємодії з різними соціальними групами);

– міжнародна взаємодія (у контексті глобалізації та інтернаціоналізації правового середовища, соціальні навички також стають ключовим елементом для успішної міжнародної співпраці та взаєморозуміння).

Перш ніж перейти до аналізу соціальних навичок, необхідно уточнити змістову сутність та діалектичний взаємозв'язок основних категорій.

У науковій літературі категорія соціальних навичок не має загально визнаного визначення, характеризується недостатньою семантичною чіткістю та часто поєднується з поняттям соціальних умінь. Це пов'язано з тим, що в зарубіжних публікаціях соціальні вміння і навички не диференціюються і об'єднані загальним поняттям. Крім того, існують близькі співзвучні за змістом терміни *soft skills*, *life skills*, *people skills* тощо.

Дослідники Т. Дауд та Д. Терні визначають соціальні навички як інструменти, які надають можливість людям спілкуватися, вчитися, звертатися з проханням про допомогу, задовольняти потреби відповідним чином, конструктивно взаємодіяти з іншими, розвивати ефективні відносини, захищати себе і в цілому мати можливість гармонійно взаємодіяти з суспільством [2].

У широкому соціокультурному контексті соціальні навички є певними нормативними поведінковими моделями – соціальні та соціально-психологічні компетенції, пов'язані з практикою міжособистісної взаємодії у формалізованому та неформальному спілкуванні, які людині важливо освоїти для повноцінної інтеграції в соціум. Нормативність як принцип регуляції міжособистісного спілкування передбачає орієнтацію на загальноприйняті етичні норми і прагнення слідувати їм.

В особистісному плані соціальні навички можна визначити як інтерналізовані суб'єктом способи ефективної міжособистісної взаємодії, засновані на процесах соціального пізнання та навчання, орієнтовані на позитивну та адаптивну поведінку в соціумі. Соціальні навички формуються в спілкуванні та спільній діяльності, детерміновані соціокультурними цінностями та нормами, ситуаційно зумовлені й характеризуються цілеспрямованістю, усвідомленістю, пластичністю, є операційною основою соціального інтелекту, елементами суб'єктивного життєвого досвіду.

У матеріалах «International Bureau of Education» «м'які» навички визначено як сукупність нематеріальних особистісних якостей, рис, ознак, звичок і поглядів, які можна використовувати в багатьох різних видах робіт. Прикладами м'яких навичок є: емпатія, лідерство, почуття відповідальності, доброчесність, самооцінка, самоуправління, мотивація, гнучкість, комунікабельність, управління часом та прийняття рішень. Важливим також є та особливість, що «важких» навичок, які вважаються більш технічними, особливо специфічними за своєю природою та специфікою для заняття, можна (як правило) навчити легше, ніж «м'яких» навичок [5].

У наукових дослідженнях серед найважливіших виділено різну кількість таких навичок. Наприклад, М. Хансен виокремлює комунікацію, лідерство, критичне мислення, уміння слухати, адаптивність, організованість, командну роботу, пунктуальність [3]. М. Арат до м'яких відносить комунікативні навички, адаптованість, командну роботу, навички аудіювання, вирішення проблем і навички творчого мислення [1].

М. Штейнер виділяє такі сім найважливіших м'яких навичок [4]:

- діяти як командний гравець (що означає не тільки спроможність до взаємодії, але й уміння проявляти сильні лідерські навички, коли це необхідно);
- гнучкість (спроможність пристосуватися до будь-якої ситуації);
- ефективна комунікація (має надважливе значення майже для

будь-якої діяльності; спілкування передбачає вміння добре висловлюватись, виражати власні погляди, вміти слухати й використовувати відповідну мову тіла);

- спроможність вирішувати проблеми та винахідливість (такі навички є критичними, коли неминуче виникають несподівані проблеми);

- прийняття зворотного зв'язку (не тільки сприйняття зворотного зв'язку, але і його застосування, що сприяє професійному зростанню);

- упевненість (як ключове вміння, оскільки важливо завжди мати знання й навички для підтримання впевненості в собі);

- креативне мислення (як неоціненне вміння генерувати унікальні рішення чи альтернативи; це стимулює інновації та підвищує ефективність).

Отже, підсумовуючи наявні наукові погляди, можна визначити, що розвиток соціальних навичок майбутніх юристів у процесі магістерської підготовки передбачає урахування двох основних аспектів: когнітивно-поведінкового (соціальний інтелект: соціальні знання, їх структурованість, адекватність соціальному оточенню; соціальні вміння; способи ефективної взаємодії; навички соціальної поведінки, що виявляються через продуктивні прийоми виконання соціально значущої діяльності; навички конструктивної поведінки у складних життєвих ситуаціях); мотиваційно-особистісного (мотиви та цінності самореалізації в суспільстві: мотиви досягнення, самореалізації у соціально значущій діяльності, свідомість життя; особистісні якості, що забезпечують самореалізацію особистості).

Індивідуальний репертуар соціальних навичок та рівень їх сформованості якнайглибше впливає на всі аспекти існування особистості: становлення Я-концепції та ідентичність, самореалізацію та успіх у професійній сфері, професійне та особисте благополуччя, соціальний статус та лідерський потенціал.

Список використаних джерел

1. Arat M. Acquiring soft skills at university. *Journal of Educational and Instructional Studies in The World*. 2014. Vol. 4(3). URL: http://www.wjeis.org/FileUpload/ds217232/File/wjeis_2014.3_complete.pdf#page=52 (accessed date: 10.04.2024).

2. Dowd T.P., Tierney J. Teaching social skills to youth: A step-by-step guide to 182 basic to complex skills plus helpful teaching techniques. US, West Omaha: Boys Town Press, 2017. 314 p.

3. Hansen M. How to develop and train for soft skills in the workplace. *eLearning Industry*. 2018. URL: <https://elearningindustry.com/soft-skills-in-the-workplace-develop-train> (accessed date: 10.04.2024).

4. Dile J. The importance of soft skills in the modern workplace. LinkedIn. 2023. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/importance-soft-skills-modern-workplace-justin-dile> (accessed date: 10.04.2024).

5. International Bureau of Education. UNESCO. 2019. URL: <http://www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology/s/soft-skills> (accessed date: 10.04.2024).

С.Ю. Калашник,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Сучасні якісні зміни економічного та науково-технічного розвитку, входження України у світовий не тільки економічний, а й освітній простір визначають об'єктивну потребу в кардинальному реформуванні сфери підготовки фахівців різних галузей господарської діяльності, зміну критеріїв якості освіти.

Циркулярна економіка – це підхід до управління ресурсами, який спрямований на зменшення відходів та максимізацію використання ресурсів. У зв'язку зі зростаючими проблемами, пов'язаними з використанням природних ресурсів та забрудненням навколишнього середовища, цей підхід стає все більш актуальним.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців з циркулярної економіки в системі післядипломної освіти є актуальною і важливою для вирішення сучасних екологічних та економічних викликів, що детермінується кількома причинами:

– зростання інтересу до циркулярної економіки (в умовах зростаючих проблем екологічного забруднення, обмеженості ресурсів та потреби у зменшенні відходів, циркулярна економіка стає актуальною, а фахівці, які є компетентними в цій галузі, стають все більш затребуваними на ринку праці);

– необхідність використання нових підходів у виробництві та

споживанні (зміна способу виробництва та споживання є ключовою у розвитку сталого суспільства, фахівці з циркулярної економіки покликані допомогти у впровадженні інноваційних технологій та стратегій);

- потреба у вдосконаленні знань (циркулярна економіка є відносно новою концепцією, тому існує потреба у спеціалізованих програмах післядипломної освіти для формування професійної компетентності в цій галузі);

- глобальні виклики (проблеми зміни клімату та зменшення ресурсного потенціалу стають все більш актуальними та потребують глобальних рішень, ключову роль у пошуку й у впровадженні яких можуть забезпечити фахівці з циркулярної економіки).

В останні десятиліття в процесі розвитку суспільства намітилися докорінні зміни, які висувають нові вимоги до професійної освіти, до якості підготовки фахівців і тим самим зумовлюють певні напрями його розвитку та вдосконалення. Держави, які прагнуть досягти високої якості життя, регулярно приймають і послідовно реалізують програми вдосконалення та модернізації національної освіти.

Наявні дослідження з означеної проблеми [3; 4] актуалізують необхідність підготовки фахівців, які сприятимуть відновленню та збереженню навколишнього середовища, будуть здатні до впровадження екологічно сталого розвитку в різних секторах економіки, планування та реалізації проєктів енергозбереження [2].

На ринку праці сьогодні затребуваний фахівець нової якості, професійно компетентний, мобільний та конкурентоспроможний, відповідальний, готовий до активних дій з отримання, засвоєння, аналізу та передачі професійно значущої інформації, здатний до прийняття ефективних рішень, проєктування своєї діяльності та подальшої самоосвіти.

У сучасних умовах підвищеної уваги суспільства та держави до результативності та конкурентності економічної освіти проблема формування професійної компетентності майбутніх економістів набуває пріоритетного значення. Реформування системи вищої економічної освіти спрямоване на підготовку нової генерації професіоналів-економістів, які мають творчий потенціал та високий рівень IQ, здатних побудувати відкрите інформаційне суспільство, орієнтоване на забезпечення матеріальних та духовних потреб людей.

Формування професійної компетентності майбутніх економістів, будучи однією з цілей управління якістю освіти, включає формування

низки компетенцій студентів освітніх закладів економічного спрямування, що зумовлює необхідність планування закладами післядипломної освіти відповідного переліку економічних навчальних дисциплін, повноцінне комплексне засвоєння яких забезпечує підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців.

У цілому, циркулярні стратегії вимагають розширення міждисциплінарних підходів, ширшого та адаптивнішого набору компетенцій, включаючи міжособистісні вміння спілкування та можливість легко переключатися з одних завдань на інші. Ключові компетенції у реалізації циркулярної економіки охоплюють чотири категорії: когнітивні, функціональні, соціальні та метаорієнтовані. Розвиток трансверсальних умінь (перенесення набутих знань, навичок і метакогнітивних здібностей особистості на вирішення реальних ситуацій) забезпечує підвищення мобільності та стійкості робочої сили. Такий підхід надає значення поєднанню умінь фахівця широкого профілю як з погляду глибини спеціальних умінь в основній галузі, так і умінь, необхідних у межах міждисциплінарного співробітництва.

З огляду на зазначене вище, компетентність фахівця передбачає сукупність знань, умінь і навичок, особистісних характеристик, поведінкових установок, мотивації досягнення успіху, рівень самооцінки особистості [1], необхідних для високоефективного виконання завдань та вирішення питань, що виникають у повсякденній професійній діяльності, а сама компетентність визначається як цілісний синтез цих атрибутів.

Аналіз наукової літератури щодо даної проблематики дозволили нам конкретизувати зміст професійної компетентності майбутніх фахівців із циркулярної економіки, в структурі якої містяться такі складові: когнітивна, процесуальна та комунікативна. Зі свого боку, кожна з наведених компетенцій містить низку ключових компетенцій.

Когнітивна компетентність включає сукупність певних компетенцій, що формуються в процесі навчально-пізнавальної діяльності, а саме: у процесі засвоєння знань та умінь у сфері академічних навчальних курсів, соціально-економічних законів та теорій, сутності, структури та тенденцій розвитку економічних систем; методів економічного аналізу господарських процесів на мікро- та макрорівнях тощо.

Процесуальна компетентність містить сукупність компетенцій щодо застосування в практичній спеціалізованій економічній діяльності набутих у процесі професійної підготовки знань, умінь та

навичок.

Комунікативна компетентність включає сукупність компетенцій задля досягнення творчої взаємодії під час здійснення економічної діяльності, розвиток умінь діалогічного спілкування, навичок спільної роботи в команді.

Серед основних напрямів формування професійної компетентності у майбутніх фахівців із циркулярної економіки в системі післядипломної освіти на основі аналізу наукової літератури можемо визначити такі:

- озброєння фахівців теоретичними та технологічними знаннями в процесі навчання в умовах післядипломної освіти;

- формування соціальних компетенцій – здатності до співпраці, ведення дискусій, сприйняття критики, готовність до узгоджених дій, спрямованих на досягнення цілей;

- формування пізнавальних компетенцій (здатності до систематизації, оцінки навчально-професійної інформації, самостійної ідентифікації власних освітніх потреб тощо);

- формування організаційних компетенцій (здібності і готовності самостійно організувати навчальну та професійну діяльність на основі планування та оцінки);

- формування спеціальних компетенцій (здатність самостійно вирішувати професійні завдання в конкретній практичній ситуації на основі отриманих знань з дотриманням відповідних вимог).

Отже, післядипломна освіта є ключовим етапом у підготовці фахівців зазначеної сфери, оскільки вона надає можливість глибокого вивчення сучасних тенденцій та інновацій в циркулярній економіці, а також здобуття практичного досвіду через участь у професійних практиках та проєктах.

Формування професійної компетентності майбутніх фахівців із циркулярної економіки в системі післядипломної освіти вимагає розвитку різноманітних компетенцій, що включає розуміння принципів циркулярної економіки, навички аналізу та планування використання ресурсів, а також вміння працювати в мультидисциплінарних командах для досягнення спільних цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Дибкова Л.М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / АПН України; Інститут вищої освіти. Київ, 2006. 227 с.

2. Самарук Н.М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. № 2. URL: [http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/5117/1/Vnadps_2011_2_12%20\(1\).pdf](http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/5117/1/Vnadps_2011_2_12%20(1).pdf) (дата звернення: 30.03.2024).

3. Gibbs D., O'Neill K. Future green economies and regional development: a research agenda. *Regional Studies*. 2017. Vol. 51(1). P. 161–173.

4. Cohen B., Munoz P. Sharing cities and sustainable consumption and production: towards an integrated framework. *Journal of cleaner production*. 2016. No 134. P. 87–97.

А.В. Мора,

здобувач ступеня доктора філософії,

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ПОРУШЕНЬ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Порушення міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) – законів та звичаїв війни – неминуче супроводжують збройні конфлікти. Для держави, що стає стороною конфлікту, це породжує відповідний виклик: забезпечити правосуддя щодо злочинів, які було вчинено в умовах війни. Адже саме невідворотність покарання є одним із фундаментальних елементів сталого миру та подолання наслідків збройних конфліктів. Таке випробування постало й перед Україною. З 2014 року, починаючи з окупації Кримського півострову, а потім і початком бойових дій на Донбасі, на території держави відбуваються порушення щодо всіх захищених категорій осіб, визначених Женевськими Конвенціями 1949 року. Із повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року кількість та масштаб порушень зросли в рази.

Саме держава Україна має першочергове зобов'язання щодо забезпечення відповідальності за найтяжчі міжнародні злочини, оскільки порушення вчиняються на її території та проти її громадян. Водночас, ефективне розслідування та переслідування такої категорії злочинів можливе лише за умови наявності відповідної законодавчої

та інституційної рамки, що забезпечить дотримання міжнародних стандартів правосуддя. Пройшло вже 10 років після початку збройного конфлікту, однак дотепер кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України залишається недосконалим, а представники системи правосуддя не мають достатнього рівня знань та експертизи.

Дослідження формування професійних компетенцій майбутніх фахівців у сфері порушень норм міжнародного гуманітарного права в умовах неформальної освіти є безумовно актуальним, з огляду на описаний вище контекст. Краще розуміння середовища та наявних ініціатив, визначення методів та підходів, які сьогодні ефективно імплементуються, та тих, що потребують покращення і вдосконалення – все це є важливим аспектом у формування комплексного підходу до реалізації процесів навчання, що зрештою суттєвим чином впливатиме на забезпечення правосуддя в умовах війни.

До процесів забезпечення правосуддя в умовах війни залучені різні групи акторів. Слідчі, прокурори, судді, адвокати, організації громадянського суспільства, цивільні документатори, військові, журналісти, розслідувачі тощо. Здобуття ними професійних навичок – нелінійний процес. Дотепер професійна підготовка спеціалістів у сфері міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права (МКП) є неадаптованими до міжнародних стандартів та практичного застосування в реаліях війни. До того ж, до процесу долучаються представники різних сфер та професій, через що їхня професійна підготовка (якщо така є) не охоплювала, або й не може охоплювати діяльність, пов'язану із забезпеченням правосуддя в умовах війни, документуванням, підтримкою постраждалих тощо. В умовах триваючого збройного конфлікту, до таких зусиль доєднуються категорії населення з різним професійним та особистим досвідом. Саме тому формування професійних компетенцій потребує більш нюансного підходу, як з точки зору інструментів і майданчиків, так і змісту та рівня глибини знань і практичних навичок.

Підготовка фахівців з міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального досліджується на різних рівнях в багатьох країнах світу. Зокрема, навчання МГП та МКП в університетах є предметом аналізу А.А. Bouvier та К.Е. Sams в контексті участі Міжнародного Комітету Червоного Хреста у викладанні МГП в університетах; Е. Kuster, Р. Kastner, М. Bergsmo, W. H. Wiley та ін. Компетентнісний підхід у педагогіці був предметом

дослідження провідних українських науковців М. Вайнтрауб, Н. Волкової, О. Дубасенюк та ін.

З огляду на контекст триваючого збройного конфлікту та необхідність адаптації набутих знань фахівцями у сфері права, а також залучення не юристів у процеси забезпечення правосуддя, важливим є дослідження інструментів неформальної освіти задля підготовки спеціалістів та формування необхідних компетенцій. Із повномасштабним вторгненням значно зросла кількість ініціатив та проєктів, спрямованих на навчання представників системи правосуддя, а також інших груп, залучених у процеси правосуддя, пов'язаного з конфліктом, з використанням інструментів неформальної освіти. Водночас, їхня ефективність та релевантність часто обмежена. Методи та наповнення тренінгів не враховують локальний контекст та практичні особливості роботи на місцях, не адресують реальні потреби тих, хто проходить відповідне навчання. Як наслідок, значна кількість ресурсів та зусиль спрямовується на навчання, яке має обмежений ефект, не формує якісні професійні компетенції. Водночас з'являються ілюзії успішного процесу підвищення спроможності системи, а також – відповідні очікування результатів, які така система зрештою не може забезпечити. З огляду на вищезазначене, є необхідність у більш комплексному дослідженні підготовки фахівців у сфері забезпечення правосуддя щодо збройного конфлікту в умовах неформальної освіти. Наприклад, питання документування міжнародних злочинів в Україні досліджувала А. Коеніг.

Важливим у цьому процесі є застосування компетентнісного підходу до підготовки фахівців. Адже документування, розслідування, переслідування та інші процеси забезпечення відповідальності за найтяжчі міжнародні злочини, вимагає від залучених осіб володіння різноманітними навичками, знаннями та компетентностями, які виходять за межі однієї конкретної спеціальності. Прикладом може слугувати документування за допомогою зібрання свідчень від осіб, що постраждали чи стали свідком ймовірного злочину. Проведення інтерв'ю відповідно до міжнародних стандартів потребуватиме від інтерв'юера базових знань з МГП, навичок активного слухання, емпатичної комунікації, технічних навичок, знань щодо коректного збереження та передачі інформації тощо. Компетентнісний підхід дозволяє враховувати всі необхідні складові задля комплексної підготовки різних спеціалістів у сфері забезпечення правосуддя щодо порушень норм міжнародного гуманітарного права.

Список використаних джерел

1. Вайнтрауб М.А., Дидактичні підходи до формування змісту інтегрованих професій. *Педагогіка і психологія*. 2010. № 4. С.86–91.
2. Волкова Н. П. Етапи формування професійної компетентності майбутнього фахівця відповідно до положень компетентнісного підходу. *Вісник Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. Педагогіка*. 2017. №.7. С. 22–31.
3. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.
4. Bouvier A.A., Sams K.E., Teaching international humanitarian law in universities: the contribution of the International Committee of the Red Cross. *Yearbook of International Humanitarian Law*, December 2002. Vol. 5. P. 381–393.
5. Koenig A. From 'Capture to Courtroom: collaboration and the digital documentation of international crimes in Ukraine. *Journal of International Criminal Justice*. 2022. Vol. 20, Is. 4. P. 829–842.
6. Bringing IHL Home: Guidelines on the national implementation of International Humanitarian Law. 2021. URL: <https://reliefweb.int/report/world/bringing-ihl-home-guidelines-national-implementation-international-humanitarian-law> (accessed date 12.03.2024).
7. Kuster E. Promoting the teaching of IHL in universities: overview, successes and challenges of the ICRC's approach. 2018. URL: <https://www.icrc.org/en/document/promoting-teaching-ihl-universities-overview-successes-and-challenges> (accessed date 12.03.2024).
8. International committee of the red cross, Remarks on teaching IHL. URL: <https://casebook.icrc.org/ranger/remarks-teaching-ihl> (accessed date 12.03.2024).

О.В. Радченко,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ТЕХНІКА З ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ТА МОЖЛИВІ КРОКИ ДЛЯ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Сучасні інтеграційні процеси та розширення і диверсифікація

економічної діяльності обумовлюють подальший розвиток транспортної галузі в цілому, яка, своєю чергою, потребує фахівців, які зможуть забезпечити організаційну складову перевезень та гарантувати їх якісне технічне забезпечення.

Попит на фахівців, які займаються організацією перевезень невинно зростає. Це обумовлено багатьма причинами, серед яких: збільшення товарообігу, а відповідно і значне збільшення обсягів перевезень у всьому світі, посилення вимог до технічного стану транспортних засобів та логістики в цілому, нові стандарти перевезень та інше. Як результат - підвищені вимоги до професійної підготовки фахівців у цій сфері.

Сучасний кризовий стан, в якому перебуває економіка України, а також подальші позитивні прогнози стосовно розвитку країни у найближчому майбутньому, потребують невинного вдосконалення транспортної галузі в цілому, яка, зі свого боку, багато в чому залежить від фахівців, які можуть забезпечити потреби цієї галузі в Україні.

Професійна діяльність техніків з організації перевезень відзначається складним і динамічним характером і передбачає використання новітніх технічних досягнень, сучасних інформаційних технологій. Для неї також характерний високий рівень відповідальності при прийнятті відповідних рішень у процесі організації перевезень різного рівня складності. Враховуючи вищезначене, у професійній підготовці майбутніх техніків з організації перевезень нагальними вважаємо певні зміни, що пов'язані з вимогами до їх операційно-функціональних та особистісних характеристик, які виражаються через професійну компетентність та здатність виконувати ряд обов'язків, пов'язаних із організацією перевезень, включаючи логістичні особливості та технічну складову, які, своєю чергою, залежать від специфіки вантажу та способу й умов його доставки.

Як відомо, однією з пріоритетних у професійній підготовці майбутніх техніків з організації перевезень, є професійна компетентність, що гарантує мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення, – характеристики, які так необхідні фахівцю з перевезень. Однак, попередній аналіз практики професійної підготовки відповідних спеціалістів показує, що дисципліни професійно орієнтованого циклу, зафіксовані в програмах підготовки техніків з організації перевезень не в повній мірі охоплюють наявний потенціал у вирішенні задачі формування їх

професійної компетентності.

Дослідивши стан підготовки майбутніх техніків з організації перевезень, наявний спектр дисциплін, що забезпечують якісну підготовку фахівців відповідного напрямку, вважаємо за необхідне проаналізувати та в подальшому визначити ефективні методи та стратегії, які сприятимуть формуванню професійної компетентності майбутніх техніків в галузі організації перевезень.

Для досягнення загальної цілі пропонується здійснити наступні кроки:

- провести огляд існуючих програм навчання з організації перевезень для визначення наявних підходів та практик, оцінити рівень професійної компетентності випускників уже існуючих програм;

- виокремити основні навички, знання та характеристики, що визначають професійну компетентність техніків у галузі організації перевезень;

- вивчити ефективні педагогічні підходи та методи, які сприяють формуванню визначених компетенцій та розглянути можливість впровадження інтерактивних та практичних методів навчання;

- дослідити значення практичної підготовки та стажування у формуванні компетентності техніків та визначити оптимальні умови для забезпечення ефективного практичного досвіду;

- розробити пропозиції щодо модернізації або створення нових навчальних програм для формування професійної компетентності майбутніх техніків;

- визначити методи та критерії для оцінки результатів формування професійної компетентності техніків;

- провести емпіричні дослідження для визначення ефективності запропонованих змін у навчальному процесі.

Окремо відзначимо необхідність вивчення питань, що стосуються формування в майбутніх техніків з перевезень навичок екологічного мислення та використання екологічно чистих технологій.

В результаті виконання поставлених цілей передбачається формування професійної компетентності майбутніх техніків з організації перевезень, яка б відповідала потребам сучасного конкурентного середовища та допомагала майбутнім технікам ефективно впроваджувати в практичну діяльність новітні знання і практики та успішно адаптуватися до нових тенденцій у галузі.

А.А. Титаренко,
здобувачка ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ У ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Важливим аспектом оцінювання будь-якого явища, предмета або суб'єкта, особливо в професійній сфері, є імідж. Етимологію поняття «імідж» науковці пов'язують із латинським словом «*imago*», що в перекладі означає «вигляд», «образ». Уважний розгляд праць мислителів минулого переконує в тому, що цей феномен має глибоке коріння.

І. Бондаренко зазначає, що в період 2-3 ст. до нашої ери в Стародавньому Римі існувала унікальна практика створення гіпсових або воскових відбитків обличчя (*imago*) померлих. Ці маски ретельно обробляли для досягнення візуальної схожості з покійними. *Imago* зазвичай включали ім'я, звання, службові досягнення та короткі схвальні описи вшанованих осіб. Мати таку маску було правом, зарезервованим за аристократією [1]. М. Цицерон згадує про *imago* у своїх діалогах, що датуються 44 роком до н.е. [7]. З часом значення *imago* перейшло до великих кам'яних статуй імператорів, медальйонів, вишивок чи статуєток, які стали виразом поваги до імператорської влади. Зокрема, у стародавньому Римі іміджом називали статуї богоподібних істот, яких наділяли лише позитивними характеристиками. Вони вагомо впливали на життя окремо кожної людини, так і всього народу, загалом. Уже з тих давніх часів імідж був певним елементом культури, у т. ч. і невід'ємним складником обрядів [2, с. 90].

Уважається, що вперше термін «імідж» був вжитий у науковому обігу в 1955 р. американським дослідником Е. Бернейсом в книзі «Інженерія згоди». У 1978 р. Л. Браун припустила, що першим значенням терміну імідж було «копія або репліка». Науковець знайшла зв'язок сучасного бачення цього терміну з елементами ментальних структур у працях Аристотеля, Дж. Локка, Д. Юма і Дж. Мілля [11]. Загалом, історія виникнення, становлення та розвитку цієї категорії за кордоном і в Україні можна умовно поділити на кілька періодів: 1) доісторичний період (9-7 тисячоліття до н.е. – XVIII ст.); 2) період систематизації (XVIII ст. – середина XX ст.); 3) інформаційний період (середина XX ст. – дотепер) [1].

На першому етапі (9-7 тисячоліття до н.е. – XVIII ст.) імідж ще не

є об'єктом свідомої діяльності, звернення до нього мали стихійний характер, а знання про нього були незначні та суперечливі (Аристотель, М. Цицерон, Ю. Цезар). М.Т. Цицерон став одним із перших серед тих, хто заснував іміджологію як вчення про те, як людині легше здаватися такою, якою вона є насправді. Він вважав, що задля впливу на людей необхідно вивчати їх поведінку, психологію, уподобання та інтереси та уособлювати це бачення в певному репрезентативному образі [7, с. 246]. Уперше науково-ужиткове обґрунтування практичної корисності іміджу було подано пізніше. Н. Макіавеллі вважається першим теоретиком іміджу в контексті політичної філософії та політології, де образ людини має вирішальне значення у її сприйнятті оточуючими. Науковець Г. Ле Бон у своїй праці «Психологія мас» (1895) наголошував на важливості формування власного образу задля досягнення успіхів у політичній кар'єрі [10].

На другому етапі (XVIII ст. – середина XX ст.) починається систематизоване вивчення окремих аспектів іміджу, що призводить до виникнення наукових теорій та гіпотез (С. Катліп, Ф. Ніцше та ін.). До початку введення в науковий обіг власне поняття «іміджу» досить часто застосовувався близький за значенням до нього термін «образ». Англо-американський психолог-експериментатор Е. Тітченер виокремлював важливі ознаки образу, як закріпленої в символах і нормах програми соціальної поведінки особи, серед характеристик якої превалює інтенсивність, тривалість, якість і виразність [5]. Згодом, фундатор теорії психоаналізу З. Фрейд наголосив, що саме образи, які перебувають між свідомим та несвідомим, пов'язують людину з її внутрішнім світом та формують уявлення про неї [12]. Його послідовник К. Юнг вважав, що людина живе у світі образів, які виконують активну творчу функцію [9, с. 352]. Широке застосування іміджевих технологій в багатьох сферах суспільного життя сприяло більш інтенсивному теоретичному вивченню цього явища, у т. ч. у галузі театрального мистецтва (Е. Вахтангов, В. Немирович-Данченко, К. Станіславський, М. Щепкін та ін.).

Третій етап (середина XX ст. і дотепер) характеризується повноцінним науковим вивченням іміджу, а також його можливою універсалізацією та поширенням отриманих уявлень на нові галузі знань. Поява потреби в професійному створенні іміджу для політиків, артистів та спортсменів ініціювала дослідження цієї тематики у таких сферах як психологія, соціологія, педагогіка та теорії PR. У 1990-х роках іміджеологія виокремилась як самостійна галузь науково-

прикладних знань. Важливо зауважити, що радянські науковці уникали лексему «імідж», вважаючи її буржуазною, і натомість використовували терміни «самопрезентація» та «образ» [1]. Проте, слід відмітити в цьому аспекті значущі здобутки науковців і дослідників Європи та США (П. Бьорд, К. Боулдінг, С. Вільямс, Дж. Груніг, Ф. Джефкінс, М. Моффіт та ін.), а також вітчизняних науковців (Н. Барна, В. Бондаренко, І. Бондаренко, Т. Долга, О. Мармаза, Г. Почепцов, О. Романовська, Н. Ткаченко, Л. Хавкіна, О. Чебикін та ін.).

Зазначеним процесам передували так звані «протоіміджеві явища» (Л. Хавкіна [5, с. 89]). За оцінками фахівців, людей віддавна цікавило як їх сприймають інші люди. Не вкладаючи в термін «імідж» глибокого сенсу, людина замислювалася, як краще презентувати себе на загальних зборах чи урочистих подіях. Так, стародавні люди розфарбовували собі обличчя, носили масивні прикраси, обирали одяг залежно від статусу. У той час поняття «іміджу» формувалося несвідомо та стихійно та надалі розвивалося протягом багатьох століть. Представники різних верств населення: вожді, громадські діячі, релігійні особи створювали для себе образ, за допомогою якого могли впливати на думки людей з допомогою форми одягу, прикрас, міміки, жестів, технік розмовного впливу [6]. Наприклад, В. Чабаненко вважає, що основи іміджу були закладені в народній педагогіці – у піснях, билинах, казках, міфах, легендах, прислів'ях, приказках тощо. Досліджуючи стародавній фольклор, можна дізнатися про тих, хто завжди був носієм позитивного іміджу – авторитетом, провідником народу, хто захищав народ та дбав про збереження народних традицій [8, с. 261].

Загалом, можна визначити передумови, що сприяли розвитку й укріпленню іміджології. Є. Позднишевим вони узагальнені в такі головні соціально-психологічні фактори, як-от: основоположні аспекти людської есенції, які включають безперервне стремління до переваги та власництва; розвиток теорії антропогенезу – концепції, що підкреслює важливість символічного відображення спеціалізації праці та ролевих обов'язків; явище соціального наслідування й конформізму, яке віддзеркалює непохитне прагнення людей викликати захоплення та здаватись більш значущими задля збільшення шансів на соціальний успіх; медіалізація індивідуальності через стрімкий розвиток інформатизації та цифровізації суспільних стосунків; зростання нарцистичних нахилів у сучасному постіндустріальному інформаційному суспільстві тощо [3].

Отже, імідж – це результат сприйняття різними соціальними групами окремої людини чи організації, що складається під впливом ряду факторів і взаємовпливових дій. Імідж взаємопов'язаний із такими соціальними категоріями як «людина», «група людей», «організація» і результатами їх діяльності. Водночас, у соціальній свідомості все сильніше зміцнюється уявлення про імідж як про цінність, що впливає на успішність будь-якої діяльності, у т. ч. – діяльності освітніх установ, педагогічних працівників, керівних органів освіти. Професійний імідж є, таким чином, цілісним і динамічним образом фахівця, сформованим у свідомості оточуючих і колег, що відповідає, підтримує та презентує високі моральні цінності особистості, її професіоналізм, самоактуалізацію в професії [4]. Із огляду на це викликає інтерес особливості іміджотворчої діяльності в сфері освіти, теорія і практика якої перебуває на стику менеджменту, педагогіки, психології й соціології.

Список використаних джерел

1. Бондаренко І.С. Іміджологія у системі гуманітарних знань: культурно-освітні стратегії: монографія. Запоріжжя, 2016. 305 с.
2. Ніколаєску І.О. Імідж як презентаційна складова особистісних проявів соціального педагога. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2007. № 3. С. 88–92.
3. Позднишев Є.В. Імідж як соціально-психологічна категорія та її методологічні засади. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2010. Т. 2, Вип. 82. С. 132–137.
4. Титаренко А. Зміст, критерії, показники та рівні сформованості професійного іміджу майбутніх керівників закладів освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*. 2023. Том 16. № 31. DOI: 10.33296/2707-0255-16(31)-15.
5. Хавкіна Л. Категорія іміджу в соціокомунікаційному просторі та в системі журналістської освіти. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки*. 2014. № 4. С. 89-94.
6. Хавкіна Л.М. Іміджологія в журналістському вимірі: засади рецепції та викладання. *Проблеми сучасної освіти*. 2017. № 5. Ч.1. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/8841> (дата звернення: 15.03.2024).
7. Цицерон М.Т. Про державу, Про закони, Про природу богів / Пер. з лат. В. Литвинова. Київ: Основи, 1998. 476 с.
8. Чабаненко А.В. Легенди та перекази Нижньої Наддніпрянщини. Дніпро, 1990. 261 с.

9. Юнг К.Г. Архетипи і колективне несвідоме. Львів: Астролябія, 2023. 608 с.
10. Le Bon G. Psychologie der Massen. Leinen: Kröners Taschenausgabe 99, 1982. 198 с.
11. Brown L. Your public best. New York: Newmarket Press, 1989. 280 p.
12. Freud S. Group Psychology and the Analysis of the Ego. New York: W. W. Norton & Company, 1975. 144 p.

І.В. Владимиренко,
студент,

Науковий керівник: д-р. пед. наук, проф. Н.П. Волкова,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ НА РАННІХ СТАДІЯХ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

Актуальність виявлення показників мотивації та управління її розвитком у професійній підготовці визначається необхідністю врахування соціально зумовлених змін у змісті професій та удосконалення процесу професіоналізації майбутніх фахівців.

Цілком суголосні з міркуваннями Т. Матієнко, що успіх трудової діяльності визначається здатністю працівників до ініціативної, творчої, пошукової роботи. Особливого значення набуває рівень розвитку такого виду мотивації як мотивація професійного самовдосконалення працівників. Тільки за умови постійного морального, інтелектуального та фізичного самовдосконалення можливо досягти високих показників ефективності професійної діяльності [2, с. 109].

На різних стадіях професіоналізації відбуваються зміни у мотиваційній сфері. Так, на стадії вибору формується інтерес до змісту майбутньої професії, розуміння її значущості, прагнення увійти до певної професійної спільноти. На стадії практичного оволодіння поглиблюється адаптація, відбувається коригування професійних мотивів та цілей, зміцнюються мотиви оволодіння високими нормами та зразками професійної майстерності, виникають мотиви самореалізації, зростає кількість спонукань у мотиваційній сфері та ускладнюється їхня ієрархія.

У психологічних дослідженнях вплив мотивації розглядається в

двох аспектах: регулююча функція мотивів у формуванні професійної придатності; вплив мотивів на процес досягнення професійних результатів.

П Макаренко, розглядаючи взаємозв'язок типу мотивації професійного вибору з професійною самоідентифікацією у майбутніх фахівців органів внутрішніх справ, наголошує, що з погляду мотивів вибору цієї професії виділяють такі типи працівників:

- адекватний тип (мотиви вибору професії узгоджуються з загальноприйнятими соціальними нормами поведінки, яскраво вираженими на спрямованість боротьби зі злочинністю, а також прагненням захищати громадян, закон);

- конформістський тип (мотиви вибору професії формуються під впливом соціальної групи, норми якої є для цієї особистості релевантними);

- ситуативний тип (вибір професії відбувається під впливом факторів, не пов'язаних з інтересом до професії; прогностично цей тип несприятливий, оскільки пов'язаний із можливим розчаруванням у роботі та незадоволеністю вибору);

- компенсаторний тип (служба в правоохоронних органах сприймається такими працівниками як можливість подолання слабких рис характеру; цей тип несприятливий у зв'язку з тим, що він передбачає розвиток особистості, внаслідок якого можлива гіперкомпенсація її слабких сторін);

- кримінальний тип (маскована «правильними» формулюваннями антисоціальна спрямованість, яка має на меті використання службового становища в особистих цілях) [1, с. 251].

Професійна мотивація включає такі структурні елементи, як: професійне покликання – потяг до певної професії, що ґрунтується на знанні про її призначення; професійні наміри – усвідомлене ставлення до певного виду професійної діяльності; ціннісні орієнтації в професійній діяльності – вироблені суспільством і прийняті особистістю підстави для оцінки призначення діяльності, системи духовних цінностей, професійних менталітетів, правил професійної етики; мотиви професійної діяльності – внутрішні спонукання, що визначають спрямованість активності людини в професійній поведінці загалом та орієнтації на різні сторони самої професійної діяльності; професійні домагання – прагнення досягти результату певного рівня професійної діяльності, обраної самою людиною з урахуванням попередніх результатів; професійні очікування – внутрішні уявлення про свої можливі успіхи, стосунки з колегами

тощо [3, с. 62].

Аналіз наукової літератури з означеного питання дозволив систематизувати погляди щодо структури мотивації, що містить чотири компоненти стосовно чотирьох основних функцій:

- мотивація ініціації (спонукальна, що ініціює діяльність);
- мотивація селекції (відповідає за вибір мети);
- мотивація реалізації (регулює, контролює реалізацію прийнятого наміру та виконання відповідної дії);
- мотивація постреалізації (відповідає за завершення виконання відповідної дії і за перехід від однієї дії до іншої).

Характеристика мотиваційної сфери особистості фахівця залежить від особливостей професійного середовища. Професія слідчого передбачає певні стандарти, які зафіксовані професіограмою, етичними і моральними вимогами, тими загально-соціальними тенденціями, які впливають на його роль та імідж під час виконання професійних обов'язків. Адекватна мотивація впливає на успішність професійної діяльності.

Становлення майбутнього фахівця як висококваліфікованого слідчого можливе лише за умов формування позитивного мотиваційно-ціннісного відношення до професії, тому в період отримання освіти для прискорення темпів адаптації постає важливим створення системи заходів щодо формування сприятливої професійної мотивації.

Список використаних джерел

1. Макаренко П.В. Взаємозв'язок типу мотивації професійного вибору з професійною самоідентифікацією у майбутніх фахівців органів внутрішніх справ. *Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія*. 2001. Вип. X. С. 250-255.

2. Матієнко Т.В. Особливості мотивації професійної діяльності правоохоронців. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019. Т. 36. № 2-1. С. 109-112.

3. Михайлишин У.Б. Мотивація як фактор професійного росту працівників органів внутрішніх справ. *Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України: матеріали наук.-практ. конф.* (Харків, 14 берез. 2014 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2014. С. 60–64.

О.О. Коренев,

студент,

Науковий керівник: д-р. пед. наук, проф. **Н.П. Волкова,**
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Будь-яка міжособистісна взаємодія передбачає здійснення психологічного впливу як з боку одного з суб'єктів, так і взаємний (перехресний) вплив комунікаторів один на одного. Цілком очевидно, що будь-який із комунікативних процесів у межах правоохоронної діяльності неможливий без психологічного впливу, який може здійснюватися і з боку особи, яка залучена до допиту (наприклад, з метою формування до своєї особи співчуття), і з боку фахівця.

Особливого інтересу набуває не констатація того, що об'єктивно відбувається на глибинному психологічному рівні, а прагнення контролювати та керувати психологічними змінними та через них – поведінкою.

На сьогодні більшість науковців [1; 2; 3] розглядають психологічний вплив як комплекс прийомів, що застосовуються під час передачі, опрацювання й використання інформації та викликають відповідну реакцію, яка дозволяє діагностувати психічний стан особи, контролювати перебіг думок, ставлення до фактів зміни її поведінки.

У результаті психотехніки і психотехнології починають превалювати над теоретичним знанням, що не може не позначатися на ефективності залучення до сфери діяльності працівників правоохоронної сфери напрацьованих на практиці засобів і методів психологічного впливу.

Загальновідомим є той факт, що будь-яка взаємодія між людьми часто протікає на тлі взаємного психологічного впливу. Процес «спілкування» сдідчих зі своїми клієнтами не є винятком.

Прийоми правомірного психічного впливу – це прийоми подолання протидії, розкриття сенсу та значення наявної інформації, безглуздості хибних показань, безперспективності позиції заперечення – основа стратегії працівників юридичної сфери в ситуаціях, коли клієнт використовує «захисні механізми». Для реалізації цієї стратегії необхідна висока рефлексивність, інформаційна проникливість, гнучкість, здатність використовувати

отриману інформацію для розвитку процесу розслідування. Прийоми психічного впливу мають надзадачу – психологічно роззброїти протидіючу особу, сприяти розумінню нею непридатності обраних засобів протидії, допомогти змінити мотивацію поведінки.

Проблема застосування психологічних методів впливу має вагоме значення в правоохоронній діяльності. Співробітники правоохоронних органів беруть активну участь у різних видах професійного спілкування з фізичними особами, з керівниками місцевих органів влади, з представниками підприємств, установ, організацій, що певною мірою впливає на прийняття рішень організаційного, процесуального характеру і загалом на всю професійну діяльність. Тому основними методами психологічного впливу, що використовуються в правоохоронній діяльності, є: метод передачі інформації, переконання, примус та навіювання.

Метод передачі інформації розрахований на надання особі самостійності у засвоєнні, переробці, осмисленні переданої інформації, прийнятті певного рішення.

Метод передачі тісно пов'язаний із методом переконання. Необхідність взаємодоповнення цих методів завжди виникає в тому випадку, коли після передачі інформації в особи, на яку впливали, з'являється сумнів, невпевненість. Додаткове застосування методу переконання допомагає прийняттю необхідного рішення.

Під переконанням розуміється, з одного боку, різнобічний вплив на особистість з метою формування в неї одних якостей та позбавлення інших, а з іншого – спонукання до певної діяльності. Основними компонентами переконання є інформування (розповідь), роз'яснення, доказ та спростування, а також бесіда.

Одним із засобів взаємного впливу людей у процесі їх спілкування є метод навіювання, який проявляється в тому, що впливає на поведінку суб'єкта впливу непомітно для нього. Безконтрольно проникаючи в підсвідомість, навіяна ідея реалізується як вчинок.

Підсумовуючи зазначене вище, важливо констатувати, що при загальному визнанні психологічного впливу як одного із дієвих та вагомих засобів вирішення професійних завдань працівників правоохоронної сфери відзначається і розповсюдження застосування неправомірного психологічного впливу на фоні недостатньо сформованих умінь. Недостатній рівень компетентності значно знижує результати та успішність професійної діяльності, що актуалізує питання необхідності розробки, впровадження та

застосування науково-обґрунтованих методів та способів такого впливу.

Подальшим завданням дослідження вбачаємо розробку тренінгових програм щодо оволодіння навичками психологічного впливу в різноманітних ситуаціях, програми організації досліджень щодо виявлення ефективних методів психологічного впливу та критеріїв допустимості їхнього застосування; моніторинг методологічних проблем виміру допустимих меж застосування методів психологічного впливу у слідчій практиці.

Список використаних джерел

1. Крюкова Ю. Методи та прийоми психологічного впливу при професійному спілкуванні працівників ОВС. *Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., ч. 2, 26 квітня 2013 р.* Одеса: ОДУВС, 2013. С.77-78.

2. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є. Психологічний вплив у досудовому провадженні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2012. Вип. 2(14). С. 25-38.

3. Луцик А. Межі психологічного впливу на допитах. *Вісник прокуратури.* 2002. № 3 (15). С. 93-95.

В.А. Курлянцева

студентка,

Науковий керівник: канд. економ. наук, доцент **С.В. Дубінський,**
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ СТРЕСОВИХ ФАКТОРІВ НА ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИКЛАДАЧА ТА ЇХ РОЛЬ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Стрес завжди був невід'ємною частиною життя людини. Під стресом Г. Сельє розумів систему реакцій організму у відповідь на будь-яку вимогу до нього, яка спрямована на створення адаптації чи пристосування організму до труднощів [3].

Якщо звернутись до еволюційного розвитку та додати фізіологічного пояснення, то стане зрозуміло, що ця функція необхідна організму. Під час виникнення несприятливої ситуації тіло виділяє відповідні гормони, що зосереджують всі сили для виживання. Дослідник Уолтер Кеннон ввів таке поняття «бий або

біжи», пояснивши, що на будь-який стресовий фактор організм людини мобілізує всі сили, щоб врятуватися, і діє залежно від ситуації. Звичайно так і відбувається у тваринному світі, і у первісному людстві це допомагало вижити. У сучасному світі людині не потрібно тікати від хижака чи здобувати собі їжу, але кожен щоденно зустрічається зі стресом. Справа в тому, що зі стрімким розвитком соціальної, культурної та економічної сфер життя, суспільство весь час вирішує різні задачі, росте напруга, відповідальність, до цього ще додаються внутрішні переживання тощо. Отже, стрес не зник, а змінився, але бігти або бити тепер не потрібно, а організм людини все одно «напоготові». Людина у стані стресу не здатна адекватно діяти та приймати рішення, а хронічний стрес тягне за собою загострення хронічних захворювань, зниження імунітету і, як наслідок, приєднання інфекційних хвороб. Це, звичайно, несприятливі наслідки для кожного.

Професія педагога передбачає діяльність у сфері «людина-людина», що призводить до ще більшого напруження та емоційних затрат. Професія викладача - одна із найбільш творчих і складних професій, в яких поєднано науку і мистецтво. Ця професія споріднена з працею письменника (творчість у підготовці матеріалу), режисера і постановника (створення замислу і його реалізація), актора (в педагогічній діяльності інструментом є особистість викладача), педагога, психолога та науковця [1].

На наш погляд існує багато стресових факторів у педагогічних працівників. Найпоширенішими є відповідальність за студентів, засвоєння матеріалу, бажання вчитися, вирішення міжособистісних конфліктів, власний приклад. Також хочемо додати, що існують стресові фактори до яких можна віднести конфлікти з колегами або невирішені питання з адміністрацією. Важливо також пам'ятати про особисті переживання, сімейні негаразди, постійне удосконалення рівня знань та ще на додачу теперішній стан в країні. Отже, ми бачимо, що спектр стресу у педагога дуже великий.

В умовах емоційного переживання людині важко раціонально сприймати та відтворювати інформацію. А як уже було зазначено вище, викладач, щоб отримати результат своєї роботи, повинен бути і науковцем, і актором, і психологом. Адже професія педагога передбачає не тільки дати інформацію, а й допомогти її зрозуміти, засвоїти, користуватися в майбутньому. Тому кожному викладачеві потрібно мати ресурс, щоб зосередити на собі увагу (для цього можна використовувати і гумор, і привертання уваги цікавими фактами та

власними прикладами), активно взаємодіяти з аудиторією, знаходити особистий підхід до кожного. На нашу думку саме особистість викладача є головним інструментом у ефективності проведення занять.

Відомо, що кожен по-різному реагує на стрес, одна ситуація може викликати абсолютно різні реакції у різних людей. Саме тому важливо дослідити, які саме риси особистості дозволяють їй підвищити рівень стресостійкості. У 2013 році на базі Інституту післядипломної освіти та заочного навчання ЛьвДУВС здійснювалось дослідження індивідуальних відмінностей в реагуванні на стрес. В емпіричному дослідженні було застосовано широкий діагностичний інструментарій, після аналізу якого дослідники дійшли висновку: щоб зменшити суб'єктивну комплексну оцінку ознак стресу, потрібно підвищувати рівень самоствалення, самоповаги, покращувати самоприйняття та саморозуміння, розвивати емоційну стійкість, довірливість, практичність, впевненість в собі, дисциплінованість, підвищувати самоконтроль, навчання методів саморегуляції, підвищувати адекватність самооцінки [3]. Виникає поняття стресостійкості, як здатність людини впоратись з різними травмуючими ситуаціями та навантаженням. Вивченню стресостійкості приділяли увагу М. Перре, Г. Сельє, Л. Дика, П. Зільберман, М. Корольчук, Р. Сгієв, М. Фрідман, Р. Ройзенман та інші.

Науковці визначають стресостійкість як самооцінку здібностей та можливість подолання екстремальної ситуації що пов'язана з ресурсом особистості, потенціалом різних структурно-функціональних характеристик, що забезпечують загальну життєдіяльність та специфічні форми поведінки. Під ресурсами розуміють внутрішні та зовнішні зміни, що сприяють психологічній стійкості в стресових ситуаціях. Одним з важливих ресурсів збереження психологічної стійкості людини є соціальна підтримка, це можуть бути сім'я, друзі, колеги [2]. На противагу стресостійкості може виникати «емоційне вигорання», що є найпоширенішою проблемою серед педагогічних працівників. Цей стан характеризується виснаженням фізичних та емоційних сил людини і причиною цьому є хронічний стрес та зниження стресостійкості.

Тому профілактика стресу та способи контролю над ним завжди актуальні та необхідні для активного життя та діяльності. У нашому дослідженні ми очікуємо визначити найчастіші причини розвитку стресу у педагогічних працівників, які риси особистості дозволяють

краще ним керувати, а які – підпорядковуються та найефективніші джерела відновлення.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульнорейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.

2. Кравцов Д.Р. Аналіз теоретичних досліджень поняття «стресостійкість». *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 5 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 236- 238.

3. Наугольник Л.Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Сполох, 2015. 324 с.

Л.В. Поштар,

студентка,

Науковий керівник: канд. економ. наук, доцент **С.В. Дубінський,**
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТОКСИКОМАНІЇ ТА АЛКОГОЛІЗМУ У ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Дана робота присвячена дослідженням у галузі соціальної роботи, а саме на тему із виявлення проблеми, вирішення її та попередження алкоголізму, токсикоманії у підлітків.

Алкоголізм – страшне соціальне зло не лише для однієї людини, але й для всього суспільства.

У сучасному суспільстві питання вживання алкоголю, тютюнових виробів та наркотиків серед дітей та підлітків є актуальною та тривожною проблемою. Зростаюча кількість випадків залучення молоді до шкідливих звичок свідчить про необхідність серйозного вивчення та впровадження ефективних заходів протидії цьому явищу. Аналіз цієї проблеми вимагає уваги до соціокультурного, психологічного та медичного контекстів, щоб розробити стратегії попередження та підтримки здорового способу життя для молоді.

У наш час приємно знати, що більшість молодих людей в Україні не зловживають алкоголем або наркотичними засобами, але, для деяких, вживання речовин у цей період їхнього життя може

спричинити різноманітні проблеми. Міжнародні рекомендації забороняють дітям і молодим людям пити або приймати наркотики, оскільки їхні тіла та мозок ще розвиваються від раннього віку до середини двадцятих років. Однак в Україні, незважаючи на встановлений законом вік для вживання алкоголю 18 років, середній вік для тих, хто починає експериментувати з речовинами становить приблизно 15 років.

Залежність від психоактивних речовин (наркотиків) — це хронічне захворювання, що проявляється в непереборному бажанні вживати наркотичні речовини, незважаючи на негативні соціально-медичні наслідки. Відповідно до сучасних досліджень, залежність від ПАР (психоактивні речовини) є захворюванням центральної нервової системи: біохімія в активних центрах (рецепторах) мозку змінюється так, що потреба в наркотичних речовинах стає біологічно зумовленою і дуже сильною.

Регулярне вживання горілчаних напоїв і, навіть, пива викликає в юному віці швидке звикання через особливості розвитку в цей період. Коли дитина у підлітковому віці росте і формується, з нею відбувається ряд природних процесів, що посилюють потребу в алкоголю, а саме:

- під час підліткового періоду в організмі кожної людини збільшується кількість рідини в кожній клітині. швидкість метаболізму підсилюється в рази і прискорюється кровообіг;

- всі речовини, що потрапляють через їжу і напої, дуже швидко розносяться в усі системи організму і в першу чергу до мозку, який активно формується;

- як осередок психічного здоров'я, нервові зв'язки і закінчення головного мозку, дуже швидко «розуміють», що алкоголь приносить задоволення і потребують його з кожним днем все більше.

Таким чином, ще не зовсім сформована психіка дитини не здатна опиратися, і дуже скоро розвивається підлітковий алкоголізм [2].

Розглядати дану проблему слід крізь призму психологічних знань. Адже, підлітковий і юнацький вік – один із кризових етапів у становленні особистості. Він характеризується рядом специфічних особливостей. Це вік кардинальних змін у сфері свідомості, діяльності і системи взаємовідносин особистості. Цей етап характеризується бурхливим ростом людини, формуванням її організму, що помітно впливає і на психологічні особливості підлітка або юнака. Підлітки, із властивими їм віку чуттєвістю, виявляються найбільш незахищеними

і психологічно безпомічними перед життєвими труднощами. Не маючи достатніх навичок для їх вирішення, не вмюючи чи небажаючи обирати адаптивні способи зняття напруги, вони можуть вдаватися до адиктивних засобів поведінки.

Коли проблема набуває таких масштабів впоратися з нею самостійно стає неможливо.

Тиснути на залежну дитину ні в якому разі не можна. Метод погроз також виключений. І без того бунтівні настрої підліткового віку, ускладнені залежністю, можуть призвести до фатальних наслідків. Наприклад, дитина може просто втекти з дому, або чинити суїцид.

У середньому, перша спроба вживання алкогольних напоїв в Україні припадає на 14 років.

За дослідженням Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка, поведеного у 2015 році, за останні 12 місяців алкогольні напої вживали 70% учнів 15-17 років (серед дівчат – 71,1%, серед хлопців – 68,7%) [1]. Автор наводить результати дослідження, яке показує високий рівень вживання алкоголю серед підлітків в Україні. Зазначаючи ці цифри, автор наголошує на серйозності проблеми та необхідності узяття заходів для зменшення цього явища та захисту здоров'я молоді.

Жодна із переглянутих статистик та досліджень не є втішними. Найбільшою проблемою є те, що деякі із дорослих (батьки, вчителі...) інколи не вбачають проблему, якщо підлітки трішки випивають, аргументуючи «Сьогодні свято. Йому вже виповнилось 15 років. Він вже дорослий, може відповідати за себе та свої вчинки. Нічого страшного не станеться від одного келиху. Краще з нами, аніж з іншими на вулиці.» Всі ці фрази та ситуації можна ідентифікувати як початок незворотного процесу.

Алкоголізм серед підлітків є однією з найсерйозніших медичних і соціально значущих проблем для нашої держави. Серед фахівців у цій галузі склалася єдина думка, що навіть помірний прийом алкоголю в підлітковому віці рівносильний зловживанню спиртним. Масштаби та темпи поширення алкоголізму в країні такі, що ставлять під загрозу фізичне й моральне здоров'я підлітків. Зловживання алкоголем, за даними ВООЗ, є третьою причиною смертності після серцево-судинних і онкологічних захворювань. Щорічно у світі 9% усіх випадків смерті молодих людей 15–29 років є наслідком зловживання алкоголем [4]. У цьому джерелі автор вказує на серйозні наслідки алкоголізму серед підлітків, які загрожують їхньому фізичному та моральному здоров'ю. Він також наголошує на

високому ризику смертності серед молоді через зловживання алкоголем, зазначаючи дані ВООЗ.

Зростаюча поширеність вживання алкоголю, тютюнових виробів та наркотиків серед дітей та підлітків є серйозною загрозою для їхнього фізичного та психічного здоров'я.

Вплив вживання шкідливих речовин на молодий організм може призвести до розвитку серйозних хвороб і відхилень у психічному розвитку. Соціальний контекст, включаючи рекламу, підтримку рівнів споживання у певних соціальних групах та норми поведінки, значно впливає на ризик вживання шкідливих речовин серед молоді. Превентивні програми, спрямовані на підвищення свідомості про шкідливі наслідки вживання алкоголю, тютюну та наркотиків, мають велике значення для зменшення цієї проблеми. Враховувати індивідуальні та соціокультурні особливості молоді при розробці стратегій профілактики та інтервенції [3].

Отже, враховуючи серйозні наслідки токсикоманії та алкоголізму серед дітей та підлітків, соціальна робота в галузі профілактики цих проблем має велике значення. Важливо розробляти та впроваджувати комплексні програми, спрямовані на підвищення освіченості та свідомості щодо шкідливих наслідків вживання наркотиків та алкоголю. Також важливо підтримувати молодь у виявленні та розвитку здорових способів відпочинку та розваг, а також у набутті навичок прийняття рішень, що сприяють збереженню їхнього здоров'я. Робота з батьками, школами, медичними установами та іншими структурами громадськості також є важливим компонентом успішної боротьби з цими проблемами. Зусилля у всіх сферах суспільства можуть сприяти створенню здорового та безпечного середовища для зростання молодого покоління.

Список використаних джерел

1. Амеронген Б. Алкоголь та наркотики: Інформація про вживання та зловживання. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Сфера, 2000. 180 с.

2. Федорченко Т.Є., Сомова І.Г. Твоє життя – твій вибір (Модуль «За життя без наркотиків»). Київ: Міленіум, 2001. 250 с.

3. Антипкін Ю.Г, Горбань Н.Є, Луценко О.Г, Слободченко Л.М. Проблема вживання алкоголю підлітками: вплив сім'ї та соціуму. URL: <https://health-ua.com/article/69933-problema-vzhivannya-alkogolyu-pdltkami-vpliv-sm-tasotcumu> (дата звернення: 12.04.2024).

4. Підлітковий

алкоголізм.

URL:

Д.М. Рябоконт,

студент.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **І.В. Олійник,**
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

РОЛЬ ОСОБИСТІСНОГО ФАКТОРУ У ВИНИКНЕННІ ТА РОЗВИТКУ ФЕНОМЕНУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ В МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Професійна діяльність соціального працівника є досить актуальною та відповідальною. Вона включає безліч аспектів, пов'язаних із наданням допомоги, підтримки та розвитку людей у вразливих ситуаціях. Працюючи з різними категоріями осіб, такими як діти, молодь, дорослі, літні люди, особи з інвалідністю, особи без постійного місця проживання, особи з адиктивною поведінкою, жертви насилля тощо, – соціальні працівники отримують емоційне навантаження, що може бути викликано стресовою напруженістю та складністю міжособистісного спілкування в ході професійної діяльності [1].

У сучасних реаліях зростає попит на соціальні послуги, а працюючи в умовах, коли доступ до підтримки й професійного розвитку є обмеженим, можливе поглиблення проблеми визнання соціальної значущості соціального працівника. Така специфіка професії може призвести до синдрому емоційного вигорання, за якого фахівець потрапляє в емоційне, розумове та фізичне виснаження внаслідок тривалого емоційного перенавантаження. І в цей період важливо вчасно помітити такі прояви й забезпечити якісну підтримку фахівцю, щоб попередити психосоматичну втому і емоційне спустошення. Тому важливо ще на етапі підготовки навчати майбутніх соціальних працівників своєчасному виявленню подібних станів та вмінню усвідомлено їх попереджати [2].

Емоційне вигорання деформує базові потреби та здібності професіонала, блокує шляхи оптимальної реалізації особистісного потенціалу у професійному становленні, веде до психосоматичних розладів та зниження рівня безпеки особистості в професійній діяльності. Дане явище пов'язане з суб'єктивною дискомфортом подій, напруженістю, тривожністю, втратою сенсу життя, проявляється в деформації професійного становлення, деструкції

особистості, у зниженні тривалості та якості життя та продуктивності професійної діяльності.

Значущу роль у виникненні феномену емоційного вигорання у майбутніх соціальних працівників відіграє особистісний фактор. Це індивідуальні (суб'єктивні) характеристики фахівців, (спрямованість фахівця, мотивація, задоволеність професійною діяльністю, стресостійкість, ціннісні орієнтації, витривалість), які можуть обумовлювати виникнення синдрому емоційного вигорання.

Так, зокрема, здійснюючи психологічний аналіз емоційного вигорання, дослідники М. Коць та О. Цвігун акцентували на таких особливостях:

- індивідуальна здатність впоратися зі стресом впливає на відчуття емоційного вигорання в умовах робочого та психоемоційного навантаження;

- схильність до емпатії, ідентифікація себе зі своїми клієнтами спроможна викликати велике емоційне напруження;

- нездатність встановлювати чіткі межі між роботою та особистим життям може призвести до перевтомлення;

- недостатня здібність контролювати власні емоції стає причиною зростання рівня емоційного виснаження тощо [3].

Усі ці аспекти є різними сторонами прояву особистісного фактору майбутніх соціальних працівників і обумовлюють у них можливість виникнення та розвиток феномену емоційного вигорання.

Успішність подолання професійних стресів та емоційного вигорання залежить від ступеня конструктивності, стратегії та моделі поведінки. Дані аспекти безпосередньо впливають на психологічне здоров'я суб'єкта, на його спілкування з оточуючими, і навіть на працездатність.

Саме тому важливо допомогти майбутнім соціальним працівникам оволодіти навичками саморегуляції і стресостійкості, розробити індивідуальні стратегії у керуванні емоційним виснаженням. З цією метою вбачаємо за доцільне ще в процесі підготовки майбутніх соціальних працівників впроваджувати тренінги емоційної стійкості та саморегуляції, забезпечувати підвищення професійної самосвідомості фахівця, формувати впевненість у собі, сприяти оволодінню соціальними навичками та навичками тайм-менеджменту, методами аутогенного тренування, техніками глибокого дихання, м'язової релаксації, візуалізації тощо.

Формування свідомості та обізнаності майбутніх соціальних працівників щодо проблеми емоційного вигорання сприятиме

запобіганню виникнення даного явища та підвищенню психологічної стійкості фахівців.

Список використаних джерел

1. Шевченко В.В. Синдром емоційного вигорання працівників освіти. *Психологічні науки*. 2014. Вип. 2.13 (109). С. 252–257.
2. Спано А.В., Романовська О.В. Синдром «професійного вигорання» у спеціалістів з соціальної роботи URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/6306/1/14_Romanovska.pdf (дата звернення: 11.03.2024).
3. Коць М., Цвігун О. Психологічний аналіз емоційного вигорання у студентської молоді. *Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. пр.* 2020. № 14. С. 125-129.

Д.О. Соломевич,
студентка.

Науковий керівник: д-р. пед. наук, проф. **Н.П. Волкова,**
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У світі вища освіта зазнає значних змін. З одного боку, зберігається традиційна роль формальної освіти – давати студентам фундаментальні знання та навички у вибраній галузі. З іншого боку, все більш затребуваними стають гнучкі освітні програми, які враховують індивідуальні потреби учнів та вимоги ринку праці – неформальна освіта.

Теоретичною основою для вивчення неформальної освіти є концепції:

- Безперервної освіти: наголошує, що освіта не закінчується після закінчення навчальних закладів, а продовжується протягом усього життя.
- Навчання протягом усього життя (life long learning): фокусується на важливості безперервного навчання та розвитку навичок для досягнення успіху [1].
- Соціального людського капіталу: сукупності знань, навичок та досвіду людей у суспільстві.
- Високкокваліфікованих кадрів: людей із глибокими знаннями та навичками, здатних вирішувати складні завдання.

Навчання протягом усього життя є необхідністю в сучасному світі, оскільки люди повинні постійно вчитися новому, щоби залишатися конкурентоспроможними [2].

Освіта не тільки передає знання від вчителів до учнів, але й розвиває прагнення до самонавчання, роблячи людей більш незалежними та впевненими в собі [3].

Неформальна самоосвіта стає все більш актуальною, адже люди хочуть отримати знання та навички, які не завжди доступні в межах формальної освіти.

Неформальна освіта існує за межами державних навчальних закладів і часто не передбачає видачу офіційних дипломів або сертифікатів. Вона включає різні види занять, такі як заняття з репетиторами, семінари, тренінги, майстер-класи та навчання на робочому місці. У документах міжнародних організацій неформальна освіта сприймається як невід'ємна частина концепції безперервної освіти, поряд із формальним та інформальним навчанням. Серед організацій, що досліджують та реформують системи освіти та поглиблюють розуміння педагогічних підходів, пов'язаних із викладанням та навчанням у різних формах освіти, можна виділити UNESCO MGIEP (Махатма Ганді Інститут освіти для миру та сталого розвитку). Подібно до екосистем у природі, освіта розглядається як складна система, здатна адаптуватися до умов і вимог, що змінюються.

Інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти створює єдиний освітній процес, який заснований на особливостях кожної з форм освіти, що доповнюють одна одну. Це сприяє покращенню якості освіти та розширює її потенційні можливості шляхом появи нових характеристик у цьому об'єднаному освітньому процесі [5].

Навчальні програми, засновані на інтеграції формальної та неформальної освіти, є альтернативами, які найбільш точно відповідають індивідуальним освітнім потребам кожного учня (індивідуалізація навчання). Вони розробляються з урахуванням конкретних освітніх цілей кожного студента та адаптуються під його поточні знання, уявлення, досвід та індивідуальні характеристики, такі як здібності, компетентність та інші [2].

Унаслідок цього збільшується важливість неформальної освіти, яка доповнює та розширює формальну освіту. Неформальна освіта означає спеціально організовану освітню діяльність, що здійснюється поза межами офіційної системи освіти (formal education). Це можуть

бути тренінги, семінари, майстер-класи, онлайн-курси та участь у різних проєктах.

У контексті неформальної освіти не відбувається офіційного здобуття кваліфікацій, однак може бути наданий сертифікат або свідоцтво про участь. Цей тип освіти покликаний задовольняти практичні потреби, надаючи гнучкий та індивідуалізований підхід до навчання, враховуючи професійну спрямованість та розширюючи компетенції та знання. Він характеризується тимчасовими обмеженнями, пов'язаними із соціальними потребами у професійному та особистісному розвитку. [2]

Неформальна освіта орієнтована на конкретні потреби студентів, при цьому передбачає добровільну участь, особисту зацікавленість і усвідомленість, а також гнучкість у методах та організації освітньої діяльності, а також включає саморефлексію та рефлексію в процесі освоєння сучасних педагогічних методик.

Використання потенціалу неформальної освіти має як теоретичне значення, а й практичну складову, дозволяючи набути педагогічні навички. Умови неформальної освіти сприяють формуванню мотивації, ціннісних установок, когнітивних та операційно-діяльних навичок, необхідних для розвитку технологічної компетентності учнів. [4]

Переваги неформальної освіти:

- Гнучкість: неформальні програми навчання гнучкіші, ніж формальні. Вони можуть бути коротшими за тривалістю, проходити у зручній для учнів час та в зручному форматі (очно, онлайн, змішаний формат).

- Практична спрямованість: неформальні програми навчання зазвичай мають більшу практичну спрямованість, ніж формальні. Вони орієнтовані на здобуття навичок, які можна відразу ж застосувати на робочому місці.

- Різноманітність: неформальна освіта пропонує широкий спектр програм навчання, які можуть задовольнити різні інтереси та потреби учнів.

- Доступність: неформальна освіта, як правило, доступніша за ціною та іншими ресурсами, ніж формальна.

Взаємозв'язок формальної та неформальної освіти:

- Доповнення: неформальна освіта може доповнювати формальну, надаючи студентам знання та навички, які не входять до стандартних програм навчання.

- Поглиблення: неформальна освіта може допомогти студентам

поглибити свої знання та навички у певній галузі.

– Практичне застосування: неформальна освіта надає студентам можливість застосувати отримані знання та навички на практиці.

– Розвиток особистісних якостей: неформальна освіта може сприяти розвитку особистісних якостей студентів, як-от комунікабельність, командна робота, креативність.

Роль вищої школи у розвитку неформальної освіти:

– Розробка програм: вища школа може розробляти та реалізовувати програми неформальної освіти для студентів, а також для інших категорій населення.

– Підтримка ініціатив: вища школа може підтримувати ініціативи студентів та викладачів у галузі неформальної освіти.

– Створення умов: вища школа може створювати умови для реалізації програм неформальної освіти, наприклад надавати приміщення, обладнання, методичні матеріали.

Приклади використання неформальної освіти у вищій школі:

– Студентські клуби та об'єднання надають студентам можливість розвинути свої лідерські якості, навички роботи в команді, комунікабельність.

– Майстер-класи та тренінги можуть допомогти студентам отримати практичні навички у певній галузі.

– Літні школи можуть дати студентам можливість поглибити свої знання у певній галузі або познайомитися з новою областю знань.

– Онлайн-курси вможливають навчання в зручній для студентів час та в зручному темпі.

Взаємозв'язок формальної та неформальної освіти є важливим фактором розвитку сучасної вищої школи. Неформальна освіта може доповнювати та збагачувати формальну, роблячи її більш гнучкою, практичною та орієнтованою на індивідуальні потреби учнів.

Важливо відзначити, що неформальна освіта не є заміною формальної освіти. Вона має доповнювати та збагачувати її, роблячи її більш ефективною та відповідною до сучасних вимог.

Список використаних джерел

1. Артюшенко О.В. Формальна та неформальна освіта: взаємозв'язок та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. № 2. С. 5-9.

2. Гончаренко С.В. Неформальна освіта як фактор розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері

інформаційних технологій. *Інформаційні технології та математичне моделювання: збірник наукових праць*. 2020. № 64. С. 12-17.

3. Овчарук Л.В. Неформальна освіта: досвід та перспективи розвитку в Україні. *Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук*. 2022. № 1. С. 101-106.

4. Engeström Y., Sannino A. From workplace learning to communities of practice: The role of participation and appropriation. New York: Routledge, 2021. 200 p.

5. Jäntti M., Kivinen O. Informal learning in the digital age: Exploring new possibilities. New York: Routledge, 2022, 176 p.

А.В. Школа,
студентка,

Науковий керівник: канд. економ. наук, доцент **С.В. Дубінський,**
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ТИПИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКА В СОЦІУМІ

Психологічне здоров'я – обов'язкова умова успішної соціалізації особистості.

Соціалізація – процес розвитку соціальної сутності людини, що відбувається під впливом середовища при засвоєнні нею соціального досвіду, цінностей, накопичених людством. Тобто соціалізація сьогодні пояснюється як «процес засвоєння особистістю певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють їй функціонувати в якості повноправного члена суспільства» [2].

Соціалізація розпочинається в дитинстві, коли людська особистість формується приблизно на 70%. У період юності закінчується активний етап соціалізації. Відбуваються зміни у фізіологічному плані (етап статевої зрілості), емоційній та психологічній сфері, з'являється прагнення до самостійності та незалежності. У цей період вкрай важливими є налагодження емоційних стосунків з батьками. Якість цих стосунків виявляється тоді, коли людина найбільш вразлива до різних впливів.

Важливим аспектом успішної соціалізації підлітка постає сімейне виховання, що є однією з форм соціалізації, і поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків із повсякденним впливом сімейного побуту. Сімейне виховання відбувається в процесі життя – у відносинах, у

справах і вчинках, які здійснює дитина [1].

Виховання в сім'ї розпочинається з любові до дитини. Виховний процес у сім'ї не має меж, початку чи кінця. Батьки для дітей – це життєвий ідеал, нічим не захищений від пильного дитячого ока. В сім'ї координуються зусилля всіх учасників виховного процесу: школи, вчителів, друзів, найближчого оточення дитини. Сім'я створює для дитини ту модель життя, до якої вона залучається.

Кожна дитина мимовільно й неусвідомлено повторює дії своїх батьків, віддзеркалює їх поведінку, наслідує тата й маму, інших членів родини.

Стілі виховання в сім'ї традиційно поділяють на: авторитарний, ліберальний, демократичний.

Авторитарний стиль виховання проявляється в вимогливості до дисципліни та залякуванні дитини. Особиста думка дітей нікому не потрібна, панує постійний неподільний контроль дій, лідерські якості пригнічуються, майже повністю припиняючи спроби пошуку порозуміння та емоційного прийняття.

Насправді, авторитарні батьки – не обов'язково диктатори й деспоти, вони можуть бути дуже люблячими й ніжними, але у стосунках із дитиною на перше місце ставлять свою потребу бути поруч, контролювати життя дитини, приймати за неї рішення. Але надмірний батьківський контроль унеможлиблює розвиток самостійності підлітка: він не здатний навчитися ініціативності, відповідальності, наполегливості, самоконтролю. Діти у таких батьків відлюдні, боязкі, похмурі, невибагливі, дратівливі. Дівчатка найчастіше залишаються пасивними і залежними, а хлопці можуть стати некерованими і агресивними.

Ліберальний стиль виховання, як правило, керується благими намірами, але зусилля батьків можуть призвести до протилежних наслідків. Ці діти можуть бути безвідповідальними та інфантильними, вважати, що оточуючі їм зобов'язані, не люблять і не вміють працювати. Словом, це діти, схильні до неслухняності, агресивності, в присутності інших людей поводять себе неадекватно та імпульсивно. Ліберальні батьки прагнуть дати своїм дітям усе найкраще, прагнуть у всьому їм догодити. Але надання підліткам надмірної свободи так само є небезпечним для становлення їх особистості, як і надмірне її обмеження.

Демократичний стиль виховання полягає в тому, що його особливістю є тверде, послідовне і водночас гнучке виховання. Батьки завжди пояснюють мотиви своїх вимог, заохочують їх

обговорення з підлітком; влада використовується лише в міру необхідності; батьки встановлюють правила і твердо втілюють їх у життя, вони прислухаються до думки дитини, хоч і не діють виключно відповідно до її бажань [3].

Завдання дорослого – попередити, застерегти, пояснити, вказати на можливі наслідки, але дати можливість дитині діяти самостійно, здійснювати свій власний вибір. Тоді, навіть зробивши помилку, дитина навчиться думати, відповідати за свої вчинки, бути самостійною. Звичайно, все залежить від ситуації і віку дитини. Але обов'язково слід пам'ятати, що рано чи пізно дитині треба буде ставати дорослою й самостійною, і те, як це буде відбуватися, найбільшим чином залежить саме від батьків.

Варто пам'ятати, що благополучна сім'я – це сім'я з високим рівнем внутрішньосімейної моральності, духовності, кооперації, взаємної підтримки та взаємодопомоги, з раціональними способами вирішення сімейних проблем. Дорослим необхідно керуватися принципами любові та поважати особистість дитини.

Список використаних джерел

1. Малкович М.М. Стилi сімейного виховання та їх роль у формуванні гендерних уявлень дітей дошкільного віку. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України/ ред. С.Д. Максименка. Київ: Вид-во «Гнозiс», 2010 р. Том XII, Ч. 1. С. 350-360.

2. Пехота Т. Проблеми соціалізації: особистий досвід. *Національний центр «Український Дім»* URL: <https://uadim.in.ua/mystectvo-zmin/vypusk05/tpost/3ax3nij5i1-problemi-sotsalzats-osobistii-dosvd> (дата звернення: 12.04.2024).

3. Стилi виховання? Який ваш? URL: https://irbis-comics.com.ua/articles/styli_vyhovannja_ditej_jakyj_vash (дата звернення: 12.04.2024).

Секція 3
Зарубіжний досвід організації професійної підготовки молоді
та освіти дорослих
Section 3
Foreign experience in organizing professional training for youth
and education for adults

*M. N. Cunha,
S. C. Pinto,
R. P. Santos,
A. Garcia,
ISEC Lisbon - Higher Institute of Education and Sciences of Lisbon,
Lisbon, Portugal*

**DIGITAL REVOLUTION AND THE TRANSFORMATION
OF HIGHER EDUCATION: THE PIONEERING ROLE
OF OPEN UNIVERSITIES AND MOOCs**

Introduction. Massive Open Online Courses (MOOCs) have emerged as a pivotal innovation within the higher education ecosystem, exemplifying the shift towards the massification and democratization of educational resources [2]. Open universities, primarily state-funded entities, have been at the forefront of this transformative wave, addressing the pressing need for accessibility and inclusivity in education against the backdrop of an evolving societal demand for modernity. These institutions epitomize the principles of openness, massiveness, and ubiquity, attributes that are intrinsically linked to the MOOC paradigm. The proliferation of MOOCs facilitates an unprecedented scale of knowledge dissemination, integrating online modalities with traditional pedagogical approaches to cater to a global audience. Characterized by their unlimited enrolment capacity, open-access philosophy, and internet-based delivery, MOOCs significantly enhance educational accessibility [15].

However, this transformation is not devoid of challenges. The distinct identity of Open Universities is increasingly obscured within a competitive educational market where traditional institutions frequently misinterpret the ethos of open, online, and distance learning. The specificity of MOOC audiences, who seek certified education for

professional and personal development, raises concerns amidst the commodification of education and its implications for equity and accessibility. In this context, Open Universities emerge as critical agents in navigating the complexities of global education challenges, leveraging distance and open learning modalities to contribute to the sustainable development goals delineated by the United Nations [14].

The contribution of Open Universities to lifelong learning has been transformative, redefining access to higher education and altering societal perceptions towards continuous education. These institutions have pioneered the integration of technological advancements in education, transitioning from traditional broadcasting methods to exploiting the digital revolution's opportunities. Furthermore, Open Universities have innovated in the realm of educational logistics, offering scalable, efficient, and high-quality pedagogical services, thereby founding a new academic discipline focused on educational scalability and quality [7].

Advances in Distance Education Technologies. Distance Education (DE) stands at the confluence of technology and pedagogy, necessitating a harmonious and meticulously orchestrated interplay between the two. The advent of information and communication technologies has catalysed a paradigmatic shift in DE, heralding an era of transformative disruption. (It should be noted that pandemic covid 19 also played a role in stimulating these changes [9, 16]). Among the innovations shaping this landscape are initiatives like the "Next Generation Digital Learning Environment" by Educause and the "Learning and Performance Support System" by the National Research Council of Canada. These initiatives exemplify a trend towards personalization and customization, underpinning learning experiences that are both individualized and deeply integrated within digital networks [2; 3; 6; 15].

The shift towards personalized learning environments (PLEs) is significantly propelled by a suite of technological advancements that are reshaping the educational landscape. At the forefront of this transformation is the use of adaptive and customizable hypermedia, which utilizes learning analytics and data flows to tailor educational content and pathways to meet the unique needs of each learner. This individualized approach is further supported by collective technologies, including collaborative filters, tagging systems, reputation systems, and network mining, all designed to foster enhanced communication and collaborative learning opportunities [2; 15].

Artificial intelligence (AI) and machine learning technologies are streamlining the educational process by introducing intelligent tutoring systems. These systems offer contextual assistance, automatic translation, and tailored learning experiences, thus simplifying complex educational content for students. Moreover, the move towards interoperability of tools and services signifies a departure from traditional, monolithic learning management systems (LMS). This evolution allows for the aggregation of digital evidence of learning activities, which in turn supports the distributed accreditation of competencies across various platforms [3; 6; 15].

The concept of mobility and device diversity is redefining the learning paradigm, embedding education into the fabric of daily life and removing the barriers imposed by time and space. This is further complemented by the Internet of Things (IoT) and ubiquitous computing, which blur the lines between the physical and digital realms, thereby enhancing the interaction between individuals and their environments [1; 3; 4; 5; 12].

Virtual and augmented reality, along with 3D printing, are merging the real with the virtual to craft learning scenarios of unparalleled authenticity. These technologies are not only enriching the educational experience with genuine, engaging, and inspiring experiences but are also paving the way for a future where education is seamlessly integrated into our everyday lives, challenging traditional educational models and calling for the development of new pedagogies that embrace this integrated approach. These advancements promise to delegate numerous instructional processes to computational agents, enabling the scalability of educational offerings without sacrificing quality [4; 5; 12]. This evolution challenges traditional educational models by increasing learner autonomy and control over the learning process. Consequently, education can transcend institutional boundaries, allowing for the customization of learning environments and experiences. The proliferation of mobile devices and immersive technologies not only supports these trends but also expands eLearning possibilities beyond the confines of traditional classrooms. Ultimately, these technologies will integrate eLearning into the real world, embedding it into the daily lives of individuals everywhere, at any time. "Digital change is affecting absolutely every area of business [8; 11]. This shift necessitates the development of new pedagogies that embrace this deeply integrated paradigm, recognizing the inseparability of life and education [1; 4; 5; 12].

Innovating for Equity, Accessibility, and Sustainability. The advent of the digital revolution has engendered significant transformations across numerous domains, particularly in the educational sector. This era, characterized by the pervasive integration of digital technologies, as evidenced by the widespread implementation of Learning Management Systems (LMSs) in academic institutions, prompts critical examination of open universities' distinctive roles and futures as vanguards of educational innovation [12]. To perpetuate their crucial function in providing equitable and cost-effective education, open universities are necessitated to critically evaluate and rejuvenate their innovation policies and strategic frameworks [7]. This process necessitates the institutionalization of a culture dedicated to relentless innovation, permeating through management practices, strategic foresight, and pedagogical approaches.

Historically, open universities have been cognizant of the limitations inherent in traditional educational models, thereby pioneering the adoption of cutting-edge technologies alongside the development of novel pedagogical theories and practices [9]. However, the dynamic nature of the digital landscape mandates a re-evaluation of their roles. Adherence to models developed over decades is increasingly untenable; innovation must form the nucleus of their institutional culture to sustain their leadership in deploying technology for educational advancements. This includes the cultivation of leadership across all echelons of the institution, fostering a globally distributed leadership paradigm, and augmenting faculty training to navigate swiftly evolving technological landscapes [4].

Furthermore, open universities are tasked with maintaining vigilance over their operational environments to promptly discern and adapt to emerging trends, incorporating these insights into strategic planning endeavours. These institutions must reconceptualize the metrics of educational quality, transcending antiquated and oversimplified evaluative criteria to embrace metrics that reflect the unique contributions of open universities toward fostering inclusivity, lifelong learning, and sustainability [13]. A pivotal area of focus is the comprehensive integration and advantage of Information and Communication Technologies (ICT) within all institutional facets. A burgeoning innovation in this domain is the development of advanced personal learning environments that amalgamate conventional LMSs with social networking platforms, exploiting the substantial potential of social media within educational contexts. This strategy not only

amplifies student engagement and facilitates the integration of academic pursuits into real-world contexts but also resonates with the foundational mission of open universities to seamlessly integrate educational processes into the everyday lives of students and educators, thereby extending their impact into broader societal realms [12].

Confronted with the formidable investment capabilities of large corporations, open universities are impelled to pioneer innovative approaches in their societal engagements and interactions with other educational entities. Strategies focusing on the granular autonomy of online educational systems may offer viable means to diminish operational costs while safeguarding educational quality. The Open Edu project delineates a novel policy framework for open education within Higher Education Institutions (HEIs), spanning ten dimensions, including the provision of openly accessible resources and repositories, thereby endeavouring to modernize educational paradigms through the adoption of digital technologies [4, 10]. This initiative aims to dismantle barriers, foster the sharing of practices, and augment access and participation, rendering learning more accessible, abundant, and customizable.

Given the dynamic nature of educational resources, which can be modified, adapted, and freely shared, they possess a distinct advantage over proprietary materials. However, the adoption of these open educational practices remains suboptimal, indicative of a broader lack of awareness and understanding. Positioned as leaders in policy formulation and the promotion of open educational resources, open universities stand at a critical juncture, poised to influence the convergence of open education and open science movements. This represents a unique opportunity to advocate for the principles of transparency, collaboration, and the open dissemination of knowledge [4; 10]. To capitalize on these opportunities, distance education-focused universities are necessitated to undergo transformative changes, embracing new organizational models predicated on structured learning organizations within open networks. This transition is imperative for open universities to sustain their leading roles in fostering educational equity and accessibility.

Conclusion. In conclusion, the digital revolution has heralded a profound transformation in higher education, with open universities assuming a crucial role in spearheading innovation and broadening access to educational resources. As trailblazers in harnessing

technology for pedagogical advancement, open universities have demonstrated a steadfast commitment to promoting inclusivity, lifelong learning, and sustainability. However, amidst their commendable efforts, several limitations and challenges persist.

One notable limitation lies in the struggle to maintain a distinctive identity within an increasingly competitive educational landscape, where traditional institutions often misinterpret the principles of open, online, and distance learning. Additionally, while the proliferation of Massive Open Online Courses (MOOCs) has undeniably expanded educational accessibility, concerns linger regarding the specificity of MOOC audiences and the potential commodification of education.

To address these challenges and chart a course for the future, open universities must continue to prioritize innovation while critically examining their operational frameworks. Cultivating distributed leadership and fostering a culture of agility and adaptability will be paramount in navigating the complexities of the digital era. Moreover, open universities should seize opportunities to leverage emerging technologies, such as artificial intelligence and augmented reality, to enhance educational experiences and further bridge the gap between traditional and online learning modalities.

In light of these considerations, a proposed pathway for the future entails a concerted effort to redefine educational quality metrics, embrace open educational practices, and pioneer new organizational models. By embracing these strategies and remaining steadfast in their commitment to educational equity and accessibility, open universities can consolidate their position as leaders in shaping the future of higher education.

References

1. Cunha M. N. Active learning students–A state of the art about STEM education. *Current Research in Language, Literature and Education*. 2022. Vol. 6. P. 94-99. DOI: 10.9734/bpi/crille/v6/16079D.
2. Cunha M. N., Chuchu T., Maziriri E. Threats, challenges, and opportunities for open universities and massive online open courses in the digital revolution. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*. 2020. Vol. 15. №. 12. P. 191-204. DOI: 10.3991/ijet.v15i12.13435.
3. Dahlstrom E., Brooks D. C., Bichsel J. The current ecosystem of Learning Management Systems in higher education: student, faculty, and IT perspectives. Research report. Louisville, CO: ECAR, September

2014. URL: <https://www.digitallernen.ch/wp-content/uploads/ers1414.pdf> (accessed date: 12.03.2024).

4. Kariapper R. Attendance system using RFID, IoT and Machine learning: A two factor verification approach. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 2021. Vol. 12. №. 3. P. 314-321.

5. Kassab M., DeFranco J., Laplante P.A systematic literature review on internet of things in education: Benefits and challenges. *Journal of Computer Assisted Learning*. 2020. Vol. 36. №.2. P. 115-127. DOI: 10.1111/jcal.12383.

6. Lang L., Pirani J.A. The Learning Management System evolution. CDS Spotlight Report. Research Bulletin. *EDUCAUSE*. 2014. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED564470> (accessed date: 12.03.2024)

7. Lestari I., Maksum A., Kustandi C. Mobile learning design models for State University of Jakarta, Indonesia. *International Journal of Interactive Mobile Technologies (IJIM)*. 2019. Vol. 13. № 09. P 152–171. DOI: 10.3991/ijim.v13i09.10987.

8. Nikolaev M. et al. Strategic company management in the digital business environment. *European Journal of Management Issues*. 2018. Vol. 26. №.3-4. P. 82-91. DOI: 10.15421/191809.

9. Nugroho I., Paramita N., Mengistie B. T., Krupskyi O. Higher education leadership and uncertainty during the COVID-19 pandemic. *Journal of Socioeconomics and Development*. 2021. Vol.4. №.1. P. 1-7. DOI: 10.31328/jсед.v4i1.2274.

10. Oakley B. A., Sejnowski T. J. What we learned from creating one of the world's most popular MOOCs. *NPJ Science of Learning*. 2019. Vol. 4. №.1. P. 7. DOI: 10.1038/s41539-019-0046-0.

11. Petrik D. Exploring the determinants of partner management in IoT platform ecosystems. *European Journal of Management Issues*. 2023. Vol. 31. №.2. P. 79-92. DOI: 10.15421/192307.

12. Rakić K. Internet of Things in education: Opportunities and challenges. *International Conference on Digital Transformation in Education and Artificial Intelligence Application*. Cham: Springer Nature Switzerland, 2023. P. 104-117. DOI: 10.1007/978-3-031-36833-2_8.

13. Sousa M., Cunha M. N., Rodrigues J. S.. Students' perception of TBL classroom: a case study for a Portuguese school of engineering. *Revista da CASHE – Instituto Superior de Engenharia do Porto*. 2022. URL:

<https://c026204.cdn.sapo.io/1/c026204/cld-file/1426522730/6d77c9965e17b15/3815e336583a85a8794452ba955aba5c/marianascimentocunha/2024/PERCEPTION%20TBL.pdf>

(accessed date: 12.03.2024).

14. Suartama I. K., Setyosari P., Sulthoni S., Ulfa S. Development of an Instructional Design Model for Mobile Blended Learning in higher education. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*. 2019. Vol. 14. №16. P. 4-22. DOI: 10.3991/ijet.v14i16.10633.

15. Tait A. Open universities: A technology for the 21st century. *Comunicação apresentada na 1ª Conferência Internacional de Investigação em Educação Aberta, a Distância e em Rede*. 2019. Vol. 27. P. 12-25.

16. Vivek R., Nanthagopan Y., Piriyaatharshan S., Krupskiy O. P. Teaching practices in the new normal: qualitative inquiry (Sri Lanka case). *Advanced Education*. 2023. Vol.11. №23. P. 170–189. DOI: 10.20535/2410-8286.290370.

W. Farrell,

PhD, FH-Professor,

Management Center Innsbruck, Austria

V. Taras,

PhD, Professor,

University of North Carolina at Greensboro, USA

THE IMPACT OF BIG 5 PERSONALITY TRAITS ON E-LEARNING USAGE IN A BUSINESS PROJECT SETTING

Introduction. Today's educational landscape, both in the corporate environment [1,2] and in higher education [3,4], has increasingly changed towards the integration of digital technologies, with the aim of improving the effectiveness of the educational offer. This use of technology to deliver learning content digitally has become known as e-learning (Brown et al., 2006). It has been found to be not only cost-effective but also a means to overcome boundaries associated with travel restrictions, high travel costs, and travel reduction associated with sustainable practices. Synchronous e-learning is when the lecturer or trainer is in the virtual space with the students together. Asynchronous e-learning, on the other hand, is completed by the student outside of the purview of their lecturer or trainer, and thus, it is often harder to control usage. Given the magnitude of this trend and its growing importance in the current situation, it is important to understand what influences learners in their decision to use (or not to use) e-learning systems [5].

There are many theories and models that try to explain exactly this.

Many, such as the technology acceptance model [6], attempt to understand what perceptions of the system lead to the behavioral intention to use a system. However, fewer studies attempt to understand if personal characteristics such as personality impact usage.

The “Big Five” personality traits, Extraversion, Conscientiousness, Openness, Neuroticism, and Agreeableness [7], constitute one of the most frequently utilized models in the study of personality. The Big 5 have been shown to impact learning gain [8] as well as satisfaction with asynchronous content (discussion groups, digital books, online assignments, surveys/polls, and media integration) in online courses [9]. Furthermore, Extraversion had a positive impact and Neuroticism a negative impact on students cyber-slacking during synchronous e-learning [10]. Still, there is a dearth of literature trying to understand actual usage. When corporations roll out asynchronous e-learning initiatives, these are outside of the classroom. There is no teacher monitoring usage, and usage is not tied to a grade. Accordingly, what leads to actually usage when outside of a classroom?

This study seeks to fill that gap by trying to understand to what extent the big five personality traits impact the usage of interactive asynchronous e-learning.

Methodology. This quantitative study sought to understand what leads to e-learning usage among an international cohort of participants involved in X-culture [11]. X-Culture is an IRB-approved international business consulting project offering hands-on experience in navigating cultural and time zone differences within Global Virtual Teams. Their task is to create a detailed international market expansion plan for a client, including in-depth industry and competitor analysis, identifying potential new markets, and formulating extensive marketing, pricing, and market entry strategies. Before working in teams, the participants have to pass a test showing that they understand the expectations, rules, and regulations associated with participating in the project. Seven e-learning modules were designed to cover the content covered in the readiness test. They were: (1) What is X-Culture and how does it work, (2) The human side part 1, (3) The human side part 2, (4) The technical side – overview, (5) The technical side – coordination, (6) The technical side – communication, and (7) The technical side – collaboration.

Sample. Participants were from 96 different countries. As seen in Table 1, a total of 2995 individuals participated in the project. Of those who participated, slightly more than 9% utilized the e-learning. About

52% of the respondents were male and 46% were female. About 81 percent of the participants were pursuing a Bachelor’s degree, with the remaining pursuing a Master’s.

Table 1

Participant Demographics

	Frequency	Percent
N	2995	
Used E-learning		
Yes	280	9.3
No	1947	65.0
Gender		
Male	1570	52.4
Female	1399	46.7
Educational Level		
Under Graduate	2436	81.3
Other	62	2.1
Masters	471	15.7
EMBA	26	0.9

Measures. Use was measured by asking students if they had used the system with answer options of yes or no. The question also included a screenshot of the e-learning system to ensure the participants clearly understood what the system in question was.

The Big 5 personality traits were measured with the Mini International Personality Item Pool [12]. According to Donnellan et al., this tool was developed especially for use with large-scale panel studies, where participants are confronted with a considerable amount of questions. These scales measure Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, Neuroticism, and Intellect / Imagination (traditionally Openness)

Analysis. This study utilized partial least-squared structural equation modeling (PLS-SEM). According to Hair et al. [13], PLS-SEM is optimal when the research aims to test a theoretical framework from a prediction standpoint.

Results. Prior to looking at the results of the structural equation model, quality criteria were considered. The Big 5 item showed issues with reliability and validity. Accordingly, items had to be removed. The remaining items, according to item numbers in Donnellan et al. [12], were Extraversion (#1, #6, #11, and #16), Agreeableness (#12 and #2), Conscientiousness (#13), Neuroticism (#4 and #14), and

Intellect/Imagination (#20). This led to composite reliability above 0.700 and Average Variance Extracted above 0.500. Discriminant validity was established via the heterotrait-monotrait ratio of correlations with the highest value of 0.442, well below the threshold value of 0.900 [13]. The variance explained by the R^2 was 0.007, indicating that the model explains 0.7% of the variance in usage.

As seen in Table 2, Extraversion positively influences usage, and Imagination (Openness) negatively influences usage, with both effects being statistically significant. Other personality traits (Agreeableness, Conscientiousness, and Neuroticism), along with age, gender, and education level, do not show a significant impact on usage within this sample. The negative $Q^2_{predict}$ value ($Q^2_{predict} = -0.000$) in the manifest variables prediction summary initially suggests that the model might not have predictive power. However, the positive predictive relevance ($Q^2_{predict} = 0.161$) in the latent variable prediction summary indicates that the model is capable of predicting the use to at least some extent.

Table 2

Structural Equation Results Showing the Implications of the Big 5 Personality Traits

	Original sample (O)	Sample mean (M)	SD	t	p
age -> Use	-0.001	-0.001	0.001	0.706	0.480
B5 Agreeableness -> Use	0.009	0.009	0.010	0.907	0.364
B5 Conscientiousness -> Use	-0.009	-0.009	0.007	1.272	0.203
B5 Extraversion -> Use	0.025	0.027	0.008	3.369	0.001
B5 Imagination -> Use	-0.015	-0.015	0.007	2.079	0.038
B5 Neuroticism -> Use	-0.012	-0.013	0.007	1.615	0.106
Gender -> Use	-0.008	-0.008	0.011	0.740	0.459
Education level -> Use	0.005	0.005	0.008	0.598	0.550

Discussion. This study explored the impact of the Big Five personality traits on using interactive asynchronous e-learning. The findings suggest that both Extraversion and Imagination (Openness) influence the student’s actual usage of the system.

The positive correlation between Extraversion and e-learning usage opposes findings from Kian Yeik and Poon [10] as extroverted

individuals were more likely to engage in online learning environments. This could be due to the interactive nature of asynchronous e-learning as well as the potential desire to begin their interaction with others in the X-culture project by understanding the project expectations.

On the other hand, the negative impact of Imagination (or Openness) on e-learning usage is somewhat counterintuitive. This finding diverges from traditional expectations where openness to experience is often associated with a propensity for embracing new technologies and learning modalities [9].

Accordingly, while these findings offer a first step in understanding what type of personalities are drawn to asynchronous e-learning, it still leaves a lot of questions open. This study's primary limitation lies in its explanatory power, with the model explaining only 0.7% of the variance in usage. This suggests that factors beyond the scope of this study may play a significant role in influencing e-learning usage. Future research should aim to understand these factors, potentially through qualitative research, and incorporate these variables into the analysis to provide a more comprehensive understanding of e-learning engagement.

Conclusion. The study's findings contribute to the expanding body of knowledge on e-learning by illuminating the roles that personality traits play in influencing the usage of asynchronous e-learning. This is especially important for managers and educators deploying asynchronous e-learning solutions. Specifically, the positive impact of Extraversion and the negative impact of Imagination (Openness) offer valuable insights for educators, instructional designers, and corporate trainers. These insights suggest a need for personalized e-learning experiences that address the personality profiles of learners. In conclusion, while the Big Five personality traits offer some insight into asynchronous e-learning usage, this study reveals the need for a multidimensional approach to studying e-learning usage.

Funding. This research was supported by a grant from Tiroler Wissenschaftsförderung (TWF).

References

1. ATD Research. 2023 State of the Industry. Association for Talent Development, 2023. URL: <https://www.td.org/state-of-the-industry/2023-state-of-the-industry> (accessed date: 12.03.2024).
2. Kimiloglu H., Ozturan M., Kutlu B. Perceptions about and attitude toward the usage of e-learning in corporate training. *Computers*

in Human Behavior. 2017. Vol. 72. P. 339–349.

3. Al-Fraihat D. et al. Evaluating E-learning systems success: An empirical study. *Computers in Human Behavior*. 2020. Vol. 102. P. 67–86.

4. Wallace A., Panteli N. Bringing relevance to eLearning – a gender perspective. *Studies in Higher Education*. 2018. Vol. 43, № 2. P. 292–304.

5. Paechter M., Maier B., Macher D. Students' expectations of, and experiences in e-learning: Their relation to learning achievements and course satisfaction. *Computers & Education*. 2010. Vol. 54, № 1. P. 222–229.

6. Davis F. Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology. *MIS Quarterly*. 1989. Vol. 13, № 3. P. 319–340.

7. John O., Naumann L. Paradigm shift to the integrative big five trait taxonomy: History, measurement, and conceptual issues. *Handbook of Personality: Theory and Research*, 3 Edn. 2008. P. 114–158.

8. Altanopoulou P., Tselios N. Big five personality traits and academic learning in Wiki-Mediated collaborative activities: Evidence from four case studies. *International Journal of Distance Education Technologies*. 2018. Vol. 16, № 3. P. 81–92.

9. Baruth O., Cohen A. Personality and satisfaction with online courses: The relation between the Big Five personality traits and satisfaction with online learning activities. *Educ Inf Technol*. 2023. Vol. 28, № 1. P. 879–904.

10. Kian Yeik K., Poon W.C. Students' cyberslacking behaviour in e-learning environments: the role of the Big Five personality traits and situational factors. *Journal of Applied Research in Higher Education*. 2022. № 2. P. 521-536.

11. Taras V. X-Culture. 2022. URL: <https://x-culture.org/vas-taras/> (accessed date: 12.03.2024).

12. Donnellan M.B. et al. The Mini-IPIP Scales: Tiny-yet-effective measures of the Big Five Factors of Personality. *Psychological Assessment*. 2006. Vol. 18, № 2. P. 192–203.

13. Hair J.F. et al. When to use and how to report the results of PLS-SEM. *EBR*. 2019. Vol. 31, № 1. P. 2–24.

M. Kuts,
Candidate of Pedagogical Science,
University of Vaasa, SIMHE Guiding, Finland

EDUCATION IN FINLAND AVAILABLE FOR EVERYONE FROM HIGH SCHOOL STUDENTS TO ADULTS IN WORKING LIFE

In Finland, the commitment to lifelong learning is deeply ingrained in the national ethos, which is extending far beyond the traditional school years. Adult education in Finland is not merely an option but a cornerstone of the country's educational philosophy. With a strong emphasis on equity, accessibility, and quality, Finland's adult education system caters to individuals of all ages and backgrounds, from high school graduates seeking further skills to adults in various stages of their careers looking to upskill or retrain. Whether it's through formal education institutions, vocational training programs, or informal learning opportunities, Finland's approach to adult education prioritizes empowering individuals to adapt, thrive, and contribute meaningfully to society in an ever-evolving world.

In Finland, the spectrum of adult education offerings is diverse and inclusive, with numerous options available at no cost. These initiatives extend beyond traditional academic pursuits to encompass a wide array of practical and specialized courses designed to meet the diverse needs of adult learners. For instance, there are programs tailored to boost motivation and personal development, providing individuals with the tools and techniques necessary to navigate life's challenges with confidence. Additionally, Finland's commitment to integration and social cohesion is reflected in programs catering to married foreign couples, offering language courses, cultural orientation, and support services to facilitate their transition into Finnish society. Moreover, for unemployed immigrants seeking to re-enter the workforce, there are comprehensive initiatives providing not only practical skills training but also guidance and support to navigate the job market effectively. Embracing the digital age, Finland also offers a wealth of online courses curated by top universities, enabling learners to access high-quality education from anywhere in the world, further democratizing learning opportunities and fostering a culture of lifelong learning among adults. Let us examine several of the most widely attended courses.

Change as a Motivator - Future working skills. In alignment with the overarching objectives of the Nova JOTPA project, the "Change as a

Motivator - Education Event" seeks to address contemporary challenges in the job market by enhancing competitiveness and facilitating career progression within respective sectors. Moreover, it endeavors to equip participants with the necessary upskilling required for emerging job opportunities, particularly in areas characterized by oversupply. Structured into three distinct modules, the course offers a comprehensive curriculum aimed at holistic professional development. The mandatory first module, Soft Skills (1 ECTS), serves as a foundational component, emphasizing the cultivation of essential interpersonal competencies crucial for workplace success. Following the completion of this module, students have the flexibility to choose between two elective modules: Customer Centricity and Brand (1 ECTS) or Digital Skills and Tools (1 ECTS), both designed to cater to evolving industry demands. Notably, participants have the option to complete all three modules, culminating in a total of three credits. Each module comprises two lessons supplemented by assessments, video materials, and independent tasks, collectively spanning 27 hours of instructional content. Furthermore, the course structure accommodates prior learning experiences, allowing individuals who have previously engaged in contact teaching for the Soft Skills module to seamlessly transition into the subsequent modules, provided they fulfill specific requirements. This adaptive approach underscores the course's commitment to personalized and accessible education, facilitating continuous professional development tailored to individual needs and aspirations.

The course aims to empower individuals with heightened self-awareness, a vital asset in today's competitive job market. By identifying and leveraging their unique soft skills, participants can significantly enhance their prospects of securing their ideal positions. Moving beyond self-discovery, the subsequent modules delve into practical strategies for personal branding and customer-centric approaches, equipping learners with the tools to articulate their values effectively. Furthermore, the digital skills component sheds light on the evolving landscape of technology in the workplace, emphasizing the importance of staying abreast of current digital trends for professional success.

Throughout the course, evaluation is based on participants' active engagement and completion of assigned tasks, with emphasis placed on application rather than conventional grading. Tasks encompass a range of formats, including worksheets, essays, and multiple-choice assessments, all aimed at reinforcing learning outcomes. While

deadlines ensure timely progression, participants are encouraged to explore additional resources beyond the course materials, enriching their understanding and skill acquisition.

SILTA. The "Employment Contact Bridge in Ostrobothnia" project is based on the strategies of the city of Vaasa and the region's municipalities. The objective is to reduce long-term unemployment in the area through self-guidance towards jobs and, if necessary, transitional work markets (worklife), while simultaneously improving the availability and matching of skilled labor. To enhance workforce availability, methods are needed to facilitate the employment of foreign students in the region and improve language learning, vocational education, and expedite employment. Re-entering the workforce or entering it for the first time is often challenging, as is the availability of jobs for partially disabled individuals. Methods include partnerships with educational institutions, national and international marketing of regional job opportunities, partnerships with private employment agencies, tailored job placement services, targeted marketing of job seekers to companies, and a one-stop service principle for both companies and job seekers. During the project, the employment ecosystem in Vaasa coordinates the activities of municipalities, welfare areas, educational organizations, development companies, and businesses to promote regional employment, skills, well-being, and entrepreneurship. The project is implemented through three work packages: 1) Strengthening the competence of the regional network and actors and increasing cooperation to facilitate employment and obtain skilled labor, as well as utilizing and further developing the groundwork done in the project. 2) Accelerating entry into or return to the workforce and reducing the mismatch between labor supply and demand. 3) Accelerating the employment of immigrants.

The "Silta-hankkeen maahanmuuttajien työllistämiseen tähtäävä kurssi" (Course aiming to employ immigrants in the Silta project) is a comprehensive program designed to facilitate the integration of immigrants into the workforce. Through a series of activities, the course focuses on strengthening participants' basic skills, enhancing their work capacity, and improving their Finnish language proficiency for professional settings. Additionally, the course addresses mental well-being, cultural immersion, and updates participants' job-seeking skills, while also introducing them to entrepreneurship. Practical elements such as visits to workplaces and training sessions complement the curriculum, providing hands-on experiences to support immigrants in

their journey towards employment and integration into Finnish society.

The Vaasa Spouse Programme for employers. The Vaasa Spouse Programme is an inclusive initiative dedicated to supporting international spouses residing in the Vaasa region, offering a holistic approach to social and professional integration. Developed in collaboration with key stakeholders including the University of Vaasa, the City of Vaasa, TE-services Ostrobothnia, and the ELY Centre, the programme is tailored to meet the diverse needs of spouses of full-time students and employees in local educational institutions and companies. Through a variety of activities and resources, the programme aims to facilitate a smooth transition for international spouses into their new community.

One of the central components of the programme is the Career Club, a two-month career development initiative designed to assist participants in building their professional networks and navigating the local job market. This programme offers invaluable resources such as CV and cover letter training, personal study and career guidance, and information on regional labor markets and recruitment fairs. Additionally, selected participants have the opportunity to collaborate with companies through the Career Club programme, enhancing their prospects for career advancement.

Complementing the Career Club are the Living in Vaasa and Working in Vaasa activities, which cater to different aspects of the international spouse experience. The Living in Vaasa activities focus on social inclusion and family networking, providing opportunities for participants to engage in trips, excursions, cultural events, and regular Coffee and Chat meetings. These activities are designed to foster a sense of community among participants and promote connections with local associations, organizations, and recreational opportunities.

On the other hand, the Working in Vaasa activities concentrate on professional networking and career development, offering insights into regional labour markets and recruitment opportunities. Participants receive guidance on crafting effective job applications and have access to personalized career advice through the SIMHE services. Furthermore, employers in the region are encouraged to support the programme as a means of attracting and retaining international talent, thus contributing to the diversity and vibrancy of the local workforce.

In summary, the Vaasa Spouse Programme serves as a valuable resource for international spouses seeking support in their journey to establish themselves socially and professionally in the Vaasa region.

Through its comprehensive range of activities and resources, the programme facilitates meaningful connections, fosters personal and professional growth, and enriches the overall experience of international spouses in their new home.

In conclusion, Finland's dedication to lifelong learning stands as a beacon of progress and inclusivity in the global educational landscape. By prioritizing equity, accessibility, and quality in adult education, Finland has created a robust framework that empowers individuals of all backgrounds to pursue personal and professional growth throughout their lives. Through innovative programs, collaborative initiatives, and a steadfast commitment to continuous improvement, Finland exemplifies the transformative power of education in fostering a society where everyone has the opportunity to thrive.

As we look towards the future, let us draw inspiration from Finland's holistic approach to adult education and embrace the values of lifelong learning in our own communities. By recognizing the inherent potential within each individual and providing the necessary support and resources, we can create a world where learning knows no bounds and where everyone has the opportunity to unlock their fullest potential. Together, let us continue to champion the cause of lifelong learning, ensuring that education remains a beacon of hope and opportunity for generations to come.

References

1. Vaasa.fi. (n.d.). Silta - työllisyyden yhdyssilta Pohjanmaa (BRO) / Sysselsättnings kontakbro i Österbotten. URL: <https://www.vaasa.fi/hankkeet/silta-tyollisyyden-yhdyssilta-pohjanmaa-bro-sysselsattningens-kontaktbro-i-osterbotten/> (accessed date: 08.04.2024).
2. University of Vaasa. (n.d.). Vaasa Spouse Programme. URL: <https://www.uwasa.fi/en/vaasa-spouse-programme> (accessed date: 08.04.2024).
3. Opistopalvelut.fi. (n.d.). Course: Vaasa Spouse Programme. URL: <https://uusi.opistopalvelut.fi/vaasa/fi/course/66371/> (accessed date: 08.04.2024).
4. Vaasa.fi. (n.d.). Change as a Motivator - Education Event. URL: <https://www.vaasa.fi/en/events/change-as-a-motivator-education-event/> (accessed date: 08.04.2024).

*L. Stafeyeva,
Y. Bogodistov,
PhD, Professor,
Management Center Innsbruck (MCI: The Entrepreneurial School),
Austria*

BLOCKCHAIN-POWERED MICRO-CREDENTIALS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: PROSPECT MANIPULATION

Micro-credentials, serving as concise records of learning achievements, play an important role in promoting lifelong education and signify a forward-looking approach to learning within Higher Education Institutions (HEIs), mirroring the ongoing digital transformation in the educational landscape [5]. Despite their potential benefits, similar to any other digitalisation project, the integration of micro-credentials poses several challenges, including the need for standardisation and the associated high costs [3]. For instance, the authentication process for paper-based micro-credentials is often challenging and error-prone, necessitating significant manual input from administrative staff, which can result in authentication delays [13]. Moreover, ensuring the security and integrity of paper documents against falsification requires implementing sophisticated measures such as holograms, watermarked paper, or secure ink, thereby entailing high costs and a protracted issuing process [8]. These challenges have encouraged the exploration of innovative technologies for managing and disseminating micro-credentials, with blockchain technology emerging as a promising solution to revolutionise the educational credentialing system [10].

Blockchain stands as a decentralized and distributed ledger technology, ensuring secure and transparent data management [12]. Through the distribution of data across a network of nodes, blockchain establishes a decentralised and robust system that enhances information security while mitigating the risk of a single point of failure [12, 15]. Notably, any data recorded on the blockchain ledger cannot be tampered with or altered without the consensus of the majority of the underlying blockchain networks [6]. Moreover, all data transactions conducted on the blockchain are visible to all authorised participants, which ensures transparency and offers a secure, tamper-proof environment [11] for managing educational credentials and protecting documents from manipulation and loss. Institutions like MIT and the

University of Nicosia leverage blockchain for functions such as fee management and certificate verification [7], yet its adoption across HEIs remains limited due to challenges like scalability, standardisation, and social acceptance [4].

For instance, resistance to the adoption of this new technology can cause potential delays and the need for more intensive change management [4, 2]. Yet, this resistance may emerge from the perceptions of those participating in the decision-making process [14]. They may be apprehensive about potential losses, a phenomenon commonly observed in Prospect Theory, where the fear of loss often outweighs the anticipation of gain [9]. This psychological bias can intensify the perceived risks associated with implementing the new technology, increasing resistance levels. The shift towards an information technology centred education system, particularly amidst the COVID-19 epidemic, underscores the urgency for policymakers to address such resistance effectively [17].

Overcoming resistance to change can be influenced by framing decision options, as Prospect Theory suggests [16]; framing initiatives like blockchain-powered micro-credentials as either “*risky*” or “*promising*” can significantly change educational institutions’ willingness to embrace digital transformation. Consequently, addressing these concerns and effectively managing expectations becomes crucial in overcoming resistance and ensuring the successful integration of the technology.

At the moment, there is a lack of research on the perspectives of stakeholders within HEIs regarding the societal and indirect costs of implementing this technology. This gap highlights a critical need to explore the diverse perceptions of indirect costs that impact the process of implementing and adopting this technology. Understanding these factors is essential to identify and address potential obstacles that may interrupt the successful and efficient utilisation of BMC in educational settings. This includes a thorough analysis of the costs associated [3] with implementing and maintaining blockchain systems in educational settings. Detailed investigation of required costs is necessary to understand not only the initial investment and setup costs but also the ongoing operational expenses, including the indirect costs that can significantly impact the long-term sustainability of these systems.

However, as argued above, prospects may change the perception of social and indirect costs related to blockchain-powered micro-credentials. Each HEI when confronted with a decision concerning the

implementation may see a new way to micro-credentials processing as a *risky* or as a *promising* endeavour. This prospect may come not from the technology self but from the information accompanying the solution. For instance, negative news about cryptocurrencies may change the perception of blockchain as an underlying technology and, thus, negatively impact HEI decision-makers regarding technology selection [1]. The opposite might be the case for positive information – decision-makers may ignore some important information or pay attention to less relevant costs related to the blockchain-powered micro-credentials system implementation. Further research is urgently needed to elucidate the real and perceived advantages and disadvantages related to the implementation of such micro-credential systems at HEIs.

References

1. Albayati H., Kim S.K., Rho J.J. Accepting financial transactions using blockchain technology and cryptocurrency: A customer perspective approach. *Technology in Society*. 2020. Vol. 62. P. 101320. DOI: 10.1016/j.techsoc.2020.101320.
2. Barnes S.-A., Brown A., Warhurst C. Education as the underpinning system: understanding the propensity for learning across the lifetime. *Government Office for Science*. London: Foresight, Government Office for Science, 2016. URL: <https://wrap.warwick.ac.uk/87614/> (accessed date: 11.12.2023).
3. Bogodistov Y., Ostern N.K. Digitization at any cost? Willingness to trade efficiency for organizational, human, and relational costs. *AMCIS*. 2019. P. 1-10. URL: https://web.archive.org/web/20200710064548id_/https://aisel.aisnet.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1124&context=amcis2019 (accessed date: 11.12.2023).
4. Capece G., Levaldi Ghiron N., Pasquale F. Blockchain technology: redefining trust for digital certificates. *Sustainability*, 2020. Vol. 12, № 21. P. 8952. DOI: 10.3390/su12218952.
5. Council of the European Union. Council Recommendation of 16 June 2022 on a European Approach to Micro-Credentials for Lifelong Learning and Employability. *European Commission*. 2022. 1-34 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022H0627%2802%29> (accessed date: 11.12.2023).
6. De Filippi P., Lavayssière X. Blockchain technology: toward a decentralized governance of digital platforms? *The Great Awakening /*

ed. Books P. Punctum Books, 2020. P. 185–222. URL: https://confoederatio.noblogs.org/files/2019/05/Blockchain-technology- -toward-a-decentral-De-Filippi-Primavera_Lavayssiere-Xavier.pdf (accessed date: 11.12.2023).

7. Fedorova E.P., Skobleva E.I. Application of blockchain technology in higher education. *European Journal of Contemporary Education*. 2020. Vol. 9. №. 3. P. 552-571. URL: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1272331.pdf> (accessed date: 11.12.2023).

8. Fischer T., Oppl S., Stabauer M. Micro-Credential development: tools, methods and concepts supporting the European approach. *Wirtschaftsinformatik*. 2022 Proceedings. 1. URL: https://aisel.aisnet.org/wi2022/digital_education/digital_education/1/ (accessed date: 11.12.2023).

9. Kahneman D., Tversky A. Prospect Theory: an analysis of decision under risk. *Econometrica*. 1979. Vol. 47, № 2. P. 263–291. URL: https://web.williams.edu/Mathematics/sjmillier/public_html/341Fa09/studentHW/surveys/KahnemanTversky_ProspectTheory.pdf (accessed date: 11.12.2023).

10. Kishore S. et al. Blockchain-based micro-credentials: Design, implementation, evaluation and adoption. *Hawaii International Conference on System Sciences*. – *Hawaii International Conference on System Sciences*, 2021. DOI: 10.24251/hicss.2021.821.

11. McGreal R. Blockchain and micro-credentials in education. *International Journal of E-Learning & Distance Education*. 2023. Vol. 38. №. 1. P. n1. URL: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1409239.pdf> (accessed date: 11.12.2023).

12. Pereira J., Tavalaei M.M., Ozalp H. Blockchain-based platforms: Decentralized infrastructures and its boundary conditions. *Technol. Forecast. Soc. Change*. 2019. Vol. 146. P. 94–102. DOI: 10.1016/j.techfore.2019.04.030.

13. Resei C., Friedl C., Staubitz T. Micro-Credentials in EU and Global. openhpi-public.s3.openhpicloud.de, 2019. URL: https://openhpi-public.s3.openhpicloud.de/pages/research/27kLG703NBaxDgjuaNjOWe/Corship-R1.1c_micro-credentials.pdf (accessed date: 11.12.2023).

14. Schwaiger A., Bogodistov Y., Beimborn D. Seeing the forest for the trees: how abstract thinking fosters digitalization. *Academy of*

Management Annual Meeting Proceedings. Academy of Management, 2023. Vol. 2023. P. 13995.

DOI: 10.5465/AMPROC.2023.13995abstract.

15. Subramanian H. Decentralized blockchain-based electronic marketplaces. *Communications of the ACM*. 2017. Vol. 61. № 1. P. 78–84. DOI: 10.1145/3158333.

16. Tversky A., Kahneman D. Advances in prospect theory: Cumulative representation of uncertainty. *Journal of Risk and uncertainty*. 1992. Vol. 5, № 4. P. 297–323. DOI: 10.1007/BF00122574.

17. Vivek R. et al. Teaching practices in the new normal: qualitative inquiry (sri lanka case). *Advanced education*. 2023. Vol. 23. P. 170-189. DOI: 10.20535/2410-8286.290370.

G.Z. qizi Yuzbashiyeva,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Economy Institute of Azerbaijan Ministry of Science and Education,
Azerbaijan*

S.H. qizi Abasova,

*PhD, Associate Professor,
Economy Institute of Azerbaijan Ministry of Science and Education,
Azerbaijan*

I.H. oğlu Yuzbashiyeu,

*PhD,
SOCAR Trading SA, Azerbaijan*

HIGHER EDUCATION IN TURKISH LANGUAGES' COUNTRIES: A COMPARATIVE ANALYSIS

Turkish languages' countries include Turkey, Azerbaijan, Kazakhstan and Central Asian republics, with exception of Tajikistan. Innovative transformations in training, education, and the creation of masterpieces of world literature have centuries of experience in shaping thinking and behavior. After the collapse of USSR, the Turkish languages' countries - Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan and Turkmenistan began to once again expand their ties with Turkey, not only in the economy, but also in education. Let's consider the socio-economic potential of Turkish languages' countries in 2022 (see Table 1).

As can be seen from Table 1, the innovation index and global

knowledge index are highest in Turkey. According to the innovation index, Uzbekistan is in second place, and Kazakhstan is in third place. But according to the global knowledge index, Kazakhstan is in second place, and Uzbekistan is in third. As the data in Table 1. shows, Azerbaijan still has low indicators.

Table 1

Innovation Index and Global Knowledge Index in 2022 [4]

	Innovation Index		Global Knowledge Index	
	Index	Place	Index	Place
Azerbaijan	21.4	93	42.05	94
Kazakhstan	24.7	83	45.589	74
Kyrgyzstan	21.1	94	44.07	84
Turkmenistan	-	-	-	-
Uzbekistan	25.3	82	44.75	78
Turkey	38.1	37	70	56

Qualitative transformations in the economy cannot be imagined without the educational process. The educational process is divided into 3 levels: pre-university education, technical education only in college and higher education. Let’s compare data for Turkish languages’ countries for 2023 (Table 2.).

Table 2

Index of quality indicators for education in Turkish languages’ countries for 2023 [6]

	Pre-university education	Technical education in college	High education
Azerbaijan	66.75	56.98	32.70
Kazakhstan	70.72	42.89	44.67
Kyrgyzstan	76.88	50.26	47.46
Uzbekistan	77.44	48.77	39.92
Turkey	66.75	56.98	32.77

As can be seen from Table 2, all 3 levels of the education index in Turkey and Azerbaijan are identical. Uzbekistan has the highest index of pre-university education, and Kyrgyzstan has the highest index of higher education.

Table 3

Place of qualitative indicators on economics, research, and use of ICT in Turkish languages' countries for 2023 [6]

	Economics	R&D, innovation	ICT
Azerbaijan	61	40	64
Kazakhstan	62	103	62
Kyrgyzstan	96	96	90
Uzbekistan	71	91	82
Turkey	61	40	64

As can be seen from Table 3, in 2023, the place of quality indicators in economics, R&D and the use of ICT is the same and better for both Turkey and Azerbaijan. If Kazakhstan ranks 62nd in economic stability after Turkey and Azerbaijan, then in terms of research and development it ranks 103rd. And Uzbekistan ranks average in research and development, and ranks second to last among Turkish languages' countries in the use of ICT.

In recent years, investment in education has become an important factor in economic growth [3]. Investment performance impacts education, including higher education. Let's look at public sector expenditures on education in Turkish languages' countries (Table 4).

As Table 4. shows, all former USSR republics are spending more and more money on higher education, both in the total budget and in GDP. Thus, in Azerbaijan, public sector expenditures on education (% of total government expenditures) increased to 13.0% in 2022. Among the Turkish languages' countries in 2022, Uzbekistan allocated the most subsidies from the budget to higher education. In Kazakhstan, government spending on education increased in 2015 from 12.19% to 20.35% in 2021.

Government spending in relation to GDP is high in Kyrgyzstan and Uzbekistan for 2015-2022. There is an increase in this indicator in Kazakhstan (from 2.79% in 2015 to 4.21% in 2022) and in Kyrgyzstan (from 5.99% in 2015 to 7.96% in 2022).

In Turkey, there is a decrease in budget expenditures by 3.04%. Unlike the former Soviet republics, in Turkey, higher education has funding from 3 sources: from the students themselves who study at private universities, from the budget and from the VAGF (a historical

Islamic social fund that subsidizes not only education, in particular higher education, but also healthcare and social projects). In this regard, a decrease in share of education expenditures from the budget does not worsen the financing of higher education.

Table 4

Public sector expenditures on education and government expenditures on education by Turkish languages' countries for 2015-2022 [4]

	Public sector expenditures on education, total % of government expenditures			Government spending on education, total % of GDP		
	2015	2020	2022	2015	2020	2022
Azerbaijan	8.27	9.80	13.00	2.95	4.33	2.91
Kazakhstan	12.19	18.60	-	2.79	4.45	4.21
Kyrgyzstan	15.72	20.69	-	5.99	6.09	7.96
Turkmenistan	-	28.0	-	-	3.78	-
Uzbekistan	24.52	21.85	21.9	5.49	4.95	5.28
Turkey	11.85	9.31	8.81*	4.32	4.01	2.85*

Note: *2021

It is important to note that it is possible to increase spending on education, but these expenses will not be effective without changing its organizational component. For example, in Azerbaijan there is an increase in government spending on education, but so far the effectiveness is low. According to European standards, education costs should be no lower than 5-7% of GDP. Only Kyrgyzstan (6.22%) and Uzbekistan (5.28%) have better indicators.

Universities of Kazakhstan and Kyrgyzstan participate in Tempus EDUCA project “Modernization and development of educational programs in pedagogy and educational management in the countries of Central Asia” which pay attention to the development of education [1].

The 2024 QS World University Rankings included 12 Kazakhstani universities. As you know, many countries, in order to increase the competitiveness of their country, since one of the problems is the lack of competent specialists.

In former USSR countries have been observed the existing low level of relationship between the education system and the labor market (Azerbaijan, Turkmenistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan), the

low level of integration of scientific, innovative and educational activities. There are practically no structural changes in the personnel training system and at the level of interaction with the state, with the employer, reduce the level of competitiveness of the country.

Table 5

SWOT analysis of Turkish languages' countries in sphere of higher education [4-5]

Strengths	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> ➤ There is a concentration of the market and higher education as an export service; quality of professional freedom, student-faculty ratio in higher education, academic freedom and financial openness in Turkey; ➤ Among the Turkish languages' countries, the population with higher education is the highest in Kazakhstan (70.68%) and in Kyrgyzstan (46.45% in 2020). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ The low level of R&D spending also affects the level of competitiveness of country (Azerbaijan, Turkmenistan); ➤ Turkey has a large coverage of workers with incomplete secondary education.
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> ➤ The increase in labor qualifications is more noticeable in Uzbekistan (from 26.85% in 2010 to 66.41% in 2020), Kazakhstan (from 13.06% in 2010 to 28.69% in 2020); in Azerbaijan (from 8.87% in 2010 to 14.03% in 2020). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Higher education and technical college education in Kazakhstan and Kyrgyzstan is mainly conducted in Russian; ➤ In the field of ICT, Turkmenistan lags behind other countries.

In Azerbaijan, they are financed by the state and have a low percentage of GDP, although there are potential opportunities, which contributes to rising inflation, significant costs for food products, and low levels of labor productivity.

Azerbaijan State University of Economics (UNEC) in 2023 was included in the ranking for the first time, which included 1,403 universities from 95 countries. UNEC became the 1st university in Azerbaijan, 327th in Asia and 1051-1100 in the world. (QS Sustainability Ranking 2024).

Currently, the higher education system of Uzbekistan consists of 65 educational institutions, including 19 universities, 38 institutes that

train bachelors and masters; as well as a scientific academy, 7 branches of foreign universities. In terms of the level of development of human capital, Uzbekistan took 35th place, and in terms of the level of development of the education system, the overall second place among 141 countries of the world.

Today, the training of highly qualified personnel for sectors of the economy and social sphere in Uzbekistan is carried out in 6 areas of knowledge: humanitarian sphere; social sphere, economics and law; production and technical sphere; agriculture and water management; health and social welfare; service sector [3].

Since 2002, a grant system for financing scientific research has been introduced instead of basic funding, which has made it possible to ensure a selective approach to the selection of funded projects and improve their effectiveness.

To further integrate education, science and production in Uzbekistan, a scientific and technological park for research and development work has been organized in Tashkent.

To achieve qualitative changes, it is necessary to carry out real measures to improve the current situation:

- Education should be a priority in all Turkish languages' countries;
- The economic growth and development of the country depends on investments in higher education;
- It is necessary to create a single portal for the integration of scientific, technical, innovation and educational activities between Turkish languages' countries;
- Develop cooperation between universities in the educational process, also in research using ICT;
- It is necessary to raise the existing low level of relationship between the education system and the labor market, which is inherent in all countries;
- It is necessary to form a structure of interaction between states in the field of personnel training and their further employment.

References

1. Results of the fourth competition of the Tempus IV program. National Tempus. 2011. URL: <https://www.tempus.org.ua/en/tempus/proekty-tempus-v-ukraini-2000-2008/484-pershi-rezultati-4-go-konkursu-programi-tempus-iv.html> (accessed date: 10.04.2024).

2. Yuzbashiyeva G.Z., Abasova S.H., Yuzbashiyev I.H. Innovative factors' influencing to Azerbaijan national economy transformation. *International Journal of Applied Engineering and Technology*. 2023. Vol. 5. No 4. P.217-227.

3. Usmonov B. Development and Establishment Educational and Research Pillars of the Higher Education Institution. *Society, Integration, Education: Proceedings of the International Scientific Conference / Rezekne Academy of Technologies*, 2015. P. 432-442. DOI: 10.17770/sie2015vol1.330.

4. Government expenditure on education. *The World Bank*. 2023. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS?view=chart> (accessed date: 10.04.2024).

5. Business and economic data for 200 countries. *The World Bank*. 2023. URL: <https://www.theglobaleconomy.com/> (accessed date: 10.04.2024).

6. List of available indicators. *The GlobalEconomy*. 2023. URL: https://www.theglobaleconomy.com/indicators_list.php (accessed date: 10.04.2024).

7. GDP per capita, PPP - Country rankings. *The GlobalEconomy*. 2023. URL: <https://www.knowledge4all.com/country-profile?CountryId=1007> (accessed date: 10.04.2024).

S. Halazdra

Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

DES MOYENS INNOVANTS POUR ENSEIGNER LE FRANÇAIS LANGUE ETRANGERE

Les systèmes de formation changent toujours en démarche des changements dans le monde entier pour répondre aux problèmes actuels. C'est la nécessité d'adapter l'éducation aux sociétés d'aujourd'hui qui peut faire bouger la situation avec l'enseignement.

On affirme que le monde d'apprentissage est un monde fragile et retardataire, même rétrograde. Il ne faut pas oublier que le monde change et bouge sans cesse, il est en constante d'évolution et de mobilité. Et dans ce cas il faut savoir répondre aux nouveaux défis et s'adapter à l'obsolescence accélérée de nos connaissances. Autrement dire, sous la pression des événements de la société et de nouvelles

technologies de l'information et de la communication l'enseignant doit s'évoluer. Françoise Gérard et Françoise Dax-Boyer soulignent que le métier d'enseignant et de formateur n'a cessé d'évoluer face à des contextes différents, des situations parfois imprévues, souvent difficiles [3].

Evidemment étudier une langue comme un système linguistique est toujours intellectuellement enrichissant. Mais à la fois apprendre à parler, à connaître et à comprendre d'autres personnes, un autre peuple, à interagir dans une autre culture, en d'autres termes, à maîtriser les compétences de communication c'est un travail incroyable.

Il y a longtemps qu'on entend le mot l'innovation qui est devenu magique avec son aura de mystère. Mais il faut approfondir et comprendre bien sa définition au cadre de l'enseignement. Par exemple, Anne de Blignières-Légeraud donne la sienne assez précise: l'innovation en formation est une «production, assimilation ou exploitation de produits ou de pratiques de formation, dans un processus pluridimensionnel entre partenaires qui constituent des améliorations ou des réponses/solutions réussies – tout en dépassant la pratique usuelle – aux problèmes/besoins spécifiques dans leur contexte (à la fois spatial et temporel) et qui sont susceptibles d'être transférées dans d'autres contextes» [3].

Il est à noter que les chercheurs en didactique des langues et leurs collègues qui enseignent les langues étrangères ont des perceptions différentes de l'innovation, en particulier de l'innovation numérique. Par ailleurs, le développement intensif des technologies innovantes dans le monde de l'éducation exige leur mise en œuvre constante et active dans la pratique quotidienne de l'enseignement [4].

En fait, Jacques Tardif affirme qu'il est impossible d'imaginer un cours de français sans utiliser tous les outils technologiques qui deviennent de plus en plus complexes mais efficaces pour pouvoir mettre en œuvre de bonnes pratiques pédagogiques. Cependant, un bon enseignement nécessite de bonnes compétences techniques, mais surtout une formation adéquate pour combiner l'enseignement des langues et la technologie [2].

Pour être fonctionnelles et donner de bons résultats, les activités pédagogiques doivent être diversifiées et, surtout, tenir compte du public auquel elles s'adressent. Il est clair que si l'on enseigne toujours avec la même approche, l'attention des élèves sera affaiblie, elle diminue.

Et au contraire, si la technologie est utilisée correctement, elle peut stimuler l'attention des élèves et accroître absolument leur motivation à apprendre. Cependant, pour les utiliser, il faut connaître les stratégies didactiques pour un enseignement de qualité et, surtout, être toujours à l'avant-garde, étant donné le développement continu des outils technologiques et des approches didactiques.

Selon F. Debyser il faut adapter aux besoins et aux situations nouvelles et cette adaptation est à l'origine de la rénovation tant didactique que méthodologique [1].

Il est évident qu'un bon enseignant doit être capable de choisir ce dont il a besoin et de créer des matériels qui visent toujours à améliorer les compétences linguistiques des étudiants. Et grâce à l'Internet, ça est devenu possible. Dans ce cas, la possibilité de naviguer sur des sites contenant des documents authentiques en français permet aux enseignants de trouver du matériel introuvable dans les manuels [4].

Pendant l'apprentissage du français l'enseignant peut utiliser l'intelligence artificielle, de différentes applications tant que faire l'utiliser les étudiants en contrôlant ce processus. C'est-à-dire, dans les moments de recherche sur Internet les apprenants devraient être guidés par leurs professeurs qui devraient leur enseigner à utiliser des sites Internet officiels de manière qu'ils puissent se confronter avec une langue correcte et une vertu académique [5].

Selon F. Debyser le renouvellement méthodologique doit consister à:

a) Passer d'une « pédagogie de l'enseignement et de la direction » à une pédagogie basée sur le modèle constructiviste: construire des connaissances sur la base des connaissances déjà acquises par l'étudiant. Dans ce modèle, l'enseignant se considère comme un médiateur, libre d'intervenir.

b) Rendre l'enseignement plus créatif et plus flexible : intégrer la réalité authentique de la langue étrangère (utilisation régulière de documents authentiques); individualiser le processus ou rendre l'apprenant autonome afin qu'il puisse acquérir des compétences qui l'aideront à apprendre à apprendre dans la vie.

c) Faire des manuels et des méthodologies de véritables « bâtisseurs de ponts », moins lourds, servant de contact direct avec la matière et la production linguistique. [1].

Ainsi, à une époque où les technologies de l'information et de la communication se développent à un rythme toujours plus rapide, l'innovation dans l'éducation couvre un large éventail d'aspects, des

plus évidents, tels que les méthodes et les technologies, aux plus complexes, tels que les valeurs sociales et l'éthique de l'éducation [3].

En résumé, la méthodologie issue de l'innovation pédagogique permet une acquisition efficace des langues par des moyens plus motivants, plus inclusifs, qui prennent en compte les besoins réels des apprenants, leur motivation et la création de situations favorables dans lesquelles ils peuvent travailler et s'évaluer.

Bien sûr, il faut toujours garder une certaine distance et avoir la sagesse de ne pas confondre la mode avec un véritable désir d'apprendre à penser différemment un monde qui change et évolue sans cesse.

Références

1. Debyser F. La mort du manuel et le déclin de l'illusion méthodologique. *Le français dans le monde*. 1973. No 100. URL: <https://www.celat.net/post/la-p%C3%A9dagogie-du-fran%C3%A7ais-langue-%C3%A9trang%C3%A8re-innovation-p%C3%A9dagogique-et-m%C3%A9thologique> (accessed date: 09.03.24).

2. Favata G. Les technologies en aide aux professeurs de langues étrangères : enseigner le français à l'ère de l'Internet. URL: https://www.researchgate.net/publication/337317911_Les_technologies_en_aide_aux_professeurs_de_langues_etrangeres_enseigner_le_francais_a_l_ere_de_l'Internet (accessed date: 09.03.24).

3. Françoise G., Françoise D.-B. Pratiques innovantes en formation et enjeux pour la professionnalisation des acteurs. Luxembourg : Office des publications officielles des Communautés européennes, 2005. URL: <http://bookshop.europa.eu/fr/pratiques-innovantes-en-formation-et-enjeux-pour-la-professionnalisation-des-acteurs-pbTI7205176/> (accessed date: 09.03.24).

4. Jean Martin Mvogo Onana. La pédagogie du français langue étrangère: Innovation pédagogique et méthodologie. 2020. URL : <https://www.celat.net/post/la-p%C3%A9dagogie-du-fran%C3%A7ais-langue-%C3%A9trang%C3%A8re-innovation-p%C3%A9dagogique-et-m%C3%A9thologique> (accessed date: 09.03.24).

5. Méthodologie de l'enseignement-apprentissage des langues Innover: pourquoi et comment? *Revue internationale Méthodal*. 2017. No 1. URL: <https://methodal.net/De-l-innovation-en-didactique-du-francais-langue-etrangere> (accessed date: 09.03.24).

THE ROLE OF PARENTS IN THE DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH AUTISM

Autism spectrum disorder (ASD), as it is commonly known, usually occurs in the first three years of life [1] and is a lifelong neurodevelopmental disorder [2]. Autism is a disorder that affects language, communication, socialization and many other areas, making communication difficult or hindering communication.

The term autism was first used by the Swiss child psychiatrist Eugen Bleuler. Bleuler describes autistic people as schizophrenic patients who isolate themselves from the outside world. Then in 1943, American child psychiatrist Leo Kanner discovered autism.

Autism spectrum disorder in the 1980s; It was recognized that it is a genetic, organic and neurobiological disease [4].

It should be also note that there is still not enough scientific information about the prevalence of autistic disorder. Some of the following cases have been reported in people with autism:

- Interest in people and success in friendship with peers, indifference in sharing, lack of empathy, pain and sadness, etc.
- They may find it difficult to share their feelings.
- As a communication feature, people with autism either cannot speak or do not speak at all.
- They cannot learn or learn late.
- They cannot understand. They react to sounds very differently.
- They do not like to be touched and hugged, avoid interaction with the environment and are sensitive.
- When trying to recognize a new object, they usually try to discover it by smelling, licking and touching.
- People with autism rarely lie. They are good at paying attention to details and critical details, not everything. People with autism have amazing photographic memories and have excellent memory records. Autistic people are normal or present in autistic individuals who may be gifted but have mental retardation. Autistic individuals and mental retardation Living individuals are completely different from each other. Because he is autistic Some individuals can be math geniuses and many of them can be musical and talented. They are successful in the

field of painting.

Families play a major role in children's development. All children are raised by their parents from the moment they open their eyes to life. For this reason, the family is of great importance in the development of children, especially the development of autistic children. It is important to emphasize that families should know the characteristics of their autistic child very well. Children should not be expected to do more than they can handle. So, if a child can make up 1-2 words and speak, how believable is it to ask him to read and write? Therefore, learning readiness, communication and self-care skills should be inculcated first in order to meet your expectations of your children.

Initially, after mothers and fathers accept their children's situation, the next step should be to prepare their child for training. Having the child ready for the training will help both the trainer and the child benefit from the training.

Being away from home creates excitement in children with autism. Therefore, training sessions should be short and gradually extended.

Parents should decide together with the trainer what the child likes and what activities he can participate in.

Some of the highlights of teaching skills are:

- Training time - Choose the most appropriate time when starting to learn the skill, and apply it at least 2-3 times a day for 3-5 minutes;

- Environment - When teaching the skill, choose a place suitable for the skill; for example, make your child brush his teeth in the bathroom, etc.

- Consistency - It is important to ensure that the environment does not change so that your child always learns skills that he can do in the same place and at the same time with you.

- Priorities - Self-care skills (toilet, eating, etc.) habits that are more frequently encountered in daily life should be prioritized.

- Suitability- You should pay attention to the skills to be taught according to the age and characteristics of your child.

- Rewarding- Moms and dads should reward them as they master the skills taught. For example: verbal reward can be considered effective as long as it does not allow repetition (well done, very nice, great, what a great job you did, etc.).

These and other knowledge and skills will certainly lead to the development of the child's social skills.

References

1. Bailey A.J., Rutter M.L. Autism. *Science progress*. 1991. Vol. 75. P. 389–402.
2. Dawson G., Estes A., Munson J., Schellenberg G., Bernier R., Abbott R. Quantitative assessment of autism symptom related traits in probands and parents: Broader phenotype autism symptom scale. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2007. No 37(3). P. 523–536.
3. Kanner L. Erken çocukluk otizmi. *The Journal of Pediatrics*. 1944. Vol. 25. P. 211–217.
4. Diken H.İ. Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2013. 160 p.

С.М. Амеліна,

*доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування
України, м. Київ, Україна*

ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З ГЕРМАНІСТИКИ В УНІВЕРСИТЕТАХ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Входження України в світовий освітній простір обумовлює необхідність високого рівня володіння фахівцями, як мінімум, однією іноземною мовою. Якість іншомовної підготовки тих, хто здійснюватиме професійну діяльність у співпраці з представниками різних країн у сферах бізнесу, технологій, науки, великою мірою залежить від вчителів і викладачів іноземних мов.

Оскільки Федеративна Республіка Німеччина є наймогутнішою країною у Євросоюзі, а її економіка – найпотужнішою, то питання вивчення німецької мови стає актуальним для широкого кола фахівців різних спеціальностей. Водночас підґрунтям їхнього ефективного співробітництва з німецькомовними партнерами має бути володіння німецькою мовою, а це, своєю чергою, актуалізує необхідність поліпшення підготовки германістів. При цьому доцільним є врахування зарубіжного досвіду, зокрема, університетів Сполучених Штатів Америки.

Зміст програм підготовки германістів у американських університетах можна розділити на три блоки: лінгвістичний,

культурологічний і методичний.

Серед дисциплін лінгвістичного блока основну частину займає вивчення німецької мови. Її базовий рівень передбачає вступний курс німецької мови в контексті німецької культури з практичним відпрацюванням базових мовленнєвих навичок. Середній рівень є продовженням курсу вивчення німецької мови, який включає такі аспекти: граматику, вибрані твори для читання, подальша практика в усній і письмовій комунікації. Структурна побудова і змістове наповнення обох курсів орієнтовані на міжнародні вимоги.

Додатково до практичного курсу німецької мови студентам пропонується курс граматики, який сприяє розвитку навичок письма з використанням різних сучасних та історичних матеріалів.

Для вдосконалення набутих мовленнєвих навичок призначений окремий курс мовлення з німецької мови, який деталізується у різних темах. Наприклад, однією з тем, які розглядаються у межах цієї дисципліни в Університеті Айови (University of Iowa), є «Місто у сучасній Європі». Перевагою такого заглиблення у зазначену тему є те, що інтенсивна розмовна практика і практика аудіювання німецькою мовою відбувається з акцентом на одному із великих німецькомовних міст.

Зважаючи на те, що для кваліфікованих германістів, крім володіння німецькою мовою на високому рівні, необхідним є також знання міжкультурних особливостей представників іншої культури, до програми їхньої підготовки включається курс «Німецькі теми англійською мовою». У різних університетах і на різних факультетах теми варіюються. Так, при вивченні теми «Фемінізм» можуть розглядатись автори, жанр або період дослідження, жінки-письменниці її творчість, кіно, сучасна теорія феміністичного руху. Тема «Голокост» передбачає ознайомлення з походженням і проявами антисемітизму в Центральній Європі, політичні події і спорудами Голокосту, реальності гетто і концтаборів, опору нацистам. Опанування зазначених тем відбувається на основі не тільки навчальних текстових матеріалів, а й творів літератури, мистецтва і музики. Пов'язаний із обраними темами спецкурс «Теми з німецької культурології» містить ключові теми німецької історії та культури до сучасної епохи. Курс німецької літератури початку ХХ століття спрямований на розвиток навичок читання за допомогою різних типів текстів німецької літератури. Продовжуючи вивчення літератури, студенти, як правило, обирають дисципліну «Німецька література і культура». Вони знайомляться з творами німецької

літератури від класицизму до теперішнього часу.

Культурологічний блок програми підготовки германістів часто доповнюється дисципліною «Німецькі фільми і медіа», в межах якої проводиться аналіз та інтерпретація фільму або ЗМІ в німецькому суспільстві. Вивчення медіа-продукції здійснюється з урахуванням мультикультурного і глобального контекстів. Тематичні акценти на основі інтересів факультету та студентів можуть включати відомості про режисерів, жанри (наприклад, нового німецького кіно) або вивчення медіа (наприклад, телевізор, преса, масова культура). Для бажаючих можливим є вивчення курсу «Німеччина сьогодні», який містить питання, що стосуються сучасного німецького суспільства і культури (ресурси і форми спілкування, доступні в Інтернеті, і в інших електронних і друкованих засобах масової інформації). Курси німецької літератури та культури викладаються у формі семінарів, що поєднують філософські та соціальні питання. Серед тем, які пропонують, зокрема, в Колумбійському університеті (Columbia University in the City of New York) – романтизм, революція та національна ідентичність; історія німецької інтелектуальної думки; літератури меншин; веймарське кіно; німецько-єврейська культура та сучасність; Голокост і пам'ять; історія та культура Берліна.

Методичний блок програми представлений кількома дисциплінами, до яких належать такі: «Навчання одній із мов світу», «Методика навчання іноземній мові у початковій школі», «Методика навчання іноземній мові у середній школі». Таким чином, здійснюється синтез емпіричних досліджень навчання дітей та дорослих іноземної мови. Водночас засвоюються і теоретичні основи навчання іноземним мовам: підходи, методи, методики.

Комбінацією вищезазначених блоків програми є спеціальні теми німецькою мовою, до яких входять література або літературна критика, лінгвістика, лінгвістична педагогіка.

Варто відмітити різноманіття спецкурсів, які пропонуються для вивчення за вибором у американських університетах. Наприклад, студенти Університету Іллінойсу (University of Illinois) можуть обрати курс «Вивчення мови з використанням комп'ютера» («Computer Assisted Language Learning (CALL)»). Він передбачає використання комп'ютерних технологій у читанні та дослідженні другої мови. Ефективність технології CALL оцінюють на основі теорії SLA (Second Language Acquisition) та наукових досліджень. Бажаючі поглибити свої знання з німецької літератури мають змогу зробити це, обравши для вивчення курсу «Легенда про Фауста». На заняттях обговорюють

«Фауста» Гете в контексті європейських та неєвропейських літератур. При цьому простежують походження, значення та інтерпретацію образу Фауста.

Не залишаються поза увагою також курси, які сприяють розвитку дослідницьких умінь студентів, що навчаються з програмами з германістики. Зокрема, в Університеті Іллінойсу є заключний (підсумковий) курс «Дослідження в галузі германістики» з акцентом на дослідженнях у різних галузях германістики. У його межах здобувачі виконують індивідуальні дослідницькі проєкти, здійснюючи цілеспрямований аналіз візуальних, письмових та усних текстів. Водночас відбувається поглиблення умінь і навичок володіння німецькою мовою.

Додаткові можливості практикувати мовні навички протягом осіннього та весняного семестрів студентам надають різні заклади, пов'язані з німецькою мовою і культурою. Зокрема в Колумбійському університеті центром німецькомовних культурних заходів є «Deutsches Haus». Ця установа організовує лекції, перегляд та обговорення фільмів, а також неформальні зустрічі, які збагачують академічні програми факультету.

Отже, програми підготовки германістів у американських університетах складаються з лінгвістичного, культурологічного і методичного блоків, кожен з яких містить кілька дисциплін і спецкурсів.

Я.І. Юрків,
*доктор педагогічних наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Полтава, Україна*

МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА КОРДОНОМ ТА В УКРАЇНІ

Вивчення міжнародного та вітчизняного досвіду соціальної роботи та соціальної педагогіки є одним із найважливіших інструментів розроблення й упровадження нових ідей, які дають змогу глибше осмислити специфіку професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників, упровадити в освітній процес ефективні концепції, що пройшли випробування часом у вітчизняному та міжнародному освітньо-науковому просторі:

глобалізація з урахуванням національної специфіки, поєднання теорії та практики, міждисциплінарна інтеграція, а також інноваційні технології.

Підготовка майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до професійної діяльності є дуже складним завданням, адже в кожній країні завжди існували специфічні (характерні тільки для цієї конкретної країни) підходи до реалізації глобальних цілей, вирішення соціальних проблем, надання різного роду соціальної допомоги, яка має свої особливості залежно від складності суб'єкта, різноманітності функцій і сфер діяльності майбутнього соціального педагога та соціального працівника. Саме тому держави й навчальні заклади формують власні інноваційні моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників.

Перші школи соціальної роботи виникли в Англії, Німеччині, США, Франції, Швеції наприкінці XIX століття. Однак активний їх розвиток почався лише в другій половині XX століття. Головними передумовами для цього стали, з одного боку, зростання добробуту країн, з іншого – усвідомлення того факту, що для повноцінної роботи законів, які забезпечують права громадян, потрібно, щоб вони впроваджувалися в життя на рівні окремої людини, з урахуванням її особистих життєвих обставин. Саме це стало найважливішим завданням і основним видом діяльності соціальних педагогів та соціальних працівників.

Зазначимо, що на розвиток соціальної роботи і становлення системи підготовки майбутніх соціальних педагогів / соціальних працівників значний вплив мали економічні та соціальні умови кожної окремої країни. Так, найбільш сильний вплив на розвиток соціальної роботи мав процес індустріалізації в Бельгії, Франції, Італії, Іспанії, Туреччині, Німеччині, Югославії. У таких країнах, як Данія, Англія, Італія, Швеція, Фінляндія на розвиток освіти у сфері соціальної роботи спостерігається значний вплив процесу соціального реформування. Між Першою і Другою світовими війнами освіту у сфері соціальної роботи розпочали такі країни, як Бельгія, Данія, Ірландія, Ізраїль, Італія, Греція, Угорщина, Норвегія, Іспанія, Португалія, Фінляндія, Чехословаччина, Естонія. Після Другої світової війни до них приєдналися Ісландія, Туреччина, Югославія, Норвегія. У післявоєнний період освіта у сфері соціальної роботи розвивалась паралельно та відповідно до системи соціального забезпечення. Тріумф системи соціального забезпечення значно посилив інтерес урядів європейських країн до соціальної роботи та освіти, представляючи соціальних педагогів та соціальних працівників

будівниками «нового прекрасного світу» [1].

М. Сатка, відзначаючи значну різноманітність моделей підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників, визначає три великі групи країн за типом підготовки [2, с. 17]. До першої групи належать країни (Австрія, Бельгія, Німеччина, Нідерланди, Франція), де підготовка соціальних працівників здійснюється поза системою університетської освіти. У другу групу входять країни, у яких розвинутий і університетський, і позауніверситетський типи підготовки. Це, зокрема, Чехія, Болгарія, Греція, Норвегія, Польща, Словаччина. У країнах, які ввійшли до третьої групи (Естонія, Фінляндія, Великобританія, Ісландія, Швеція, США, Україна) підготовка фахівців для соціальної сфери здійснюється переважно в університетах [2].

У різних країнах існують суттєві відмінності в характері управління соціальною освітою. Повна відсутність централізованого нагляду за навчанням фахівців характерна для таких країн, як Німеччина, Ісландія, Ізраїль, Італія, Швейцарія. У Данії, Фінляндії, Франції та Іспанії навчання соціальної роботи регулюється за допомогою законодавства. В Австрії, Бельгії, Греції, Люксембурзі, Нідерландах, Португалії, Швеції контроль за діяльністю навчальних закладів здійснюють відповідні уповноважені органи – міністерство освіти, міністерство охорони здоров'я та ін. У США та Великобританії ці функції виконують спеціально створені координаційні органи (у США – Рада з освіти в соціальній роботі, у Великобританії – Центральна рада з питань навчання й підготовки в соціальній роботі). У деяких країнах навчальні заклади з підготовки фахівців соціальної сфери фінансує держава (Данія, Фінляндія, Греція, Ісландія, Ірландія, Туреччина, Великобританія). У Нідерландах, наприклад, школи соціальної роботи є винятково приватними. В інших країнах навчальні заклади соціальної освіти фінансуються за рахунок і державних, і приватних коштів (США, Португалія, Іспанія та ін.).

Незважаючи на тісний зв'язок системи навчання соціальної роботи з різними національними соціальними, економічними, політичними та юридичними умовами, незмінною в більшості країн залишається мета професійної освіти – підготовка професійно компетентних фахівців. Спільними для всіх країн є також базові засади навчання соціальної роботи, які визначаються цілями, змістом та функціями професійної діяльності, а також специфічними рисами соціальної освіти: гуманістичною спрямованістю, універсальністю та консервативністю [3].

Професійна підготовка соціальних працівників в університетах Канади здійснюється відповідно до основних завдань ступеневої системи освіти, яка включає переддипломне, дипломне та післядипломне навчання фахівців і здобуття ними рівня бакалавра, ступеня магістра чи доктора філософії, одержання відповідних дипломів і сертифікатів.

Характерною ознакою професійної підготовки соціальних працівників є рання спеціалізація та інтегративний підхід, який поєднує науковий пошук і практичні аспекти соціальної роботи. Навчальні плани факультетів і шкіл соціальної роботи містять теоретичний і практичний компоненти (другому відводиться особлива увага) [4].

Програми підготовки докторів філософії з соціальної роботи характеризуються міждисциплінарним підходом. Окрему увагу приділено проблемам зв'язку соціальної роботи з іншими дисциплінами: філософією, історією, медициною, психологією, політикою, правом тощо. Освітній процес побудований на аналітичному та критичному підходах до змісту навчальних курсів. Наголос – на дослідженні та розвитку інноваційних методів соціальної роботи на всіх її рівнях.

У Великобританії структура підготовки фахівців із соціальної роботи подана різнорівневою багатоступеневою системою. Перші чотири ступені – недипломовані соціальні працівники, які безпосередньо забезпечують обслуговування клієнтів у різних соціальних закладах. П'ятий-шостий ступені – дипломовані спеціалісти соціальної роботи, які пройшли відповідну підготовку в університетах чи коледжах [5].

У всіх закладах вищої освіти Великобританії підготовка соціальних працівників передбачає навчання на 3-х рівнях: базовому теоретичному, теоретико-практичному, практичному. На першому рівні навчання студенти оволодівають знаннями суспільних (соціальна політика, соціологія та ін.), психологічних (загальна, вікова, соціальна психологія), медичних, правових наук, а також вивчають спеціальні курси згідно з обраними напрямками спеціалізації. Другий рівень передбачає знання теорії, концепції і моделей соціальної роботи, загальних та спеціальних методів, прийомів і форм соціальної роботи. Третій рівень – практична підготовка безпосередньо на робочих місцях. Аналіз літературних джерел доводить, що підготовка соціальних фахівців відбувається на різних рівнях: допрофесійному, професійному, університетському та неуніверситетському

(агентства).

Національна система підготовки фахівців соціальної сфери у Франції є багаторівневою і складається з таких ступенів: допрофесійна освіта; початкова професійна освіта; середня професійна освіта; вища професійна освіта (I, II і III циклів навчання); післядипломна професійна освіта.

Зазначимо, що освіту можна здобути і в недержавних (регіональні інститути соціальної роботи, де можна отримати початкову, середню професійну та вищу професійну освіту I – II циклів у галузі соціальної роботи), і в державних (загальноосвітні та професійні ліцеї, університети, університетські технологічні інститути, де можна здобути початкову, середню та вищу професійну освіту I – III циклів) навчальних закладах. Зарахування абітурієнтів на підготовку супроводжується професійним відбором і передбачає складання вступних іспитів для визначення загального рівня підготовки абітурієнтів, а також з'ясування його психологічної придатності до роботи за обраною спеціальністю. Необхідною умовою для більшості спеціальностей є наявність практичного досвіду діяльності абітурієнта в соціальній сфері. Установлений також віковий ценз для кандидатів на підготовку [6].

Допрофесійна підготовка здійснюється на підготовчих курсах, які функціонують при навчальних закладах, у процесі волонтерської діяльності та учнівства. Початкову й середню професійну освіту можна здобути в ліцеях (загальноосвітньому, технологічному, професійному) або в регіональних інститутах соціальної роботи. Вища освіта II циклу має два підрівні (ліценціат та магістр). Вищу освіту III циклу підготовки в галузі соціальної роботи здобувають в університетах або шляхом поглибленої підготовки за обраною спеціальністю (з подальшою професійною діяльністю), або готуючись до здійснення наукових досліджень із подальшим вступом до докторантури [6, с. 11].

У Німеччині функціонує диференційована, ієрархічно впорядкована структура професійної підготовки кадрів соціальних педагогів чотирьох освітньо-професійних рівнів: 1) допрофесійна підготовка, яку майбутні соціальні працівники отримують здебільшого під час діяльності в різних добровільних організаціях: Червоний Хрест, організація католицької церкви Карітас тощо; 2) рівень професійних училищ, на якому вирізняють навчання в однорічній професійній школі для підготовки виховательок дитбудинків сімейного типу, навчання в професійному спеціалізованому училищі впродовж двох

років, що надає право працювати помічником вихователя, доглядаючи за дітьми, вступати до підвищеного спеціалізованого училища, а також право на професійне навчання в підвищеному спеціальному училищі, яке готує молодь до вступу у вищу спеціальну школу [7]; 3) рівень середньої спеціальної освіти, що передбачає професійну підготовку працівників дитячих садків, молодіжних центрів і надомного догляду за малюками; 4) рівень вищої освіти, на якому займаються підготовкою соціальних педагогів у вищій спеціальній школі з терміном навчання 4 роки та підготовкою на факультетах «Соціальна педагогіка» університетів соціальних педагогів, які готуються до викладацької діяльності у професійних школах соціально-педагогічної сфери (термін навчання 5 – 6 років).

Нині в Німеччині під час підготовки цих фахівців особливого значення набуває комбінування кількох суміжних навчальних спеціальностей. Професійна підготовка соціальних працівників у вищих спеціальних школах терміном 6 – 8 семестрів дає право працювати в державних закладах. Навчання на відповідних факультетах університетів (термін 8 – 12 семестрів) не дає такого права, але надає можливість викладати у вищій спеціальній школі [7]. Відповідаючи європейським тенденціям, вища соціальна освіта в Німеччині має певну специфіку, що полягає в інтеграції, тобто поєднанні підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників та створенні інтегрованих предметів, курсів і форм навчання; практичній спрямованості навчання, що знаходить вираження в наявності різного виду практик і проєктного навчання; поділі теоретичної фази на базове й основне навчання; розмежуванні в підготовці спеціалістів для практичної та наукової сфер: у вищих спеціальних школах готують практичних працівників, а в університетах – дипломованих спеціалістів з правом викладання в закладах вищої освіти і проведення наукових досліджень.

Викладання на рівні вищої соціальної освіти Німеччини здійснюється за інтегрованими курсами. Важливим є співвідношення теоретичного навчання та практики у вищій професійній освіті Німеччини. Оскільки навчання у вищих спеціальних школах Німеччини є [7] практико орієнтованим, то майбутні соціальні педагоги проходять кілька видів практики: допрофесійну, вступну, спеціалізовану під час основного навчання, а також професійну практику.

Практика може супроводжувати теоретичне навчання, наприклад, під час проєктного навчання або бути неперервною

(блок-практика). Загалом за умови академічної підготовки у вищих спеціальних школах упродовж 3 років на безпосередню практичну діяльність відведено 1 рік. Особливе місце посідає «Рік професійного визнання» – вид практики, упродовж якої студенти працюють під керівництвом досвідченого практика за неповну оплату. Професійна практика дає змогу перевірити сформованість знань і вмінь студентів, а також остаточно обрати спеціалізацію.

Отже, доходимо висновку, що в Німеччині функціонує диференційована, ієрархічно впорядкована структура професійної підготовки кадрів соціальних педагогів чотирьох освітньо-професійних рівнів.

На сьогодні в Україні сформовано систему неперервної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників. Основними структурними компонентами цієї системи в закладах вищої освіти є різнорівнева професійна підготовка за освітніми ступенями – фаховий молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії.

Термін навчання в закладах вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» при здобутті освітнього ступеня «молодший бакалавр» складає 4 роки на базі неповної загальної середньої освіти; здобуття освітнього ступеня «бакалавр» триває 4 роки на базі повної загальної середньої освіти, навчання за освітнім ступенем «магістр» здійснюється протягом 1,5 – 2 років на основі базової вищої освіти або повної вищої освіти.

Отже, система професійної соціальної освіти в Україні є багаторівневою й неперервною. Багаторівневність освіти полягає в тому, що необхідні знання, уміння й навички із соціальної роботи фахівці можуть здобути на різних освітніх ступенях. Неперервність – у поступовому проходженні різних за складністю освітніх ступенів з можливістю продовжувати навчання впродовж всього життя.

Резюмуючи результати аналізу наукової літератури щодо узагальнення різних моделей професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників за кордоном та в Україні, констатуємо, що в кожній країні вже склався власні моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників.

Учені виділяють три групи зарубіжних країн за схожістю моделей підготовки. До першої групи належать країни (Австрія, Бельгія, Німеччина, Нідерланди, Франція), де підготовка соціальних працівників здійснюється поза системою університетської освіти. Друга група об'єднує країни, у яких розвинуті і університетська, і

позауніверситетська моделі підготовки (Чехія, Болгарія, Греція, Норвегія, Польща, Словаччина). Третя група представлена такими країнами, як Естонія, Фінляндія, Великобританія, Ісландія, Швеція, США, Україна, де підготовка фахівців для соціальної сфери здійснюється переважно в закладах вищої освіти. Щодо рівнів підготовки, то у світовому просторі існують допрофесійний, освітній (молодший бакалавр, бакалавр, магістр), освітньо-науковий (доктор філософії) рівні, науковий ступінь доктора наук. Спільною світовою практикою є залучення різних стейкхолдерів соціальної сфери щодо професійної підготовки до роботи з різними категоріями клієнтів.

Список використаних джерел

1. Мекшун А. Д., Острячко Т. С. Історичний екскурс становлення соціальної роботи економічно розвинутих країн з підготовки соціальних працівників. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2017. № 1 (9). С. 54–61.

2. Coordinated research in the social field. Study Group 1 on the initial and further training of social workers taking into account their changing role. Final report (DRAFT). Strasbourg, 1995. 71 p.

3. Горішна Н. М. Організація професійної підготовки майбутніх соціальних працівників: міжнародний досвід. *Social Work and Education*. 2014. № 1. Р. 13–20.

4. Микитенко Н. О. Професійна підготовка соціальних працівників в університетах Канади : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2006. 20 с.

5. Пічкач О. П. Система підготовки фахівців соціальної роботи у Великій Британії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2002. 20 с.

6. Лещук Г. В. Система професійної підготовки фахівців соціальної сфери у Франції : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2009. 20 с.

7. Боднарук І. І. Зарубіжний і вітчизняний досвід підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 29. С. 29–33.

С.В. Дубінський,
кандидат економічних наук, доцент,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МІЖНАРОДНОЇ ФЕДЕРАЦІЇ КОУЧИНГУ ICF В РОБОТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Так звані підтримуючі професії (психолог, соціальний працівник, коуч, консультант, наставник тощо), при тому що дуже цікаві та корисні самі по собі, все ж таки на наш погляд, потребують певної регламентації і, навіть, бюрократизації.

Перш за все, мова йде про певні етичні норми, яких повинен дотримуватися в своїй практиці фахівці перелічених професійних напрямів. Також це певна алгоритм-структура-протокол, який буде основою при проведенні консультативних сеансів.

На сьогоднішній день, саме коучинг за стандартами ICF має чітко розроблену та впроваджену систему професійної роботи, яку певним чином можна впровадити та успішно використовувати в інших галузях.

Стандарти професійного коучингу мають 8 компетенцій, на які необхідно спиратися та використовувати під час надання консультацій у коучинговому форматі.

Зокрема, декілька з вказаних компетенцій, на наш погляд, цілком доречно впровадити у діяльність соціальних працівників.

Демонструє етичну практику:

1. Чутливий до особистості клієнта, його оточення, досвіду, цінностей та переконань.

2. Використовує шанобливу мову спілкування з клієнтами, спонсорами та іншими зацікавленими сторонами.

3. Підтримує конфіденційність інформації про клієнтів відповідно до угод із зацікавленими сторонами та відповідних законів.

4. Направляє клієнтів до інших фахівців, якщо це доречно [1].

На наш погляд, в роботі соціального працівника цілком можливо використовувати саме наведені складові цієї компетенції. Бо саме чутливе ставлення до людини, її досвіду, цінностей та переконань, в більшості випадків залежить успіх у комунікації з такою вразливою категорією, з якою стикаються в роботі працівники соціальної сфери.

Втілює коучинговий світогляд:

1. Визнає, що клієнти відповідають за власний вибір.

2. Займається постійним навчанням та розвитком себе як коуча.
3. Розвиває постійну рефлексивну практику для покращення власної коучингової практики.
4. Залишається усвідомленим та відкритим до впливу контексту та культури на себе та інших.
5. Використовує власну інтуїцію та усвідомленість на користь клієнтів.
6. Розвиває і підтримує здатність управляти власними емоціями.
7. Ментально та емоційно готується до проведення сесій.
8. За необхідності звертається за допомогою до зовнішніх джерел [1].

Стосовно другої компетенції, то на наш погляд, всі пункти, які розкривають сутність компетенції, настільки гармонійно підходять для специфіки роботи соціальних працівників що навіть не довелося щось обирати чи скорочувати, намагаючись адаптувати.

Плекає довіру та безпеку:

1. Прагне зрозуміти клієнта в його контексті, який може включати його особистість, оточення, досвід, цінності та переконання.
2. Демонструє повагу до особистості, сприйняття, стилю та мови клієнта та адаптує коучинг під клієнта.
3. Визнає та поважає унікальні таланти, інсайти та роботу клієнта в процесі коучингу.
4. Проявляє підтримку, співчуття та турботу про клієнта.
5. Визнає та підтримує вираження почуттів, сприйняття, занепокоєння, переконання та пропозиції клієнта.
6. Демонструє відкритість та прозорість у спосіб, що відображає вразливість та формує довіру з клієнтом [1].

Стосовно цієї компетенції, то тут взагалі, настільки влучною може бути інтеграція у практичну діяльність соціальних працівників, що начебто це було прописано саме під галузь Соціальна робота. Дійсно, повага, підтримка, створення атмосфери безпеки та довіри – це і є тим фундаментом, який дозволить соціальному працівнику проявити себе максимально, допомагаючи людям.

Підтримує присутність:

1. Залишається зосередженим, спостережливим, співчутливим та чуйним до клієнта.
2. Проявляє цікавість під час коучингового процесу.
3. Керує своїми емоціями, щоб залишатися присутнім із клієнтом.
4. Демонструє впевненість у роботі з сильними емоціями клієнта

під час коучингового процесу.

5. Почується комфортно працюючи в просторі незнання.

6. Створює або підтримує простір для тиші, паузи або роздумів [1].

Увага на клієнті, його емоціях, переконаннях, обмеженнях – це саме ті елементи, які дозволять соціальному працівнику здійснити підтримку, спрямувати думки та зусилля клієнта на позитивні зміни, додаткову соціалізацію.

Ефективна комунікація:

1. Враховує контекст, особистість, оточення, досвід, цінності та переконання клієнта, щоб краще розуміти про що говорить клієнт.

2. Віддзеркалює або узагальнює те, що повідомив клієнт, щоб забезпечити чіткість і розуміння.

3. Визнає і уточнює, коли чує щось більше за те, про що говорить клієнт.

4. Помічає, визнає та досліджує емоції клієнта, зміни енергії, невербальні прояви чи іншу поведінку.

5. Інтегрує слова клієнта, тон голосу та мову тіла, щоб визначити повне значення того, про що говорить клієнт [1].

Безумовно, компетенція «Ефективна комунікація» є чи не найважливішою в роботі соціального працівника, бо дозволить глибоко сприймати сутність запиту клієнта та, особливості контексту, дослідити емоційну складову та досягти реальних трансформаційних змін, які будуть мати фундаментальний характер для клієнта.

В підсумку можна зазначити, що наведені характеристики компетенцій професійного коучингу за стандартами Міжнародної федерації ICF, обґрунтування доцільності їх інтеграцію у практику соціальних працівників дозволить підвищити фаховий рівень фахівців у галузі «Соціальна робота» та позитивно вплине на якість послуг, що надаються.

Список використаних джерел

1. Оновлена модель базових компетенцій ICF. URL: <https://www.icf-ukraine.org/blog/228454-onovlena-model-bazovikh-kompetentsiy-icf> (дата звернення: 12.03.2024).

З.С. Дубовий,
кандидат педагогічних наук,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ВИДАТНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ОПЕРНИХ СПІВАКІВ-БАРИТОНІВ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

З часів зародження опери і дотепер центром тяжіння глядацької уваги в цьому жанрі був співак. Краса тембру, сила голосу, майстерність фразування, артистизм – ось що завжди поцінювала публіка. Звичайно, були великі диригенти, блискучі оркестри, визначні постановники, але головною дійовою особою оперного мистецтва є виконавець. Його діяльність має багато спільних ознак із театральною творчістю: представники обох професій працюють із людьми, мають спільну мету – порушити думки та почуття аудиторії. Поет, композитор і виконавець є трьома ключовими фігурами, що породжують виразну форму звучання. Проте, саме виконавець має бути інтелектуально чуйним, щоб слугувати провідником думок поета та композитора, зафіксованих у літературному та музичному текстах.

В історії музичного мистецтва є чимало відомих виконавців, чий артистичний образ став уособленням справжньої художньої майстерності, набув відтінку епохальності, грандіозності й легендарності. З поміж них, зарубіжні оперні співаки-баритони Тіто Гоббі, Тітта Руффо, Маттіа Баттістіні, Етторе Бастіаніні, Ренато Брузон, Лео Нуччі, а також представники вітчизняного оперного мистецтва – Дмитро Гнатюк, Микола Кондратюк, Анатолій Мокренко, Іван Пономаренко, Павло Єрмоленко. Усі вони поєднували в собі співака та артиста та сформували специфічний метод підготовки класичних театральних ролей, що дотепер залишається унікальним [1]. Їх життя і творчий шлях викликають інтерес не лише із точки зору мистецтвознавства, але й можуть слугувати вагомим складником професійної підготовки педагогів музичного мистецтва. Такий підхід дозволяє не тільки зберегти й передати унікальні мистецькі традиції, але й сприяє розвитку професійної культури майбутніх педагогів.

Аналіз творчості видатних баритонів допомагає студентам зрозуміти, як досягти високого рівня виконавської майстерності. Вивчаючи їхню техніку виконання, інтерпретацію музичних творів та сценічну майстерність, майбутні педагоги можуть засвоїти кращі

практики й зрештою передати їх своїм учням.

Ключовим аспектом сценічної майстерності оперних співаків є артистизм, який охоплює вокальну техніку, інтерпретаційну здатність та виразність у виконанні ролей, сценічну присутність та акторська майстерність, музичну інтелігентність, емоційну переконливість, фізичну витривалість та енергійність.

Артистизм оперних співаків-баритонів має свою специфіку, що зумовлена особливістю цього типу голосу. Загалом артистизм оперних співаків-баритонів визначається тембром, теситурою, рівнем володіння вокальною технікою, зовнішнім виглядом і комплекцією, харизмою та експресивністю, пластикою співака, властивим йому особистісним трактуванням оперної партії, що визначає вокально-сценічне втілення ним персонажної свідомості. Між тим, стрижневим аспектом вияву артистизму в оперних співаків під час виконання ними театральних ролей є перевтілення, оволодіння психотехнікою, яка спонукає співака до акторського самовираження. Артистизм оперного співака у виконанні театральних ролей є найдосконалішим виявом усього комплексу його професійної майстерності під впливом розвиненої здатності до миттєвого сильного емоційного тиску на аудиторію та захоплення глядачів образом свого персонажу, створення власного трактування сценічного образу [2].

Творчість великих оперних співаків-баритонів відображають найвищі зразки музичної культури. Вивчення їхнього репертуару та виконавського стилю сприяє формуванню у студентів витонченого музичного смаку та глибокого розуміння естетичних цінностей музичного мистецтва.

Сучасний представник оперного мистецтва потребує розвиненої професійної компетентності, професійної майстерності, що забезпечують його просування в галузі обраної спеціальності, формування стійкої потреби в саморозвитку й творчій самореалізації. Задля цього, в умовах закладу вищої музично-вокальної й музично-педагогічної освіти необхідним є цілеспрямований педагогічний супровід, що забезпечує системний підхід та залучення методів театральної педагогіки для розвитку артистизму оперного співака як стрижневої характеристики його професійних якостей.

Якщо ми говоримо, що музикант це артист, а не просто людина, професія якої пов'язана з роботою на публіку, то відповідно виховання музиканта має проходити не тільки в межах навчання

досконалого володіння голосом, а й як актора. Сценічне мистецтво оперного співака пов'язане з майстерністю художньо-сценічного мислення, оскільки лише в результаті творчого, свідомо організованого специфічного процесу образного мислення музиканта на сцені народжуються глибокі, різнобічні почуття, змістовне, емоційне звучання. Тому перед виконавцем постає завдання не тільки розуміння знакового тексту композитора, аналізу форми та змісту твору, а й створення програми психологічного впливу на слухача та її передачі до зали, переводячи слухача в іншу реальність, виводячи його на новий тип переживань створенням віртуальної реальності та переходу у внутрішній світ [2].

Для розвитку художньо-сценічного мислення оперного співака можна скористатися досвідом практики підготовки акторів, в якій насамперед приділяється увага розвитку загальних здібностей у представників усіх видів мистецтва: уяви, образної пам'яті, образного мислення, здатності переводити абстрактну ідею у образну форму, активну реакцію явища дійсності, тонкої чутливості, загальної емоційної сприйнятливості. Для театральної режисури виділяються спеціальні здібності: аналітичні (глибина, гнучкість, самостійність, ініціативність мислення), експресивні (пластика, міміка, жести, мова). Для акторської професії також виділяються значні можливості: сценічний темперамент, здатність до перевтілення, сценічна чарівність, харизма й переконливість [3].

Творчість італійських оперних баритонів, майстрів бельканто й представників неперевершеного артистизму відіграла ключову роль в процесі формування, становлення та розвитку драматургічних та стильових особливостей європейської й світової опери та вплинула на становлення національної школи оперного мистецтва. Це було зумовлено співучістю української мови, що має багато спільного з італійською. Особливістю національної української школи оперного мистецтва є симбіоз традиційних технік звуковидобування та постановки голосу, які походять з давніх церковно-хорових практик та народного фольклору. Цей фольклор, який є мелодійною основою для багатьох вокальних та інструментальних творів, відіграє ключову роль у формуванні унікального вокального звучання та особливого артистизму оперних співаків-баритонів. Вітчизняні оперні співаки-баритони слугували еталоном взірцем високого професіоналізму, вокальної майстерності й акторського обдарування, естетичної стриманості й національної свідомості [3].

Дослідження творчого шляху видатних оперних співаків

майбутніми педагогами музичного мистецтва передбачає глибокий аналіз музичних творів, інтерпретаційних рішень і сценічних образів. Це розвиває у студентів критичне мислення та аналітичні навички, які є важливими для їхньої професійної діяльності. Зі свого боку, вивчення творчої спадщини може надихнути майбутніх педагогів на розробку інноваційних методик викладання. Творчі досягнення вітчизняних і зарубіжних оперних митців можуть стати потужним джерелом мотивації та натхнення для студентів. Їхні історії успіху, подолання труднощів і видатні виступи можуть слугувати прикладом для наслідування та стимулювати студентів до самовдосконалення.

Таким чином, вивчення творчої спадщини видатних європейських та вітчизняних оперних співаків-баритонів має глибоке значення для підготовки педагогів музичного мистецтва. Це сприяє збагаченню освітнього процесу, формуванню високого професіоналізму, збереженню й примноженню музичної культури.

Список використаних джерел

1. Касьянова О.В. Особливості пластично-хореографічної підготовки співака-актора оперного жанру. *Київське музикознавство: культурологія і мистецтвознавство*. 2016. Вип. 51. С. 52–62.

2. Оленюк Д.В. Західноєвропейська вокальна традиція та її вплив на українську культуру оперного співу (XIX – початок XX ст.). *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2019. Т. XXIII. С. 271-277.

3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін): монографія. Київ: Освіта України, 2008. 272 с.

М.А. Леонов,
здобувач ступеня доктора філософії,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЦИФРОВОЇ МОБІЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ

Цифрова мобільність набуває все більшого значення в сучасному світі, де технології швидко розвиваються та змінюють способи роботи. Сьогодні цифрова мобільність дозволяє фахівцям працювати з будь-якої точки світу, використовуючи сучасні цифрові

інструменти та платформи для віддаленої співпраці. Це відкриває нові можливості для професійного розвитку, підвищує гнучкість роботи та сприяє глобальній інтеграції ринку праці.

Цифрова мобільність також допомагає фахівцям адаптуватися до змін, спричинених глобальними викликами, такими як пандемія COVID-19. Віддалена робота та онлайн-співпраця стали новими стандартами, що дозволяють підприємствам залишатися продуктивними навіть у складних умовах.

Крім того, цифрова мобільність сприяє підвищенню конкурентоспроможності фахівців, надаючи доступ до найновіших знань, інструментів та мереж. Це дозволяє їм ефективніше реагувати на зміни ринку, знаходити нові можливості для кар'єрного зростання та зберігати актуальність своїх навичок.

Зарубіжні країни пропонують унікальний досвід запровадження, заохочення й підтримки цифрової мобільності фахівців.

Європейські країни активно підтримують цифрову мобільність через ряд ініціатив, зокрема Digital Single Market, який сприяє вільному переміщенню цифрових послуг та спеціалістів між країнами-членами ЄС [2]. Зі свого боку, європейські компанії впроваджують політику гнучкої роботи та віддаленої співпраці, що дозволяє фахівцям працювати з будь-якої точки світу. Europass Mobility документує навички, які розвиваються під час мобільності, включаючи цифрові навички, що є цінними при працевлаштуванні в Європі. При цьому функціонує правова база для визнання професійних кваліфікацій між країнами-членами ЄС, що звісно тільки заохочує професійну мобільність фахівців [3].

У США цифрова мобільність стимулюється розвитком технологій, таких як хмарні обчислення та інструменти для віддаленої роботи, наприклад, Slack, Zoom та Microsoft Teams. Високий рівень цифрової мобільності також забезпечується завдяки розвиненій інфраструктурі та підтримці ІТ-сектору з боку держави [4].

У Південній Кореї та Японії уряди активно підтримують розвиток цифрової інфраструктури, що включає швидкісні інтернет-з'єднання та впровадження 5G, що дозволяє фахівцям працювати дистанційно з будь-якого місця. Станом на сьогодні Японія видає вид на проживання фахівцям, які планують працювати дистанційно в інших країнах, що звісно стимулює цифрову мобільність [5].

У Китаї такі компанії як Alibaba та Tencent, забезпечують своїм співробітникам можливість цифрової мобільності через спеціально створені інтегровані платформи для співпраці та комунікації [6].

У Австралії активно впроваджується концепція «цифрових кочівників» (digital nomads), що дозволяє фахівцям працювати віддалено та подорожувати країною чи світом. Підтримка з боку держави у вигляді грантів та програм розвитку цифрових навичок сприяє підвищенню рівня цифрової мобільності фахівців [1].

Великі міжнародні корпорації, такі як Google, Microsoft та IBM, активно підтримують цифрову мобільність своїх співробітників через створення глобальних віртуальних команд та надання ресурсів для віддаленої роботи. Упровадження цифрових інструментів для управління проєктами, таких як Trello та Asana, сприяє ефективній координації роботи в межах різних часових поясів.

Хмарні платформи, такі як Amazon Web Services (AWS), Google Cloud і Microsoft Azure, дозволяють зберігати та обробляти дані в будь-якій точці світу, забезпечуючи гнучкість та доступність ресурсів для фахівців, обмін інформацією й віддалену роботу з документами.

Поширення технології Інтернету речей (IoT) розширює можливості для взаємодії між різними пристроями, підвищуючи ефективність роботи та зручність для фахівців. Окрім цього, для роботи з різноманітними пристроями вже зазвичай не потрібна фізична присутність, тому фахівці спроможні обробляти дані на відстані [5].

Безумовно, що розвиток цифрової мобільності фахівців по всьому світу спричинений суттєвими перевагами такого способу професійної діяльності. Переваги зважають на гнучкість у роботі, можливість доступу до глобального ринку праці, зниження витрат на оренду офісів, більш екологічний спосіб життя у комфортному середовищі, зниження транспортних витрат і як наслідок – зниження навантаження на атмосферу від шкідливих викидів [1].

Водночас, цифрова мобільність зіштовхується з рядом викликів, це: забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних та адаптації до різних часових зон і культурних особливостей. До того ж серед фахівців соціономічних професій існують небезпідставні побоювання щодо негативних наслідків для психіки серед тих, кого можна назвати активно цифромобільними особами. Уже сьогодні фіксується явище цифрового паркуризму й цифрового недоумства.

Водночас, короткий огляд зарубіжного досвіду цифрової мобільності показує, що такий род діяльності дозволяє фахівцям працювати на міжнародному рівні, з легкістю взаємодіючи з колегами та клієнтами з різних країн. Це сприяє глобалізації ринку праці та розширює можливості для кар'єрного просування.

Список використаних джерел

1. Леонов А. Цифрова мобільність як атрибутивна характеристика фахівця цифрового суспільства. *Теорія і практика професійного становлення фахівця в інноваційному освітньому середовищі: колективна монографія* / ред. Н.П. Волкової, О.О. Лаврентьєвої. Дніпро: ДУАН, 2023. С. 60-80.
2. Digital single market for Europe. *European Council*. 2020. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/digital-single-market/> (accessed date: 15.04.2024).
3. Europass Mobility. <https://europass.europa.eu/en> (accessed date: 15.04.2024).
4. Mezzadra S. Digital mobility, logistics, and the politics of migration. *Spheres*. 2017. No 4. URL: <https://mediarep.org/server/api/core/bitstreams/509251c5-413b-4cf2-84bb-40b6a8055eac/content> (accessed date: 15.04.2024).
5. Murati E. Mobility-as-a-service (MaaS) digital marketplace impact on EU passengers' rights. *European Transport Research Review*. 2020. Vol. 12. AN 62. DOI: 10.1186/s12544-020-00447-1.
6. Mobility of artists and cultural professionals. *European Commission*. 2024. URL: <https://culture.ec.europa.eu/culture-in-the-eu/mobility-of-artists-and-cultural-professionals> (accessed date: 15.04.2024).

Л. Шень,

здобувачка ступеня доктора філософії,
Аньхойський міжнародний університет, Китай

МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Успішність підготовки перекладачів до майбутньої професійної діяльності залежить від орієнтації освітнього процесу, змістового наповнення освітньої програми і врахуванні актуальних потреб ринку перекладацьких послуг.

Загалом освітні програми з перекладу є для Китаю відносно новими. Щоб задовольнити зростаючий попит на професійних перекладачів з/на китайську мову, Лише у 2007 році Міністерство освіти Китаю запровадило університетські програми з письмового та усного перекладу. Проте про масштабність потреб ринку перекладацьких послуг і, відповідно, програм для їх забезпечення

свідчить той факт, що дозвіл на провадження навчання за програмою «Master of translation and interpretation» (MTI) отримали 206 вищих навчальних закладів [2].

Станом на листопад 2021 року у Китаї було запроваджено загалом 316 програм для підготовки усних і письмових перекладачів за 11 мовними парами, включно з китайською, англійською, французькою, японською, російською, німецькою, корейською, іспанською, арабською і тайською мовами. Навчальні заклади – це переважно політехнічні, загальноосвітні та мовні університети. У Китаї навчання перекладу на рівні магістратури проводять не тільки в мовних вишах, а й у галузевих університетах, таких як університет транспорту, авіаційний університет, університет науки і техніки, інститут кераміки, морський університет, університет морського господарства, будівельний університет, нафтохімічний університет тощо [1].

Варто відзначити великі масштаби навчання підготовки перекладачів, адже тільки з 2014 по 2018 рік почали функціонувати 216 відповідних навчальних підрозділів. Загалом було прийнято 43 681 студентів, і кількість прийнятих студентів збільшується з року в рік. Щорічний прийом на очну форму навчання складає понад 43 тисячі здобувачів. Щорічний прийом на заочну форму навчання перевищує півтори тисячі осіб.

До особливостей підготовки перекладачів у Китайській Народній Республіці варто віднести різні моделі їхнього навчання.

Перша модель – це модель проєктно-інтегрованого навчання талантів. Наприклад, у Пекінському університеті іноземних мов у межах партнерства з Центральним телебаченням Китаю та деякими видавництвами, студенти отримують базові навички перекладу в аудиторії, а потім набувають досвіду, беручи участь у реальних перекладацьких проєктах. Коли студенти реально стикаються з проєктом перекладу, вони можуть підвищити свою впевненість у собі, дух командної роботи, поняття про терміни задачі, організацію та координацію, здатність опрацювати інформаційні ресурси, а також уміння використовувати інструменти та сучасні засоби Інтернету.

Друга модель – це модель навчання талантів шляхом стажування. Викладачі виконують завдання з перекладу для місцевих підприємств та установ, оголошують актуальні теми з перекладу, як-от проєкти інноваційної практики для студентів та проєкти для аспірантів, проводять перекладацькі дослідження та перекладацьку діяльність, залучають студентів до перекладацької роботи для

соціальних служб у вигляді волонтерів та в бізнесі місцевих перекладацьких компаній.

Третя модель – це модель навчання у форматі семінару. З практикою як основою і теорією як допоміжним засобом, студентів спрямовують до самостійного навчання за допомогою викладача. Наприклад, студентів просять писати семестрові практичні звіти за лекціями, прочитаними експертами, груповими семінарами, виїзними екскурсіями на відповідні підприємства та установи тощо. Таким чином, можна відпрацьовувати їхні теорії та навички перекладу на практиці, стимулювати їхню мотивацію, ініціативу та участь у навчанні, а також допомагати студентам застосовувати отримані знання на практиці, наскільки це можливо.

Четверта модель – це модель навчання за типом китайсько-іноземного співробітництва. Наприклад, Циндаоський університет має програми студентського обміну з багатьма країнами та регіонами. Завдяки програмам співпраці китайських і зарубіжних навчальних закладів, студентам надаються режими навчання 3+1, 2+2, державні та самофінансовані режими навчання за кордоном, а студенти бакалаврату та магістратури відбираються для навчання в інших країнах на один або два роки, наприклад, у Вашингтонському університеті, Університеті Мацзяма в Японії, Мюнхенському університеті в Німеччині, а також у Євразійському інституті менеджменту, Алькала в Іспанії та інших програмах обміну. Програма покликана дати студентам можливість безпосередньо познайомитися з місцевою мовою та культурною ситуацією, щоб прищепити їм міжнародне мислення та національну чуйність, а також закласти основу для їхньої майбутньої роботи як перекладача між Китаєм та за кордоном.

Професійні освітні програми мають науковий і диверсифікований характер. Для того, щоб повністю задовольнити актуальні потреби суспільства у фахівцях з перекладу та ефективно досягти цілей підготовки перекладачів, орієнтованих на практичну діяльність, університети створюють професійні курси на науковій основі, які в основному охоплюють курси професійних навичок, курси професійних теоретичних знань, серед яких курси професійних навичок включають курси технічного листа перекладу, курси навичок та інструментів тощо; курси професійних теоретичних знань включають курси історії розвитку перекладу, курси стратегії, курси культури тощо; інші курси – це професійні курси, пов'язані з перекладацькими спеціалізаціями.

Для китайських університетів характерними є інноваційні підходи до наставництва. Для підтримки прикладних міжнародних перекладацьких програм застосовується «система подвійного наставництва» як у кампусі, так і за його межами. Викладачі у кампусі переважно відповідають за навчання студентів теорії перекладу та керівництво їхньою перекладацькою практикою. Як викладачі поза кампусом в основному залучаються перекладачі з багатим досвідом перекладацької практики, які направляють студентів на практичні заняття та дають рекомендації з практичних проблем, з якими студенти стикаються у своїй роботі. Університетські та позауніверситетські наставники працюють у тісній співпраці.

Для фахівців, які спеціалізуються на перекладі, практика перекладу проходить через всі роки навчання. Професійна практика з перекладу зазвичай здійснюється у третьому семестрі після зарахування і становить щонайменше один семестр. Студенти можуть самостійно контактувати з місцем проходження практики або ж виші рекомендують студентам пройти стажування в державних установах або на підприємствах, які відповідають кваліфікаційним вимогам для стажування, щоб гарантувати, що студенти отримують стандартизоване та ефективне навчання та практику, а також покращать уміння перекладу та знання професійної етики.

Професіоналізація діяльності перекладачів є одним із важливих аспектів забезпечення якості перекладів. Останнім часом в університетах Китайської Народної Республіки склалася система підготовки перекладачів, яка базується на професіоналізації та вивчення якої може бути корисною для врахування у підготовці цих фахівців в інших країнах.

Список використаних джерел

1. Schneider R. China professionalisiert Übersetzer Ausbildung. *Shanghai Daily*. 2006. URL: <https://uepo.de/2006/04/07/china-professionalisiert-uebersetzer-ausbildung-neue-seminare-an-fudan-universitaet-shanghai/> (accessed date: 12.03.2024).
2. Wang Han. Found in Translation: How China's most elite interpreters and translators are cultivated. *Global Times*. 2016. URL: <http://en.shisu.edu.cn/resources/features/found-in-translation> (accessed date: 12.03.2024).

Секція 4
Технологічний інструментарій в забезпеченні якості освітнього процесу
Section 4
Technological tools for educational process quality assurance

V. Proshkin,
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academic visitor,
Loughborough University, Loughborough, England*

D. Bodnenko,
*PhD in Education, Associate Professor,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine*

O. Lokasiuk,
*PhD in Mathematics, Senior Lecturer,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine*

USING AR SERVICES TO DEVELOP LEARNING COMICS

Modern teaching methods focus on using non-traditional, interactive, and playful ways of working with students. Traditional lessons are often ineffective, encouraging teachers to explore new teaching methods. Teachers should become innovators and be able to organize engaging lessons, such as lesson play, lesson travel, lesson quest, etc. One effective educational tool is comics. They allow for easy comprehension, visualization, and virtualization of complex information. The visual quality of comics helps improve the learning experience. In contrast, movies and animation can be visually appealing, but their fast-paced language and actions can be difficult to follow.

Comics offer a unique advantage as time on a comic book page progresses only as fast as the reader's eyes move across it. Despite this advantage, teachers are not fully equipped to integrate comics into their pedagogical activities, especially with the use of Augmented Reality (AR).

One of the challenges is the lack of methodological developments on using comics with AR elements in training. Another significant problem is the weak capacity of teachers to create and use comics with AR elements using cloud services. This highlights the need to develop future teachers' skills in using cloud services to create comics with AR elements for professional activities. In the study, we were interested in

functional, free and, most importantly, simple services that provide easy access to programs for both teachers and students (see. Table 1).

Table 1

Online services, apps and applications for creating comics

Online services		Need to be uploaded to the gadget	
StoryboardThat	Price: Free basic version; Language: English.	Comic Life	SW: Windows/macOS; Price: Free version – 30 days; Language: choices provided.
Pixton	Price: Free; Language: Italian.	Krita	SW: Windows; Price: Free; Language: choices provided.
Make Beliefs Comix	Price: Free; Language: choices provided.	MediBang Paint Pro	SW: Windows/macOS; Price: Free; Language: choices provided.
Debate365	Price: Free; Language: English.	Mobile apps	
Canva	Price: Free; Language: Ukrainian.	Comica	SW: Android/iOS; Price: Free; Language: choices provided.
Write Comics	Price: Free; Language: English.	Comic and cartoon maker	SW: Android/iOS; Price: Free; Language: choices provided.
Marvel HD	Price: Free; Language: English.	MomentCam	SW: Android/iOS; Price: Free; Language: choices provided

When discussing the benefits of using these services, we can highlight the following advantages:

- Availability of services at no or low cost (most are free or offer a

trial/free version).

- User-friendly interface (easy to navigate).
- Templates available (each service has its database of templates for use).
- Capability to create entirely new products (the ability to upload personal resources is provided).
- Distribution of materials (it is possible to share or embed the author's created materials).
- Versatility (materials can be used for individual or group work in any lesson, both online and in printouts).

It is also worth noting the disadvantages:

- Non-English interface (most programs are foreign, but Google instant translation can be used).
- Preliminary training is required for teachers and students.
- Conversion (not all file formats are supported, and there may be size limitations).

We have found that training materials, such as comics, can be made using specific software and enhanced with augmented reality (AR) elements. The experience of using AR in the educational process can also help identify programs for developing and working with AR.

When selecting modern online services, programs, and applications for creating comics and using AR to teach elementary school, we focused on three main criteria: service availability, ease of use, and functionality. Based on a survey of primary education teachers, we found that all services meet these requirements. However, the following services are most commonly recommended for primary school students: Pixton for teachers, Marvel HD for students' work, and Comica, which can be installed on a gadget.

We have created a website for authors that collects the necessary information and provides methodological recommendations on organizing a teacher's work using cloud services to create comics in class. This educational website is designed to help students and teachers improve their competencies in using cloud services to create comics. It consists of four sections: the homepage, about the project, for teachers, and feedback. The homepage gives a brief overview of the project and provides links to articles. There is also a contact window where visitors can reach out to the author of the website. At the top of the page, the site menu is presented, which is intuitive and allows users to navigate to the following categories. The "About the project" section provides basic information about the purpose of creating the site, and

what its work aims to accomplish. It also includes short theses explaining what visitors will learn, such as what a tutorial comic is, how to work with online services to create comics, and how to organize work in the classroom using the comic book technique.

The "For the Teacher" category is divided into three subcategories. The first subdivision is "Theoretical Information," which describes the reasons for the popularity of educational comics and identifies their strengths in education. The second subcategory is "Services," which contains a list of free and readily available online services that can be used to create educational comics. Additionally, you can find links to instructions for each service in this section. The third subcategory is "Methodological Recommendations," which offers practical advice and methodological recommendations for working with comics. The "Services" section includes a detailed rating of the top online services for creating comics based on three criteria: functionality, affordability (all services are free), and ease of use for both teachers and pupils. Each service presented in the list comes with instructions for use, which the user can view and download as a Word document to their PC.

Each service title contains a link to its main page, from which the site user can start creating their comic, using the downloaded instructions and methodological recommendations presented on the educational website.

Therefore, the educational website's main goal is to help teachers develop relevant comics using online services such as Pixton, Write Comics, and Comica for conducting lessons.

N. Holiver,
Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor,
V. Holiver
PhD in economics,
Kryvyi Rih National University, Kryvyi Rih, Ukraine

ENGLISH AS A MEDIUM OF INSTRUCTION: BEST PRACTICES IN HIGHER EDUCATION OF UKRAINE

The internationalization of higher education, as one of the components of competitiveness and sustainability of modern higher education, requires teaching disciplines in English as a language of international communication. According to modern standards of higher

education, graduates of Ukrainian institutions must have a B2 (Independent User) level of English, which ensures their communication in social, scientific and professional environments. The term English as a medium of instruction (EMI) is defined as the use of English to teach academic subjects in educational institutions in countries where English is not the first language (Dearden, 2014) [4]. Similarly, Sah (2020) defines EMI as "an instructional model for teaching non-English academic subjects through English in educational settings where English is not the first language of the majority of students, which aims to facilitate the acquisition of content knowledge [and] English language skills" [5, p. 1]. The introduction of English language instruction in academic institutions in non-English-speaking countries is largely driven by the growing demand for English in the global marketplace (Coleman, 2006) [2] and innovations in science and technology. In this context, the focus is on content acquisition, with language development as an added benefit. Some teachers are more concerned about using a second language to lead and manage a class in English than how to teach terms. Often the resources chosen provide the teacher with key language specific to a particular topic. However, if students are only exposed to a second language during short periods of teaching, which are accompanied by the use of their mother tongue for personal interaction, lectures delivery and general student management, they will not have the opportunity to acquire a wider range of functional English.

The strategies and techniques used to fulfil the requirements of teaching EMI are called language support. The meaning of the necessary terms and phrases should not be difficult for the teacher and the students to understand. However, pronunciation may be more difficult and the teacher may need support to model correct pronunciation. Posting a list of vocabulary on the board for reference during practice sessions or providing language support on a "word mat" or language support sheet can help students learn the vocabulary. In addition to vocabulary and structures, there is another aspect of foreign language learning that is worth paying attention to: the four language skills. Listening and reading, i.e. receptive skills, are often considered less difficult than productive skills. Although there may be many variations depending on individual strengths and weaknesses, as well as on the level of proficiency in the native language, in general, receptive skills tasks require significantly less effort.

The language requirements for reading in the context of subjects such as Algorithmic Science are usually not very high. However, this is

not the case with subjects such as economics and management. Here, long texts and assignments that contain a lot of written instructions need to be shortened, simplified, and accompanied by visuals or even a short glossary. Again, the teacher needs to reduce the language requirements for reading in contexts where students face the additional challenge of using a different alphabet in their native language.

The Department of Foreign Languages of Kryvyi Rih National University has been supporting the graduate departments in their efforts to teach their professional disciplines in English for many years. Thus, the Continuous Professional Development Platform was launched, which brings together teachers of ESP (the Department of Foreign Languages) and EMI (graduate departments). For the first time this year, there was organized and conducted the EMI Basics Professional Development Course. This initiative was supported by the Rectorate and the NGO "Association of Teachers and Lecturers of English TESOL-'Ukraine' - partner of Dnipro University of Technology, which provided the course with trainers - experienced teachers from leading Ukrainian universities. This project was supported by the US Embassy in Ukraine, namely the RELO of the Embassy, which provided a Virtual Educator for this course - English teacher Liz Baysok to lead the Conversation Club, which is a mandatory component of the course. The target audience is academic staff and postgraduate students who have little experience teaching in English. They represent different universities in Eastern Ukraine, namely Kharkiv, Zaporizhzhia, Kryvyi Rih and Dnipro. The course began with a Conversation Club meeting led by American instructor and the webinars on various aspects of EMI: Needs Analysis. Learner's types and learning styles and some practice in describing and building tables of different genres.

Indeed, this is important but challenging task. However, the feedback from the students is encouraging and assures us that we are on the right track in mastering the skill of teaching and forming an ecosystem of EMI teaching.

References

1. August D.E., Shanahan T.E. Developing literacy in second-language learners: Report of the national literacy panel on language-minority children and youth. *Journal of Literacy Research*. 2010. Vol. 42. P. 341-348.
2. Coleman J.A. English-medium teaching in European higher education. *Language Teaching*. 2006. No 39. P. 1-34.
3. Coleman H. Developing countries and the English language:

Rhetoric, risks, roles, and recommendations. *Dreams and realities: Developing countries and the English language* / Ed. H. Coleman. Publisher: British Council, 2011. P. 8–22.

4. Dearden J. English as a medium of instruction -a growing global phenomenon. *Department of Education, University of Oxford*. 2014. URL: www.britishcouncil.org/educational/ihe (accessed date: 12.03.2024).

5. Sah P.K. English medium instruction in South Asian multilingual schools: unpacking the dynamics of ideological orientations, policy/practices, and democratic questions. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2020. P. 1-14.

D. Levkin,

*Candidate of Engineering Science, Associate Professor,
State Biotechnological University, Kharkiv, Ukraine;*

O. Makarov,

*Candidate of Physical and Mathematical Science, Associate Professor,
V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine;*

D. Gullieva

*Candidate of Philology Science, Associate Professor,
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»,
Kharkiv, Ukraine*

ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS DURING THE STATE OF WAR IN UKRAINE

In the conditions of the declared state of war in Ukraine, caused by the full-scale invasion of the Russian Federation's troops, the primary concern is the preservation of life and the safety of Ukrainians. The aggressor launches missile and bomb attacks on Ukraine daily, resulting in the destruction of critical infrastructure, administrative buildings, institutions of secondary and higher education, residential houses, landmarks, and cultural heritage sites in Ukraine. The residents of Donetsk, Luhansk, Kherson, Kharkiv, and Dnipropetrovsk regions suffer the most from missile and bomb attacks. Unfortunately, air raid alerts due to missile and bomb attacks and the threat of drone attacks have become routine for Ukrainians. As there is no safe place left in Ukraine, even citizens who are not directly involved in combat and do not reside in the frontline areas live in constant chronic fear for their lives and

health. Due to the continuous psychological stress, Ukrainians develop neurotic and psychological disorders, leading to other health issues. Signs of separation among family members and loved ones of Ukrainians occur due to their participation in combat and forced relocation abroad, negatively affecting their health as well.

The current living conditions in Ukraine have had a negative impact on the educational process, which underwent significant changes due to the implementation of quarantine restrictions caused by the rapid spread of the Covid-19 virus. Since the beginning of 2020, all higher education institutions (HEIs) were forced to switch to distance learning. In regions where the epidemiological situation allowed, a hybrid learning format was introduced for students. The educational process was facilitated through the widespread use of interactive information platforms, utilizing computers and smartphones. The participants in the educational process (teachers and students) became dependent on electricity and the availability of informational gadgets with software applications. The absence of direct teacher control, which is only ensured through in-person learning, and the increasing dependence on the quality of students' education on their personal motivation, led to a decrease in the students' success rate. It is worth noting that before 2022, there were already students who did not know how to wake up for the first class and go to study at universities, acquire educational material during classes in classrooms alongside other students, and answer at the board in front of the entire group without using electronic digital applications. In-person learning disciplined students, teaching them to plan their time to work more effectively in their future lives.

In the conditions of implementing distance learning in the educational process in Ukraine, the usual organization of the educational process was disrupted. Joining online classes is much easier and faster than traveling to university, given the availability of electricity and smartphones with digital applications. The advantage of distance learning lies in the accessibility of education from any point in the world at any time, provided there is internet connection and smartphones. However, ensuring the educational process entirely depends on the availability of electricity, internet connection, computers, or smartphones with interactive informational applications for both teachers and students. A teacher should not only master the educational material thoroughly but also be proficient in using digital applications. It should be noted that with the introduction of distance education, the quality of learning depends even more on the

conscientious attitude towards the educational process of both students and teachers.

The large-scale invasion of Russian forces into Ukraine, the occupation of Ukrainian territories, has created new challenges in the educational sector of Ukraine and deepened existing ones from the times of epidemiological restrictions. Alongside the threat to the lives of Ukrainians, the destruction caused by rocket and bomb strikes in the Armed Forces of Ukraine (AFU) should be noted. The primary issue has become the problem of providing and equipping shelters and bomb shelters. After all, what educational process can be discussed when the threat to life persists? Teachers and students, upon hearing the air raid alarm, head to shelters and stay there until the all-clear signal. Besides the life-threatening aspect, stress in Ukrainians is induced, and bomb shelters may lack internet connection and mobile communication, necessary for organizing distance learning. It is worth noting that when people hear the air raid alarm, they head to shelters, and education becomes irrelevant. The realities of life in Ukraine lead to constant stress and mental disorders in Ukrainians, which also need to be taken into account when assessing the quality of material assimilation in students.

The leadership of state authorities and higher education institutions (HEIs) should understand the conditions in which Ukrainians find themselves and not demand the impossible from subordinates. Communication between HEI management and teachers, between students, between students and teachers, words of support, and actions to stimulate teaching activity from the state and HEI leadership – this will help overcome the negative consequences of the present. Not only should teachers understand the conditions in which students are, but students should also understand teachers. Additionally, the leadership of HEIs and state authorities should understand the problems of teachers and students, approach them with tolerance, and provide more support.

It should be considered that participants in the educational process may include military personnel from the active combat zone, from whom strict compliance with tasks should not be formally demanded. Due to forced displacement of Ukrainians, the distance between participants in the educational process has increased. Teachers and students may reside in regions of active combat, in frontline areas, in more remote western and central regions of Ukraine, or even abroad. Certainly, the location of participants in the educational process affects the quality of

organizing and ensuring the educational process. Therefore, not only the security conditions where teachers and students are located should be taken into account, but the assessment of students should be more tolerant. In this regard, it should be remembered that the educational process is based on mutual respect, both from the teacher to the students and from the students to the teacher. The teacher should not only organize the educational process in a distance format but also, if possible, provide psychological support to those who need it. It is especially necessary to support those who defend Ukraine during educational sessions [1].

Additionally, there have been disruptions in electricity and internet connection due to enemy shelling. In such conditions, teachers and students may not always be able to communicate, so efforts should be made to structure the educational process in a way that minimizes the negative impact of blackouts as much as possible. One option to mitigate the negative effects of blackouts on the organization of the educational process is to provide students with materials from the lecture and practical parts of the curriculum for the upcoming 1 or 2 educational sessions. However, this increases the number of hours allocated to independent work [2]. For example, for self-study in higher mathematics, it is advisable to provide theoretical questions for self-assessment, examples, and problems.

The organization of the educational process in higher education institutions in a distance learning format blurs the boundaries between work and leisure for the teacher. This is due to different security situations in regions where teachers and students are located. Under such conditions, consultations for students with the teacher have become quite effective. During these consultations, the teacher answers questions from students regarding the theoretical and practical parts of the educational material. In the opinion of the authors of this work, organizing the teaching of higher mathematics for students in technical specialties in higher education institutions through distance learning can be done effectively as follows. At the beginning of the session, the teacher provides students with the theoretical part of the educational material in the form of a PDF file or Word document. During lectures, the teacher elaborately presents the educational material that has already been sent to the students, emphasizing more problematic areas of the discipline's topic. To reinforce the educational material from each session, there are test questions at the end of the topic. In this way, the student processes the educational material from each

session, identifies and records its main aspects. The practical part of the educational material for higher mathematics already contains solved examples and problems, along with self-assessment tasks that students can solve similarly to the already solved ones. To conduct ongoing (module) control, it is most effective to provide students with test assignments. The number of test assignments should be appropriate, and all tasks should be structured according to the topics of the theoretical part of the educational material from lectures. To obtain an objective assessment after studying the course or its part in higher mathematics, it is necessary to use theoretical questions, examples, and problems for the final control. To avoid copied answers from internet sources, the number of theoretical questions in exam or credit tickets should be significantly less than the number of examples and tasks for independent completion by students [3].

War is the most terrifying experience in a person's life, as it poses a direct threat to life and health. Notwithstanding the imposed quarantine restrictions during the organization of the educational process, caused by the rapid spread of the coronavirus infection, the education system in Ukraine underwent irreversible changes due to the large-scale invasion of Russian forces into Ukraine and the imposition of martial law. This deepened existing challenges since 2020 and created new, more significant challenges and threats for the organization and provision of the educational process in Ukraine. However, the professional competence and experience of higher education institution (HEI) teachers, combined with the students' motivation for learning, their openness, and persistence in acquiring new knowledge, will not only preserve the quality of the educational process at pre-war levels but also enhance it, increasing the number of professionally developed graduates. Therefore, solving the problem of improving the quality of education provision in HEIs is achieved through the joint efforts of teachers and students.

References

1. Горбатюк О.В., Поліщук С.В. Особливості функціонування закладів вищої освіти під час війни: очна та дистанційна форми освіти, їх ключові переваги та недоліки. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2023. Вип. 66. С. 5–13. DOI: 10.31652/2412-1142-2022-66-5-13.

2. Волкова Н.П., Лебідь О.В. Професійно-педагогічна комунікація

викладачів закладів вищої освіти: виклики війни. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: «Педагогіка і психологія»*. 2022. № 1(23). С. 132–142. DOI: 10.32342/2522-4115-2022-1-23-16.

3. Levkin D. Modern approach to teaching higher mathematics by distance education learning for students in higher education institutions of Ukraine. *Conference Proceedings of II International Scientific & Practical Conference: «Learning & Teaching: after War and during Peace»*. (Kharkiv, 10 November, 2023.) Kharkiv: H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 2023. P. 90–91. DOI: 10.5281/zenodo.10085340.

Т. М. Мішеніна,
доктор педагогічних наук, професор,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

РОБОТА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ІЗ СИТУАТИВНИМИ ЗАВДАННЯМИ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ»

Фахова підготовка майбутніх філологів апелює не лише до розвитку компетентностей, пов'язаних з умінням вирішувати складні завдання в мовно-літературній царині, але також вироблення функціональної грамотності, де інтегральна основа стає визначальною і забезпечує успішність у професійній реалізації.

Одним з ефективних засобів інтенсифікації навчання, активізації мисленнєвої діяльності здобувачів є ситуативні завдання, оскільки виконання їх не передбачає застосування усталеного алгоритму, а вимагає віднайдення оригінального рішення. Ситуативні завдання уможливають творче засвоєння теоретичних знань, сприяють виробленню різних способів діяльності, розвивають емоційний і соціальний інтелект. Вагомим також є мотиваційний чинник, оскільки успішне розв'язання завдання, безпосередньо пов'язаного з фаховою діяльністю, визначає подальшу освітню стратегію, конкретизує запити майбутніх філологів.

Наведемо практику використання ситуативних завдань у вивченні дисципліни «Основи масової комунікації» [2], метою якої є формування поняття масової комунікації, її соціальні та психологічні аспекти, схеми процесу масової комунікації; ознайомлення із моделями масової комунікації. У вивченні дисципліни здобувачі

набувають умінь характеризувати маси з позиції комунікації; навчаються створювати інформаційно-пропагандистські тексти; орієнтуватися в інформаційному просторі держави; застосовувати методи інформаційного захисту; ефективно використовувати знання у процесі реалізації власної соціальної комунікації.

Використання ситуативних завдань спирається на інтеграцію мовно-літературних та історико-культурних знань майбутніх філологів, оскільки їх розв'язок апелює до оперування такими поняттями, як канал комунікації, засоби масових комунікацій; гіпертекстуальність, інтертекстуальність, інтерактивність медій, мультимедійність (медіаконвергенція каналів зв'язку). Здобувачі використовують й інтерпретують культурно-історичне надбання народу, а також світової спільноти задля трансляції певної інформації аудиторії через оптимальний канал. Продемонструємо приклади ситуативних завдань на прикладі екологічної тематики в межах теми «Глобалізація – новий феномен розвитку засобів масової комунікації» (Глобалізація та антиглобалізм. Головні аргументи «за» і «проти» глобалізації. Глобалізація та медії. Глобальні проблеми людства. Глобальне порозуміння. Масова комунікація глобального суспільства).

Завдання. Ознайомтеся з інформацією, яка стосується екологічної проблеми. Подайте власні міркування стосовно розв'язання питання через мовний дискурс. Виокремте підтеми, на які слід звернути увагу при розгляді окресленої проблеми. Простежте прогрес права (dura lex) стосовно усунення суперечностей між розвитком промисловості в регіоні і дотриманням правил безпеки життєдіяльності, перспективи подальшого розвитку галузі в тісному взаємозв'язку з чинником природовідповідності, досягнення урівноваження промислових потреб людства й завдання екологічної шкоди природному комплексу.

Варіативним текстом до поданого завдання може бути також на кшталт інформування про актуальні проблеми промислового чинника забруднення довкілля. Виконуючи завдання, здобувачі аналізують інформацію стосовно шляхів розв'язання (координація дій науковців, які оприявнюють дослідження, коментують статистику, прогнозують подальшу стратегію запобігання руйнівного впливу промисловості на довкілля, з підприємцями). Така співпраця також апелює до огляду змін на вітчизняному й міжнародному ринку праці, де спостерігаємо затребуваність так званої інтелігентної (розумної) регіональної спеціалізації, у межах якої:

– розробляються шляхи подолання депресивного промислового

чинника;

– здійснюється розроблення і впровадження сучасних стандартів у вироблення продукції, які відповідно до міжнародного права відповідають встановленим екологічним стандартам (зادля встановлення такої відповідності розробляється графік моніторингу, визначаються критерії, які дозволяють висновувати про дотримання таких норм);

– здійснюється моніторинг і подальше активне застосування цифрових технологій, спрямованих на моделювання раціонального видобутку корисних копалин та їх перероблення із застосуванням сучасних природозбережувальних технологій.

Зміст дисципліни «Основи масової комунікації» орієнтований на оволодіння здобувачами інформації про основні засади масової комунікації, культуру споживання масової інформації на рівні державної політики, а також в умовах глобалізації. Тому методично доцільним буде проведення інтерв'ювання серед громадян, на основі відповідей майбутні філологи дискутують на занятті про рівень сформованості екологічної культури, а також культури сприймання масової інформації, поданої в медіапросторі.

Завдання. Підготувати виступ на 2-3 хвилини стосовно екологічного стану рідного населеного пункту (культура поведіння з побутовим сміттям; дотримання режиму чистоти довкілля).

Виконання такого завдання передбачає ознайомлення здобувачів із потоками інформації, зокрема з'ясовують, через які канали громадяни отримують інформацію про стан довкілля, природозбережувальну діяльність громадських організацій, наявність міських програм, спрямованих на дотримання задовільно екологічного стану.

У межах дисципліни «Основи масової комунікації» здобувачі спостерігають динаміку мистецького розвитку в сучасній цифровій цивілізації, визначають художньо-естетичні й аксіологічні критерії творів мистецтва і продуктів масової комунікації, надають характеристики різним видам сучасних художніх медіа залежно від матеріалу і використаної техніки (пісок, дрiт, поліестер, смужки тканини, гуаш, колаж, фотопапір, шовк, цифровий носій тощо). Синтетичні мистецтва (мовно-музичне, акторську гру, сценічне мистецтво, екранне, мистецтво створення «віртуальної дійсності») розглядають через синтез знакового матеріалу (наприклад, візуального і вербального; поєднання рухів і пантоніми, статичних мистецтв; створення реальності з допомогою технічних засобів).

Інформаційно-естетична функція сучасних медій [1; 4] реалізується через художні образи, створювані різними знаками, у такий спосіб уможливлена ефективна міжкультурна комунікація в різних знакових системах або шляхом їх інтеграції (вербальна, аудіо-, відео система; фото-, анімаційний супровід).

Викладене вище дозволяє запропонувати ситуативні завдання на герменевтику каналу комунікації через різний мистецький і вербальний формат:

- підготуйте художньо-культурну інформацію, закладену через українську вишивку; задайте екологічний імператив. Обґрунтуйте символіку, яку ви пропонуєте. Простежте діахронний чинник у ретрансляції історико-культурної інформації. Поясніть свій вибір аудиторії, якій транслюєте інформацію;

- доберіть фотографії, які відображають проблему екологічного характеру (забруднення довкілля промисловими відходами; засмічення побутовим сміттям; збереження екосистеми – захист тварин). Доберіть екологічний імператив. Поміркуйте, які функції реалізує сучасне фото в аспекті піктореалізму в сучасному цифровому дискурсі;

- ознайомтеся з художнім напрямом паралельного проєктування через створення художнього образу шляхом тіні (зокрема, опрацьовано було в режимі програми паралельного проєктування художні образи птахів регіону (Бережіть пташиний спів!); рослин, занесених до Червоної Книги, які поширені в регіоні (Чи цвісти горлиці на Січеславщині!); абстрактне тіньове відтворення за темою «Мир на Землі»; «Мирний атом»);

- опрацювавши інформацію щодо екологічної проблематики на регіональному, вітчизняному й міжнародному рівнях, розробіть екологічні імперативи для соціальної реклами окресленого напрямку; спрогнозуйте використання каналу комунікації з аудиторією через різні види мистецтв, обґрунтуйте свій вибір.

Використання у фаховій підготовці майбутніх філологів ситуативних завдань інтенсифікує навчання, сприяє не лише оволодінню теоретичною базою в межах дисципліни (на прикладі курсу «Основи масової комунікації»), але також виробленню функціональної грамотності у використанні засвоєного матеріалу.

Список використаних джерел

1. Медіанаративи: колект. монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 116 с.

2. Мішеніна Т.М. Основи масової комунікації : робоча програма навчальної дисципліни «Основи масової комунікації» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності – 014 Середня освіта, предметної спеціальності – 014.01 Середня освіта (Українська мова і література). Кривий Ріг: КДПУ, 2023. 13 с.

3. Реклама в умовах діджиталізації: українські реалії : монографія / В. В. Березенко, Н. Д. Санакоєва, К. С. Лаковський та ін. Запоріжжя: Запоріз. нац. ун-т, 2021. 175 с.

4. Різун В. В. Теорія масової комунікації : підручник для студентів галузі 0303 «Журналістика та інформація». Київ: ВЦ «Просвіта», 2008. 260 с.

Н.М. Блинова,

кандидат філологічних наук, доцент;

А.О. Волобоєва,

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ЮТУБ-ВЛОГІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Відеохостинг Ютуб надає значні можливості для швидкого та якісного засвоєння матеріалу, що вивчається на заняттях англійської мови студентами нефілологічних спеціальностей. Тому можемо говорити про значний дидактичний потенціал англомовних влогів. Найбільш зручними для використання на заняттях і самостійної підготовки здобувачів здаються такі види і жанри відеоканалів:

Відеоуроки. Такий контент пропонує велика кількість каналів. Можна знайти матеріали з граматики, лексики, орфоєпії. Особливо популярними є влоги, що подають і пояснюють різноманітні мовні явища в ігровій формі, часто із залученням прикладів з популярних фільмів, шоу, мультфільмів, ігор.

Аудіо- та відеозаняття пропонуються влогами, що надають розроблені вправи, які мають на меті покращення навичок розуміння тексту на слух (є складовою багатьох міжнародних екзаменів на знання англійської).

Канали з носіями мови передбачають спілкування з ведучими влогів, що є носіями англійської. Такі заняття сприяють підвищенню

рівня розуміння іноземної мови, покращують навички слухового сприймання, допомагають звикнути до реального мовлення. Глядач є свідком живого спілкування на різні теми, що допомагає як розширити лексичний запас, так і вдосконалити розуміння мови.

Рольові ігри являють собою відеоконтент, де актори розігрують різноманітні життєві ситуації, з якими може стикнутись людина, що вивчає англійську. Цей різновид матеріалів сприяє не лише адаптації до реального живого мовлення, але й культурних особливостей англомовних країн. Особливо корисним даний вид контенту є для здобувачів, що навчаються на ОПП «Готельна справа і туризм».

Фільми із субтитрами англійською мовою дають можливість розширити індивідуальний глосарій, вдосконалити навички вимови, зануритися у культуру англомовних країн.

Влоги та відеоблоги, подкасти дають можливість «прокачати» навички аутентичного мовлення, вживати англійську в реальних життєвих ситуаціях.

Вправи і тести пропонуються багатьма каналами. Завжди можна знайти методично правильно укладені завдання з різних тем для здобувачів різного рівня.

Усе це дає можливість провести заняття цікаво, максимально корисно. Також ютуб-влоги дозволяють здобувачам корисно використовувати час, призначений на самостійну підготовку з окремих тем.

Значна кількість влогів пропонує трепел-контент, який дозволяє не тільки вивчити англійську, але й отримати інформацію про культуру і традиції англомовних країн. Назвемо лише кілька популярних трепел-влогерів, що мають величезну кількість підписників та мільйонні перегляди роликів. Контент цих каналів можна додавати до основних навчальних матеріалів під час вивчення тем «Travelling», «Culture» та багатьох інших.

FunForLouis. Автор-ведучий – Луї Коул, чий нікнейм – FunForLouis. Він відвідує різні країни світу, ділиться своїми враженнями з глядачами.

Lost LeBlanc ведеться влогером Крістен Лебланк, що також знайомить глядачів зі своїми думками і враженнями від побаченого.

Migrationology. Обличчя каналу, його автор-ведучий – Марк Віннер. Він їздить країнами, дегустує місцеву кухню і розповідає про свої враження.

DamonAndJo. Канал має двох ведучих – Деймона Домбро та Джоанну Франца. Оригінальна риса влогу – автори подорожують і на

ходу вивчають мову. Їх англомовний контент, безумовно, зацікавить здобувачів.

The Endless Adventure також «канал з двома обличчями». Ерик та Аліна беруть глядачів у цікаві мандрівки, дають можливість вдосконалити навички розмовної мови.

Однією з найулюбленіших у здобувачів є тема кулінарії, автентичних та екзотичних страв. Youtube повною мірою сприяє задоволенню інтересу до цієї теми. Також назвемо кілька влогів, які спеціалізуються саме на кулінарній тематиці.

Jamie Oliver – всесвітньо відомий шеф з Великобританії, телеведучий, автор кулінарних бестселерів веде власний ютуб-влог, де ділиться рецептами і кулінарними порадами.

Gordon Ramsay – ще один світовий «мастодонт» від кулінарії. Гордон Рамзі також веде власний ютуб-канал, де не лише надає рецепти страв, але й відповідає на питання підписників.

Tasty від BuzzFeed є одним з найпопулярніших кулінарних каналів. Пропонуються нескладні рецепти, що супроводжуються субтитрами англійською. Зауважимо, що такий спосіб подачі матеріалу є надзвичайно поширеним на відеохостингу й аналогічних влогів існує тисячі.

Binging with Babish реалізує оригінальний підхід до кулінарного влогу. Ендрю Рейнольдс, автор, ведучий та обличчя каналу демонструє приготування різноманітних страв із відомих фільмів і передач, надає поради і ділиться рецептами.

Laura in the Kitchen. Власниця влогу – автор кулінарного бестселера Laura in the Kitchen, надає аудиторії можливість ознайомитись з її улюбленими рецептами американської та італійської національної кухні.

Nerdy Nummies та його ведуча, Розанна Пенгвін, готує креативні десерти, ідею яких їй підказують популярні кінохіти, відеоігри, герої поп-культури.

Ці канали сприятимуть не тільки вивченню англійської, але і нададуть значний арсенал рецептів страв, кулінарних знань та ідей для готування.

Одним з «хітів студентських тематичних переваг» є влоги на науково-популярні теми. Їх перевага – не лише у сприянні вивченню англійської, але й у розширенні кругозору, отриманні корисних знань з різних галузей науки, суспільного та культурного життя людей.

Vsauce веде блогер Майкл Стівенсон, пропонує до розгляду цікаві наукові питання, що стосуються математики, фізики, психології.

SciShow – науковий канал, предметом дослідження якого є найрізноманітніші наукові теми, від біології до астрономії. Контент викладається простою і зрозумілою мовою.

TED-Ed пропонує короткі відео уроки різноманітної наукової і культурно тематики, які можуть бути корисні при вивченні англійської та поглибленні знань і різних сферах.

Veritasium веде влогер Дерек Маллі. Досліджуються наукові питання, показуються різні експерименти, що ілюструють конкретні явища.

MinuteEarth пропонує короткі відео, в яких розповідається про цікаві факти з природи і науки. При цьому використовується нескладна мова, усе ілюструється анімаційно.

Щоб максимально ефективно використовувати англійськомовний контент ютубу, треба сприяти тому, щоб здобувачі:

- Слухали активно, тобто виокремлювали незнайомі слова та вирази.

- Працювали з матеріалом відповідного рівня складності.

- Вдавались до доречних повторів і пауз. Це допомагає краще зрозуміти матеріал і запам'ятовувати нову лексику.

- Активно записували почуті слова і словосполучення, намагались використовувати їх у своєму мовленні.

- Не соромились запитували про незрозумілі моменти і просили їх роз'яснити.

- Намагались розширювати й урізноманітнювати контент, дивлячись відео на різні теми або кілька відео однієї тематичної спрямованості. Це дозволяє розширити словник, ознайомитись з національними варіантами англійської, функціональними стилями, соціальними та локальними варіаціями мови.

Загалом, надзвичайно важливо підтримувати регулярну практику і зацікавленість у вивченні іноземної мови. Використання англійськомовних ютуб-каналів є важливою складовою навчання. Таким чином, YouTube є практично невичерпним джерелом корисних знань з різних галузей. Контент англійськомовних влогів можна сміливо використовувати як додатковий ресурс для студентів нефілологічних спеціальностей при вивченні англійської мови. Вагомим позитивним чинником є й те, що влоги не лише сприяють вивченню іноземної мови, але і дають тематично широку інформацію про життя людей в інших країнах, про науку і культуру, про природу та навколишнє середовище, що допомагає урізноманітнити кругозір здобувачів.

А.В. Возняк,
кандидат технічних наук, доцент;
О.Б. Руденко,
студент;
Р.Ю. Соколович,
студент,
*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Цифрові технології в освіті в Україні – є одними з найперспективніших методів / способів, модернізації освітньої системи та адаптації її до сучасних викликів. Широке використання інформаційних технологій відкриває нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу, у т. ч., в умовах вимушеної дистанційної та / або змішаної форм навчання.

З часів пандемії коронавірусу (2019-2020 рр.), дистанційні форми навчання почали масово застосовувати в закладах освіти України, і станом на тепер, є накопичений значний досвід, відбулась певна адаптація учасників освітнього процесу, як на психологічному, так і на технічному рівнях [1].

Сьогодні за наявності комп'ютерної техніки та / або смартфона і доступу до інтернету, як здобувач, так і викладач можуть організувати своє робоче місце, перебуваючи в будь-якому куточку України, а також за кордоном. Крім того, використання таких відомих платформ як Zoom, Google Meet тощо дозволяє викладачу і студентам створити «віртуальну аудиторію» для проведення онлайн лекцій, консультацій, організувати спілкування в режимі реального часу, перебуваючи фізично в різних містах, і навіть, в різних країнах. Як відомо, компанія Zoom підтримала Україну та надала безкоштовний доступ до своїх сервісів та більше можливостей для користування університетам та профтехам [2].

Враховуючи масштаби, інтенсивність і тривалість війни, значну кількість вимушених переселенців та осіб, що опинилися на окупованих територіях (серед яких немало викладачів і студентів), а також, кількість пошкоджених або зруйнованих приміщень закладів освіти, і розуміючи, що найближчим часом, на жаль, така цифра буде лише збільшуватись - використання зазначених вище форм і методів

навчання буде залишатися актуальним і затребуваним.

Однією із найбільш популярних серед ЗВО України, в умовах застосування дистанційної та / або змішаної форм навчання, стала система управління освітніми електронними курсами – Moodle. Система Moodle дозволяє ЗВО розміщувати у відкритому доступі для студентів: інформацію про викладача, робочу програму дисципліни та /або силабус, навчально-методичне забезпечення дисципліни, завдання для самостійного опрацювання, список рекомендованої літератури, інформацію про види контролю та дати проведення, тести, критерії оцінювання, оголошення, посилання на Zoom-конференцію та багато іншої інформації, необхідної для забезпечення якісного викладання дисципліни і досягнення заявлених програмних результатів навчання.

Неформальна освіта, а також, самоосвіта – набирають популярності у здобувачів, як додатковий / альтернативний спосіб отримання знань / компетентностей. Тренінги, майстер-класи, дистанційні курси – форми неформальної освіти, а Coursera, Udemy, Prometheus – популярні серед студентів відкриті онлайн-курси.

Основною перевагою неформальної освіти, з точки зору здобувача, є можливість не «прив'язувати» студента не тільки до розкладу занять, але й до певного ЗВО / викладача. Навчання в такому форматі відбувається у зручний для здобувача час, з можливістю самостійно обирати інтенсивність опрацювання матеріалу та час проходження відповідного контролю знань. Отриманий за результатами такого навчання сертифікат, надає здобувачу право на перезарахування у ЗВО відповідних балів, як за окремими модулями, так і дисципліни в цілому, залежно від кількості годин / кредитів та здобутих компетентностей. Неформальна освіта є особливо актуальною для здобувачів, які змушені часто змінювати місце проживання (наприклад, особи зі статусом ВПО), ті хто працюють в період навчання, або з інших причин не можуть бути присутніми на заняттях за розкладом. Більшість ЗВО в Україні вже мають розроблені Положення про визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, а також, практику застосування відповідного нормативного документа.

Дискусійним в академічній спільноті залишається питання забезпечення якості за використання дистанційних форм навчання. Відповідні ризики можуть виникати, наприклад, під час організації та проведення лабораторних робіт у дистанційному форматі, або «визначення ступеня самостійності» при виконанні студентом тих чи

інших завдань, набуття здобувачами Soft Skills тощо. Як в цілому ЗВО, так і кожен викладач окремо, використовують різноманітні методи контролю за дотриманням академічної доброчесності та етики, а також, справедливості та об'єктивності оцінювання результатів дистанційного навчання. Тим не менш, дискусія з питань якості триває, а методи забезпечення і контролю якості при дистанційних формах навчання постійно вдосконалюються.

Окремими проблемами дистанційного навчання в умовах війни, є технічні проблеми. Найбільш поширеними можна виділити наступні: нестабільний інтернет та електропостачання (в окремих випадках відсутність яких може становити понад добу або більше); повітряні тривоги – як наслідок, переривання навчального процесу з необхідністю переміщення студентів і викладачів до укриттів; пошкодження технічної апаратури, що використовується для організації навчального процесу – як наслідок, необхідність витратити додаткові кошти і час на ремонт або придбання нової техніки. Також слід відмітити проблеми пов'язані з психічним здоров'ям учасників освітнього процесу. Ознаками порушення психологічної рівноваги є: порушення сну, постійне відчуття страху/тривоги, агресія, зловживання алкоголем тощо. Для допомоги в вирішенні зазначених проблем, практично в кожному ЗВО на сьогодні створено «Психологічну службу», співробітники якої надають необхідні консультації / поради, проводять профілактичні тренінги, майстер-класи, у т. ч. за допомогою платформ Zoom, Google Meet, Telegram, Viber, WhatsApp тощо.

З позитивних практик, слід відмітити: суттєвий прогрес (порівняно з періодом пандемії коронавірусу 2019-2020 рр.) в опануванні та розвитку навичок володіння дистанційними технологіями навчання як викладачів, так і студентів; створення /накопичення цифрового навчального контенту; збільшення питомої ваги в навчальному процесі технологій віртуальної / доповненої реальності (VR/AR), що дозволяє студентам досліджувати симуляції реальних процесів, наприклад, під час лабораторних або практичних робіт; значно покращено технічне забезпечення учасників навчального процесу (комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони, відеокамери, мікрофони/наушники, power bank, мобільні батареї, інвертори тощо); відбувається психологічна адаптація – від переважного несприйняття у 2019 році, до усвідомлення зручності й гнучкості дистанційного навчання сьогодні.

Загалом, навчання в сучасному суспільстві завдяки цифровим

технологіям і доступу до інтернету стає відкритим і доступним як ніколи раніше в історії людства – здобувачі мають практично необмежений доступ до літератури, бібліотек, навчальних курсів тощо, причому, як вітчизняних, так і закордонних. Обмеженням може стати лише мотивація студента та його бажання навчатися. З іншого боку, «необмежена» кількість джерел інформації вимагає від здобувача «необмеженого» часу на пошук, опрацювання, структурування та осмислення підбраного матеріалу, що може стати певною проблемою. Допомогти вирішити таку проблему (порекомендувати, пояснити, проконсультувати, звернути увагу тощо) - навчити вчитися, покликаний досвідчений викладач-педагог.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи. Монографія / колектив авторів; ред. О.М. Топузова; укл. М.В. Головка. Київ: Педагогічна думка, 2021. 192 с.
2. Zoom Meetings for Education. URL: <https://mooc4ua.online/products/1> (дата звернення: 12.04.2024).
3. Кухаренко В., Рибалко О., Сиротенко Н. Дистанційне навчання та умови застосування. Харків, 2002. 320 с.

І.В. Гаркуша,

*PhD із соціальних комунікацій, доцент,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна*

КРІ ЯК КЛЮЧОВИЙ МОТИВАТОР ЩОДО НАВЧАННЯ

У сучасному менеджменті зростає значення питання ефективного використання мотивації. На сьогоднішній день, однією з найбільш актуальних складових стратегії управління та розвитку у закладах вищої освіти є мотивація студентів до навчання.

Ефективно розроблений мотиваційний механізм стає ключем до успіху. Його ефективна реалізація можлива лише за умови розуміння та прийняття стратегії розвитку закладів вищої освіти.

Для створення системи мотивації, яка базується на досягненнях цілей, визначаються принципи оцінки досягнень цілей. Основними індикаторами цільових досягнень є ключові показники ефективності (Key Performance Indicators) – KPI). Ця система оцінки досягнень допомагає визначити, наскільки праця окремої людини чи команди

сприяє досягненню стратегічних цілей компанії. Іншими словами, KPI є показниками успіху, які можна виміряти й представити конкретними числами [1].

Мотивація є матеріальним мотиватором, що ґрунтується на стратегічних цілях. На відміну від постійної складової, змінна (преміальна) частина, яка базується на ключових показниках ефективності (KPI), спрямована на найякісніше виконання «Плану робіт». Цей план фактично об'єднує функціональні обов'язки студента та стратегічні цілі університету. Система мотивації студентів, орієнтована на стратегію розвитку, базується на переліку KPI, які відображаються у сфері їхньої компетенції, і загальна оцінка їх виконання впливає на преміальну результативну частину досягнень студентів.

KPI було впроваджено Пітером Друкером у 1950-х роках. Він вважав, що під час роботи над проєктом менеджерам слід уникати «пасток часу» – зосереджувати увагу на рутинних завданнях, оскільки це може завадити досягненню глобальних цілей компанії. Саме тому була створена система KPI, яка мала допомагати працівникам, і на разі студентам, викладачам сконцентруватися на цілях [3].

Ця методика легко впроваджується в освітній процес для досягнення навчальних цілей. Тому, ми можемо спробувати використати її для роботи зі своїми студентами. Визначити ключові показники ефективності (KPI), які відобразатимуть досягнення навчальних цілей, і створити систему оцінювання, яка допоможе студентам сфокусуватися на своєму навчанні та досягати успіху.

Ключові показники ефективності (KPI) можуть бути класифіковані на наступні типи:

- *Результат*: відображає досягнення конкретних цілей або результатів.

- *Продуктивність*: відображає ефективність використання часу та ресурсів для досягнення результату.

- *Ефективність*: відображає співвідношення між отриманим результатом та витраченими ресурсами.

- *Витрати*: відображають обсяг витрачених ресурсів для досягнення певного результату.

- *Функціонування*: відображає відповідність процесу визначеному алгоритму виконання та стандартам функціонування.

Ці типи KPI допомагають оцінювати різні аспекти діяльності та досягнення цілей управлінської діяльності або процесу.

Існують прописані правила щодо постановки цілей за методикою

KPI. Вони допомагають забезпечити ефективність та успішність встановлення та досягнення мети за цією методикою:

- *Специфічність (Specific)*: Цілі мають бути чітко визначені та конкретні, щоб уникнути розмитості та непорозумінь.

- *Вимірюваність (Measurable)*: Цілі повинні бути вимірювані за допомогою конкретних метрик або показників, щоб оцінити досягнення результату.

- *Досяжність (Achievable)*: Цілі мають бути реалістичними та досяжними в контексті можливостей та ресурсів організації.

- *Релевантність (Relevant)*: Цілі повинні бути пов'язані з місією, стратегією та цілями організації, щоб забезпечити їхню відповідність загальним цілям.

- *Часові межі (Time-bound)*: Цілі повинні мати конкретні терміни досягнення, щоб забезпечити чіткість та орієнтацію на результат в часі [4].

Цілі повинні бути конкретними, легко вимірюваними та відповідати загальним стратегічним цілям компанії або особистим цілям людини. У найкращому випадку, цілі слід формулювати за методикою SMART для забезпечення їхньої ефективності та досягнення бажаних результатів.

Акронім SMART розшифровується наступним чином: specific – конкретна, measurable – вимірювана, achievable – досяжна, realistic – реалістична, timed – обмежена в часі.

Ключові показники ефективності (KPI) є динамічними, оскільки можуть змінюватися відповідно до розвитку цілей.

При постановці цілей слід враховувати поточну ефективність.

Рекомендується встановлювати короткострокові та довгострокові цілі для KPI, щоб забезпечити аналіз результатів та працювати над досягненням більш великих результатів.

Висування цілей разом із командою дозволяє працювати над спільною метою.

Регулярна перевірка продуктивності та релевантності результатів KPI є важливою для забезпечення їхньої ефективності [2].

Як викладач, Ви можете оцінити, у якій мірі студент здійснив досягнення своїх власних цілей і які були результати його ефективності за ключовими показниками KPI. Цей аспект оцінюється за допомогою формули:

Індекс KPI = (вага показника x результат) / план.

Вага показника визначає, наскільки важливою Ви вважаєте певну ціль. Сума всіх вагових коефіцієнтів для всіх цілей повинна

дорівнювати 1. Наприклад, визначимо ваговий коефіцієнти ваг для 4-х цілей студента на семестр з певної дисципліни:

1. Прочитання 8-ми параграфів підручника оцінюється в 0,15 балів.

2. Написання 2-х наукових статей на певну тему оцінюється в 0,2 балів.

3. Складання іспиту на 100 балів оцінюється в 0,4 балів.

4. Виступи з доповіддю на семінарах 5 разів оцінюються в 0,25 балів.

Залежно від реальних результатів студента розраховуємо індекс KPI. Наприклад, щодо першої цілі: якщо студент прочитав лише 3 параграфи, то:

$$\text{Індекс KPI} = (0,15 \times 3) / 8 = 0,05.$$

Також потрібно розрахувати індекси для інших трьох цілей, а потім знайти суму всіх індексів. Залежно від отриманих результатів:

<1 – Студент випередив заплановані показники і проявив високий рівень ефективності.

>1 – Результативність студента не відповідає вимогам, і йому потрібно покращити свої показники.

= 1 – Все відповідає плану.

Навіть якщо планування здається складним, насправді воно сприяє досягненню конкретних цілей, уникаючи відволікання на щоденну рутину.

Отже, сучасна методика навчання може включати в себе можливість для студентів самостійно оцінювати та коригувати свою навчальну діяльність на підставі важливих критеріїв. Викладачам також важливо отримувати зворотний зв'язок для аналізу власної стратегії та методів навчання, а також для покращення управління навчальною діяльністю студентів. Надання цієї інформації у формі зворотного зв'язку може значно збільшити мотивацію викладачів до професійного самовдосконалення та допомогти їм орієнтуватися в роботі зі студентами.

Список використаних джерел

1. Носуліч Т.М. Кадровий потенціал системи охорони здоров'я: проблеми та перспективи розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2006. № 1. С. 173-179.

2. Armstrong M. How to Manage People. London: Kogan page, 2011. 176 p.

3. Drucker P.F. The Practice of Management. New Delfi: Harper

Collins, 2010. 416 p.

4. Smart J.C., Marshall B.L. Academic disciplines and their contributions to the development of the instrument to measure university classroom goals. *Research in higher education*. 2012. Vol. 53(5). P. 555-575.

М. В. Долженко,

кандидат педагогічних наук, доцент;

П. С. Волобуєва,

старший викладач,

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «ДІЛОВА ІНОЗЕМНА МОВА» ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ TWEE)

Штучний інтелект (ШІ) є галуззю комп'ютерних наук, яка розробляє системи, здатні виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. Сьогодні штучний інтелект застосовується в різних сферах людської діяльності, а саме: фінансах, медицині, аналітиці даних, кібербезпеці, ігровій індустрії, мовленнєвих технологіях та багатьох інших. ШІ останнім часом також активно впроваджується в освітній діяльності. Головним рушієм цього стала поява чат-боту ChatGPT, який був розроблений компанією OpenAI і представлений широкому загалу наприкінці 2022 року. Штучний інтелект став незамінним інструментом для викладачів при підготовці та виконанні різноманітних освітніх завдань.

Термін «штучний інтелект» вперше використав американський інформатик та дослідник мислення Джон Маккарті, який вжив цей термін у своїх пропозиціях 1955 року до конференції в Дармуті, яку проводили у 1956 році. Він визначав штучний інтелект як такий, що у своєму поведженні наближається до людини і може навчатись [3; с. 1]. З розвитком науки і техніки виникли й інші визначення терміну проте всі вони базуються на чотирьох основних категоріях: системи, які думають як людина; системи, які діють як людина; системи, які думають раціонально та системи, які діють раціонально [2; с. 1].

У проєкті «Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» його визначають як «властивість систем коректно інтерпретувати зовнішні

дані відповідно до поставленої мети, навчатися з таких даних та використовувати результати навчання для досягнення поставлених цілей, у т. ч. зі збирання та використання нових даних шляхом взаємодії з навколишнім середовищем». У цьому сенсі, завданнями освіти мала б бути підготовка фахівців, здатних розробляти і використовувати системи, що мають таку властивість. Саме тому характеристика іншомовної компетентності як спеціальної компетентності включає вміння класифікувати професійні завдання із подальшим розв'язанням і вибором певного технічного засобу під час вивчення мови й уміння управляти специфічною знаково-символічною системою в різноманітних формах і різноманітними способами [1, с. 155].

Серед усіх ШІ-технологій аналітики Gartner виділяють п'ять, найбільш ефективних пропозицій впровадження ШІ в освітній процес вишу щодо вивчення іноземної мови:

1. Додатковий інтелект.
2. Чат-боти.
3. Використання мультимедійних технологій навчання.
4. Гейміфікація.
5. Легка інтеграція. [1, с. 156–157].

Одним із найпопулярніших інструментів використання штучного інтелекту серед викладачів наразі є чат-бот ChatGPT, але ми у своїй роботі розглянемо таку платформу як Twee. Це онлайн платформа на основі штучного інтелекту, розроблена, щоб допомогти викладачам англійської мови швидко та легко створювати різні типи завдань на всі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), а також здатна створити окремо завдання на тренування граматики та лексики за певною темою. На платформі є вкладка «Tools» («Інструменти»), клацнувши на неї, ми знайдемо розділи, які присвячені всім видам мовленнєвої діяльності плюс граматика та вокабуляр. Ми пропонуємо розпочати роботу з розділу «Аудіювання». На жаль, платформа не дає можливості завантажити власний аудіо трек, але є можливість завантажити відео з YouTube і це дуже суттєва перевага, адже саме YouTube пропонує безліч і головне сучасних відео з усіх можливих тем як загальної англійської мови, так і ділової англійської мови, або англійсько мови професійного спрямування.

Після того, як завантажили аудіо- або відео-матеріал, Twee пропонує нам скласти завдання для цього матеріалу, а саме: warm-up discussion before listening – питання для обговорення перед тим, як студент подивиться відео або прослухає трек; сформує завдання

на питання з відкритою відповіддю, з множинним вибором або правильним / неправильним твердженням; створить короткий зміст відео або аудіо із завданням на заповнення пропусків на розуміння контексту, а також Twee конвертує відео та аудіо в текстовий матеріал. Декілька хвилин і комплекс завдань для вдосконалення аудіювання готові. І це ще не все, при створенні завдань Twee дає нам можливість обрати рівень англійської мови (Simple A1-A2, Intermediate B1-B2, Advanced C1-C2), що є ще однією перевагою і дозволяє підготувати завдання для здобувачів освіти з відповідним рівнем володіння мовою.

Наступним кроком можливо перейти до розділу «Читання». У цьому розділі Twee згенерує вам текст на будь-яку тематику, яка вам необхідна. Алгоритм дій дуже простий: в розділі «Topic» вводимо назву теми або «Target vocabulary» ключові слова та фрази з теми, або і те і інше відразу; далі обираємо жанр (текст, вигадана історія, блог пост, описова стаття, стаття з журналу / газети, звіт, огляд, офіційний лист, особистий лист); розмір тексту та рівень володіння мови. Чекаємо пару хвилин і текст готовий. Звісно, Twee дає змогу створити завдання для опрацювання відповідної теми. Це і завдання lead-in activities before reading, і ті ж самі завдання з множинним вибором, правильним / неправильним твердженням, відкритою відповіддю, спростить або ускладнить текст, створить діалоги, спираючись на ключові слова тощо.

Таким чином, плавно переходимо до наступних розділів «Вокабуляр» та «Граматика». Якщо необхідно опрацювати тематичну лексику, платформа дозволяє виділити потрібні слова та словосполучення, а далі генеруємо різні завдання з цією лексикою. Завдання на заповнення пропусків у реченнях, визначення відповідності термінів з їх дефініціями, відповідність перекладу слів та словосполучень, створить комунікативні вправи, вправи на словотворення та перефразування та багато інших завдань, що допоможуть у відпрацюванні лексичного матеріалу. Якщо ж необхідно додатково відпрацювати певну лексику, у розділі «Tools» обираємо підрозділ «Vocabulary», вводимо ключові слова і створюємо завдання. Щодо граматики, нам пропонуються завдання для тренування та повторення різних граматичних конструкцій.

Наступний розділ «Говоріння» надає змогу скласти перелік питань для обговорення певної теми, знайде цікаві факти або цитати відомих людей щодо теми, тим самим спонукаючи здобувачів вищої освіти до висловлення та аргументації власної думки або погляду.

В останньому розділі «Письмо» Твее дозволяє створити два типи письмових завдань, а саме: скласти есе за відповідною темою або «креативне письмо» за ключовими словами у вигляді блог посту, статті, звіту, огляду тощо. Не забуваємо, що в усіх розділах ми можемо обирати відповідний до потреб рівень володіння мовою, і на основі цього вибору сформулювати завдання, це також стосується і письмових завдань.

Ми хотіли б надати приклади завдань «креативного письма», які викладачі кафедри іноземних мов Університету імені Альфреда Нобеля використовують під час проведення занять з дисципліни «Ділова іноземна мова» для здобувачів спеціальностей «Міжнародні економічні відносини» та «Маркетинг»:

Write a social media post for a company promoting their new product. Use the target vocabulary to explain the marketing planning process and how it helped in the advertising campaign for the product.

Write a product review for a company that you believe embodies the principles of corporate responsibility and business ethics. Use the target vocabulary to highlight how the company considers the impact of its actions on stakeholders, customers, and society when producing and marketing its products.

Отже, онлайн-платформа Твее на основі штучного інтелекту не є чимось унікальним чи універсальним, з багатьма завданнями справляється і ChatGPT. Але це чудова альтернатива і ChatGPT і у цієї платформи є свої переваги. Вона проста у використанні, в неї інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, зберігає завдання у форматі PDF для подальшого використання на занятті, автоматично зберігає завдання з правильними відповідями для викладача. Твее – це прекрасний інструмент, який розширює можливості створення різноманітних завдань або цілих занять.

Список використаних джерел

1. Кадемія М., Візнюк І., Поліщук А., Долинний С. Використання штучного інтелекту у вивченні іноземної мови здобувачами освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. С. 153–163. DOI: 10.31652/2412-1142-2022-63-153-163.

2. Artificial Intelligence / ed. J. N. Kok. Oxford, United Kingdom: EOLSS Publishers, 2009. 418 p.

3. Ertel W. Introduction to Artificial Intelligence. London: Springer, 2011. 356 p.

4. twee. URL: <https://app.twee.com/> (accessed date: 12.03.2024).

*Н.М. Кушнарьова,
кандидат педагогічних наук, доцент,
М.О. Ховрич,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені
Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМ LMS ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасні системи керування навчанням (LMS) дозволяють викладачам створювати курси, додавати матеріали, робити завдання та оцінювати студентів. Вони також дозволяють студентам спілкуватися, співпрацювати та отримувати зворотний зв'язок. Електронні платформи для навчання та управління навчальним курсом, такі як Learning Management Systems (LMS), є невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу. Використання мультимедійних засобів, інтерактивних вправ та онлайн-ігор допомагає залучити студентів та зробити навчання більш цікавим і ефективним. Електронні системи оцінювання дозволяють викладачам швидко й ефективно оцінювати роботи студентів, надавати зворотний зв'язок та встановлювати цілі для подальшого розвитку. Використання штучного інтелекту та машинного навчання може допомогти персоналізувати навчання, рекомендуючи студентам індивідуальні матеріали та завдання на основі їхніх потреб та здібностей.

LMS (Learning Management Systems) – це програмне забезпечення, яке надає інфраструктуру для організації, виконання та оцінювання навчання та навчальних програм. Вони є основним інструментом для дистанційного навчання та організації навчальних курсів в онлайн-середовищі. Серед популярних платформ LMS Moodle та Google Classroom.

Moodle є однією з найпопулярніших відкритих платформ LMS. Вона надає широкий спектр функцій для створення, виконання та оцінювання навчальних курсів. Moodle є безкоштовним для встановлення та використання, і його можна налаштувати під різні потреби.

Google Classroom – це безкоштовна платформа LMS, яка інтегрується з іншими сервісами Google, такими як Google Drive,

Google Docs та Google Calendar. Вона проста у використанні та дозволяє створювати та керувати навчальними курсами.

Ці платформи надають різноманітні інструменти для створення, виконання та оцінювання навчальних курсів в онлайн-середовищі. Вибір конкретної платформи може залежати від потреб та особливостей конкретного закладу освіти.

Наведемо ключові функції, які надають електронні платформи для навчання студентів та управління курсом:

- Створення курсів: Викладачі можуть легко створювати цифрові курси, додавати матеріали, завдання, тести, відео та інші ресурси, необхідні для навчання.

- Організація матеріалів: Платформи LMS дозволяють систематизувати та організувати навчальний матеріал за розділами, темами та модулями для зручності студентів.

- Завдання та оцінювання: Викладачі можуть створювати різноманітні завдання, включаючи тести, есе, домашні завдання та проекти, та зручно оцінювати їх через платформу LMS.

- Взаємодія студентів: Студенти можуть взаємодіяти між собою та з викладачами через форуми, чати, електронні листи та інші інструменти, що сприяє колективному навчанню та співпраці.

- Відстеження прогресу: LMS дозволяють як викладачам, так і студентам відстежувати прогрес у навчанні, переглядати результати тестів та завдань, а також отримувати зворотний зв'язок щодо успішності.

- Адаптивне навчання: Деякі платформи LMS пропонують можливості адаптивного навчання, яке дає змогу налаштовувати матеріали та завдання відповідно до потреб та здібностей кожного студента.

Загалом, електронні платформи для навчання та управління навчальним курсом роблять навчання більш доступним, ефективним та інтерактивним для всіх учасників освітнього процесу.

- Моніторинг навчальних досягнень: Електронні платформи можуть забезпечувати моніторинг навчальних досягнень студентів, дозволяючи викладачам та адміністраторам відстежувати прогрес кожного учасника курсу.

- Системи зворотного зв'язку: За допомогою коментарів, обговорень та інших інструментів електронні платформи дозволяють студентам отримувати зворотний зв'язок від викладачів та однолітків, що сприяє поліпшенню їхнього навчання.

- Мультимедійні можливості: Платформи LMS часто підтримують

різноманітні формати контенту, включаючи відео, аудіо, графіку тощо, що дозволяє використовувати різноманітні навчальні матеріали та методи навчання.

– Мобільні додатки: Деякі платформи надають мобільні додатки, які дозволяють студентам та викладачам отримувати доступ до курсів, матеріалів та інструментів навчання на різних пристроях, таких як смартфони та планшети.

– Захист персональних даних: Електронні платформи забезпечують захист особистої інформації студентів та викладачів, використовуючи різні методи шифрування та захисту даних.

– Підтримка спільноти: Платформи LMS можуть створювати віртуальні спільноти навчання, де студенти можуть обмінюватися ідеями, рішеннями та досвідом, що сприяє розвитку навичок співпраці та колективного навчання.

Всі ці функції допомагають покращити навчальний процес та забезпечити ефективніше управління навчальним курсом для досягнення бажаних навчальних результатів.

Список використаних джерел

1. Триус Ю.В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у ВНЗ: проблеми, стан і перспективи. *Комп'ютерноорієнтовані системи навчання: зб. наук. праць*. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. Вип. 5. С. 3–14.

2. Шуневич Б.І. Дистанційне навчання в системі вищої освіти Європи та Північної Америки: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. С. 333–364.

3. Bobrytska V.I., Protska S.M. Formation of professional competencies of the future teachers by means of a computer-based methodology: investigational approach. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. № 5 (67). С. 121–133. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/96/showToc> (дата звернення: 04.03.2024).

А.В. Левенець,
студент;
О.П. Крупський,
кандидат психологічних наук, доцент,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м.
Дніпро, Україна

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ MINECRAFT В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Якщо абстрагуватися від упевненості що «під час гри можна навчатися, але не навчати» [1], то можна побачити, що використання ігрових-віртуальних всесвітів уже не є екстримом [2; 3]. Одним із таких всесвітів є метапростір інді-гри Minecraft. Ця гра побачила світ у 2009 р. і була запропонована масовому гравцю у 2011 р., дотепер займає уми сотень десятків гравців. Кількість щомісячних активних гравців у Minecraft перевищує 170 мільйонів. У 2024 р. гри виповниться 15 років [4]. Minecraft – це гра-пісочниця, і це призвело до того, що вік середньостатистичного гравця в Minecraft 24 роки. За даними SearchLogistics розподіл гравців Minecraft за віком наступний (див. табл. 1.)

Таблиця 1

Відсоток користувачів гри Minecraft за віковими групами

Вікова група	Покоління	%
Менше 15 років	Молодша частина покоління Y та покоління Alpha	20,5
від 15 до 21 року	покоління Z або покоління Y	43,0
від 22 до 30 років	покоління Y або старша частини покоління Z	21,0
від 30 до 65 років	покоління X або Baby Boomers	15,0
65+ років	Baby Boomers або старші покоління Silent Generation	0,5

Створено автором на основі [5]

20% користувачів Minecraft - це діти і підлітки, які відіграють важливу роль у популярності гри і які проводять в гри все своє «життя». 64% гравців у Minecraft це представники покоління Z. 54% складають чоловіки, 46% – жінки [4]. Саме тому у 2016 р. з'явилась спеціальна версія гри Minecraft: Education Edition для освітніх установ [6], її розробники, чітко побачивши тренди, запропонували новий

метапростір для просування навчального контенту потенційним споживачам.

Використання відеоігор останніми роками як навчального інструменту в школах зросло [7]. На своєму сайті видання Minecraft: Education Edition безпосередньо зазначено, що вона «готує учнів до майбутнього, розвиваючи такі навички як креативність, вирішення проблем та системне мислення, підживлюючи пристрасть до гри» [8]. О. Алаваджі та Дж. Делафілд-Батт наголошують переваги цієї пропозиції з точки зору підвищення мотивації, розвитку мови та академічного навчання з таких предметів, як природничі науки чи історія [10]. І. Санчез-Лопез із колегами зазначають, що Minecraft є універсальною і відкритою платформою, і що її бачення пов'язане зі співпрацею, постановкою проблем і пошуком рішень, а також з кібергромадянством через проєктно-орієнтоване навчання (PBL) [11]. У зв'язку з цим Д. Кун стверджує, що за умови дотримання конструктивістських принципів навчання, «відкрита природа гри та підходи, засновані на співпраці, заохочують учнів до спілкування та використання мови на основі контексту» [12, с. 221]. О. Крупський із колегами в своїх дослідженнях наголошують, що у метапросторі Minecraft формується механізм управління ігровими спільнотами настільки своєрідний, що вивчення його надасть змогу не тільки розумітися на управлінських нюансах гри, а й бути готовими до переносу отриманих в грі навичок щодо управління малими командами, комунікативними навичками, звичками вирішення конфліктів на робочих місцях [13]. Це стає особливо актуальним в умовах навчання в нашій країні, спочатку обмежених пандемією, а потім і війною. Р. Вівек із колегами, говорячи про особливості навчання в умовах «нової нормальності», мали на увазі обмеженні та нові можливості у навчальному процесі, викликані саме пандемією [14]. Між тим, для наших реалій, результати їх дослідження пролонговуються і на реальності сьогодення, третій рік війни зі східним сусідом стали для нашої країни «ною нормальністю». Уже набирає обертів п'ятий рік, коли навчальний процес відбувається за допомогою ІТ-технологій, і стає все складніше зацікавити учня навчальним матеріалом. Саме питання створення «штучної зацікавленості» і можливо вирішити за допомогою метапростору інді-гри Minecraft.

Використання Minecraft: Education Edition може бути важливим інструментом для привернення уваги учнів та залучення їх до навчального процесу. За допомогою Minecraft можна вирішити низку

проблем, які пов'язані з низькою зацікавленістю та складнощами у зосередженні уваги, низькою мотивацією та відсутністю власного прикладу викладача необхідно використовувати додаткові стратегії, або, якнайменш, розуміти, що ці стратегії існують:

1. Створення навчальних ігор: Розробіть навчальні ігри у Minecraft, які будуть використовувати ключові концепції та матеріали вашого курсу. Це можливо як для природничих наук, так і для наук соціально-гуманітарного циклу. Є приклади використання Minecraft на заняттях з історії, фізики, економіки та інших [6].

2. Інтерактивні уроки: Підготуйте інтерактивні уроки в Minecraft, де учні можуть взаємодіяти з матеріалом та виконувати завдання. Головна перевага в тому, що більшість учнів уже знайомі з грою, або чули про неї. І вони вже не зможуть наголошувати на тому, що занадто формалізоване навчання відвертає їх від пізнавального процесу, оскільки запідозрити гру у формалізації (яка там звичайно є) ще на рівні їх світогляду дуже складно.

3. Розвиток креативності: Стимулюйте креативність учнів, дозволяючи їм будувати власні структури та розв'язувати творчі завдання. Можливість помилятися, втрачаючи лише свій час та віртуальні ресурси, помилятися і виправляти, стає тенденцією сприйняття світу поколінням Z. І це сприйняття переноситься з метапростору до простору реального. Переноситься з упевненістю, що саме це норма. Виконання навчальних завдань, де нема можливості (або існує обмежена можливість) на розв'язання за рахунок повторів, створює хоч якийсь розуміння цінності прийнятого рішення та помилки.

4. Колективні проєкти: Організуйте групові проєкти у Minecraft, де учні можуть співпрацювати та вирішувати складні завдання разом. Інтерактивне навчання повністю зруйнувало традиційні зв'язки та схему утворень малих груп. Діти втратили потребу та простір для «свідомого» життя в колективі. Групові проєкти – це можливість підготувати дитину до дорослого життя, в якому не тільки «чисті» знання є важливими. Різні ролі в групі «знайдуть собі акторів», і сформують необхідні паттерни поведінки в груповій співпраці.

5. Розробка світу: Залучайте учнів до розробки власного світу в Minecraft, де вони можуть вивчати різні аспекти предмету. Розробка власного світу – це завжди нові знання та нова відповідальність. Дуже цікаві дані були отримані при вивченні tamagotchi, які виявили значний потенціал для покращення навчального процесу. Зокрема, Н. Міллер із колегами порівняли потреби групи дистанційного

навчання з потребами в електронному догляді за тамагочи дитини під час шкільних занять [15]. А можливості до отримання знань, які закладено метапростір Minecraft, значно ширші.

6. *Віртуальні екскурсії*: Організуйте віртуальні екскурсії у Minecraft [16], щоб учні могли досліджувати історичні події, наукові відкриття, географічні об'єкти та цікаві сучасні локації.

7. *Симуляції*: Використовуйте Minecraft для створення симуляцій реальних ситуацій, де учні можуть вирішувати проблеми та приймати рішення [17].

8. *Оцінювання*: Використовуйте Minecraft для створення оціночних завдань та тестів, які дозволяють перевірити знання учнів. Це значно цікавіше, оскільки учень змушений перевіряти свої знання у віртуальному світі і одразу бачити до чого призводить помилка.

9. *Історичні реконструкції*: Створюйте історичні реконструкції у Minecraft, які дозволять учням поглибити своє розуміння історичних подій та постатей [15].

10. *Вирішення проблем*: Створюйте завдання у Minecraft, які ставлять перед учнями реальні проблеми та вимагають знаходження та реалізації рішень.

11. *Крос-курсіві проекти*: Об'єднайте декілька предметів у спільні проекти у Minecraft, які дозволять учням застосовувати свої знання з різних галузей.

12. *Самостійне навчання*: Створюйте відкриті світи у Minecraft, де учні можуть вивчати матеріал самостійно та розвивати власні навички.

Отже, Minecraft: Education Edition був одним із піонерських проєктів з інтеграції освітніх цілей в ігрову практику ще до появи метапростору. Цей простір має власну сугестивну силу, яка притягує до себе дітей та підлітків. Цей впізнаваний світ здатен залучити фандом Minecraft в освітнє середовище. В умовах переходу до цифрової імерсивної реальності Minecraft: Education Edition залишає керівництво освітнім процесом у руках вчителів, батьків та ІТ-менеджерів, повторюючи таким чином закономірності, що існують у фізичному світі, головне це використовувати ці можливості та стратегії.

Список використаних джерел

1. Ahmad S. et al. A study on the effectiveness of computer games in teaching and learning. *International Journal of Advanced Studies in Computers, Science and Engineering*. 2013. Vol. 2. №. 1. P. 1-7.

2. Amory A. et al. The use of computer games as an educational tool: identification of appropriate game types and game elements. *British Journal of Educational Technology*. 1999. Vol. 30. №. 4. P. 311-321.
3. Martinez L., Gimenes M., Lambert E. Entertainment video games for academic learning: A systematic review. *Journal of Educational Computing Research*. 2022. Vol. 60. №. 5. P. 1083-1109.
4. Martinez L., Gimenes M., Lambert E. Entertainment video games for academic learning: A systematic review. *Journal of Educational Computing Research*. 2022. Vol. 60. №. 5. P. 1083-1109. DOI: 10.1177/073563312111053848.
5. Shewale R. 25 Minecraft Statistics For 2024 (Users, Servers, & More). DemandSage. 2024. URL: <https://www.demandsage.com/minecraft-statistics/> (accessed date: 12.03.2024).
6. Woodward M. Minecraft user statistics: how many people play Minecraft in 2024? *searchlogistics.com*. URL: <https://www.searchlogistics.com/learn/statistics/minecraft-user-statistics/> (accessed date: 12.03.2024).
7. Minecraft Fandom. Minecraft Education. *minecraft.fandom.com*. n.d. URL: [https://minecraft.fandom.com/ru/wiki/Minecraft Education](https://minecraft.fandom.com/ru/wiki/Minecraft_Education) (accessed date: 12.03.2024).
8. Marín-Díaz V., Morales-Díaz M., Reche-Urbano E. Educational possibilities of video games in the primary education stage according to teachers in training. A case study. *Journal of New Approaches in Educational Research (NAER Journal)*. 2019. Vol. 8. №. 1. P. 42-49.
9. Microsoft. *Minecraft: Education Edition*. 2022. URL: <https://education.minecraft.net/en-us> (accessed date: 12.03.2024).
10. Alawajee O., Delafield-Butt J. Minecraft in education benefits learning and social engagement. *International Journal of Game-Based Learning (IJGBL)*. 2021. Vol. 11. №. 4. P. 19-56. DOI: 10.4018/IJGBL.2021100102.
11. Sánchez-López I., Bonilla-del-Río M., Soares I. O. Digital creativity to transform learning: Empowerment from a com-educational approach. *Comunicar*. 2021. Vol. 29. №. 69. P. 113-123. DOI: 10.3916/C69-2021-09.
12. Kuhn J. Minecraft: education edition. *Calico journal*. 2018. Vol. 35. No. 2. P. 214-223.
13. Krupskiy O., Stasiuk Y., Levenets A. Peculiarities of managing gaming communities on the example of Minecraft clans. *Bulletin of VN*

Karazin Kharkiv National University. Economic Series. 2023. №. 105. P. 44-56. DOI: 10.26565/2311-2379-2023-105-05.

14. Vivek R., Nanthagopan Y., Piriyaatharshan S., Krupskiy O.P. Teaching practices in the new normal: qualitative inquiry (Sri Lanka case). *Advanced Education.* 2023. Vol. 11. №. 23. P. 170–189. DOI: 10.20535/2410-8286.290370.

15. Miller N., Kennedy H., Leung L. Tending to the tamagotchi: rhetoric and reality in the use of new technologies for distance learning. *Technology and Inequality.* Routledge. 2002. P. 141-158.

16. Lin L. T., Neo H. F. Modelling of virtual campus tour in Minecraft. *Journal of Informatics and Web Engineering.* 2024. Vol. 3. №. 1. P. 15-40. DOI: 10.33093/jiwe.2024.3.1.2.

17. Zhang Z. C. et al. Application of Minecraft in the study of evacuation dynamics under fire emergency conditions. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications.* 2023. Vol. 624. P. 128935. DOI: 10.1016/j.physa.2023.128935.

18. Sena C. C. R. G., Jordão B. G. F., Carmo W. R. Valuing Historical Cartography in the study of ancient civilizations in basic education using Minecraft. *Abstracts of the ICA.* 2023. Vol. 6. DOI: 10.5194/ica-abs-6-230-2023.

О.М. Полетай,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівський колегіум
ім. Т. Шевченка», м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ ПРЕДМЕТУ «ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА» НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Перше заняття з освітнього компоненту «Інклюзивна освіта» зі студентами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальність «Професійна освіта», показало розуміння щодо предмету і об'єкту зазначеного компоненту. Було озвучено багато різних версій: будемо вивчати щось космічне, будемо розглядати інклюзивні речі повсякденного побуту і тільки невелика категорія студентів змогла дати відповідь, що це освіта для інвалідів. Таке опитування показало, що існує проблема в недостатній проінформованості населення щодо системи навчання дітей з

особливими освітніми потребами (ООП) в закладах освіти з іншими здоровими дітьми. А отже, доцільність даного курсу беззаперечна. Прогнозованим результатом вивчення такого освітнього компоненту буде формування у здобувачів вищої освіти стійкої громадянської позиції щодо особистісного сприймання та популяризації інклюзивної освіти серед української спільноти [5].

Європейські держави вже досить давно зробили для себе висновок, що кожен громадянин повинен бути їй корисний, незважаючи на його психофізичний стан. Кошти, що витрачає країна на утримання категорії громадян із особливими потребами, можна направити на їх соціалізацію і освітню підготовку, і, як наслідок, набуття ними професії, що прогодує і дасть почуття необхідності своїй державі [5].

У психолого-педагогічній літературі багато науковців аналізують значення понять «інклюзії», «інклюзивна освіта» та «діти з особливими освітніми потребами» – А. Колупаєва, О. Таранченко, М. Порошенко та інші.

Поняття «інклюзія» означає процес активного включення в суспільні стосунки всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей [1; 2].

Базові цінності, на яких ґрунтується інклюзивна освіта: кожна дитина – особистість; навчатися можуть усі – нездібних дітей немає; кожна дитина має унікальні здібності, особливості та інтереси; заборона на дискримінацію в будь-якій формі; право кожної людини на участь у житті суспільства, у т. ч. людей з особливими потребами; терпимість один до одного: готовність жити разом у світі один з одним; прийняття людей з їхніми індивідуальними відмінностями; виховання в душі толерантності як «гармонія в розмаїтті» [3].

Інклюзивне навчання – це спосіб отримання освіти, при якому діти з ООП навчаються в загальноосвітньому середовищі разом зі своїми однолітками за місцем свого проживання, що є альтернативою інтернатній системі, де вони утримуються та навчаються окремо від інших дітей, або індивідуальному навчанню. Кожна дитина має відчувати себе повноцінним і активним учасником освітнього процесу – і це головне завдання інклюзії [1; 2].

Дитина з особливими освітніми потребами – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту [4].

Метою навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта» є підготовка

майбутніх педагогів до роботи в закладах середньої, профільної та професійно-технічної освіти з категорією дітей з особливими освітніми потребами; вивчення нормативно-правових, теоретико-методологічних, організаційних та методичних основ інклюзивної освіти; формування у здобувачів освіти професійної компетентності для успішного впровадження інклюзивної моделі навчання учнів із особливими освітніми потребами (ООП) в закладах освіти [5].

Основними завданнями вивчення дисципліни «Інклюзивна освіта» є: засвоєння особливостей інклюзивної освіти: сутність, принципи та завдання; оволодіння знаннями щодо міжнародного та національного законодавства у сфері інклюзивної освіти; оволодіння знаннями та уміннями створювати освітній простір для дітей з особливими освітніми потребами у закладі освіти; оволодіння технологіями співпраці педагога з батьками дітей з особливими освітніми потребами; розуміння і практичне застосування знань щодо універсального дизайну та архітектурної доступності закладу; оволодіння технологіями оцінювання навчальних досягнень дітей із особливими освітніми потребами; стимулювання до подальшої самоосвіти у напрямі інклюзії та інше [5].

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів: перший – законодавчо-нормативні засади та методологія інклюзивної освіти, а другий – організація інклюзивної освіти суб'єктом якого є дитина з особливими освітніми потребами в межах закладів середньої, профільної та професійно-технічної освіти [5].

У першому змістовому модулі розглядаються основні дефініції інклюзивної освіти та правове забезпечення у міжнародних та національних законодавствах. Міжнародні документи і законодавства: Загальна декларація прав людини (1948); Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960); Конвенція про права дитини (1989); Саламанська декларація (1994) та інше. Національне законодавство: Конституція України (1996); Закон України «Про освіту» (2017); Постанови Кабінету Міністрів України та інше.

У другому змістовому модулі розглядаються: права та обов'язки команди психолого-педагогічного супроводу та окремих його членів (постійні та запрошені), організація роботи з батьками як з членами команди, вимоги до формування індивідуальної програми розвитку і індивідуального навчального плану, новітні методи оцінювання навчальних процесів (формування оцінювання, портфоліо) дитини з ООП, архітектурна доступність, універсальний дизайн (вимоги до

ресурсної кімнати, медіатека) тощо.

На самостійну та індивідуальну роботу належать такі питання: зробити порівняння наступних процесів – традиційний освітній процес і інклюзивний освітній процес; здійснити порівняльну характеристику міжнародного і національного законодавства у сфері інклюзивної освіти; визначити відмінність між асистентом учителя та асистентом дитини; волонтерство та адвокатство батьків; діяльність навчальної команди у роботі фахівців; види технологій навчання (приклади); досвід роботи вчителів в інклюзивних класах; індивідуальна – особливості роботи з ліворукими дітьми, тривожними дітьми, гіперактивними дітьми, агресивними дітьми, неадекватною самооцінкою, низькою здатністю до адаптації та інше [5].

Підсумовуючи вищевикладене можемо стверджувати, що інклюзивна освіта вже є частиною нашої української освіти. Дії нашого уряду спрямовані на підтримку цього процесу. Освітяни стоять на шляху створення власної системи інклюзивної освіти, але враховують й досвід європейських держав щодо гармонійного, гуманного, без дискримінації, психолого-педагогічного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / ред. А.А. Колупаєвої. Київ, 2018. 260 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

2. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

3. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб із особливими потребами та Рамки Дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94 (дата звернення: 02.04.2024).

4. Конституція України від 17.09.1991. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/888-09/page> (дата звернення: 02.04.2024).

5. Полетай О.М. Вплив предмету «Інклюзивна освіта» на формування професійної компетентності та громадянської позиції майбутнього вчителя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2021. Вип.12(168). С. 242–246.

*І.Ю. Серьогіна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЗВО

Актуальним питанням сьогодення є впровадження у навчально-пізнавальний процес вищої школи інноваційних технологій навчання, що безумовно буде сприяти підвищенню якості навчання. Прикладом може слугувати моделювання реальних готельних послуг на практичних заняттях при вивченні таких дисциплін, як «Організація готельного господарства», «Виробниче навчання готельно-ресторанної справи», «Сервіс у готельно-ресторанному бізнесі» тощо.

Питання впровадження моделювання готельних послуг на практичних заняттях у навчально-пізнавальний процес вищої школи висвітлили у своїх наукових працях дослідники М. Бойко [1], О. Головка [2] та ін.

Метою тез є розгляд особливостей використання моделювання готельної послуги «Паркур та воркаут у готелі» на практичних заняттях при вивченні дисципліни «Виробниче навчання готельно-ресторанної справи» для студентів 2-3-х курсів денного та заочного відділення напряму 016 «Професійна освіта. Сфера обслуговування» у Криворізькому державному педагогічному університеті.

Сучасний готельно-ресторанний комплекс, що постійно зростає та розвивається, систематично оновлює низку додаткових послуг, які покликані привернути увагу можливих клієнтів та заохотити постійних гостей повернутися до готелю. Так, сьогодні можна вважати однією з найпопулярніших додаткових послуг у готелі – організацію дозвілля дітей гостей готелю. Це можуть бути: послуги аніматорів, дитячі майданчики, спортивні майданчики, внутрішні ігрові та тематичні кімнати, а також паркур та воркаут.

Дитячі та спортивні майданчики на території готельного комплексу повинні відповідати всім вимогам та сучасним стандартам безпеки і бути функціональними, надійними, яскравими та цікавими для дітей гостей готелю. Тобто сучасні ігрові та спортивні комплекси для дітей гостей готелю повинні відповідати технічному прогресу сьогодення та забезпечувати дітям розвиток та саморозвиток у всіх напрямках. Це дозволить їм бути успішними в майбутньому. Тому

важливо використовувати високоякісне європейське обладнання, наприклад, майданчики з дерева, що включають в себе ігрові комплекси і дитячі містечка для дітей різного віку, каруселі, гірки, гойдалки, пісочниці, плавучі причали, паркові меблі, спортивні покриття з екологічних матеріалів. Так, найкращий варіант спортивних покриттів на основі гумового грануляту та безпечні покриття – штучна трава для дитячих майданчиків.

Ігрові комплекси переважно є модульними конструкціями, які адаптуються під будь-який ландшафт. Ігрові дитячі комплекси призначені для різних вікових груп і мають різні функції.

Обладнання для паркуру та воркауту (Parkour, Workout) створене для молодих людей, які незалежно від статі, соціальної групи, матеріального статусу або поглядів хочуть зустрітися на відкритому повітрі з однією метою – підвищити фізичну форму та тренувати своє тіло. Організація паркуру та воркауту дозволяє різнобічно підготувати різні частини тіла дитини-підлітка або молодої людини; заповнити прогалину між відкритими тренажерними залами і дитячими майданчиками; вони можуть бути використані як новачками, так і професійними спортсменами різних дисциплін; вони диверсифікують навколишню спортивну та рекреаційну інфраструктуру; вони створюють спільноти молодих людей навколо себе; вони можуть бути місцем для організації регулярних заходів, у т. ч. для школярів та інших мешканців міста, де розташовано готель; можуть бути місцем для організації змагань та шоу тощо.

Студенти на практичному занятті відпрацьовують усі етапи організації послуги «Паркур та воркаут у готелі», моделюють певні можливі ситуації та пропонують власні ідеї, конкретні ігри та завдання для підлітків та молодих людей різного віку. Наприкінці заняття підбиваються підсумки, обговорюються суперечливі ситуації при моделюванні готельної послуги та вихід із них, студенти разом із викладачем здійснюють само- та взаємооцінювання.

Таким чином, використання на практичних заняттях моделювання конкретних готельних послуг, створюють умови для результативного формування і закріплення професійних знань, умінь і навичок студентів; сприяють розвитку вмінь орієнтуватися в новій ситуації, знаходити свої підходи до вирішення проблем, встановлювати ділові контакти з колективом; позитивно впливають на підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності.

Аналіз результатів нашої роботи підтвердив доцільність використання моделювання готельних послуг на практичних заняттях

з дисципліни «Виробниче навчання готельно-ресторанної справи» серед студентів 2-3 курсів факультету педагогічної освіти Криворізького державного педагогічного університету.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо у розробці розвивальних тренінгів при вивченні окремих дисциплін для спеціальності «Сфера обслуговування. Професійна освіта» на факультеті педагогічної освіти Криворізького державного педагогічного університету.

Список використаних джерел

1. Бойко М.Г. Організація готельного господарства: підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. Ун-т, 2010. 448 с.
2. Головка О.М. Організація готельного господарства. Виробнича санітарія і гігієна праці: навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 410 с.

С.В. Філатов,
кандидат технічних наук, доцент;
І.С. Водоп'янов,
студент,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

НАОЧНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ СПЕЦДИСЦИПЛІН В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Стрімкий розвиток освітнього процесу вимагає від педагога розв'язання великої кількості завдань, використовуючи як «традиційні», так і інноваційні підходи до навчання, застосування набутих знань на практиці та постійний творчий розвиток особистості. Слабка мотивація до навчання, незацікавленість навчальними предметами сучасних дітей вимагає вирішення цієї проблеми. Тож, важливим компонентом навчання є використання різноманітних методів і прийомів, чергування видів робіт, які виконують здобувачі освіти на уроках.

Однією з обов'язкових умов ефективного засвоєння знань здобувачів освіти є використання наочності під час уроків. Важливого значення наочним методам надавали такі видатні педагоги як

К.Д. Ушинський, Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоці.

Учені по-різному трактують визначення сутності поняття «наочність». Ю. Безкоровайна розглядає наочність як засіб досягнення мети уроку, яка сприяє підвищенню ефективності засвоєння знань. М. Волович розглядає наочність у вигляді відображення усного матеріалу уроку. Подібної точки зору дотримувався Л. Фрідман, який стверджував, що наочність – це одна із форм подачі навчальної інформації. Згідно Л. Фрідмана, наочність – це особлива властивість психічних образів, які створюються у процесах сприйняття, пам'яті, мислення й уяви при пізнанні об'єктів навколишнього світу.

У педагогічному словнику наочність визначається «як один із принципів навчання, заснований на показі конкретних предметів, процесів, явищ» [2, с. 119]. Під засобами навчання розуміють «предмети, прилади чи їх сукупність, які необхідні для здійснення чогонебудь» [2, с. 120]. Отже, засобами наочності можна вважати все те, що сприймається за допомогою зору (рисунок на дошці, екрані, схеми, макети, інформаційні плакати тощо), слуху (аудіо- та відеозаписи) та з використанням інших органів чуття.

Принцип наочності сформульований дуже давно і є одним із найважливіших принципів навчання. Основа ідея принципу наочності – це зосередження уваги на найважливішому, найсуттєвішому, піднесення інтересу до виучуваного матеріалу, активізація процесу навчання. Реалізація принципу наочності сприяє глибшому й повнішому засвоєнню знань, пошуку зв'язків між науковими знаннями й життєвою практикою, наочність сприяє становленню активної, суб'єктивної позиції в навчальній діяльності, стимулює розвиток мотиваційної сфери.

Використовуючи засоби наочності у навчальному процесі, потрібно виходити з дидактичного правила про те, що їх використання не мета, а засіб досягнення мети. Тому, учнів слід навчати умінням розглядати та аналізувати те, що вони спостерігають, виокремлювати з нього необхідну інформацію.

Використання наочних методів буде ефективним якщо дотримуватися ряду вимог:

- відповідність віковим особливостям здобувачів освіти;
- обсяг наочного матеріалу подавати поступово, дозовано та у відповідний момент;
- організація місця демонстрації (кожен учасник уроку повинен добре бачити демонстрацію);

– акцентувати увагу на головних деталях при роз’ясненні явищ, законів, принципів та інше;

– детально продумувати пояснення, що надаються в ході демонстрації явищ;

– демонстрована наочність повинна чітко відповідати змісту навчального матеріалу;

– залучення здобувачів освіти для пошуку потрібної інформації та її систематизації.

Наочність широко використовується в навчально-виховному процесі підготовки робітничих кадрів (заклади професійної (професійно-технічної) освіти) і є невід’ємною частиною виробничого навчання, оскільки наочний матеріал виконує безліч функцій.

В основі наочного методу лежить візуалізація інформації, яка має більш складну структуру, ніж звичайне поняття «наочність». Візуалізація покликана створити образ предмету та досягнути головної цілі – глибокого засвоєння знань про даний предмет, явище чи сам процес.

Навчальні предмети, які вивчають в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, дають широкі можливості для використання наочного методу.

При підготовці кваліфікованого робітника за професією «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» використовують традиційні засоби вивчення будови автомобіля. Такими засобами є розрізані агрегати та натуральні вузли. Основна і головна вимога - максимальний огляд та доступність до деталі без порушення зовнішніх форм. Для більшої наочності та глибокого вивчення деталі можна використати електричне обладнання для роботи вузлів, короткі інформаційні пояснення. Існує велика кількість різних наочних засобів для підготовки учнів цієї професії, що дає можливість урізноманітнити навчальний процес та зацікавити учнів.

Наочні засоби сприяють підвищенню інтересу до навчального матеріалу, забезпечують більшу активність здобувачів освіти під час освітнього процесу, додають емоційної забарвленості уроку, розвивають пам’ять, мислення уяву та впливають на рівень успішності. Важливо не лише використовувати наочність під час подачі навчального матеріалу, але й правильно підбирати її, щоб учні мали змогу переосмислити та використати в подальшій роботі. Також важливим аспектом є не перенасичення на уроці наочних методів. Потрібно пам’ятати про естетичність та чітку організацію цього

методу.

Список використаних джерел

1. Безкоровайна Ю. Унаочнення як засіб формування іншомовної лексичної компетенції учнів. *Студентський науковий альманах факультету іноземних мов*. 2009. Вип. 1(6). С. 230–234.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.

С.І. Мединська,
в.о. завідувача кафедри,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Сучасні тенденції на світовій арені й розвиток міжнародного туризму останнім часом сприяють посиленню інтересу науковців до різноманітних досліджень туристичної галузі, пошуку шляхів оновлення професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі туризму за допомогою інноваційності й інформаційно-комунікаційних технологій у відповідь на вплив зовнішніх факторів, одним із яких стало активне впровадження змішаного навчання.

Перш за все зазначимо, що термін «змішане навчання» («blended learning») був уперше використаний ще в 1999 р. в прес-релізі Американського центру інтерактивного навчання – Interactive Learning Centers (EPIC) з пропозицією не лише онлайн-курсів, але й курсів з використанням методології змішаного навчання, що комбінували традиційний зміст курсу в інтернеті з отриманням офлайн (live) інструкцій та інші компоненти для спільної роботи з робочого столу студента [9]. Принагідно доцільно зазначити, що змішане навчання поступово набувало популярності на початку XXI століття в світі й було визнано «освітнім трендом і перспективою поширення знань у цифрову епоху» [1, с. 25]. Проте масове використання цього типу навчання в Україні як альтернативного інструменту для провадження освітньої діяльності розпочалося в результаті пандемії COVID-19, а потім продовжилося під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну через безпекові ризики.

Науковці трактують термін «змішане навчання» по-різному, від

досить широкого тлумачення як «продуманого поєднання очного (face-to-face) та онлайн навчання» [7, с. 5], поєднання навчання з використанням двох історично окремих моделей викладання та навчання: традиційної очної системи навчання (face-to-face) та системи розподіленого навчання (distributed) з акцентуванням ключової ролі комп'ютерних технологій [8, с.5] до більш деталізованого розуміння як «цілеспрямованого процесу здобуття знань, набуття умінь і навичок, засвоєння способів пізнавальної діяльності суб'єктом навчання та розвитку його творчих здібностей на основі комплексного і систематичного використання традиційних, інноваційних педагогічних технологій та інформаційно-комунікаційних технологій навчання за принципами взаємного доповнення з метою підвищення якості освіти» [5, с. 304].

Проаналізувавши роботи різних авторів, В. Кухаренко, С. Березенська, К. Бугайчук та інші дослідники наголошують, що змішане навчання – це поєднання елементів традиційного навчання й онлайн-курсів; комбінація педагогічних теорій і технологій; методика навчання, яка поєднує в собі традиційні методи викладання в аудиторії з роботою на комп'ютері для навчальної діяльності; результат інтеграції онлайн-курсів з традиційним навчанням; поєднання різних технологій в єдиний інтегрований навчальний підхід; навчальна програма, що включає в себе комбінування очного та електронного навчання, різноманітні формати і медіа [3, с. 49-50].

Цікавою для нас виявилася думка дослідниць Н. Рашевської і Н. Кіяновської щодо підходу до визначення поняття «змішане навчання», оскільки вони розглядають його як процес навчання, за якого традиційні технології навчання поєднуються з інноваційними технологіями дистанційного, електронного та мобільного навчання з метою створення гармонійного поєднання теоретичної та практичної складових процесу навчання» [11, с. 14]. Таке тлумачення змішаного навчання є комплексним і відображає як суть поняття, так і мету його застосування в педагогічній практиці. Тому, погоджуємося з дослідницями й вважаємо за доцільне розглядати змішане навчання саме з такої перспективи.

Водночас, питання пропорції традиційного очного й онлайн навчання є неврегульованим: дослідники зазначають різне співвідношення традиційного й онлайн навчання в змішаному форматі залежно від взаємодії його учасників і подання навчального контенту [4, с. 144]. У 2007 році фахівці Sloan Consortium [6] деталізували ці дефініції. Вони визначають змішані курси та програми

як такі, що мають 30-79% змісту курсу, що викладається онлайн, акцентуючи увагу на викладанні значної частки контенту онлайн з використанням онлайн обговорень та, як правило, очних зустрічей, тобто є результатом інтегрування онлайн курсів з традиційними аудиторними заходами, які проводяться згідно з плановим, педагогічно перевіреним технологічним підходом [10]. Таке точне окреслення меж щодо поєднання очного й онлайн навчання для визначення змішаного навчання є досить аргументованим, проте складним для застосування в сучасних українських реаліях, оскільки різна безпекова ситуація в регіонах України й автономність закладів вищої освіти в прийнятті рішень щодо формату навчання в умовах воєнного стану не дає змоги чітко визначити цей відсоток, тому враховуємо цей показник як орієнтовне значення.

Доцільно зазначити, що змішане навчання може провадитися на чотирьох рівнях: навчальної діяльності, курсу / дисципліни, освітньої програми й закладу освіти, причому деякі змішані підходи залучають здобувачів вищої освіти до різних, проте взаємодоповнюючих одночасних очних й онлайн видів діяльності, тоді як інші підходи розділяють традиційну й онлайн складові на різні часові блоки, які розташовані в хронологічному порядку, але не накладаються один на одного [8, с.13-16].

Аналізуючи особливості змішаного навчання при підготовці майбутніх фахівців у галузі туризму, доцільно окреслити його переваги, серед яких варто зазначити:

1) підвищений рівень гнучкості графіку навчання й доступності навчальних матеріалів у зручний час (при роботі в асинхронному режимі);

2) підсилена залученість здобувачів вищої освіти й інтерактивність освітнього процесу за рахунок використання онлайн-симуляцій, віртуальних турів, ігрових елементів навчання й інтерактивних завдань за допомогою цифрових технологій;

3) розвиток навичок цифрової грамотності при роботі з різними онлайн-інструментами й ресурсами, що є критично важливими для подальшої роботи в туристичній індустрії;

4) розвиток навичок самостійного навчання, дослідницьких навичок і навичок управління часом;

5) ознайомлення з галузевими онлайн-ресурсами та інструментами, що часто використовуються в туристичній індустрії, зокрема онлайн-платформами бронювання, системами управління об'єктами розміщення або програмним забезпеченням для

планування подорожей, що надає здобувачам вищої освіти практичний досвід використання цього інструментарію, необхідного для подальшої професійної діяльності;

б) можливості для співпраці та спілкування за допомогою використання онлайн-форумів, дискусійних дошок, виконання спільних проєктів, що сприяє розвитку комунікативних навичок і навичок співпраці, необхідних для фахівців туристичної галузі для подальшої роботи в команді й ефективної комунікації з колегами та клієнтами.

До ефективних педагогічних підходів і методів змішаного навчання, які сприяють співпраці здобувачів вищої освіти в процесі вирішення практичних завдань й розвитку ключових фахових компетентностей, науковці включають поєднання очного (face-to-face) й дистанційного навчання, партнерство членів групи, удосконалення навичок групової роботи, гетерогенне групування, комбіноване використання індивідуального оцінювання й оцінювання одногрупників (peer assessment), моніторинг роботи здобувачів вищої освіти викладачем, практико-орієнтований підхід (task-oriented approach), можливість всіх учасників групи виконувати як роль лідера, так і члена команди, наявність конструктивного зворотного зв'язку [12].

Проте для ефективної реалізації змішаного навчання й вибору відповідної моделі необхідно врахувати ряд проблемних питань при розробці систем змішаного навчання, зокрема: критичність ролі безпосередньої взаємодії на рівнях викладач-здобувач, здобувач-здобувач; усвідомленість вибору здобувача вищої освіти й можливого впливу на очікувані результати навчання на основі його рівня самоорганізації; підбір моделі забезпечення підтримки й навчання; пошук балансу між інноваціями й економічно вигідними рішеннями; культурна адаптація; уникнення розриву в цифрових технологіях і доступу до них [8, с.18-20]. Доцільно розширити цей ряд проблемних питань з урахуванням українських реалій при підготовці майбутніх фахівців у галузі туризму у вітчизняних закладах вищої освіти, зазначивши, зокрема, такі перешкоди:

1) значна залежність від технологічних засобів навчання і наявності надійного інтернет-з'єднання, що може стати проблемою, враховуючи енергетичні й технічні проблеми в результаті атак на об'єкти цивільної інфраструктури з боку РФ;

2) нерівність доступу до технічних ресурсів в залежності від соціального забезпечення й місця проживання здобувачів вищої

освіти, оскільки доступ до надійного інтернет-з'єднання є проблемним в деяких місцевостях України, особливо сільських, а також на прифронтових і тимчасово окупованих територіях, що може негативно вплинути на очікувані результати навчання;

3) обмеженість чи недостатність розвитку практичних навичок, важливих для галузі туризму, зокрема обслуговування клієнтів, міжособистісного спілкування або організації заходів, які максимально мають практикуватися в традиційному (очному) форматі для відповідності реаліям професійного середовища.

Для ефективного впровадження змішаного навчання при підготовці майбутніх фахівців у галузі туризму вважаємо доцільним дослухатися до рекомендацій К. Осадчої, зокрема, щодо необхідності чітко визначеної стратегії впровадження й реалізації змішаного навчання у закладі вищої освіти, вибору інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення змішаного навчання з застосуванням уніфікованого програмного забезпечення від провідних ІТ-корпорацій, розробки навчальних матеріалів високої якості з використанням інтерактивних елементів і різноманітних інструментів для контролю за результатами навчання, постійний перегляд і оновлення навчальних матеріалів з урахуванням зворотного зв'язку від здобувачів і технологічних новинок, чітко окреслених і повідомлених вимог до навчання й критеріїв оцінювання завдань, добре налаштованого спілкування між викладачами й здобувачами вищої освіти за допомогою визначених інформаційно-комунікаційних технологій, а також систематичного й прозорого моніторингу процесу навчання й прогресу кожного здобувача з регулярним інформуванням про їхні навчальні досягнення [2, с. 350].

Спираючись на вищезазначене, доходимо висновку, що змішане навчання може бути цінним інструментом при підготовці майбутніх фахівців у галузі туризму за умови ефективного впровадження при ретельному врахуванні потенційних переваг і недоліків під час створення програм, які максимізують навчальний досвід для майбутніх фахівців у галузі туризму. При цьому застосування змішаного навчання є доцільним, якщо використовуються інтерактивні методи, орієнтовані на майбутніх фахівців конкретних галузей фахової підготовки, які можуть бути настільки ж ефективними, як в традиційному (очному) навчанні, і водночас сприяють як процесу викладання й навчання, так і надають допомогу в поточному та підсумковому оцінюванні. Зважаючи на

перспективність змішаного навчання, вважаємо доцільним його запровадження у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі туризму, що доведено низкою проаналізованих досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців.

Список використаних джерел

1. Мельник А. Особливості технології змішаного навчання у системі вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2022. № 2. С. 23-31.
2. Осадча К., Осадчий В., Круглик В., Наумук І. Змішане навчання при викладанні дисциплін для магістрів професійної освіти. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип.3. С. 343-353. DOI: 10.31494/2412-9208-2020-1-3.
3. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / за заг. ред. В. М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.
4. Ткачук Г.В. Змішане навчання та особливості використання ротаційної моделі у навчальному процесі. *Інформаційні технології в освіті*. 2017. № 4 (33). С. 143-156.
5. Триус Ю.В., Герасименко Ю.В. Комбіноване навчання як інноваційна освітня технологія у вищій школі. *Теорія та методика електронного навчання: збірник наукових праць*. Вип. III. Кривий Ріг, 2012. С. 299-308.
6. Allen I.E., Seaman J., Garrett R. Blending in: The Extent and promise of blended education in the United States. New York: Sloan-C 2007. 35 p.
7. Garrison D.R., Vaughan N.D. Blended learning in higher education: Framework, principles and guidelines. San Francisco: Jossey-Bass, 2008. 272 p.
8. Graham C.R. Blended learning system: Definition, current trends and future direction. *Handbook of blended learning: global perspectives, local designs, Pfeiffer* / eds. C.J. Bonk, C.R. Graham. San Francisco, 2005. P. 3-21.
9. Interactive Learning Centers Announces Name Change to EPIC Learning. PR Newswire (March 1999), URL: <http://www.thefreelibrary.com/Interactive+Learning+Centers+Announces+Name+Change+to+EPIC+Learning.-a054024665> (accessed date: 10.03.2024).
10. Nagel D. The Disruption of Blended Learning. *Trasforming*

Education Through Technology.
URL: <http://thejournal.com/Articles/2011/07/06/The-Disruption-of-Blended-Learning.aspx> (accessed date: 10.03.2024).

11. Rashevskа N., Kiianovska N. Improving blended learning in higher technical education institutions with mobile and cloud-based ICTs. *Educational Dimension*. 2023. №9. P. 13-31. DOI: 10.31812/ed.608.

12. Spirin O., Oleksiuk V., Balyk N., Lytvynova S., Sydorenko S. The blended methodology of learning computer networks: Cloud-based approach. *CEUR Workshop Proceedings*. 2019. Vol. 2393. P. 68-80.

Б.Я. Гевко,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сучасний період розвитку суспільства характеризується сильним впливом на нього інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві і утворюють глобальний інформаційний простір. Невід’ємною і важливою частиною цих процесів є комп’ютеризація освіти. Зараз в Україні йде становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий інформаційно-освітній простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці, пов’язаними із внесенням коректив у зміст технологій навчання, які повинні бути адекватними сучасним технічним можливостям і сприяти гармонійному входженню студента в цифрове суспільство.

Сучасні ІКТ забезпечують вільне поєднання наукових технологій інформаційно-комунікативного спрямування і традиційних креативних методів навчання майбутніх викладачів, що дозволяє здобувати знання та вивчати матеріал у більш різнобічний та продуктивний спосіб.

Роль ІКТ в освітньому процесі підготовки майбутніх викладачів інженерно-педагогічних спеціальностей висвітлюється у побудові розумної структури обміну інформацією у ЗВО; забезпеченні

багаторівневого доступу до інформації; підвищенні якості освітнього процесу за рахунок впровадження мультимедійних навчальних і систематизованих матеріалів з абсолютною доступністю; зменшенні термінів і витрат на видання нових педагогічних і методичних матеріалів; оперативному контролю за якістю навчальних курсів і навчально-методичних матеріалів (на всіх рівнях). Метою стимулювання студентів до оволодіння системою знань необхідних для впровадження медіа-освітніх технологій у професійну діяльність планується впровадження технологій під час викладання педагогічних дисциплін (сучасних педагогічних технологій, сучасних виховних систем і технологій, загальної педагогіки та основ корекційної педагогіки), формуючи тим самим медіа-освітньо-навчальне середовище [3].

Використання ІКТ у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей сприяє розвитку творчих здібностей, професійних умінь і навичок студентів, стимулює розумову діяльність та активізує пізнавальний інтерес до вивченого матеріалу, дозволяє студентам займати активну позицію в осмисленні професійно значущої навчальної інформації, формувати професійні навички, освоювати нові інформаційні технології, накопичувати практичний досвід [4].

Таким чином, застосування ІКТ у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей сприяє розвитку їх творчих здібностей, професійних умінь та навичок, стимулює розумову діяльність та активізує пізнавальний інтерес, який дозволяє студентам посісти активну позицію в осмисленні професійно значущої навчальної інформації, сформувати професійні навички, засвоїти нові інформаційні технології, накопичувати практичний досвід.

Сучасний стан розвитку ІКТ зумовлює пошуки нових напрямів їх використання у професійній підготовці студентів інженерно-педагогічних спеціальностей [2]. Одним із досить перспективних трендів є інтеграція штучного інтелекту (ШІ) в освітній процес. Це, зокрема, розширення можливостей адаптивних систем навчання, що дозволяють створювати індивідуалізовані освітні траєкторії, та введення інтелектуальних навчальних помічників – віртуальних асистентів, які можуть відповідати на питання студентів, допомагати в пошуку інформації та надавати рекомендації.

Наступним напрямом слід вважати доповнену і віртуальну реальність (AR/VR) для побудови реалістичних навчальних

середовищ для експериментування й відпрацювання базових професійних навичок. AR також можна застосовувати задля покращення інтерактивності навчальних матеріалів, взаємодії з 3D-моделями та симуляторами.

Розвиток технологій дистанційного навчання вможливорює доступ до навчальних матеріалів та програм для студентів з будь-якої точки світу в режимі 24/7, що сприяє глобальній мобільності студентів та викладачів. Поєднання традиційного навчання з дистанційними технологіями створює принципово нові гібридні моделі навчання, що, зі свого боку, конструюють більш гнучкі й ефективні освітньо-професійні програми [2].

Поширення хмарних технологій сприяє формуванню хмарних платформ для навчання, на базі яких зберігаються навчальні матеріали, проводяться онлайн-курси та відбувається спільна робота над навчальними проєктами. Хмарні сервіси забезпечують безпеку та доступність даних з будь-якої точки світу й із будь-якого пристрою.

Інтеграція IoT (Інтернет речей) в освітній процес вможливорює створення SMART-аудиторій – інтелектуальних навчальних просторів, де всі пристрої взаємодіють між собою, забезпечуючи комфортне та ефективне навчальне середовище. IoT також можуть здійснювати збір даних стосовно процесу навчання, що дозволяє викладачам аналізувати ефективність навчальних методів та вносити необхідні корективи у викладання та навчання.

ІКТ усі більш спроможне створювати персоналізовані навчальні траєкторії і на цій основі надавати дані для розробки коротких, сфокусованих навчальних модулів, які студенти можуть проходити у зручний для них час, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу [1].

Перспективи використання ІКТ у підготовці фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей є надзвичайно широкими. Інтеграція сучасних технологій не лише покращує якість освіти, але й робить освітній процес більш гнучким, індивідуалізованим та ефективним. Важливо продовжувати інвестувати в розвиток ІКТ, підвищення кваліфікації викладачів та адаптацію навчальних програм до нових технологічних можливостей.

Список використаних джерел

1. Близнюк М. Інформаційні технології у професійній освіті.
URL: <https://cusu.edu.ua/ua/konferentsii-2021-2022/problemy-ta-innovatsii-v-pryrodnycho-matematychnii-tekhnologichnii-i-profesiinii-osviti-2022-rik/sektsiia-3-zastosuvannia-informatsiino->

[komunikatsiinykh-i-tsyfrovykh-tekhnologii-ta-zasobiv-navchannia-u-pryrodnycho-matematychnii-tekhnologichnii-ta-profesiinii-osviti/13660-informatsiyni-tehnologiyi-u-profesiyniy-osviti](https://www.naukova.uoi.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/97-neperervna-pedahohichna-osvita-stan-problemy-perspektyvy-24-kvitnia-2020-r/474-zastosuvannya-informatsijnikh-tehnologij-u-protsezi-profesijnoji-pidgotovki-metodologichnij-aspekt) (дата звернення: 5.04.2024).

2. Гуревич Р., Коношевський Л., Опушко Н. Цифровізація освіти сучасного суспільства: проблеми, досвід, перспективи. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 3-4 (38-39). С. 22–46. DOI: 10.28925/2312-5829.2022.342.

3. Пуглій В. Застосування інформаційних технологій у процесі професійної підготовки: методологічний аспект. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/97-neperervna-pedahohichna-osvita-stan-problemy-perspektyvy-24-kvitnia-2020-r/474-zastosuvannya-informatsijnikh-tehnologij-u-protsezi-profesijnoji-pidgotovki-metodologichnij-aspekt> (дата звернення: 5.04.2024).

4. Стеценко А.А. Використання ІКТ в навчально-виховному процесі. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-ikt-v-navchalno-vihovnomu-procesi-55148.html> (дата звернення: 5.04.2024).

М.Г. Павлович,
здобувачка ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м., Дніпро, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

В умовах сьогодення в усіх сферах суспільного життя спостерігається розширення міжнародної співпраці та об'єднання зусиль спеціалістів різних напрямів для вирішення різноманітних завдань. Одним із важливих чинників успішної комунікації між представниками різних країн є діяльність перекладача, що забезпечує ефективну співпрацю. З огляду на це, посилюються вимоги до професійної компетентності перекладача. Тож у сфері вищої освіти виникає нагальна потреба у підвищенні якості професійної підготовки майбутніх фахівців з перекладу до міжкультурної взаємодії. Одним із способів вирішення цієї проблеми є розробка і впровадження в освітній процес інноваційних технологій та методів навчання.

Велику кількість досліджень присвячено вивченню проблеми

застосування інтерактивних методів і технологій у процесі вивчення іноземних мов, зокрема Л. Глушок, Н. Городованець, Т. Коваль, У. Науменко, І. Новак, А. Медведчук, І. Свириденко та інші. У своїх наукових роботах А. Онищук зазначає, що інтерактивне навчання є запорукою якісної професійної підготовки перекладачів та позитивно впливає на формування готовності майбутніх перекладачів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності. Українські науковці Г. Коберник, О. Комар, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, С. Сисоєва, Т. Торчинська, як і зарубіжні колеги N. Davidson, R.M. Gillies, A.I. Nevin, S. Sharan, H. Shachar, N. Unin, K. Yano, підкреслюють у своїх наукових працях значення впровадження інтерактивних технологій у фаховій підготовці перекладачів [2, с. 12].

У лінгвістичному енциклопедичному словнику зазначено, що інтерактивні методи викладання – це група сучасних методів, які ґрунтуються на інтеракціонізмі, що є на сьогодні досить популярною концепцією в соціальній психології. Згідно з цією концепцією соціальна взаємодія людей розглядається як міжособистісна комунікація, у процесі якої людина здатна прийняти роль іншої людини, уявити як її сприймає партнер зі спілкування і відповідно інтерпретувати ситуацію та конструювати власні дії.

Щодо інтерактивності, то слово «інтерактив» (від англ. «interact», де «inter» – взаємний і «act» – діяти) означає – «здатний до взаємодії, діалогу» [4, с. 88].

Інтерактивні методи мають ряд переваг, які визначають ефективність їх застосування в освітньому процесі. Зокрема, повністю погоджуємося з висновком А. Онищук про те, що інтерактивне навчання майбутніх перекладачів «створює сукупний ефект, який виявляється в тому, що на фоні програмного засвоєння знань з іноземних мов формуються вміння співпрацювати на основі стратегії взаємодії; формується комунікативна компетентність, що визначається зміною стилю спілкування, усвідомленням бар'єрів спілкування та вирішенням комунікативних завдань; виявляється толерантність, яка характеризується сприйняттям інших людей і забезпечує повноту й адекватність іншомовного спілкування в різних ситуаціях» [7, с. 189].

Також серед переваг інтерактивних методів є: 1) одночасне залучення всіх студентів до активної роботи на занятті; 2) розширення можливостей для практики умінь і навичок, необхідних для здійснення майбутньої професійної діяльності; 3) стимулювання інтересу до іншомовної комунікації та формування позитивної

мотивації до опанування основами перекладацької професії; 4) розвиток критичного мислення, умінь і навичок партнерської взаємодії, креативних та евристичних здібностей, рефлексії [1, с. 16].

У науково-педагогічній літературі наведена велика кількість різноманітних методів інтерактивного навчання. Наприклад, за деякими підрахунками існує 289 методів інтерактивного навчання, що можуть використовуватися у процесі аудиторної роботи та під час дистанційної взаємодії [6].

У ході вивчення класифікацій інтерактивних технологій навчання, було обрано розподілення О. Пометун. Учена виокремлює чотири групи залежно від мети заняття та форм організації навчальної діяльності тих, хто навчається, а саме: інтерактивні технології кооперативного навчання, технології ситуативного моделювання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології опрацювання дискусійних питань [8, с. 33].

Серед найбільш поширених інтерактивних методів навчання: діалогічно-дискусійні (діалог-бесіда, діалог-обговорення, диспут, дебати), інтерактивні (мозковий штурм, круглий стіл, рольова гра, онлайн семінар-форум), практичні (вправи, бліц-турнір, творчі практичні роботи), ситуаційні (проблемні ситуації, ситуаційні вправи, кейси) [3, с. 63].

Можна відзначити ефективність використання таких методів навчання у підготовці майбутніх перекладачів: діалогічно-дискусійні, як-от: діалог-бесіда («Pros and cons of interpreter's work»), діалог-обговорення («Перекладацька етика; Ведення переговорів»), диспут («Вплив штучного інтелекту на перекладацьку діяльність», «Культура діалогу в міжкультурному спілкуванні»), дебати («Етичні засади сучасного перекладача», «Крос-культурні особливості різних країн у процесі ведення ділових переговорів»), вправа «Дискусійне коло»; інтерактивні: мозковий штурм («Where the failure is?»), круглий стіл, рольова гра («Слухай і перекладай», «Бек-транслейшен»), онлайн семінар-форум («Computer assisted translation – the end of interpretation era?»); практичні: вправи, творчі практичні роботи («Cross-Cultural challenges in negotiations», «The features of the lexical transformation», «Etiquette in the workplace»); ситуаційні (проблемні ситуації, ситуаційні вправи), кейси («Business English»). Взаємодія здобувачів під час проведення занять здійснювалася в різних формах: у парах, трійках, за карусельним принципом, у малих групах (мікрогрупах) тощо.

Застосування інтерактивних методів сприятиме формуванню в

майбутніх філологів комплексного уявлення про майбутню професію, а також значення культурологічного аспекту в перекладацькій діяльності, забезпечить оволодіння комплексом знань і умінь, необхідних для підвищення комунікативної культури майбутніх перекладачів. Ключову роль у цьому відіграє оновлення змісту профільних дисциплін: «Ділова іноземна мова», «Практика письмового перекладу», «Лінгвокраїнознавство», «Основи теорії мовленнєвої комунікації», «Практичний курс англійської мови», збагачення теоретичним та практичним матеріалом, спрямованим на оволодіння знаннями щодо лінгвосоціокультурних особливостей представників різних народів, особливостей фахової міжкультурної взаємодії перекладача та спрямоване на розвиток толерантності, емпатії, рефлексії та професійної етики [9, с. 13].

Завдяки інтерактивним методам у навчальному процесі гарантована наявність багатосторонньої комунікації, що передбачає врахування думок, поглядів, позицій учасників взаємодії. Студенти отримують можливість здійснити аналіз широкого кола професійних проблем, які розглядаються; актуалізувати свої потреби в самореалізації та відчутти себе дієвими учасниками навчального процесу; зробити унікальний внесок кожного учасника у спільні зусилля, незамінні для успіху всієї групи [8, с. 13].

Наведені приклади доводять доречність використання інтерактивних методів у процесі підготовки майбутніх перекладачів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності та формування перекладацької компетентності в них. Необхідно зазначити, що ефективність застосування даної методики залежить від певних чинників. Зокрема, якщо студенти не мають розвинених навичок взаємодії в групах і парах, необхідно спочатку чітко їм пояснити основні правила організації парної і групової роботи. Важливе значення має чітке формулювання завдань, забезпечення постійного зворотного зв'язку та підтримки з боку викладача, пояснення критеріїв оцінювання колективної роботи.

Підсумовуючи вищезазначене, можна констатувати, що інтерактивні методи навчання мають значні переваги порівняно з традиційними. З огляду на це, інтерактивне навчання є дієвим засобом підвищення якості професійної підготовки майбутніх перекладачів.

Список використаних джерел

1. Активні та інтерактивні методи навчання / Укладач О.С. Кравчина. Київ: ЦІННО АПН України, 2003. 32 с.

2. Баранюк О. Інноваційні методи викладання англійської мови у ВНЗ. *Мовні дисципліни в контексті розвитку сучасної вищої школи: [матеріали Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції з міжнародною участю] (13–14 листопада 2014 року, Харків)*. Харків: Тім Пабліш Груп, 2014. С.11-14.

3. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навч. посіб. Київ: ТОВ «Роял Принт», 2018. 359 с.

4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

5. Максименко Л.О. Зарубіжний досвід організації підготовки перекладачів на сучасному етапі розвитку вищої освіти. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту імені Т.Г. Шевченка*. 2015. Вип. 131. С. 73–75.

6. Наказ №171-22 про затвердження професійних стандартів «Перекладач-дактилолог» Постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 року.

7. Онищук А.С. Інтерактивне навчання як запорука якісної професійної підготовки перекладачів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Вип. 1 (40). С. 193-196.

8. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ: А.С.К., 2007. 144 с.

9. Rubrecht B. G. Knowing Before Learning: Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. *Translation Journal*. 2009. Vol. 9. No. 2. URL: <http://translationjournal.net/journal//32edu.htm> (accessed date: 5.03.2024).

В.В. Пашенко,
здобувачка ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТЬОГО ПСИХОЛОГА КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗІ СТВОРЕННЯ КОМАНДНО-ЦІЛЬОВОЇ МОТИВАЦІЇ ДЛЯ НОВИХ ЧЛЕНІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ГРУПИ

Наближення сучасної системи вищої освіти до європейських стандартів ставить нові завдання щодо застосування найбільш

ефективних методів навчання, які забезпечують високу якість знань та практичних навичок у здобувачів. Це безпосередньо пов'язано з підвищенням конкурентоспроможності українських ЗВО в міжнародному освітньому просторі.

Ураховуючи специфіку майбутньої діяльності психолога щодо створення командно-цільової мотивації для нових членів професійної групи, важливим постає питання підготовки фахівця, якому притаманна гнучкість, комунікабельність, здатність швидко адаптуватися до різних життєвих ситуацій, критичність мислення, вміння долати конфлікти, бути готовим до реалізації міжособистісного та міжкультурного спілкування й співробітництва.

Досягнення цілей компетентісного підходу з огляду на практичні аспекти неможливе без технологій, які забезпечують внутрішню мотивацію до оволодіння необхідними компетенціями, міцність, глибину та практичну спрямованість отриманих знань, комунікативні якості, активну власну життєву позицію та свободу самовираження, розвинену увагу та креативність.

Освітня парадигма на світовому рівні вимагає спрямованості на результат, на особистість студента, а також використання освітніх технологій на основі міжособистісних відносин. У зв'язку з цим у процесі формування у майбутнього психолога компетентності зі створення командно-цільової мотивації для нових членів професійної групи необхідно створювати ситуації, в яких і педагог, і той, хто навчається, стануть повноправними суб'єктами освітньої системи, що актуалізує застосування інтерактивних технологій навчання.

У межах нашого дослідження цінними видаються погляди дослідниці Н. Волкової, яка наголошує, що технологізація навчально-виховного процесу пов'язана з пошуком таких дидактичних підходів, які були б у змозі перетворити навчання у виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом. Феномен «технологічність освіти» педагогиня розглядає як практичне втілення сучасних концептуальних підходів до навчання і виховання людини, які без «технологічності» залишаються лише теоретичними гаслами [1, с. 8].

Щодо визначення дефініції «інтерактивні технології навчання», то вона розглядає їх як сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей [1, с. 14].

Колектив авторів С. Литвинчук, О. Шевчук, розкриваючи сутність інтерактивних методів навчання, визначають їх як опанування

певного досвіду у процесі, що характеризується високим рівнем активності, досить значною тривалістю навчальної діяльності, самостійною творчою роботою студентів чи слухачів, підвищеним рівнем мотивації та емоційності, постійною взаємодією навчальної групи та викладача [2, с. 244].

Науковці О. Пометун, Л. Пироженко інтерактивне навчання тлумачать як спеціальну форму організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен, хто навчається, відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [3].

Сучасні інтерактивні методи навчання неможливі без застосування мультимедійного контенту (презентації, цифрові навчальні матеріали, сайти, відеоролики, зображення та графічна інформація), що дозволяє інтегрувати дидактичні, методичні, психолого-педагогічні компоненти навчання, здійснюючи оперативний контроль над ходом засвоєння знань та врахування прогресу у формуванні компетенцій. Це створює можливості для зручних та доступних форм подання й сприйняття інформації, розширює межі для активного самонавчання, необмеженого спілкування з викладачами та студентами у формі інтерактивного зворотного зв'язку в процесі виконання спільних проєктів.

Успішність використання інтерактивних технологій визначається багатьма факторами. Перш за все, з погляду ключової мети навчання, вони демонструють високу ефективність засвоєння навчальної інформації, змістовної сторони, яка закладена в основі впровадження будь-якої технології. Важливим є також мотиваційний аспект: у процесі взаємодії з використанням інтерактивних технологій здобувачі з викладачем поділяють певну сферу освітніх функцій – у такий спосіб відбувається підвищення їх мотивації, що також забезпечує більш високу продуктивність навчання. Більшість інтерактивних технологій передбачає знаходження нових нестандартних, самостійних рішень у межах професійної діяльності. У результаті освітній процес будується не за принципом від теорії до практики, а від появи нових знань і досвіду до їх теоретичного осмислення. По-друге, інтерактивні технології відповідають особистісно-орієнтованому підходу, оскільки будуються за принципом співнавчання, де студенти та викладачі дійсно є суб'єктами освітнього процесу і при цьому не порушується принцип субординації. По-третє, важливим постає соціально-психологічний фактор, оскільки студенти навчаються взаємодіяти між собою, разом, причому цілком

усвідомлено, проходять стадії розвитку колективу, отримують навички глибокої рефлексивної роботи, зворотній зв'язок.

Аналіз наукових праць засвідчує, що на сьогодні в педагогічній науці та практиці немає однозначного підходу до визначення єдиної класифікації інтерактивних технологій. Найбільш розповсюдженою є така систематизація: за комунікативною функцією, що реалізується в освітньому процесі (дискусійні, ігрові, тренінгові технології); за ступенем імітації професійної діяльності (імітаційні та неімітаційні); за мірою реальності процесів, що моделюються під час навчання (ігрові, неігрові) тощо.

У межах нашого дослідження важливим постає виокремлення інтерактивних технологій за їх функціональними можливостями вирішення освітніх завдань. У процесі формування в майбутнього психолога компетентності зі створення командно-цільової мотивації для нових членів професійної групи, найбільш ефективними вбачаємо пошуково-дослідні, наглядно-ілюстративні, інформаційно-просвітницькі, тренінгові та командно-ігрові технології.

Пошуково-дослідні технології передбачають наявність проблеми та кількох стратегій її вирішення. До таких технологій належить кейс-навчання («case-study»), сутність якого полягає в тому, що за основу береться практична ситуація. Перед студентами ставиться завдання проаналізувати ситуацію (кейс), відповісти на ряд питань, взяти активну участь у обговоренні, запропонувати власне вирішення проблеми. Даний метод виконує роль сполучної ланки, що поєднує теоретичне навчання з реальною практикою [4].

Не менш ефективним є і проєктний метод, який полягає у створенні різного роду творчих проєктів, спрямованих на формування творчої діяльності та на розвиток пошукової активності, відповідальності та самостійності майбутніх психологів у прийнятті рішень.

Наочно-ілюстративні технології передбачають створення навчальних продуктів з використанням візуалізації. До них ми відносимо роботу з графічними схемами – «fishbone» («риб'ячий скелет»), графічне дослідження проблемних ситуацій, брейнрайтинг, mind mapping, створення ментальних карт тощо.

Інформаційно-просвітницькі технології включають інтерактивні лекції, лекції-конференції, лекції-провокації, лекції-візуалізації. Особливу практичну цінність мають воркшопи (з англ. «workshop» – майстерня) – інтенсивний навчальний захід, на якому учасники вчать перш за все завдяки власній активній роботі, при цьому в

центрі уваги перебуває самостійне навчання учасників та інтенсивна групова взаємодія.

Тренінгові інтерактивні технології можуть містити елементи соціально-психологічного тренінгу, використання якого є особливо доцільним з огляду на формування у майбутнього психолога компетентності зі створення командно-цільової мотивації для нових членів професійної групи, оскільки передбачає розвиток компетентності міжособистісної та професійної взаємодії майбутніх психологів у професійному спілкуванні; фасилітаційні методи; аналітичний розбір фільмів відповідної тематики тощо.

Командно-ігрові технології до яких належать ділові, імітаційні, рольові та командотвірні ігри. Зауважимо, що даний вид технологій є особливо корисним з методичної точки зору, оскільки гра є важливим інструментом у майбутній професійній діяльності психологів. У процесі гри відбувається ситуативно нестимульована діяльність, тобто виникає «вимушена» потреба студентів до пізнавальної активності та прояву самостійності.

Отже, майбутнім психологам необхідні глибокі професійні знання відповідно до специфіки професійної діяльності, а інтерактивні технології допомагають у практичному освоєнні цих знань, крім того, процес вивчення дисциплін професійного циклу стає більш цікавим і практико-орієнтованим. При використанні інтерактивних технологій процес навчання набуває індивідуалізованих рис, що сприяє глибокій інтеграції знань, інтенсифікації навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.

2. Литвинчук С.Б., Шевчук О.С. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник. Миколаїв, 2011. 250 с.

3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

4. Шевчук О.С., Шевчук С.П. Психолого-педагогічні умови інтерактивного навчання. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки.* 2014. Вип. 2.12. С. 244-248. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2014_2_12_47 (дата звернення: 12.03.2024).

Я.В. Півень,
здобувач ступеня доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»,
м. Дніпро, Україна

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасному світі, де інформаційні технології стрімко розвиваються, а ринок праці стає все більш динамічним, здатність до самоосвіти набуває вирішального значення. Для майбутніх бакалаврів економічних спеціальностей ця компетентність стає особливо важливою, оскільки економічні знання та навички потребують постійного оновлення відповідно до змін в економічному середовищі та суспільному житті.

Традиційні методи навчання вже не можуть повністю задовольнити потреби сучасних студентів, які прагнуть до інтерактивності, гнучкості й доступу до найновіших джерел інформації. Саме тому виникає необхідність впровадження інноваційних підходів, здатних стимулювати самоосвітню активність студентів, розвивати їхні критичне мислення та аналітичні здібності [1].

Відкрите інформаційне освітнє середовище закладу надає унікальні можливості для розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців. Завдяки доступу до великої кількості відкритих освітніх ресурсів, таких як онлайн-курси, вебіари, інтерактивні платформи та мобільні додатки, студенти можуть самостійно обирати теми для вивчення, темп навчання та форми засвоєння навчального матеріалу. Це дозволяє їм краще адаптуватися до швидкозмінюваного світу та підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку праці [2].

Таким чином, дослідження інноваційних підходів до формування самоосвітньої компетентності студентів економічних спеціальностей є на часі. Їх запровадження дозволить не лише підвищити якість економічної освіти, але й сприятиме розвитку самостійності, ініціативності та творчого підходу в майбутніх економістів, що є важливими складовими їхньої професійної компетентності. Розглянемо найбільш ефективні з них.

1. *Вебіари та онлайн-семінари*, які стали невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, дозволяють студентам

взаємодіяти з викладачами та експертами в реальному часі, отримувати відповіді на питання та брати участь у дискусіях. Вебінари сприяють формуванню пізнавальної самостійності й активності, а також навичок презентації та публічних виступів, допомагають студентам розвинути здатність критично аналізувати інформацію.

2. *Інтерактивні навчальні платформи*, такі як Coursera, edX та Khan Academy, Prometheus, Дія. Цифрова освіта, надають студентам доступ до широкого спектру курсів від провідних університетів і закладів освіти з усього світу. Вони пропонують різноманітні формати навчання: відеолекції, інтерактивні завдання, форуми для обговорення та тести для самоперевірки. Це дозволяє студентам обирати індивідуальний темп засвоєння інформації та зосереджуватися на найбільш значущих для них темах, поглиблювати знання в певній галузі.

3. *Мобільне навчання й мобільні додатки* сприяють розвитку самоорганізації та дисципліни у студентів. Ринок програмного забезпечення для мобільних пристроїв пропонує додатки для тайм-менеджменту, а також для закріплення знань та відпрацювання навичок у певній професійній сфері. Наприклад, Duolingo, Memrise та Quizlet роблять процес навчання доступним у будь-який час та в будь-якому місці. Вони генерують різноманітні вправи, інтерактивні ігри та флеш-карти, що допомагають студентам закріплювати знання та розвивати нові навички. Investopedia й Bloomberg є джерелом фінансово-економічної інформації, а Mimo – додаток для вивчення програмування, корисний для економістів, які спрямовані на розвиток навичок аналізу даних.

4. *Навчання в форумах* передбачає активну участь студентів у онлайн-обговореннях, де вони можуть ділитися своїми думками, ставити запитання та отримувати зворотний зв'язок від однокурсників та викладачів.

5. *Групові проекти на економічну тематику* сприяють розвитку командної роботи, вмінню аргументувати свою позицію та вирішувати проблеми спільно. Це також допомагає студентам навчитися планувати свою роботу та відповідально ставитися до завдань.

6. *Гейміфікація* має на увазі використання елементів ігрових технік у навчальному процесі. Це можуть бути системи балів, рівні, нагороди та рейтинги, які отримує студент за самоосвітню діяльність. Гейміфікація стимулює мотивацію студентів, робить навчання цікавішим та більш інклюзивним. Вона також сприяє розвитку

конкурентного духу та прагнення досягати кращих результатів.

7. Використання соціальних мереж у навчанні, зокрема Facebook, LinkedIn, Twitter, Instagram, YouTube, може стати ефективним інструментом для обміну знаннями та досвідом. Соціальні мережі дозволяють створювати тематичні групи, організувати онлайн-дискусії та обмінюватися корисними матеріалами. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та формуванню професійних контактів, а також розширенню спектру самоосвітньої діяльності.

8. *Навчальні кейси* дозволяють студентам зануритися у реальні бізнес-ситуації, застосовувати теоретичні знання на практиці та розвивати аналітичні та проблемно-орієнтовані навички. Процес аналізу кейса включає ідентифікацію проблем, розробку можливих рішень та оцінку їхньої ефективності. Це сприяє розвитку навичок розв'язання проблем, стратегічного мислення та здатності приймати рішення в умовах невизначеності. Робота над кейсом передбачає самостійне опрацювання блоку навчального матеріалу, що позначається на розвитку самоосвітньої компетентності студентів. Сучасні технології дозволяють інтегрувати навчальні кейси в різні формати навчання. Онлайн-платформи, такі як Harvard Business Review, пропонують доступ до великої кількості кейсів, які можуть бути використані у самостійній діяльності майбутніх економістів.

9. Веб-квест – це інтерактивне завдання, яке передбачає для свого розв'язання використання інтернет-ресурсів. Студенти проходять через серію запитань або завдань, виконуючи пошук, аналіз та синтез інформації з різних веб-джерел. Тож, веб-квести стимулюють студентів до самостійного опрацювання нового матеріалу, планування та управління часом.

10. *Штучний інтелект* має значний потенціал для формування самоосвітньої компетентності студентів, забезпечуючи персоналізоване навчання, інтерактивну підтримку, автоматичне оцінювання та розвиток навичок самостійної роботи через цифрові помічники, віртуальні асистенти, інтерактивні репетитори, чат-боти тощо.

Отже, використання інноваційних підходів значно підвищує ефективність навчального процесу та сприяє формуванню самоосвітньої компетентності студентів економічних спеціальностей. Такі підходи, засновані на використанні цифрових технологій, надають студентам можливість активно залучатися до навчання, розвивати необхідні професійні та особистісні навички, а також бути

готовими до викликів сучасного ринку праці.

Список використаних джерел

1. Кучерява К.В. Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки: Дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії): 13.00.04 / Національний авіаційний університет. Київ, 2019. 290 с.

2. Тинний В.І. Теоретичні основи формування готовності майбутніх економістів до самоосвітньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Современная наука. Новые перспективы*. Бидгощ, Польща, 2014. Часть 3/1. С. 86-91.

О.М. Письменна,
здобувачка ступеня доктора філософії,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Самостійна робота в умовах закладу фахової передвищої освіти є невід'ємною частиною навчального плану, яка посідає важливе місце в системі підготовки кваліфікованого фахівця, оскільки забезпечує формування професійних компетентностей, а також сприяє розвитку пізнавальної самостійності й здатності навчатися впродовж життя.

Проблема самостійної роботи, її змісту і сутності, форм, методів і прийомів організації є достатньо вивченою (В. Буряк, В. Євдокимов, В. Казаков, О. Малихін, П. Підкасистий та ін.). Проте, з огляду на зміну освітніх парадигм та цифрову трансформацію освітніх систем, потребує перегляду номенклатура видів самостійної роботи, норми часових витрат, забезпеченість ресурсами та способи керівництва нею.

Самостійна робота студентів – це освітня діяльність, яка здійснюється поза безпосереднього керівництва викладача, але під його методичним контролем і керівництвом, що передбачає проведення консультацій та створення відповідних педагогічних умов у навчальному процесі.

Розрізняють традиційну аудиторну й позааудиторну, а також

дистанційну самостійну роботу залежно від місця її проведення. За кількістю залучених студентів виокремлюють індивідуальну, парну, групову, фронтальну й індивідуалізовану самостійну роботу.

Організація самостійної роботи потребує розробки спеціального її методичного забезпечення, що охоплює: методичні рекомендації і вказівки, приписи, посібники, завдання, форми й шаблони (у т. ч. електронні). Необхідно також забезпечити доступ до бібліотеки, електронних ресурсів, баз даних та інших освітніх ресурсів [1].

Як показують дослідження, ефективність організації самостійної роботи студентів потребує своєчасного контролю та оцінювання, що слугує не лише навчальним, але й виховним цілям у підготовці фахівців. Через контроль викладач устанавлює зворотній зв'язок зі студентами, за результатами чого вносить необхідні корективи у зміст навчальних завдань [2].

Не менш важливим є мотиваційне забезпечення самостійної роботи. Сьогодні у розпорядженні викладача є різноманітні форми заохочення студентів, як-от: системи балів, рейтинги, нагороди. Ефективними методами є конкурси, інтелектуальні турніри, професійні змагання, олімпіади тощо, які стимулюють майбутніх фахівців до самостійного навчання.

Для студентів медичних коледжів зазначені вище види, форми і методи організації самостійної роботи мають певну своєрідність і видозмінюються у зв'язку із імплементацією ІКТ в освітній процес. Численними дослідженнями встановлено, що ІКТ можуть значно покращити якість навчального процесу, забезпечити доступ до актуальних знань та сприяти розвитку професійних компетентностей майбутніх методичних працівників [3].

До одного із найбільш перспективних напрямів є використання віртуальних навчальних середовищ і технологій доповненої реальності для організації симулятивного навчання – це вид навчання, яке використовує симуляції для імітації клінічних сценаріїв, процедур та медичних ситуацій у контрольованому та безпечному середовищі. Цей підхід дозволяє студентам та практикуючим медичним працівникам розвивати та вдосконалювати свої навички без ризику для пацієнтів.

Головними компонентами симулятивного навчання є манекени людини для відпрацювання різних процедур, таких як серцево-легенева реанімація, інтубація, встановлення катетерів тощо; анатомічні 3D-моделі; тренажери для конкретних медичних процедур, наприклад, хірургії або акушерства, що здатні організувати

самостійну роботу студентів за підтримкою комп'ютера [3].

Повністю самостійну індивідуалізовану роботу студентів також забезпечують віртуальні симуляції та комп'ютерні програми: віртуальні пацієнти, за допомогою яких моделюються клінічні випадки; симулятивні онлайн платформи, що дозволяють відпрацьовувати різні клінічні сценарії; віртуальні операційні зали; віртуальні кімнати для екстрених медичних ситуацій.

Позааудиторну і дистанційну самостійну роботу студентів медичних коледжів можна підтримати за допомогою мобільних технологій. Це, зокрема, навчальні додатки, медичні довідники тощо. З-поміж них:

- клінічні інструменти та довідники – Epocrates для швидкого доступу до інформації про лікарські препарати, їх дозування, взаємодії та побічні ефекти, Medscape як комплексний медичний довідник з інформацією про захворювання, лікування, препарати та новини медицини, Nursing Central з базою даних медичних довідників, препаратів та інструментів для догляду за пацієнтами;

- навчальні ресурси – NurseGrid для планування робочих змін та комунікації з колегами, NCLEX RN Mastery для підготовки до ліцензійного іспиту NCLEX для медсестер, PEPID RN з інструментами для догляду за пацієнтами та клінічними довідниками;

- спеціалізовані додатки - Resuscitation! для навчання та відпрацювання навичок серцево-легеневої реанімації (CPR), Pediatric Nursing для медсестер, які працюють у педіатрії, з довідковою інформацією та інструментами для догляду за дітьми.

Самостійна робота є важливою складовою освітнього процесу в медичному коледжі, що сприяє формуванню професійних компетенцій та розвитку навичок самостійного навчання. Використання ІКТ у медичному коледжі може суттєво підвищити якість освіти, зробити навчальний процес більш інтерактивним та ефективним, а також підготувати студентів до використання сучасних технологій у їх майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Бабіч І.В. Особливості самостійної роботи як складової кредитно-модульної системи навчання студентів медичного коледжу. URL: <https://academy.ks.ua/wp-content/uploads/2014/05/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-%E2%84%9620.pdf#page=58> (дата звернення: 12.04.2024).

2. Борейко Л.Д., Яценюк А.О. Особливості організації самостійної роботи студентів. *Zbiór raportów naukowych. «Pedagogika Współczesna nauka. Nowy wygląd» (30.01.2015 – 31.01.2015).* Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. С. 14-17.

3. Дем'янчук М., Олійник Н. Організація самостійної роботи студентів – майбутніх бакалаврів сестринської справи на основі застосування інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогічний дискурс.* 2021. № 31. С. 59-70. DOI: 10.31475/ped.dys.2021.31.08.

В.А. Тарасов,
здобувач ступеня доктора філософії,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Сучасний етап розвитку освітніх систем характеризується фундаментальними змінами концепцій підготовки фахівців усіх напрямів та спеціальностей, викликаних цифровізацією професійної діяльності й суспільного життя. Підвищення питомої ваги цифрових технологій зумовило змістове, технічне, технологічне й ресурсне переозброєння освітнього процесу університету, створення нових технологій навчання, адекватних сучасному рівню розвитку педагогічної теорії та практики, а також техніки та виробництва.

Як зазначають Д. Антонюк, О. Біда, Т. Вакалюк, О. Кучай, О. Лаврентьєва, О. Семеніхіна, С. Яцюк та ін., сьогодні в організації навчального процесу на всіх рівнях цифрові освітні ресурси відіграють провідну роль. Цей аспект відзначається в нормативно-правових документах (Закон України «Про вищу освіту», Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, Проєкт «Цифровий порядок денний України – 2020», Проєкт «Цифрові сервіси для освіти України»), Стандартах вищої освіти, зокрема для спеціальностей 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Цифрові освітні ресурси – це навчальні матеріали та інструменти, які створені, зберігаються, поширюються та

використовуються в електронному форматі для освітніх цілей. Вони охоплюють широкий спектр ресурсів, що можна умовно розподілити на такі категорії [1]:

- електронні підручники і посібники – текстові матеріали, які можна читати на електронних пристроях і які містять гіпертекст для швидкої навігації;

- електронний навчальний контент дисципліни – навчально-методичний комплекс у електронному форматі, цифрова бібліотека основної та допоміжної літератури, збірники задач, плани і форми для проведення лабораторних та практичних робіт;

- мультимедійні презентації – аудіо-, відеоматеріали, анімації та інтерактивні елементи, що використовуються для подання навчального матеріалу;

- спеціалізовані веб-сайти та портали – онлайн-платформи, які надають доступ до освітніх матеріалів, навчальних курсів, навчальних тренажерів тощо;

- мобільні додатки – програмне забезпечення для мобільних пристроїв, яке підтримує навчання (тести, симулятори, аудіо матеріали, навчальне відео, словники, довідники, навчальні книги тощо).

- віртуальні лабораторії і симулятори, що дозволяють експериментувати, проводити дослідження, виконувати лабораторні та практичні роботи;

- дидактичні ігри – інтерактивні технології, спрямовані на навчання та розвиток різних професійних навичок, веб-квести за тематикою дисципліни;

- онлайн курси і платформи (MOOC) – Масові відкриті онлайн-курси, які можуть включати відеолекції, форуми, тести і завдання.

- електронні бібліотеки та бази даних – цифрові колекції книг, журналів, статей та інших навчальних ресурсів;

- інтерактивні карти, інфографіки, динамічні та статичні моделі явищ і процесів – візуальні інструменти, що допомагають зрозуміти складні концепції і теоретичні аспекти.

Загалом цифрові освітні ресурси використовуються для підвищення якості навчання, надання більшої гнучкості, інтерактивності та персоналізації освітнього процесу.

Передусім, цифрові освітні ресурси варто застосовувати під час подання навчального матеріалу в аудиторній та позааудиторній роботі. Зокрема, у процесі організації інтерактивних лекцій і лекцій-візуалізацій викладачі можуть використовувати мультимедійні

презентації, відео та анімації для пояснення складних тем, а також інтерактивні графіки й колекції, що пропонуються SMART-панелями і відкритими освітніми ресурсами в мережі.

Онлайн спецкурси, електронні навчальні курси, навчальні вебінари, зі спеціально розробленим навчальним контентом для підтримки викладання навчальної дисципліни, є ще одним із напрямів запровадження цифрових освітніх ресурсів.

Інтерактивні цифрові інструменти для спільної навчальної роботи, що пропонуються численними хмарними сервісами, дозволяють здійснювати спільне редагування документів, реалізацію проєктів, розв'язувати навчальні завдання, сприяють обміну ідеями.

Ці та інші напрями навчальної діяльності зі застосуванням цифрових освітніх ресурсів сприяють підвищенню мотивації студентів, покращенню якості навчання та розширенню доступу до сучасних знань і технологій.

Ефективне використання цифрових освітніх ресурсів у навчальному процесі вимагає створення певних умов. По-перше, це належна й відповідна вимогам часу технічна інфраструктура ЗВО, що підтримує високошвидкісний інтернет, надає доступ усім учасникам освітнього процесу до необхідного обладнання (комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки тощо), має в наявності ліцензійне програмне забезпечення для роботи з різновидами цифрових освітніх ресурсів.

По-друге, важливим є стан готовності викладачів і студентів до використання цифрових освітніх ресурсів. Із цією метою ЗВО потрібно сприяти підвищенню рівня цифрової компетентності педагогічного персоналу та студентів закладу через тренінги, семінари й спецкурси.

По-третє, доцільно здійснювати педагогічну адаптацію пропонованих цифрових освітніх ресурсів до специфіки навчальних дисциплін, контингенту студентів і викладачів. У ЗВО варто створювати спеціальні відділи, які відповідають за таку роботу і є відповідальними за розробку методик і підходів до використання цифрових освітніх ресурсів, які враховують специфіку закладу та організації освітнього процесу в ньому.

По-четверте, ЗВО необхідно дбати про належну якість та актуальність цифрових ресурсів, використовувати надійні й наукові джерела навчальної інформації. Гарною практикою є запровадження в ЗВО сертифікації навчального контенту, що пропонується для викладання дисциплін.

Продовжуючи цю думку акцентуємо на необхідності надання особливих якостей адаптованим цифровим освітнім ресурсам. Це, зокрема, інтерактивність, залученість, зворотній зв'язок, підтримка індивідуального навчання.

Окремо слід зауважити щодо організаційної підтримки викладачів та студентів з боку ЗВО. Цей аспект охоплює: залучення адміністрації університету до підтримки і впровадження цифрових освітніх ресурсів через надання доступу, створення систем електронного інформаційного обміну; забезпечення фінансової підтримки для розвитку цифрових технологій у навчальному процесі; створення умов для захисту персональних даних та інтелектуальної власності, запровадження кібербезпеки та захисту від несанкціонованого доступу до цифрових ресурсів; здійснення постійного моніторингу і оцінювання ефективності використання цифрових освітніх ресурсів у навчальному процесі [2].

Врахування цих умов дозволить максимально ефективно використовувати цифрові освітні ресурси для підвищення якості та доступності освіти.

Список використаних джерел

1. Дробін А.А. Класифікація цифрових освітніх ресурсів як засіб уточнення їх практичного цільового призначення. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 201. С. 77-81. DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-201-77-81.

2. Semenikhina O.B., Yurchenko A.O., Sbruieva A.A., Kuzminskyi A.I., Kuchai O.B., Bida O.A. The open digital educational resources in it-technologies: quantity analysis. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. Vol. 75(1). P. 331–348. DOI: 10.33407/itlt.v75i1.3114.

О.В. Тютюнов,
здобувач ступеня доктора філософії,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

ОСОБЛИВОСТІ STEM-ОСВІТИ СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Технологічний прогрес продовжує змінювати всі сфери життя

сучасного суспільства, включаючи економіку, медицину, транспорт, комунікації та освіту. STEM-освіта готує фахівців, які здатні розробляти, впроваджувати та підтримувати нові технології. Невипадково, що STEM-спеціалісти є одними з найбільш затребуваних на ринку праці, вони отримують вищу заробітну плату та мають кращі кар'єрні перспективи.

STEM-освіта (англ. STEM education) – це міждисциплінарний підхід до навчання, який об'єднує чотири провідні галузі знань: науку (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering) та математику (Mathematics). Метою STEM-освіти є підготовка студентів до вирішення реальних проблем сучасного глобалізованого, інформаційного суспільства, розвиток у них критичного мислення, творчих здібностей та навичок роботи в команді [1].

Головними змістовими характеристиками STEM-освіти слід назвати такі, як-от:

- запровадження міждисциплінарного підходу, що об'єднує знання та методи з різних навчальних дисциплін і наукових галузей задля вирішення комплексних проблем;

- практикування проєктно орієнтованого навчання, що передбачає переклад навчальної інформації в режим проєктної діяльності студентів;

- акцент на формуванні технічних і практичних навичок, які необхідні для сучасних професій у галузях науки, технологій, інженерії та математики;

- орієнтація на розвиток в студентів критичного й проблемного мислення, спеціальне навчання студентів аналізувати, оцінювати та вирішувати складні проблеми;

- спрямованість на інновації та творчість;

- підготовка до майбутньої професійної кар'єри серед STEM-професій.

STEM-освіта стає все більш популярною, оскільки допомагає студентам підготуватися до швидко змінюваного технологічного середовища і сприяє розвитку економіки, заснованої на знаннях та інноваціях. STEM-освіта стимулює розвиток новаторських ідей та наукових досліджень, що ведуть до нових відкриттів і технологічних проривів. Вона допомагає готувати молодь до вирішення глобальних викликів, таких як зміни клімату, охорона здоров'я, стійкий розвиток суспільства і безпека в цифровому середовищі. Учені та інженери, які пройшли підготовку в межах STEM-освіти, спроможні вирішувати складні науково-технічні проблеми. Проте, STEM-освіта не лише готує

фахівців, але й сприяє загальному рівню наукової грамотності в суспільстві. Це важливо для формування обізнаного громадянства, здатного приймати обґрунтовані рішення щодо науково-технічних питань [3].

STEM-освіта має кілька особливостей відповідно до напрямку підготовки фахівців, зокрема для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Така освіта сприяє формуванню в них готовності до викладання та роботи в умовах сучасного освітнього середовища, де важливими є технологічні знання та практичні навички.

Студенти інженерно-педагогічних спеціальностей навчаються реалізовувати міждисциплінарний та STEM-підходи, поєднувати знання з різних дисциплін, що дозволяє їм краще розуміти комплексні технологічні та наукові проблеми їх майбутньої професійної сфери. Вони отримують навички інтеграції теоретичних знань з їх практичним застосуванням у освітньому процесі [2].

Велика увага приділяється практичним заняттям і лабораторним роботам, практикумам, технологічній практиці, що дає змогу студентам набувати реальний досвід роботи з інженерними системами та технологіями, використовувати сучасне обладнання та програмне забезпечення для моделювання та симуляції інженерних процесів.

Широко застосовується проєктне навчання, що допомагає розвивати навички командної роботи, управління проєктами та вирішення реальних виробничих ситуацій. Проєкти, зазвичай, мають міждисциплінарний характер, що сприяє комплексному підходу до освітньої діяльності.

Використання інтерактивних методів навчання, проблемно-орієнтованого навчання, навчання на основі досліджень, міждисциплінарного, інтегрованого і контекстного навчання, цифрових технологій для створення динамічного та інтерактивного навчального середовища забезпечує засвоєння і творче застосування положень галузевої науки в майбутній професійній діяльності фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей.

Принагідно слід акцентувати на особливому напрямі професійної підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, а саме підготовці до викладання STEM-дисциплін. Це передбачає засвоєння ними методики викладання STEM-дисциплін у школах та ЗВО, формування здатності розробляти навчальні програми, використовувати сучасні педагогічні технології та адаптувати навчальний матеріал до різних рівнів підготовки учнів.

Під час STEM-освіти студентів інженерно-педагогічних спеціальностей значна увага приділяється питанням інтеграції новітніх технологій. Майбутні фахівці знайомляться з новітніми технологіями та тенденціями в галузі інженерії та освіти, вчать використовувати інноваційні технології у навчальному процесі. Це такі, як робототехніка, 3D-друк, Інтернет речей (IoT) та інші.

Ці особливості сприяють підготовці висококваліфікованих фахівців, які можуть ефективно працювати у сфері інженерно-педагогічної діяльності, впроваджувати новітні технології в навчальний процес та сприяти розвитку STEM-освіти загалом.

Таким чином, STEM-освіта є актуальною та необхідною для забезпечення сталого розвитку суспільства, економічного зростання та підвищення якості життя. Вона відіграє ключову роль у підготовці фахівців, які зможуть впоратися з викликами майбутнього та сприяти прогресу в різних галузях.

Список використаних джерел

1. Гончарова Н. О. Професійна компетентність вчителя у системі навчання STEM. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2015. № 7. С. 141–147.
2. Доценко С. STEM-освіта: науковий дискурс та освітні практики. *Рідна школа*. 2021. № 3. С. 31–35.
3. Морзе Н. В., Нанаєва Т., Омельченко Н.О. STEM в освіті: навч. посіб. Київ: ACCORD GROUP, 2018. 215 с.

М.Ю. Горбунова,

студентка,

Науковий керівник: д-р. пед. наук, проф. **Н.П. Волкова,**
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ

Сучасна освітня сфера перебуває у стадії радикальних трансформацій, спровокованих активними науково-технологічними зрушеннями, які вимагають миттєвої адаптації до постійного збільшення масштабів знань, їх стрімкого зростання і необхідності неперервного оновлення. Паралельно з цим вдосконалюються технології, що роблять процеси генерації, зберігання, передавання та

сприйняття інформації набагато більш ефективними. Використання штучного інтелекту (ШІ) зміцнює можливості отримання та обробки даних, розширюючи розмаїття джерел інформації та відкриваючи нові горизонти для їх аналізу, наприклад, за допомогою прогнозування та машинного навчання. Впровадження ШІ в освітні технології може стати важливим каталізатором під час перетворення освітньої сфери для всіх зацікавлених сторін – від окремих учасників освітнього процесу до управління освітою. [1]

Наприкінці 2022 р. академічну спільноту по всьому світу вразило виникнення ChatGPT – чат-робота з штучним інтелектом та широкими можливостями для генерації тексту. ChatGPT може не лише генерувати відповіді, що дуже схожі на людські, але й запам'ятовувати пошукові запити та самостійно навчатися, аналізуючи повідомлення користувачів. Цей чат-бот має унікальні можливості завдяки здатності розуміти та відповідати на широкий спектр запитань і завдань: він може створювати оригінальні тексти, імітувати авторські стилі письма, виконувати мовні переклади та багато іншого. Можливості цієї нейромережі та її доступність для навчання викликали хвилю тривоги в академічному оточенні через високу ймовірність того, що студенти генеруватимуть відповіді за допомогою ШІ, видаючи їх за власні.[2]

Через це багато закладів освіти, як загальноосвітні так і вищі, запроваджували обмеження на використання GPT-чату на локальних комп'ютерах, і деякі університети навіть загрозували відрахуванням тих, кого викрили у використанні ШІ в наукових роботах [2]. Але чи ці обмеження є необхідними, чи це прояв консерватизму та страху нового?

Це досить типово, коли новий радикальний революційний винахід стикається з хвилею критики від фахівців, які не хочуть змінювати свої принципи та адаптуватись під вимоги часу. Але слід розуміти, що ми живемо під час комп'ютерної революції та боротися з автоматизацією освітнього процесу є досить безперспективним заняттям. Нині вже зрозуміло, що комп'ютеризація освітнього процесу неминуха і не треба боротися, а варто адаптуватися. Поява такого винаходу як GPT-чат та інших ШІ є стимулом для того, щоб освітній процес змінювався та трансформовався під сучасні проблеми та умови. Яким би не було ставлення до ШІ, слід розуміти, що сьогодні це невід'ємна частина сучасного суспільства і в майбутньому його можливості та сфера використання буде тільки розширюватися, тому сучасний педагог має приймати та

враховувати те, що студенти можуть використовувати ШІ в освітніх цілях. Зважаючи на зазначене, викладач має розуміти механізми роботи штучного інтелекту, щоб знати межі його можливостей та обмеження. Оскільки ШІ більше спрямований на загальні знання та поверхневий аналіз, педагогам варто більше наголошувати на завданнях, які спрямовані на розвиток критичного та креативного мислення, що містять елементи творчого та неординарного підходу.

Як свідчить життєва практика, що чим більше висувати обмежень до здобувачів, тим більш просунуті вони обирають методи обходу цих перешкод. Але все одно, для студентів, які ставляться до навчання бездушно та розглядають його як суто формальне зобов'язання, наявність ШІ може мати обмежений вплив. Такі студенти можуть легко знаходити можливості для списування без допомоги ШІ. Однак для тих, хто усвідомлює цінність освіти та прагне активної участі в освітньому процесі, ШІ може стати потужним інструментом саморозвитку та досягнення успіхів у навчанні, оскільки надає швидкий доступ до інформації, що дає можливість студентам більше часу приділяти не пошуку, а аналізу та переробці інформації [3].

В епоху глобальної цифровізації прагнення до глибокого розуміння стає більш значущим, ніж просте накопичення фактів, оскільки в пошукових системах можна знайти масу даних, але їх аналіз, виявлення закономірностей і прийняття інформованих рішень залишаються завданнями, що вимагають глибокого інтелектуального розуміння.

З розвитком штучного інтелекту стандартні завдання, засновані на алгоритмічному аналізі та шаблонному підході, можуть бути автоматизовані та передані машинам. Це підштовхує сучасну освіту приділяти більше уваги розвитку здібностей, які найважче відтворити для машин, таких як креативне мислення, аналітичні здібності, вміння вирішувати нестандартні завдання та працювати в команді.

Таким чином, сучасна освіта має зосередитися не лише на передачі знань, а й на розвитку комплексу навичок, який дозволить випускникам успішно справлятися з викликами майбутнього, включаючи вміння адаптуватися до умов ринку праці, що змінюються, працювати з новими технологіями та віднаходити інноваційні рішення для різноманітних проблем.

Отже, перед викладачами зараз постає дуже важливе завдання – розуміти, як навчати студентів, балансує таким чином, щоб вони мали необхідну теоретичну базу і при цьому розвивати в них вміння, які стануть затребуваними в майбутньому, незважаючи на

автоматизацію штучним інтелектом. Це безсумнівно складно і вимагає творчого мислення та відмови від деяких усталених принципів, але є основою професійного становлення майбутнього покоління за умов бурхливої цифровізації.

Список використаних джерел

1. Duggan S. Artificial intelligence in education: changing the pace of learning. UNESCO: Institute for Information Technologies in Education, 2020. 80 p.

2. Sharma S., Yadav R. Chat GPT – A technological remedy or challenge for education system. *Global Journal of Enterprise Information System*. 2023. № 14(4). P. 46-51.

3. Terwiesch C. Would Chat GPT Get a Wharton MBA? A prediction based on its performance in the operations management course / Mack Institute for Innovation Management at the Wharton School, University of Pennsylvania, 2023. 45 p.

Н.І. Давиденко,

КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Дружба» Криворізької міської ради, м. Кривий Ріг, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ХУДОЖНІЙ ОСВІТІ: ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ

У сучасному динамічному й технологічному світі художня освіта інтегрує в собі і сучасні цифрові інструменти і традиційні образотворчі техніки навчання. Ця інтеграція створює як нові можливості, так і виклики для педагогів, учнів та всього освітнього процесу. При цьому головне питання полягає в пошуку таких підходів, за яких можливо ефективно поєднати новітні технології з перевіреними часом традиційними методами, щоб забезпечити всебічний розвиток творчих здібностей учнів. Технології, такі як цифрове мистецтво, віртуальна реальність (VR), доповнена реальність (AR) та інші, пропонують нові шляхи вираження й взаємодії з мистецтвом. Однак існує ризик, що надмірна залежність від технологій може призвести до втрати важливих навичок, які розвиваються через традиційні образотворчі методи навчання і передбачають безпосередню роботу з матеріалом.

Розглядаючи питання інтеграції новітніх комп'ютерно зорієнтованих і традиційних технологій навчання образотворчому мистецтву дітей, дослідники (Л. Масол, О. Оленев, М. Пічкур, О. Рудницька та ін.) виокремлюють такі аспекти:

- Пошук оптимального балансу між використанням сучасних цифрових технологій і традиційних методів навчання задля того, щоб не втратити цінні аспекти кожного з підходів і забезпечити повноцінний естетичний розвиток дітей.

- Підготовка педагогів, які володіють як традиційними, так і новітніми методами викладання з використанням ІКТ і нетрадиційних образотворчих технік, а також здатних до постійного професійного й особистісного вдосконалення [2].

- Забезпечення інклюзивного підходу, тобто рівного доступу до новітніх технологій для всіх учнів, їх батьків, педагогів. Цей аспект охоплює можливості використання сучасної комп'ютерної техніки, спеціального програмного забезпечення, цифрових інструментів – графічних планшетів, моніторів із достатньою роздільною здатністю тощо. Як відомо, питання цифрового розриву є дотепер невирішеним і в умовах гуртка художньої творчості цей аспект потребує особливої уваги.

- Запровадження індивідуального підходу, який має забезпечити задоволення різноманітних учнівських потреб та інтересів у освоєнні образотворчих технік, що може бути складно реалізувати при інтеграції нових технологій [1].

Незважаючи на виклики, інтеграція сучасних комп'ютерно зорієнтованих технологій і традиційних методів у художній освіті має великий потенціал. Технології можуть збагатити навчальний процес, зробити його більш інтерактивним і захоплюючим, дозволяючи учням експериментувати з новими формами художньої виразності. Зі свого боку, традиційні методи забезпечують глибоке розуміння основ образотворчого мистецтва, розвивають художні навички й здібності.

У соціальних мережах існує чимало проєктів, що демонструють як цифрове мистецтво та VR/AR можуть розширити межі традиційного, надаючи нові способи взаємодії з художніми творами та створюючи захоплюючі освітні можливості. З-поміж них:

- *Google Arts & Culture* – проєкт, що об'єднує колекції художніх музеїв з усього світу, дозволяючи користувачам вивчати мистецтво та історію мистецтва через віртуальні тури та високоякісні зображення. Використання VR дозволяє дітям зануритися в світ мистецтва, відвідуючи знані музеї та галереї, не виходячи з дому чи перебуваючи

в навчальній аудиторії [3].

- *Tilt Brush від Google* – додаток для роботи у віртуальній лабораторії, що дозволяє створювати тривимірні художні твори. Користувачі можуть малювати в трьох вимірах, використовуючи VR-гарнітури, що відкриває нові можливості для творчості та експериментів у мистецтві.

- *The Night Cafe* – проєкт, який дає можливість користувачам зануритися в світ творчості Вінсента ван Гога, перетворюючи його картини на інтерактивні тривимірні простори. Користувачам доступні дослідження знаменитих робіт художника, переживання їх у новому, захоплюючому форматі [4].

- *VR-інсталяція «Tree»* – це проєкт, що із застосуванням VR-технологій створює для користувача реалістичні переживання себе деревом, віртуальне проживання різних етапів його життя. Ця інсталяція спрямована на підвищення усвідомленості екологічних проблем та взаємозв'язку людини з природою через мистецтво.

- *Змішана реальність у Музеї лондонського транспорту*, яка використовує AR для оживлення історичних експонатів. Відвідувачі можуть бачити віртуальні реконструкції старовинних транспортних засобів та інфраструктури, отримуючи додаткову інформацію через інтерактивні елементи.

- *Проєкт «Віртуальний Рембрандт»* був створений командою дослідників із використанням штучного інтелекту та цифрових технологій. Цей проєкт показує можливості технологій у вивченні та відтворенні художніх технік старих майстрів.

Ці та інші проєкти можуть бути використані для урізноманітнення занять гуртка образотворчого мистецтва і дизайну, зокрема для організації віртуальних турів, екскурсій, ілюстрацій та обговорення побачених робіт, аналізу технік та стилів художників.

На заняттях можна також використовувати спеціальні додатки для цифрового малювання (Procreate, Adobe Fresco, Clip Studio Paint, Corel Painter, ArtRage, Krita та ін.). Доцільно також поєднувати традиційні методи малювання з цифровими інструментами, що дозволяють експериментувати з новими техніками, кольорами, сюжетами й композиціями.

Ще одним із новітніх підходів на заняттях із образотворчого мистецтва – це створення тривимірних картин у віртуальних лабораторіях, як наприклад Tilt Brush by Google, Microsoft HoloLens, Blippar, Unity, SketchAR та ін. Можна практикувати цикли занять, де учні можуть спільно працювати над створенням великих тривимірних

арт-проектів.

Технології доповненої реальності (AR) добре підходять для «оживлення» традиційних малюнків. Вони дозволяють додавати анімацію або інтерактивні елементи до малюнків, виконаних традиційними техніками.

У педагогічному досвіді використовується проектна робота, заснована на змішаній реальності. Під керівництвом педагога, учні з успіхом створюють інсталяції, що поєднують фізичні об'єкти та цифрові елементи, та розробляють інтерактивні експозиції.

Нарешті стан цифровізації економіки і суспільства надає можливість для створення інтерактивних виставок учнівських робіт або через спеціалізований сайт, блок, групи в соціальних мережах.

Інтеграція цифрових технологій на заняття гуртка образотворчого мистецтва не тільки робить процес навчання більш захоплюючим, але й допоможе учням освоїти сучасні інструменти, які відкриють нові горизонти для їх творчості й майбутньої професійної кар'єри.

Успішна інтеграція технологій та традиційних методів у художній освіті може значно підвищити якість навчання, дозволить виховати нове покоління митців, готових до викликів сучасного світу, зберігаючи при цьому культурну спадщину та традиції.

Список використаних джерел

1. Оленев О. Цифрові технології українського медіа-мистецтва. Київ: Фенікс, 2014. 264 с.
2. Пічкур М. Сучасна професійно-художня освіта: сутність, парадигми, традиції, новації, проблеми. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. № 1(5). С. 52–62. DOI: 10.31499/2706-6258.1(5).2021.234768.
3. Google Arts & Culture. URL: <https://artsandculture.google.com/> (accessed date: 12.04.2024).
4. The Night Cafe: A VR Tribute to Vincent Van Gogh. URL: https://store.steampowered.com/app/482390/The_Night_Cafe_A_VR_Tribute_to_Vincent_Van_Gogh/?l=ukrainian (accessed date: 12.04.2024).

В.В. Климковецький,

студент,

Науковий керівник: доктор пед. наук, професор, **О.О. Лаврентьєва,**
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, Україна

ЕРГОНОМІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ РОБОЧОГО ПРОСТОРУ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Пандемія COVID-19, а потім і воєнний стан в Україні, значно прискорили перехід закладів освіти повністю чи частково на дистанційне навчання. Оскільки більшість робочого часу педагог тепер перебуває вдома перед екраном комп'ютера, актуальним є розробка нового підходу до організації робочого простору вчителів задля збереження їхнього здоров'я та підтримки ефективності професійної діяльності.

Ергономічний підхід – це комплексний підхід до проектування робочих місць, процесів і продуктів, який враховує фізичні, когнітивні та організаційні аспекти взаємодії людини з технікою та середовищем. Основною метою запровадження ергономічного підходу є створення таких умов, які сприяють комфортній, безпечній та ефективній праці, а також зниженню ризиків виникнення професійних захворювань і травм [1].

Дослідники виокремлюють головні принципи ергономічного підходу, а саме [2]:

– *адаптація робочого місця під фізичні особливості працівника.* Цей принцип зазначає наявність регульованого під фізичні параметри працівника облаштування робочого простору й оптимальне розташування обладнання та робочих інструментів. Наприклад, монітори повинні бути на рівні очей, клавіатури і миші – на зручній висоті, щоб уникнути напруги в зап'ястках і шиї;

– *забезпечення зручності та ефективності роботи,* що має на увазі, по-перше, доступність інструментів і матеріалів – усе необхідне для роботи має бути легко доступним, це зменшує непотрібні рухи та напругу і по-друге, власне організацію робочого процесу – розподіл завдань, графік роботи, чергування праці та відпочинку так, щоб запобігати втомі та підтримувати високий рівень продуктивності;

– *забезпечення безпеки праці.* Насамперед мова йде про те, що робочі місця повинні відповідати стандартам ергономічної безпеки задля запобігання травмам і професійним захворюванням. Окрім

цього вповноваженим особам необхідно регулярно здійснювати огляд робочих місць і адаптувати обладнання та процеси у разі змін у потребах працівників або умовах праці;

- *психологічний комфорт*, який визначається, передусім, робочою атмосферою. Цей принцип наголошує на тому, що робочий простір повинен бути організований таким чином, щоб знижувати стрес і забезпечувати комфортну атмосферу для роботи. До того ж, працівники повинні мати можливість налаштовувати своє робоче місце відповідно до своїх вподобань і потреб;

- *інтеграція сучасних технологій*, що має на увазі застосування інноваційного обладнання та програмного забезпечення, яке сприяє покращенню ергономіки робочого місця, та наявність швидкої і якісної технічної підтримки для вирішення проблем, пов'язаних з обладнанням та програмами;

- *оцінка та поліпшення робочих умов*, що передбачає регулярний збір та аналіз відгуків працівників щодо умов праці з метою постійного вдосконалення робочого середовища.

Водночас, необхідність створення безпечних умов праці педагогів та навчання учнів, зумовили стрімкий перехід закладів освіти на дистанційне навчання ще у 2020 р. На жаль, більшість із цих пов'язаних заходів вводилися без належного фізіологічного й психологічного обґрунтування. Як наслідок, сьогодні в педагогів спостерігаються такі проблеми:

- *фізичний дискомфорт*, зумовлений неправильною організацією робочого місця, що дається взнаки через болі в спині, шиї та зап'ястях, погіршення зору, роздратування. Тривале сидіння без перерв може спричинити проблеми зі здоров'ям, такі як порушення кровообігу та м'язова втома;

- *психологічний стрес*, викликаний неправильним розподілом часу на роботу та відпочинок. При цьому постійна робота вдома може ускладнити баланс між професійною діяльністю та особистим життям, що призводить до стресу і перевтоми. Не менш значущим чинником психологічного стресу є відсутність безпосереднього спілкування з колегами та студентами, яке може зумовлювати відчуття соціальної ізоляції та знижувати професійну мотивацію;

- *технічні проблеми*, які виникають через відсутність необхідного обладнання та ліцензійного програмного забезпечення для організації дистанційного навчання [2].

Незважаючи на те, що вище представлені кілька груп проблем, усі їх об'єднує думка про те, що неправильна організація робочого

місця працівника позначається на його психологічному стані і призводить урешті-решт до втоми, хронічного стресу та професійних обструкцій.

Досвід пандемії COVID-19 надав змогу підійти до ергономіки робочого простору педагога в умовах дистанційного навчання під час воєнного стану більш виважено і запропонувати нові, технологічні рішення. З-поміж них:

- застосування платформ для інтерактивного навчання, таких як Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom, які забезпечують різноманітні можливості для викладання та взаємодії і тепер є більш доступні педагогам і закладам освіти;

- розроблення моделей гібридного навчання, що пропонують більш гнучкий графік роботи педагога, суголосний його психологічним і фізіологічним особливостям;

- створення повноцінних інформаційно-консультативних середовищ, систем методичного провайдингу в закладах освіти з метою сприяння діяльності педагога;

- упровадження програм психологічної підтримки для педагогів і студентів задля зниження стресу та покращення психічного здоров'я;

- імплементація здоров'язбережувальних технологій в освітній процес і професійну діяльність педагогів.

Ці особливості, проблеми, переваги та тренди визначають сучасний стан і перспективи розвитку робочого простору педагога в умовах дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Лаврентьєва О.О. Ергономічний підхід до організації освітнього здоров'язбережувального середовища. *Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія*. Тернопіль: Осадца В.М., 2019. С. 94-111. DOI: 10.5281/zenodo.3266175.

2. Сердюк С.М. Ергономічні питання проектування людино-машинних систем : навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. 334 с.

КРЕАТИВНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА: ВІД МАЛЮВАННЯ ДО ДРАМАТИЗАЦІЇ

Креативні методи – це підходи та техніки, що використовуються в навчанні для стимулювання в учнів творчого мислення, розвитку уяви та формування інноваційного підходу до вирішення завдань. Вони спрямовані на те, щоб зробити процес навчання цікавим, захоплюючим та ефективним, дозволяючи учням виражати свої ідеї, думки та почуття у нестандартній формі [2].

Існує чимало класифікацій креативних методів, у контексті навчання англійської мови для дітей серед них найбільш результативними є такі, як-от:

- ігри (настільні, рольові, ділові, рухливі, інтерактивні онлайн-ігри) та гейміфікація (ігрові елементи у вигляді балів, бонусів тощо) з метою вивчення нової лексики, граматики та розвитку комунікативних навичок учнів;

- музика та пісні для вивчення мови через ритм та мелодію, розвиток фонематичного слуху та запам'ятовування нових слів;

- візуальне мистецтво та малювання (комікси, ілюстрації) для кращого запам'ятовування нових слів та виразів, розвитку навичок письма;

- драматизація та театральні постановки (інсценування діалогів, сценок та театральних вистав) для практикування говоріння, артикуляції й аудіювання;

- творче письмо та сторітелінг (написання власних історій, казок, віршів та статей, спільне написання класного журналу, створення блогу тощо) задля комплексного розвитку іншомовних умінь і навичок;

- цифрові технології та мультимедіа для створення інтерактивних уроків та мультимедійних проєктів, відпрацювання мовних навичок за допомогою комп'ютерних тренажерів;

- креативні проєкти, зокрема створення міні-фільмів, організація мовних таборів та екскурсій, розробка інтерактивних казок тощо [1].

Безумовно, що креативні методи мають чимало переваг, порівняно з традиційними. Це, передусім, підвищення мотивації та

інтересу серед учнів, оскільки такі методи роблять процес навчання цікавим та захоплюючим. Також виконання творчих завдань формує в дітей здатність мислити креативно, вирішувати проблеми та генерувати нові ідеї, що позначається на розвитку мислення й уяви. Креативні завдання допомагають до того ж краще запам'ятовувати та засвоювати навчальний матеріал через створення й емоційне закріплення асоціативних зв'язків та практичне застосування знань. Асоціація нової інформації з візуальними або музичними елементами сприяє глибшому засвоєнню матеріалу. Зі свого боку, рольові ігри, театральні постановки та спільні проєкти сприяють розвитку в учнів навичок спілкування та співпраці, формують лідерські якості. Креативні завдання допомагають створити дружню атмосферу на заняттях гуртка, де діти відчують себе комфортно та впевнено. Окрім цього, креативні методи вможливають адаптацію навчального процесу до індивідуальних потреб та інтересів кожного учня, що сприяє ефективнішому засвоєнню іноземної мови.

Водночас, неможна обійти увагою й недоліки креативних методів. Серед них, чи не одним із провідних є часові витрати, оскільки такі методи потребують більше часу на підготовку та проведення занять порівняно з традиційними. Тож, менше часу залишається на вивчення та закріплення нового іншомовного матеріалу.

Окрім цього креативні методи є ресурсоемнішими. Використання інтерактивних ігор, технологій та матеріалів для творчих завдань може вимагати додаткових ресурсів, таких як спеціальне обладнання, матеріали для малювання, театральні костюми, мультимедіа, музичні інструменти, спеціальні приміщення тощо.

Застосування креативних методів на заняттях гуртка зумовлює необхідність особливої підготовки педагогів. Учителі та керівники гуртків повинні володіти спеціальними знаннями й уміннями для пошуку, адаптації та використання креативних методів, що може вимагати додаткового навчання та підвищення кваліфікації. Педагоги повинні вміти створювати своєрідну атмосферу для вияву творчості та креативності дітей.

Не менш важливою проблемою є різний рівень залученості учнів до креативних вправ. Як відомо, не всі діти здатні бути активними через різний рівень навичок, особисті вподобання або сором'язливість. Унаслідок чого, деякі учні можуть почувати себе менш комфортно або не отримати належного навчального досвіду.

Креативні методи можуть ускладнити об'єктивне оцінювання знань та навичок учнів через суб'єктивний характер виконання творчих завдань.

Педагогові також варто мати на увазі можливі перешкоди, пов'язані з неминучими порушеннями дисципліни, адже інтерактивні ігри та ряд творчих завдань можуть ініціювати галас у класі, суперечки і навіть конфлікти серед дітей.

Одним із найбільш продуктивних напрямів у організації гурткових занять з іноземної мови є поєднання креативних та традиційних методів у всіх видах мовленнєвої діяльності [3].

Наприклад, під час уведення нової лексики та граматики традиційний метод пропонує застосування підручників та вправ на запам'ятовування нових слів і граматичних структур, та обговорення. Креативний метод пропонує візуалізувати нову лексику через малювання або створення флеш-карток, різноманітні ігрові вправи для закріплення нових слів. Тож, доцільно почати заняття з традиційного пояснення нової лексики та граматики, а для закріплення матеріалу використати креативні методи. Це дозволить учням активніше брати участь у навчанні.

Під час практикування говоріння й аудіювання зазвичай використовують серію вправ на прослуховування й обговорення змісту текстів, повторення та відпрацювання стандартних діалогів. Креативний підхід має на увазі рольові ігри та драматизація, де учні інсценують ситуації з використанням нових слів та виразів. Можна також створювати короткі відео або аудіозаписи, де учні розповідають історії або інсценують діалоги. Поєднуючи обидва підходи для базової практики цілком можливо використати аудіозаписи та текстові матеріали, а з метою застосування учнями отриманих знань у реальних життєвих ситуаціях – рольові ігри та творчі завдання для роботи в парах і групах.

У розвитку навичок письма вже традиційно пропонується написання есе та виконання письмових вправ, відпрацювання зразків текстів для написання власних робіт. Після засвоєння головних навичок, дітям варто запропонувати творчі завдання – написання оповідань, віршів або пісень з використанням нової лексики, створення коміксів або ілюстрованих книжок, де учні можуть вільно виразити свої думки.

Креативні методи значно урізноманітнили процедуру оцінювання іншомовних знань та навичок. Поряд із такими традиційними методами, як тестування і контрольні роботи, сьогодні

широко застосовуються проєктні роботи, презентації, портфоліо, де учні можуть показати свої знання у нестандартний спосіб.

Отже, у поєднанні креативних та традиційних методів на заняттях гуртка з вивчення іноземної мови вбачається ряд переваг, а саме:

- збалансований підхід до організації навчальної діяльності: традиційні методи забезпечують засвоєння базових знань, а креативні - розвиток творчих здібностей та мотивації дітей;

- урізноманітнення навчального процесу. Використання спектру методів робить заняття цікавими та захоплюючими для учнів, що підвищує їхню залученість та інтерес до навчання;

- запровадження індивідуального й студентоцентрованого підходу, оскільки під час поєднання традиційних і креативних методів уможлиблюється урахування різних стилів навчання та потреб учнів, у такий спосіб забезпечується ефективно засвоєння ними матеріалу;

- відбувається розвиток різнобічних навичок у дітей, тобто не лише академічних, але й творчих, комунікативних та соціальних навичок [2].

Отже, креативні методи на заняттях гуртка англійської мови є потужним інструментом, що робить процес навчання цікавим, мотивуючим та ефективним. Вони допомагають розвивати не лише мовні навички, але й творчість, уяву та критичне мислення, що є важливими для всебічного розвитку дітей. Креативні методи володіють рядом переваг у навчанні англійської мови дітей, проте важливо враховувати і їхні можливі недоліки. Для успішного впровадження таких методів необхідно ретельно планувати заняття, забезпечувати необхідні ресурси, надавати підтримку педагогам та враховувати індивідуальні особливості кожного учня.

Список використаних джерел

1. Брижак Н. Ю. Методика гурткової та клубної роботи в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах: навчальний посібник. Київ: Логос, 2017. 126 с.

2. Процько Є. Урок англійської мови як простір для креативного вчителя у закладі вищої педагогічної освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2021. № 2(24). Р. 123–132. doi: 10.31499/2307-4914.2(24).2021.244219.

3. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія / ред. С.Ю. Ніколаєва, Г.Е. Борецька. Київ: Ленвіт, 2015. 444 с.

А.А. Прасол,
студент,

Науковий керівник: доктор філософії, доцент **М.Г. Погорелов,**
Донбаський державний педагогічний університет,
м. Слов'янськ-Дніпро, Україна

МЕТОДИКА РОЗРОБЛЕННЯ ЗАСОБІВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сьогодні неможливо уявити розвиток сучасної вищої освіти без використання комп'ютерів, інформаційних технологій та різноманітного програмного забезпечення. Комп'ютерне навчання дозволяє управляти пізнавальною діяльністю студентів, але вимагає певного навчально-методичного, нормативно-технічного та організаційно-інструктивного забезпечення для свого запровадження. Як результат комп'ютеризації, у сфері професійних інтересів учителя трудового навчання і технологій та інженера-педагога з'являються нові об'єкти, поняття, засоби навчання та викладання. Усі ці аспекти мають знайти своє втілення в процесі вивчення професійно зорієнтованих та загальнотехнічних дисциплін.

Комп'ютерна візуалізація - це процес створення візуальних зображень на основі даних, які допомагають краще зрозуміти та проаналізувати інформацію. Вона використовується для представлення складних технічних концепцій, наукових даних або інших видів інформації в графічній формі. Візуалізація робить інформацію більш доступною та зрозумілою, допомагаючи користувачам швидше осягнути сутність складних явищ чи процесів [1].

У контексті засвоєння загальнотехнічних дисциплін візуалізація дозволяє студентам взаємодіяти з тривимірними моделями, анімаціями та симуляціями, що робить процес навчання більш інтерактивним і наочним. Це сприяє кращому розумінню складних концепцій та теорій, особливо у процесі викладання загальнотехнічних дисциплінах, де абстрактні поняття та складні технічні процеси можуть бути важкими для розуміння студентам без належної ілюстрації. З огляду на зростання інтересу до дистанційного навчання та електронного навчання, засоби комп'ютерної візуалізації стають ще більш востребуваними. Вони надають можливість створювати ефективні, гнучкі та доступні навчальні

ресурси, що можуть бути використані як в традиційному, так і в дистанційному форматі навчання [3].

Окрім цього, методика розробки та використання засобів комп'ютерної візуалізації сприяє розвитку креативного та критичного мислення студентів, оскільки вони не просто споживають інформацію, але й беруть участь у конструюванні знань, аналізують та оцінюють їх ефективність.

З-поміж розмаїття засобів візуалізації можна виокремити такі їх різновиди:

- *інфографіка*, яка передбачає зображення, яке можна сприйняти без допоміжного тексту. До інфографіки належать графіки, діаграми, ілюстрації, які використовуються для представлення даних та інформації у зручній для розуміння формі (гістограми, кругові діаграми, інфографічні мапи, дорожні карти, схеми тощо) [1];

- *2D-візуалізація*, що використовує двовимірні (2D) графічні елементи для представлення інформації, це, зокрема, пласкі графіки, схеми, креслення, презентації, слайди;

- *3D-візуалізація* – тривимірні (3D) моделі для презентації об'єктів (будівель, механізмів, вузлів, агрегатів) та процесів у просторі;

- *анімація* – серія зображень, які змінюються з часом задля створення ефекту руху, – анімаційні фільми, навчальне відео, симуляції процесів;

- *інтерактивна візуалізація*, така, що дозволяє користувачам взаємодіяти й маніпулювати зображенням, змінюючи параметри, експериментуючи й вихідними даними (інтерактивні графіки, онлайн-симуляції, віртуальні лабораторії тощо);

- *візуалізація на базі технологій віртуальної реальності (VR)*, яка вможливує створення повноцінного віртуального середовища, в якому користувач може переміщатися та взаємодіяти з об'єктами. Це, наприклад, віртуальні тури, навчальні тренажери, симулятори, емулятори тощо [2];

- *візуалізація на базі технологій доповненої реальності (AR)*, що передбачає накладання віртуальних об'єктів та інформації на реальний світ через пристрої, такі як смартфони або окуляри доповненої реальності. У освітньому процесі така візуалізація використовується для створення AR-додатків для навчання, інтерактивних навчальних книг, «оживлення» технічних схем і інструкцій.

Ці види та засоби візуалізації роблять навчальний процес більш

яскравим, захоплюючим та інтерактивним. Використання різних підходів до візуалізації дозволяє адаптувати навчальні матеріали під потреби та можливості різних груп студентів.

Між тим, створення засобів візуалізації для викладання загальнотехнічних дисциплін потребує розробки спеціальної методики [2].

1. *Визначення навчальних цілей та завдань.* На цьому етапі необхідно з'ясувати який тип візуалізації найкраще підходить для досягнення мети і завдань на певному відрізьку вивчення навчального матеріалу.

2. *Аналіз змісту навчального матеріалу* задля виокремлення ключових концепцій та процесів, які потребують унаочнення й візуалізації.

3. *Вибір відповідних інструментів для візуалізації.* На основі визначених цілей і проаналізованого матеріалу слід вибрати відповідні інструменти для створення візуалізацій. Це можуть бути програми для 2D або 3D графіки, анімаційні інструменти, симулятори або платформи для формування віртуальних середовищ.

4. *Проектування засобів візуалізації.* На цьому етапі важливо створити чіткий план і загальну ідею візуалізації. Це може включати створення ескізів, клаузур, схем або сценаріїв для анімацій. Потрібно визначити, які елементи будуть включені до візуалізації і як вони будуть представлені.

5. *Розроблення та тестування.* Під час створення засобів візуалізації важливо забезпечити високу якість зображень, моделей чи анімації. На цьому етапі також необхідно протестувати розроблений продукт на предмет його адекватності, простоти, валідності, науковості та відповідності поставленим цілям. Це може бути здійснене через пілотажне тестування за участю студентів або колег.

6. *Інтеграція в освітній процес.*

7. *Оцінка ефективності та зворотний зв'язок.* Після впровадження засобів візуалізації доцільно оцінити їх ефективність. Це можна зробити за допомогою опитувань студентів, аналізу їхніх академічних результатів або спостереження за їх активністю під час роботи з засобами. Зворотний зв'язок допоможе виявити сильні та слабкі сторони візуалізованих матеріалів і внести необхідні корективи.

8. *Постійне вдосконалення,* оскільки розробка засобів візуалізації – це безперервний процес. На основі зворотного зв'язку

та результатів оцінювання з боку студентів і самооцінювання з точки зору зручності й ефективності, необхідно постійно вдосконалювати створені засоби візуалізації, адаптуючи їх до змін у навчальній програмі та нових технологічних можливостей.

Методика дозволяє систематично підходити до створення візуалізаційних матеріалів, що підвищують ефективність навчання та забезпечують краще засвоєння складних технічних концепцій.

Список використаних джерел

1. Бацуровська І.В., Доценко Н. А., Горбенко О.А., Галєєва А.П. Використання 3D моделей при виконанні практичних робіт з технічних дисциплін. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 51. Т. 1. С. 136-140.

2. Безуглий Д. С., Юрченко А. О., Удовиченко О. М. Огляд засобів комп'ютерної візуалізації для підтримки навчального матеріалу. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. Vol. VI (63). Is. 153. P. 11-14.

3. Олексів Н.А. Підвищення активізації навчання майбутніх інженерів-педагогів засобами когнітивної візуалізації. *Міжвузівський збірник «Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво»*. Луцьк, 2012. Вип. 10. С. 211-215.

Т.І. Філатенко,

викладач,

КЗ «Криворізький фаховий медичний коледж» ДОР,

м. Кривий Ріг, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Змішане навчання (англ. blended learning) – це освітній підхід, який поєднує традиційні форми навчання (очне, аудиторне навчання) з дистанційними методами (онлайн-курси, вебінари, віртуальні лабораторії, нетворкінг). Цей підхід дозволяє максимально ефективно використовувати переваги обох форматів, забезпечуючи гнучкість та доступність освітнього процесу, особливо в умовах вимушеної дистанційної взаємодії [1].

Існує декілька моделей змішаного навчання, кожна з яких має

свої особливості та підходи до інтеграції онлайн та офлайн компонентів.

Ротаційна модель (Rotational Model):

– станційне ротаційне навчання, де студенти по черзі працюють на різних станціях (локаціях, точках доступу, місцях взаємодії тощо), які можуть включати аудиторні заняття, роботу в групах, індивідуальну роботу онлайн тощо;

– лабораторне ротаційне навчання, коли студенти змінюють аудиторії або лабораторії, кожна з яких має свою мету і послуговується різними методами навчання;

– індивідуальне ротаційне навчання, при якому кожен студент має свій індивідуальний освітній маршрут, що може передбачати певну кількість як очних, так і онлайн занять.

Гнучка модель (Flex Model). Студенти переважно навчаються онлайн за встановленими методичними вказівками, а викладачі надають підтримку та консультації за необхідності. Аудиторні заняття можуть використовуватися для проведення практичних робіт або обговорення складних питань.

Самостійна модель (A La Carte Model). Студенти обирають певні курси або модулі для онлайн вивчення, а інші курси засвоюють за традиційним аудиторним форматом. Це дає їм змогу самостійно керувати своїм навчальним процесом.

Збагачена віртуальна модель (Enriched Virtual Model). Усі основні курси проводяться онлайн, але студенти зобов'язані періодично відвідувати очні заняття або консультації з викладачами.

Дослідники виокремлюють суттєві переваги дистанційного навчання. До них належить, насамперед, гнучкість. Студенти можуть навчатися в зручний для них час і з будь-якого місця, що особливо важливо для тих, хто має додаткові зобов'язання та, наприклад, працює. Таке навчання здатне адаптуватися під індивідуальні потреби та темп кожного студента.

Змішане навчання, інтегруючи в собі всі переваги дистанційного й традиційного навчання, створює підвищений рівень доступності освітніх послуг. Це, зокрема, широкий доступ до навчальних матеріалів, онлайн курсів, відеолекцій та бібліотек, навчального контенту, сформованого закладом освіти. До цього слід додати високий потенціал інклюзивності такого виду навчання, яке забезпечує включеність студентів із обмеженими можливостями та особливими потребами.

За оцінками фахівців, змішане навчання сприяє покращенню

академічної успішності студентів, оскільки широко послуговується інтерактивними технологіями та мультимедійними ресурсами для кращого засвоєння матеріалу, застосовує актуальні навчальні матеріали. Маючи в своєму розпорядженні функціональні платформи дистанційного навчання, імплементація змішаного навчання значно покращує показники пізнавальної активності й умотивованості студентів до самостійного засвоєння навчального матеріалу та розвитку навичок самоосвіти. Студенти також мають можливість отримувати швидкий та детальний зворотний зв'язок від викладачів через онлайн-платформи [1].

Зі свого боку, викладачі, реалізуючи моделі змішаного навчання, значно ефективніше використовують ресурси. Мається на увазі суттєва економія часу викладача, що дозволяє зосередитись на індивідуальній роботі зі студентами під час очних занять. Рациональніше використовуються й приміщення закладу.

Принагідно слід акцентувати й на недоліках та проблемах змішаного навчання. По-перше, це технічні складнощі. Оскільки частина навчально-пізнавальної діяльності студентів переноситься в онлайн режим, таке навчання залежить від стабільності інтернет-з'єднання та комп'ютерних технологій, що може бути проблемою для деяких студентів і навіть викладачів.

Змішане навчання також виокремлює проблему відсутності соціальної взаємодії. Це призводить до критичного зменшення особистих контактів між студентами, між студентами та викладачами, що може вплинути на соціальні навички та командну роботу. Деякі студенти можуть відчувати ізоляцію через відсутність регулярних очних занять.

Змішане навчання характеризується й організаційними труднощами. Воно потребує ретельного планування та координації між онлайн та офлайн компонентами. Необхідно також готувати педагогічних персонал закладу до роботи з новими цифровими технологіями та методиками [1].

Багато студентів відчують проблему з навчальною і професійною мотивацією. Деяким студентам важко дається самоорганізація й підтримка самодисципліни. А викладачам – контроль за самостійною роботою студентів та забезпеченням академічної доброчесності.

Організація змішаного навчання в медичному коледжі має свої особливості, зумовлені специфікою медичної освіти та вимогами до підготовки майбутніх медичних фахівців [2].

Насамперед слід взяти до уваги наявність клінічної складової навчання, яку досить важко перевести в онлайн формат. Значна частина навчання студентів відбувається в клініках та лікарнях, а використання медичних симуляторів для відпрацювання практичних навичок у лабораторіях з віртуальною та / або доповненою реальністю має здійснюватися на ліцензованому програмного забезпеченні, тобто в умовах спеціалізованого закладу освіти.

Студенти, окрім роботи на платформах дистанційного навчання, повинні опанувати електронні медичні ресурси, такі як PubMed, Medline задля пошуку актуальної наукової інформації та досліджень.

Важливим аспектом є й професійне виховання майбутніх фахівців, які повинні засвоїти етичні норми та правила поведінки медичного працівника в онлайн та офлайн середовищах.

Змішане навчання в медичному коледжі дозволяє поєднати переваги традиційної та дистанційної освіти, забезпечуючи комплексну підготовку майбутніх медичних фахівців. Змішане навчання має значний потенціал для покращення якості освіти, але вимагає продуманого підходу до організації та підтримки, щоб максимально використовувати його переваги і мінімізувати недоліки.

Список використаних джерел

1. Бельченко Н.І., Остертаг А.І. Досвід впровадження технологій змішаного навчання у фаховому коледжі «Універсум». *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*. Переяслав, 2023. Вип. 91. С. 25-28.

2. Король Г.В. Організація якісного змішаного навчання в медичному коледжі – запорука професійної підготовки майбутніх спеціалістів. *Актуальні проблеми методології вищої медичної (фармацевтичної) освіти: сучасні виклики та нові можливості: матеріали Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції, присвяченої 90-річчю Черкаської медичної академії, м. Черкаси, 15 жовтня 2020 р.* Черкаси: Видавець Ольга Вовчок, 2020. С. 182-185.

Д.В. Чумак,
студент,

Науковий керівник: доктор філософії, доцент **М.Г. Погорелов,**
Донбаський державний педагогічний університет, м. Слов'янськ-
Дніпро, Україна

ІКТ У РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У контексті швидкого розвитку технологій та підвищення ролі інновацій у всіх сферах людської діяльності, здатність до технічної творчості стає вирішальною рисою майбутніх учителів профільного навчання.

Технічна творчість – це процес створення нових технічних рішень, винаходів, технологій або удосконалення існуючих. Вона охоплює різні аспекти інженерної діяльності, досліджень та розробок, і включає в себе як наукові, так і практичні підходи [1]. До технічної творчості належить:

- винахідництво – створення нових пристроїв, машин, інструментів або технологій, патентування нових ідей та рішень;

- інженерне проєктування – розробка нових технічних рішень або удосконалення існуючих; проєктування нових машин, механізмів, електронних пристроїв, програмного коду, програмних продуктів, додатків та систем, удосконалення існуючих програмних рішень;

- науково-дослідницька діяльність у галузі техніки – проведення експериментів та досліджень для виявлення нових технічних знань, розробка теоретичних моделей і методів;

- технічне моделювання – використання комп'ютерних моделей для дослідження та оптимізації технічних систем, розробка прототипів машин і механізмів, у т. ч. цифрових;

- конструювання – створення нових конструкцій і споруд, удосконалення матеріалів та виробничих технологій;

- робототехніка й автоматизація виробничих процесів.

Кожен із цих напрямів послуговується своїми специфічними методами і підходами, але всі вони об'єднані спільною метою – розроблення нових технічних рішень та вдосконалення існуючих промислових технологій.

Технічна творчість не лише сприяє розвитку інноваційного мислення майбутнього фахівця, але й відкриває нові можливості для викладання та навчання, дозволяючи створювати унікальні,

ефективні навчальні матеріали та методики, генерувати інноваційні рішення задля вдосконалення освітнього процесу, тобто є ваговою складовою його професійної творчості [3].

Використання ІКТ у навчальному процесі значно розширює можливості для розвитку технічної творчості майбутніх фахівців. ІКТ, завдяки широкому спектру інструментів та платформ, полегшують процеси генерування, тестування та впровадження нових технічних рішень. Це, зокрема, такі, як-от:

- комп'ютерне моделювання й симуляція, які дозволяють створювати віртуальні моделі технічних об'єктів, опрацьовувати робочі процеси і тестувати моделі у віртуальному середовищі, що значно зменшує витрати на прототипування;

- CAD системи (Computer-Aided Design) вможливають розробку детальних технічних креслень і моделей, експериментування з конструкціями і дизайном, формувати пакет технічної документації;

- CAM системи (Computer-Aided Manufacturing) дають змогу перетворювати спроектовані цифрові моделі в робочу програму для верстатів ЧПУ, проводити випробування й тестування порядку обробки виробів, автоматизувати виробничі процеси на основі розроблених цифрових моделей;

- технології 3D-друку дозволяють швидко створювати фізичні прототипи технічних об'єктів на основі цифрових моделей;

- системи ЧПУ використовують комп'ютери та програмне забезпечення для автоматичного управління верстатами, що забезпечує високу точність і ефективність розробки та виготовлення різноманітних об'єктів. ЧПУ можуть бути інтегровані з іншими ІКТ, такими як IoT (Інтернет речей), для моніторингу та управління виробничими процесами в режимі реального часу, що підвищує ефективність і безпеку виробництва;

- Інтернет речей (IoT) здатен формувати мережі взаємопов'язаних пристроїв, які збирають та обмінюються даними, розробляти «розумні» системи, що забезпечують автоматизацію і контроль технічних об'єктів і процесів;

- технології віртуальної та доповненої реальності (VR/AR) можуть бути використані для побудови імітаційних середовищ для навчання різноманітним технічним навичкам та тестування технічних процесів, значно пришвидшити та зекономити на витратних матеріалах, здійснити повноцінний процес проектування, експлуатації та ремонту;

- штучний інтелект (AI) і машинне навчання забезпечують аналіз даних, прогнозування та оптимізацію технічних рішень, а також

розробку інтелектуальних систем, які здатні самонавчатися й вдосконалюватися з часом, адаптуватися під потреби користувача.

Отже, ІКТ значно розширюють можливості технічної творчості, надаючи інженерам та розробникам нові інструменти для реалізації своїх ідей, зменшуючи витрати та підвищуючи ефективності процесу технічної творчості.

Інтеграція ІКТ в освітній процес не лише сприяє підвищенню якості освіти, але й стимулює розвиток творчих здібностей майбутніх учителів. Цифрові технології надають інструменти для експериментування, моделювання, візуалізації та реалізації творчих ідей, що є невід'ємною частиною технічної творчості. Це, своєю чергою, допоможе випускникам у майбутньому формувати в своїх учнів необхідні в умовах інформаційного суспільства навички критичного мислення, креативності та здатності до самостійного навчання. При такому підході в майбутніх фахівців розвивається інтерес до обраної професії, потреби в постійному творчому пошуку нових резервів в удосконаленні техніки і технологій сучасного виробництва [2]. Основи технічної творчості, орієнтовані на виховання творчого ставлення до праці, водночас, формують якісно нове уявлення про трудовий процес, сприяючи прискоренню професійного зростання студентів.

Отже, необхідність розвитку в майбутніх педагогів профільного навчання технічної творчості зумовлена не лише сучасними освітніми трендами та вимогами ринку праці, але й необхідністю підготовки вчителів, здатних навчати технічній творчості школярів, що є основою для розвитку сучасного динамічного цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Бивалькевич Л.М. Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів: навчально-методичний посібник для педагогічних закладів вищої освіти. Чернігів: Десна-Поліграф, 2017. 236 с.

2. Лодатко Є. Інформаційно-технологічна компетентність як основа підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів. *Молодь і ринок*. 2015. № 7. С. 13-16.

3. Махинько В.М., Махинько Л.В. Розвиток творчих здібностей студентів технічних університетів. *International Scientific Integration'2023: Conference Proceedings, 11-19 July, 2023*. Seattle, Washington, USA, 2023. P. 68-71.

Наукове видання

II Міжнародна науково-практична конференція науково-педагогічних, педагогічних працівників і молодих учених

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
ФАХІВЦЯ В ІННОВАЦІЙНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ**

Матеріали конференції
17-18 квітня 2024 р.
(українською, французькою, англійською мовами)

Електронне видання

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
e-mail: nobel.science@duan.edu.ua
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.